

GRAMMATYKA

ŁA C I N S K A

AD USUM
SCHOLARUM PIARUM.

EDITIO SECUNDA EMENDATIOR.

w WILNIE

w Drukarni J. K. M. y Rzeczypospolity XX
Scholarum Piarum. Roku 1769.

*W Warszawie: u Autora. uel w 3 M. Pana Ra-
dziejewskiego Sedzica Ziem: Drez: Alwa-
w 3 M. Michalowiec Trebiatnemu L*

GRAMMATYKA ŁACINSKA.

Pytanie. *CO jest Grammatyka?*

Odpowiedź. *Jeſt nauka ucząca dobrze piſać, ſłowa zgadzać, y wymawiać.*

P. *Wiele jeſt części Grammatyki?*

O. Cztery: Ortografia, Etymologia, Syntaxis y Prozodya.

P. *Co jeſt Ortografia?*

O. Jeſt, która uczy tak litery, jako y ſłowa dobrze piſać.

P. *Co jeſt Etymologia?*

O. Jeſt, która uczy poznawać różne właſności ſłow, albo *accidentia*.

P. *Co jeſt Syntaxis?*

O. Jeſt, która uczy ſłowa z ſłowami dobrze zgadzać, co ſię poſpolicie *konstrukcją* nazywa.

P. *Co jeſt Prozodya?*

O. Jeſt, która uczy poznawać, jak ſyllaby, czyli prędko, czyli z przeciągiem mają ſię wymawiać.

GRAMMATYKI ŁACINSKIEY CZĘŚC I. O ORTOGRAFII.

P. *Wiele jeſt liter, których Łacinnicy zażywiają?*

A

O.

O. Dwadzieścia trzy : a. b. c. d. e. f. g. h. i. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. v. x. y. z.

P. Jak się te litery dzielą względem Ortografii?

O. Dwojako: na mniejsze, y większe.

P. Gdzie się pryncypalnie pisać zwykły litery większe?

O. I. w Imionach nazwanych: *Nomina propria*, y tych, które od nich pochodzą, początkowe także litery większe pospolicie pisać się zwykły. *vg. Roma Rzym, Romanus Rzymianin.*

II. W imionach Godność lub Urząd jaki znaczących, *vg. Rex Krol, Regina Krolowa.*

III. Na początku słow, które się zaczynają *acapite*, lub od peryodu.

IV. W imionach do nauki, lub kunsztu jakiego należących, które się nazywają pospolicie *Vocabula technica*, *vg. Philosophia, Architectura.*

O Znakach Ortograficznych.

P. Ktore są znaki Ortograficzne, y jak się piszą?

O. Comma	pisze się tak	-	-	-	-	-	-	-	,
Media nota	tak	-	-	--	-	-	-	-	;
Duo puncta	tak	-	-	-	-	-	-	-	:
Punctum albo periodus	tak	-	-	-	-	-	-	-	.
Exclamationis nota	tak	-	-	-	-	-	-	-	!
Interrogationis nota	tak	-	-	-	-	-	-	-	?
Parenthesis	tak	-	-	-	-	-	-	-	()
Signum divisionis	kiedy część jakiego słowa przenosi się na drugi wiersz; tak	-	-	-	-	-	-	-	-

P. Wiele jest akcentow?

O. Trzy: *Accentus acutus*, *accentus gravis*, *accentus circumflexus*.

P. Jak się każdy z nich pisze?

O. <i>Accentus acutus</i>	piszę się tak	-	-	-	-	-	-	-	á
<i>Accentus gravis</i>	tak	-	-	-	-	-	-	-	è
<i>Accentus circumflexus</i>	tak	-	-	-	-	-	-	-	û

P. Czy

P. Czy koniecznie potrzebne jest używanie tych akcentów w Ortografii Łacińskiej?

O. Nie koniecznie, ponieważ to od zwyczaju naybardziej zawisło, a teraz pospolicie bez żadnego z tych akcentów piszą y drukują.

O omyłkach w Ortografii Łacińskiej.

P. Wielorako błąd popełnić się może przeciwko Ortografii Łacińskiej?

O. Pięciorako: Naprzód: kiedy jedna litera kładnie się za drugą, *vg. Magestas* zamiast *Majestas*.

Powtore: kiedy litera jaka opuszcza się, *vg. fortissimus*, miało *fortissimus*.

P. W których słowach Łacińskich nayczęściej się trafia opuścić jaką literę.

O. W tych, w których się jedna litera powtarza.

P. Które są litery, które się najczęściej powtarzają.

O. C. D. F. G. L. R. S. T. c. d. f. g. powtarzają się osobliwie w słowach złożonych z prepozycyi *ad*. l. powtarza się w *bellum* woyna, *duellum* pojedynek, tudzież w superlatywach kończących się na *limus* *vg. facillimus*. R. y S. w superlatywach, w *Erro* błądzą, y w słowach od niego pochodzących. T. w *mitto* y które się z niego składają jako: *emitto*, *dimitto*.

P. Które są insze błędy przeciwko Ortografii Łacińskiej?

O. Trzeci błąd jest, kiedy litera jaka niepotrzebnie się dodaie *vg. chabeo* zamiast *habeo*.

Czwarty: kiedy słowo, które powinno było być odłączone w pisaniu, z drugim się w jedno łączy, *vg. Deusmeusetomnia* zamiast *Deus meus & omnia*.

Piąty: kiedy w jednym słowie syllaby nie potrzebnie się rozłączają, *vg. Do minus* zamiast *Dominus*.

P. W których słowach pisze się dyftong *oe*?

O. W następujących: *Comædia*, Komedya, *cælebs* bezżenny, *cœpi* zaczynam, *cœnobium* Klasztor, *dicecesis* dyecezya, *fœdus* brzydki, *fœdus* przymierze, *mœror* smutek, *Oeconomia* gospodarstwo, *œstrum* gzik, *Cœmeterium* Cmentarz, *œcehus* cudzołożnik, *pœna* kara, *pœnitet* żal mi, *parœcia* parafia, *parœmia* przypowieść, *fœmina* niewiasta, *fœtor* smród, *proœmium* przedmowa &c.

P. Które są inſze omyłki w piſaniu jedney litery za drugą?

O. Naprzód: piſząc *ci* zamiast *ti* y przeciwnie, *vg.* *gracia* zamiast *gratia*, *oracio* zamiast *oratio*.

P. W których słowach powinno się piſać *ci*, a w których *ti*?

O. *Ti*: piſze się w ſłowach, które się formują z *Supinow Verborum*, tudzież ilekolwiek po *ti* następuje *Vocalis*, *vg.* *recreatio* uciecha, *sentio* czuję. *Ci* zaś w następujących: *Græcia*, *jacio* rzuczam *cum compositis*, tudzież w *aspicio* patrzam, *respicio* oglądam, y innych teyże ſignifikacyi; w *facio* czynię *cum compositis* jako to *efficio*, *calefacio*. Także w Subſtantywach pochodzących od imion, które mają *Genitivum* na *cis*, *vg.* *judicium* od *judex*, *judicis*.

2do. piſząc *V.* zamiast *U.*

P. Kiedyz powinno się piſać *V.* a kiedy *U*?

O. *V.* piſze się, kiedy po nim następuje *Vocalis*, z którą złączone ſtaie się Konſoną *vg.* *vere* prawdziwie. *U.* zaś piſze się wszędzie tam, gdzie jako *Vocalis* wchodzi, tudzież po tych literach *g, s, q.* *vg.* *aurum* złoto, *lingua* język, *suavis* wdzięczny, *loquor* mówię.

3tio. Piſząc *i.* zamiast *g.* y przeciwnie, *vg.* *diliiens* zamiast *diligens*.

Zeby zaś w tym nie pobyłdzić, uważać pilnie należy derywacyą ſłow, *vg.* *negligens* piſze się przez *g.*

bo *primitivum negligo*, od którego się derywuje, pisze się przez *g*.

W innych słowach zwyczaj y używanie lepiej nauczą.

4to. Pisząc *t* miasto *d*. y przeciwnie, *vg. apud* miasto *apud*.

Obserwuy, iż *d*. pisać się zwykło szczególnie na końcu słow następujących, to jest w prepozycyach *apud* y *ad*, w *Relativum qui in genere neutro*, y które się z niego składają, *vg. quod, siquod*, w *Pronominach, illud, istud, aliud*, w *negacyi haud*, w *Konjunkcyi quod*, y w niektórych imionach własnych, *vg. David &c.*

5to. Pisząc *p*. zamiast *b*, *k*. zamiast *c*. albo *q*. y przeciwnie, *opservo* zamiast *observo*, *kanis* zamiast *canis*, *kuis* zamiast *quis*.

Wiedzieć zaś potrzeba, iż w Łacińskich słowach nigdy się nie pisze *k*. lecz *c*. wyjąwszy słowa Greckie, *vg. Kalendæ*, y *Nomina propria, vg. Kijovia*.

6to. Pisząc *z*. zamiast *s*. także *y*. ypsilon zamiast *i*. ponieważ tak *z*. jako *y*. ypsilon nie ma miejsca tylko w samych słowach Greckich, *vg. zelus* żarliwość, *pyramis* piramida.

Naostatek. Pisząc *f*. zamiast *ph*. y przeciwnie *vg. triumphus* zamiast *triumphus*.

Obserwuy, iż *ph*. nie pisze się tylko w Greckich słowach, *vg. phalanx* pułk, *pharetra* Sahaydak,

O Ortografii Polskiej.

P. **W**iele w sobie zawiera liter Alfabet Polski?

O. Tyleż ile y Łaciński przydawszy niektóre tylko litery.

P. Jak się dzielą litery polskie względem Ortografii?

O. Tak jak y Łacińskie, to jest: na większe y mniejsze, o których używaniu w Ortografii Łacińskiej namieniło się.

P. Jaka oprócz tego jest różność między literami Polskimi?

O. Ta, iż Polacy jedną literę dwojako, lub też trojako piszą y wymawiaią.

P. Które są te litery?

O. Polacy mają dwojaki litery następujące: a. y ą. c. y ć. e. y ę. i. jota y ypsilon, l. y ł. n. y ń. s. y ś. trojaki zaś z. to jest z. ź. ż.

P. Które są akcenty, których Polacy zażywaią?

O. Polacy teraz nie zwykli zażywać tylko jednego, który się nazywa *accentus acutus*, y króry sprawuie to, iż litera nim naznaczona miękceje, to jest delikatniey, lub też inaczej jak jest w sobie brzmi, *vg.* śmierć, pień, góra, łoś, woź.

P. Kiedy *accentus acutus* nie powinien się pisać nad pomienionemi literami?

O. Kiedy po nich następuje litera i. *vg.* śmierci &c.

P. Gdzie się powinno pisać ą?

O. ą pisze się naprzod na końcu Akkuzatywow y Ablatywow *numeri singularis*, w Adjektywach *generis foeminini* y Substantywach mających *Nominativum* kończące się na a. *vg.* widziałem pobożną Krolowę, z wielką pracą przychodzi nauka.

Powtore. Na końcu słow w trzecich personach Werbow *numeri pluralis Praesentis Indicativi*, *Imperativi*, tudzież w *Futurach Indicativi*, *vg.* dają, dadzą.

Potrzenie. W Temporach kończących się na *atem*, *at*, *awszy*. Także we wszystkich gerundiach y partycypiach, *vg.* zginąłem, zginął, przyjąwszy dając &c.

P. Gdzie się powinno pisać ę?

O. ę pisze się naprzod: w Akkuzatywach Substantywow *numeri singularis*, *generis foeminini* y *masculini* kończących się na a. *vg.* naukę.

Powtore. Na końcu pierwszych Person Werbow *Numeri singularis*, *vg.* piśzę, siedzę. będą.

Potrzebie. Tak a. jako y e. piszą się już to na początku, już we środku wielu *Nominow.* *Verbow.* y *Adwerbiow.*, co się z używania da poznać: To tylko obserwować tym czasem potrzeba, iż po namienionych literach a, y e. nigdy się nie pisze n. *vg.* pisać trzeba *btądze* nie *btądze*.

P. Kiedy się powinno pisać y ypsilon.

O. Y ypsilon pisze się naprzód we środku y na końcu słow, po tych literach: cz. d. l. rz. sz. t. ź. *vg.* czytam, dym. wesoły, ryba, przyjaźn, szysia, tyję, życie.

Powtore. Na końcu Adjektywow *generis masculini*, w Nominatywach y Wokatywach *numeri singularis*, tudzież w Genitywach *numeri singularis generis foeminini*, *vg.* dobry, dobrej. *Excypuią się* Adjectiva *generis masculini* kończące się na ki gi, które *in Nominativo* piszą się przez i. jota, *vg.* Pański, prędki, ubogi.

Potrzebie. Y ypsilon pisze się we środku Komparatywow y Superlatywow, w których przed y znayduie się e. tudzież na końcu adwerbiow *comparative* lub *superlative* położonych, y w tey partykule *nay* formującej *gradum superlativum*, *vg.* nayschwałebniejszy, nayslepiey,

P. Kiedy się powinno pisać i. jota.

O. Naprzód: Na początku wszystkich słow Polskich zaczynających się od i, tudzież we środku tychże słow między dwiema wokalami pisze się zawsze i. jota, *vg.* imie, Kaznodzieja.

Powtore: Na końcu adjektywow *generis masculini* w Nominatywach y Wokatywach *numeri pluralis*, *vg.* piękni, Święci.

Excypuią się adjektywa, które *in singulari* kończą się na dki, ski, tki, gi, ry, bo te *in plurali* mają: cy, dzy, rzy, *vg.* prędcy, Pańscy, ubodzy, chorzy.

Potrzebie. Po literach, nad którymi zwykł się kłaść *accentus acutus*, pisze się zawsze i. jota; lubo

bo na ten czas akcent się opuszcza nad tą literą, która jest przed i. *vg.* *gość*, *goście*.

Nakoniec: Używanie częste z różnością pronuncyacji tych dwóch liter złączone dostateczniewy pokazuje, gdzie się powinno pisać y ypsilon, a gdzie i. jota.

P. *Które są znaczniejsze błędy Ortograficzne, w które nieumiejący Ortografii Polskiej najczęściej wpadają?*

O. *Pierwszy*, gdy jedna litera kładzie się za drugą, co się staie pisząc naprzód: *ey*, zamiast y lub przeciwnie.

P. *Gdzie się powinno pisać ey, a gdzie y?*

O. *Ey*, pisze się w niektórych Kazusach *numeri singularis* Adjektywów *generis foeminini*, tudzież w tychże samych Adjektywach *comparative* lub *superlative* położonych co się ma rozumieć y o adwerbiach, *vg.* *zacney*, *zaczney*, *zaczney*.

Y zaś pisze się osobliwie na końcu Genitywów *numeri singularis* w Substantywach kończących się na a. *vg.* *Wojejewodziny*.

Excypuią się kończące się na *ia*, bo te *Genitivum singulare* y inrze niektóre Kazusy mają na i. jota, *vg.* *Ochmistrzyni*.

Powtore pisząc *e*, zamiast *e*, *o*, zamiast *q*, y przeciwnie; gdzie zaś *ę*, y *ą*, pisać się powinno, wyżej namienilo się.

Potrzecie, pisząc *u*, zamiast *o*, *b*, zamiast *p*, *f*, zamiast *w*, *vg.* *Bug*, *Krul*, *Panuf*, *chlób*.

Ażeby zaś w tym się nie omylić, zważać trzeba, jak się takowe słowa odmieniają w swoich Kazusach, *vg.* *chtop* pisze się przez *p*, bo *in Genitivo* mowi się *chtopa*, *Panow*, pisze się przez *o*, y przez *w*, na końcu, bo *in Nominativo plurali* mowi się *Panowie*, y tak daley o inszych.

Poczwarte, pisząc *k*, zamiast *ch*, *d*, zamiast *t*, *sz*, zamiast *ź*. *vg.* *krzeft* zamiast *Chrzeft*, *jesdem* zamiast *jestem*, *już* zamiast *już*.

Dla łatwiejszego poznania, gdzie trzeba pisać *d.* lub *t.*, *sz.* lub *z.* uważać należy derywacją słowa, różne jego w kazusach odmiany, y jak to słowo z innymi złączone wymawia się, *vg.* *prędk* pisze się przez *d.* a nie przez *t.* bo uważam, iż przez *d.* pisze się *prędzey*, już bo mowi się *jużem*, *ciężki* bo się mowi *ciężey* y tak daley.

Drugi błąd przeciwko Ortografii Polskiej jest :

Gdy się iaka litera lub akcent potrzebny opuszcza, jako to opuszczając *ł.* po konsonie *o* obliwie w preterytach, lub *r.* przed *z.* albo *c.* przed *h.* *vg.* *poszed* zamiast *poszedł*, *wyblad* miasto *wybladł*, mowi się bowiem *poszedłem*, *wybladłem*, *gzech* miasto *grzech*, *hory* miasto *chory*, *kon* miasto *koń*.

P. Które są słowa w których opuszcza się c. przed h.

O. Lubo pospolicie słowa Polskie pisać się zwykły przez *ch.* excypuią się jednak następujące: *Hetman*, *hatun*, *hawtki*, *herb*, *hawt*, *hold*, *hoiny*, *hamulec*, *haracz*, *hardy*, y niektóre insze w małej bardzo liczbie, w których pronuncyacya sama pokaże, co się powinno pisać czy *h.* czyli też *ch.*

Trzeci błąd jest, gdy się litera jaka nie potrzebnie dodaie, jako się to często przytrafia dodaiąc *n* po *q.* y *ę.* y literę *i.* po *l.* *vg.* *bęndę* zamiast *będę* *liato* zamiast *lato*.

Insze błędy też same są, co y przeciwko Ortografii Łacińskiej, o których wyzey się namieniło.

GRAMMATYKI ŁACINSKIEY CZĘŚC II. O ETYMOLOGII.

P. Jak się dzielą litery względem Etymologii?

O. Dwojako, to jest na *Vocales* y *Consonantes*.

P. Wiele jest Wokalow?

O. Sześć: a. e. i. o. u. ypſylon.

P. *Wiele jest Konſon?*

O. Piętnaście: b. c. d. f. g. l. m. n. p. q. r. s. t. x. z.

P. *Co się składa z ſamych Wokałów.*

O. *Dyſtongi*, których jest sześć, ae, au, ei, eu, oe, yi, *vg. aurum* złoto, *præmium* nadgroda, *pœna* kara, *Harpysia* Harpia, *hei!* ach! niſtetyſz!

O częściach Mowy.

P. *Wiele jest części Mowy?*

O. *Ośm.* Nomen, Pronomen, Verbum, Participium, Adverbium, Præpoſitio, Interjeçtio, Conjunctio.

P. *Jak się te części dzielą?*

O. *Dwojako*: na odmieniające się, y nieodmieniające się.

P. *Któreż się odmieniają?*

O. *Nomen, Pronomen, Participium* deklinują się przez *Casus*. *Verbum* zaś konjuguje się przez *Tempora*.

P. *Które są, co się nigdy nie odmieniają?*

O. *Præpoſitio, Adverbium, Interjeçtio, Conjunctio.*

P. *Co jest Nomen?*

O. Jest część mowy znacząca rzecz każdą, y której służyć może razem, lub też pojedynczo artykuł *ten, ta, to, vg. hic Deus*, ten Bog, *hic Sanctus*, ten Święty.

P. *Co jest Pronomen?*

O. Jest część mowy, która się kładzie za *Nomen* służąca do wyrażenia Osob, *vg. ego* ja, *tu* ty, *ille* on.

P. *Co jest Verbum?*

O. Jest część mowy konjugująca się *per modos*. *Et tempora*, mająca *Personas* ja, ty, on, my, wy, oni, *vg. audio* słyſzę.

P. *Co jest Participium?*

O. Jest część mowy mająca ſwoją derywacją od *Verbum*, a deklinująca się przez *Casus*, *vg. ferviens* służący, *laudatus* chwalony.

P. *Co*

P. Co jest Adverbium?

O. Jest część mowy, która pokazuje jakim sposobem lub kiedy rzecz się jaka dzieje. *vg. Sapiens loquitur & agit sapienter*, Mądry mówi y czyni mądrze

P. Co jest Præpositio?

O. Jest część mowy, która przed inżemi częściami mowy kłaść się zwykła, *vg. in, sub, per. In virtute maxima laus sita est*. Na cnocie naywiększa chwala zależy.

P. Co jest Interjectio?

P. Jest część mowy wyrażająca affekt, jako to żal, radość &c. *vg. ah! heu!* biada.

P. Co jest Coniunctio?

O. Jest część mowy złączająca, lub rozłączająca słowa, *vg. & nec, & domi & militia fortis*, y w domu y na wojnie meżny.

O Grammatycznym Podzieleniu.

NOMINIS.

P. Wielorakie jest Nomen w pierwszey diwizyi?

O. Czworakie: Simplex, compositum, primitivum y derivativum.

P. Co jest Nomen simplex?

O. Jest, które się z niczego nie składa, *vg. prudens* roztropny.

P. Co jest Nomen compositum?

O. Które się z wielu słow składa, *vg. imprudens* nieroztropny.

P. Co jest Nomen primitivum?

O. Które od żadnego słowa nie pochodzi, *vg. Pater* Oyciec, *parvus* mały.

P. Co jest Nomen derivativum?

O. Które od inżego słowa pochodzi, *vg. paternus* oycowłki, *parvulus* małeńki.

P. Wielorakie jest Nomen w drugiey diwizyi?

O. Dwojakie Substantivum y Adiectivum.

P. Co

P. Co jest Nomen substantivum?

O. Które znaczy rzecz jaką y ma jeden artykuł *ten*, albo *ta*, albo *to*, *vg.* *Rex* Krol, *servus* sługa,

P. Co jest Nomen adjectivum?

O. Jest, które wyraża, jaka jest rzecz, y odmienia terminacją według Artykułu w Polskim języku *vg.* *Sanctus* Święty, *Sancta* Święta, *Sanctum* Święte.

P. *Wielorakie* jest Nomen substantivum?

O. *Trojakie*. *Proprium*, *Appellativum* y *Collectivum*.

P. Co jest Nomen *Proprium*?

O. *Nomen Proprium* jest, które przywłaszcza się jedney rzeczy, *vg.* *Polska*, *Rzym*. *NB.* Imiona ludzi zowią się *Propria*, choć nie jednemu tylko służą.

P. Co jest Nomen *Appellativum*?

O. Jest, które wiele rzeczy wyraża, *vg.* *człowiek* wszystkich ludzi, *miasto* wszystkie miasta.

P. Co jest Nomen *Collectivum*?

O. Jest, które w liczbie małej wiele rzeczy zawiera, *vg.* *Populus* lud, *turba* gromada, *gens* narod, *grex* trzoda.

P. *Wielorakie* jest Nomen adjectivum względem terminacyi?

O. *Trojakie*, to jest mające albo trzy terminacye, jako *bonus*, *bona*, *bonum*, *pulcher*, *pulchra*, *pulchrum*, albo dwie, jako *brevis*, *breve*, albo jedną, jako *felix*, *prudens*.

P. Co jest Nomen *Relativum*?

O. *Relativum* jest, które poprzedzające Nomen na pamięć przywołuje, *vg.* *Lux est, qui imperat*. Wódz jest, który rozkazuje.

O PRZYMIOTACH

Nominis, *Pronominis*, *Participii*.

P. Które są przymioty albo *accidentia* *Nominis* *Pronominis* y *Participii*?

O. *Cztery*: *Casus*, *Numerus*, *Genus*, *Declinatio*.

P,

P. *Wiele jest Kazusow?*

O. *Sześć: Nominativus, Genitivus, Dativus, Accusativus, Vocativus, Ablativus.*

P. *Wielorakie są Casus?*

O. *Dwojakie: Recti, y Obliqui.*

P. *Które są recti?*

O. *Nominativus y Vocativus.*

P. *Które są obliqui?*

O. *Genitivus, Dativus, Accusativus, Ablativus.*

P. *Z kąd się poznaie Nominativus?*

O. *Z odpowiedzi na pytanie kto: vg. Pan Bog stworzył ludzi, Deus creavit homines.*

P. *Z kąd się poznaie Genitivus?*

O. *Z odpowiedzi na pytanie czyi, czyia, czyie, vg. temeritas est florentis aetatis, prudentia senectutis, lekkomyślność jest kwitnącego wieku, roztropność starości.*

P. *Z kąd się poznaie Dativus?*

O. *Z odpowiedzi na pytanie komu, vg. importunitas & inhumanitas omni aetati molesta est. Uprzykrzenie y nieludzkość każdemu wiekowi ciężka jest.*

P. *Z kąd się poznaie Accusativus?*

O. *Z odpowiedzi na pytanie, kogo, czego, co, vg. Cole Deum, honora parentes, ama patriam. czci Boga, szanuj Rodzice, kochaj Ojczyznę.*

P. *Z kąd się poznaie Ablativus?*

O. *Z odpowiedzi na pytanie od kogo, czego, czym, vg. Virtute & doctrina paratur gloria, Cnotą y nauką nabywa się chwala.*

P. *Co jest Deklinacya?*

O. *Jest Nominis, Pronominis y Participii przez Casus odmienienie, vg. Dominus, domini, domino, Pan, Pana, Panu &c.*

P. *Wiele jest Numerow?*

O. *Dwa: Numerus singularis y Numerus pluralis*

P. *Co jest Numerus singularis?*

O. *Co jedną rzecz znaczy, vg. homo człowiek.*

P. Co jest Numerus pluralis

O Co wiele rzeczy znaczy, *vg. homines* ludzie

P. Wiele jest Generow?

O. Trzy: *Masculinum, Fœmininum, Neutrum* ;

a z nich pochodzą: *Commune, Omne, y Dubium.*

P. Co jest Nomen Generis Masculini?

O. Które ma Artykuł *hic*, *vg. hic Dominus*, ten Pan, *hic servus* ten sługa.

P. Co jest Nomen Generis Fœminini?

O. które ma Artykuł *hęc*, *vg. hęc stella* ta gwiazda, *hęc mors* ta śmierć.

P. Co jest Nomen Generis Neutrius?

P. Które ma Artykuł *hoc*, *vg. hoc opus* to dzieło *hoc templum* ten Kościół.

P. Co jest Nomen Generis Communis?

O. Które pod jedną terminacją ma Artykuł *hic* & *hęc*, *vg. hic* & *hęc Parens*.

P. Co jest Nomen Generis Omnis?

O. Które pod jedną terminacją ma wszystkie trzy Artykuły: *hic, hęc, & hoc*, a te są *Nomina adjectiva* jedney terminacji, y *Participia præsentia*, *vg. felix* szczęśliwy, *impediens* przeszkadzający.

P. Co jest Nomen Generis Dubii?

O. Które może mieć Artykuł *hic vel hęc*, lub też *hic vel hoc*, *vg. hic vel hęc dies* dzień, *hic vel hoc vŭlġus* poŭłstwo.

P. Z kąd się poznawaią Genera Nominum Substantivorum?

O. Z signifikacyi y z terminacji. Z signifikacyi *vg. Scriba* Pisarz jest *generis masculini*, bo znaczy męszczyznę. Z terminacji. *Sagitta* strzała, jest *generis fœminini*, bo się kończy na *a*.

O GENERACH Nominum Substantivorum.

Nomina Substantiva generis masculini & Signifikacyi.

P. *K*tóre są Nomina Substantiva Generis masculini z Signifikacyi.

O. Wszystkie Nomina tak *Propria* jako y *Appellativa* służące samym tylko Mężczyznom, *vg. Paulus* Paweł, *Bibliopola* Xiegarz, *Nauta* Zeglarz.

II. *Nomina Propria* Aniołow, Bogow Pogańskich, y wszelkich Duchow, *vg. Michael* Michał, *Jupiter* Jowisz.

III. *Nomina Propria* gór, *vg. Aetna.* (1.)

IV. *Nomina Propria* rzek, *vg. Vistula* Wisła. (2.)

V. *Nomina Propria* wiatrow y dwunastu Miesięcy roku *vg. Aquilo* wiatr północny, *Januarius* Styczeń.

EXCEPTE.

(1.) Excypują się *Alpes*, które są *Generis Fœminini*.

(2.) Excypują się *Styx, Lethe, Albulu, Sequana &c.* które są *Generis Fœminini*

TABELLA IMION *Generis Masculini & Terminacyi.*

Nom. subst. kończ. na	i.	Są Generis masculini	<i>vg. Liberi</i>	Excypują się.	(1.) <i>Gummi</i> żywica,
	Pluralis numeri.		<i>dzieci, orum</i>		<i>Synapi</i> gorczyca, które są <i>Generis Neutrius</i> .
	O.		<i>vg. unio</i> perła,		(2.) <i>Nomina</i> kończące się na <i>io.</i> formowane z <i>Supinow verborum</i> , <i>vg. lectio</i>
			<i>pugio</i> sztylet		czytanie. Także: <i>contagio</i> zaraza, <i>unio</i> jedność
			[2.]		<i>echo</i> , <i>caro</i> ciało mięso,
					<i>talio</i> ,

Nomina	an				
	y				
Substantiva	in.	Są	vg. <i>Pæan</i> pieśń, <i>Delphin</i> Swinia morska.	Excypują się.	<i>talio</i> wet za wet, <i>Legio</i> hufiec, <i>regio</i> kraina, <i>ratio</i> rozum, <i>ditio</i> państwo, są <i>Generis Fœminini</i> .
	on.	Generis	vg. <i>Agon</i> utarczka, skonanie. [3.]		(3.) <i>Sindon</i> prześcieradło, <i>aedon</i> słowik, <i>alcyon</i> żimorodek, <i>icon</i> obraz, <i>Generis Fœminini</i> . Greckie zaś drugiey Deklinacyi, jako to: <i>Ilion</i> , <i>Pelion</i> , &c. są <i>Generis Neutrius</i> .
Substantiva	er.	Masculini.	vg. <i>Ager</i> pole, <i>carcer</i> więzienie. (4.)		(4.) <i>Ver</i> wiośna, <i>cicer</i> groch Włoski, <i>cadaver</i> trup, <i>uber</i> pierś, <i>verber</i> bicz, <i>tuber</i> guz, <i>iter</i> droga, <i>piper</i> pieprz, <i>papaver</i> mak, <i>fiser</i> , marchew, <i>laser</i> Cyrenayskie ziele, <i>filer</i> witwina, <i>Generis Neutrius</i> . <i>Linter</i> czołn <i>Masculini</i> , albo <i>Fœmin.</i> <i>Laser</i> , potocznie ziele <i>fœminini</i> , albo <i>Neutrius</i> .
	or.	Są	vg. <i>Labor</i> praca, <i>mœror</i> smutek. (5.)	Excypują się.	(5.) <i>Arbor</i> drzewo, <i>Generis Fœminini</i> . <i>Cor</i> serce, <i>ador</i> zboże, <i>aquor</i> morze, <i>marmor</i> marmur, <i>generis neutrius</i> .
Substantiva	os.	Masculini.	vg. <i>Ros</i> rosa, <i>flos</i> kwiat. (6.)	Excypują się.	(6.) <i>Dos</i> pośag, <i>cos</i> ośła, <i>arbos</i> drzewo <i>fœminini</i> . <i>Chaos</i> zamieszanie, <i>melos</i> śpiewanie, <i>os. oris</i> usta, <i>Os, offis</i> kość, <i>Epos</i> Rym, <i>Generis Neutrius</i> .
	us.		vg. <i>Gladius</i> miecz, <i>visus</i> spoyrzenie, <i>triumphus</i> tryumf. (7.)		(7.) <i>Virus</i> trucizna <i>Generis Neutrius</i> . <i>Vulgus</i> pospolstwo, <i>pelagus</i> morze <i>Masculini</i> y <i>Neutrius</i> . <i>Atomus</i> proszek, <i>carbafus</i> płotno, żagiel, <i>van-</i>
	drugiey y czwartey deklinacyi.				<i>nuc</i>

nus opalka, *diphthongus* dwogłośna litera, *byssus* białor, płótno cieńkie, *abyssus* przepaść, *humus* ziemia, *hyssopus* hizop, *domus* dom, *solus* kądziel, *arctus* woz niebieski, *alvus* brzuch, *lecythus* bania, *antidotus* lekarstwo, *balanus* żołądź, *Pharus* latarnia morska, *eremus* pustynia, *dialectus* mowy jednego języka różność, *nardus* szpikanard, *papyrus* papier, *methodus* sposob, *periodus* peryod, *crystallus* kryształ, *acus* igła, *manus* ręka, *ficus* figa, *tribus* pokolenie, *porticus* przyfionek, *idus* dzień, *synodus* zjazd, są *Generis Fœminini*,

Penus spiżarnia, *specus* jaskinia, *phaselus* łódź są *Maſculini y Fœminini*.

NOMINA SUBSTANTIVA.

Generis Fœminini & Signifikacyi.

I. Wszystkie *Nomina* tak *Propria*, jako y *Appellativa* służące samym szczególnie Niewiaſtom, *vg. Catharina* Katarzyna, *Mater* Matka, *Soror* Siostrą.

II. *Nomina Propria* Bogiń Pogańskich, *vg. Juno*, *Pallas*.

III. *Nomina Propria* Królestw, Państw, Wysp, y czterech części świata, *vg. Polonia*, *Cyprus* Cypr. *Affrica*.

IV. *Nomina Propria* Miast *vg. Cracovia*, *Vilna*. (1.)

EXCEPCYE.

(1.) Excypują się *Nomina Propria* miast, które się kończą na *a*, y są *Numeri Pluralis*, jako *Baſtra Baſtrozum* &c. tudzież kończące się na *e. l. r. um*, które są *Generis Neutrius*, *vg. Præneste*, *Hispal*, *Tibur*, *Lugdunum*.

V. *Nomina Propria* Okrętów y Poematów, albo Ryt-mów Poetyckich, *vg. Argo, Æneis.*

(2.)

VI. Imiona drzew, *vg. abies* jodła, *Pinus* sosna, *malus* jabłoń, *pyrus* gruszka drzewo.

(3.)

Te zaś które się kończą na *o. y* na *i. Numeri Pluralis*, są *Generis Masculini*, *vg. Narbo* Narbona, *Parisi* orum Paryż.

(2.) Excypują się *Nomina Propria* Poematów kończące się na *a. Numeri Pluralis*, które są *Generis Neutrius*, *vg. Buccolica* oram, *Georgica* oram.

(3.) Excypują się *Nomina* drzew kończące się na *ster*, które są *Generis Masculini*, *vg. oleaster* leśna oliwa, kończące się zaś na *er. ur. un.* są *Generis Neutrius*, *vg. acer* klon, *robur* dąb &c. Imiona fruktów poznają się z terminacyi.

TABELLA IMION.

Generis Fœminini z Terminacyi

Nomina Substant. kończące się na	a.	Są Generis Fœminini.	<i>vg. Mensa</i> stół	Excypują się.	(1.) <i>Adria</i> morze Adryatyckie, <i>Mamma</i> , <i>Cometa</i> , <i>Planeta</i> , są <i>Generis Masculini</i> , <i>Manna</i> y kończące się na <i>a. Plurale</i> drugiey deklinacyi są, <i>Generis Neutrius</i> , <i>vg. arma</i> orum broń.
	Pierwszey deklin.		(1.)		(2.) <i>Udo</i> szkarpetka, <i>cardo</i> zawiała, <i>ordo</i> porządek, <i>cudo</i> czapka szyszkowa. są <i>Generis Masculini</i> , <i>pondo</i> Gen. Neutrius.
	a e. Plurale		<i>vg. Divitiarum</i> bogactwa, <i>insidiarum</i> zafadzki.		(2.)
do.		<i>vg. Formido</i> bojaźń, <i>solicitudo</i> troskliwość.			(3.)

Ba

(3.)

Nomina Substantiva kończące się na	go.	vg. Imago obraz, fuligo sadza. (3.)	(3.) Harpago hak, ligo motyka, margo, brzeg, są Gen. Masculini.
	as	vg. Lampas lampa, tempestas niepogoda czas. [4.]	(4.) Vas vasis naczynie, fas co się godzi, nefas co się nie godzi, są Generis Neutr. Elephas słoń, adamas dyament, as aspis grosz, vas vadis rekoymia, tiaras Infula, są Generis Masculini.
	es.	vg. Compes pięto, proles potomstwo (5.)	(5.) Limes granica, fomes podnieta, trames ścieżka, gurgus wir, poples podkolanek, cespes darń, vepres ciernie, stipes pień, meridies południe, patries ściana, pes noga, palmes winna rozga, termes gałązka z owocem, tudes młot, acinaces szabla, przytym plurali. Antes antium słup, lares larium prog, Annales annalium Kronika, y imiona Greckie kończą się na es. jako tapes kobierzec, lebes kociół miedziany, są Gener. Masc. Cacodethes zły nałog, gen. neutr. Dies dzień, torques łańcuch, ames laska ptasznicza, Masculini albo Foeminini.
	is.	vg. Clavis klucz, navis okręt, chelys lutnia (6.)	(6.) Postis podwoy, aqualis nalewka, anguis wąż, vellis drag, callis ścieżka, sanguis krew, ensis miecz, glis sznur, lapis kamień. follis miech kowalski, cucumis eris ogorek, collis pagorek

Fxcypują się.

Fxcypują się.

Nomina Substantiva kończące się na

aus.

s.
jeżeli przed s
jest konso-
na.x.
mające przed
x. Konso-
nę.

Są Generis Foeminini

Są Generis Foeminini.

vg. *Laus* chwala,
fraus zdrada.vg. *Frons tis* czoło, *frons*
dis gałąź,
hyems zima. [7.]vg. *Falx* kosa,
arx zamek
merx towar. (8.)

Excypuja się.

Excypuja się.

rek, *axis* oś, *unguis* pa-
znogiec, *fulvis* kiy, *tor-*
ris głownia zapalona, *or-*
bis okrag, *piscis* ryba,
caulis głąb, *vomis eris*
lemiesz, *mensis* mieściac,
fascis snopek, *canalis*
kanał, *sentis* ciernie,
pulvis proch, piasek,
cassis is fiatka, *vermis*
robak, tudzież imiona
kończące się na *nis*, ja-
ko to *funis* powroz, *ci-*
nis, popioł, *panis* chleb,
annis rzeka, y to No-
men *assis*, z inżemi, kto-
re się z niego składaia,
vg. *decussis*, *viceffis* &c.
są Generis Masculini.

(7.) *Dens* cum Composi-
tis: *bidens* widły, *tri-*
dens ość, *rudens* lina o-
krętowa, *fons* źródło,
pons most, *mons* góra.
seps płot, *quadrans*
czwarta część funta,
triens trzecia część, *cha-*
lybs stal, *torrens* potok,
oriens wschod, *occidens*
zachod, *hydrops* puchli-
na, *adeps* tłuściość są Ge-
neris Masculini. *Scrobs*
doł, *scobs* opilki, *Mascu-*
lini vel Foeminini.

(8.) *Lynx* ostrowidź,
calx pięta, są Gener. Ma-
sculini albo Foeminini.
Quincunx pięć łotow,
septunx siedm łotow, *de-*
unx jedynaście łotow, są
Generis Masculini.

Nomina Substantiva kończące się na	Sa	Generis	Fœminini.		
	ax.	vg. <i>pax</i> pokoy <i>fornax</i> piec. (9.)			(9.) <i>Abax</i> stoł kuchenny, <i>tablica</i> , <i>harpax</i> hak, <i>thorax</i> kaftan, zbroja. <i>Masculini</i> . <i>Limax</i> , ślimak <i>Masculini</i> , albo <i>Fœminini</i> .
	ex.	vg. <i>Hallex</i> śledź <i>supellex</i> sprzęt (10.)			(10.) <i>Caudex</i> kłoda, <i>pnia</i> k, <i>pulex</i> pchła, <i>culex</i> komar, <i>cimex</i> pluskwa, <i>codex</i> księga, <i>pollex</i> palec wielki, <i>index</i> skażyciel, <i>murex</i> żółw morski krew szarłatną mający, <i>obex</i> zawada, <i>pismex</i> kamień z piany morskiej, <i>uertex</i> wierzch, <i>remex</i> flis, <i>frutex</i> krzew, <i>grex</i> trzoda, <i>cortex</i> kora, <i>apex</i> wierzchołek, <i>forex</i> myśz polna, <i>imbrex</i> dachowka, <i>latex</i> ciekący strumyk <i>podex</i> pośladek, są <i>Generis Masculini</i> , <i>filix</i> krzemień, <i>Masculini</i> albo <i>Fœminini</i> .
	ix. albo yx.	vg. <i>Perdix</i> kuropatwa, <i>nix</i> śnieg. (11.)			(11.) <i>Fornix</i> sklep, <i>varix</i> żyła napuchła, <i>bombix</i> robaczek jedwabny, <i>phanix</i> ptak, <i>calix</i> kielich, <i>eryx</i> jeż, <i>coccyx</i> kukłka, <i>spadix</i> farba ciemno czerwona, <i>Masculini</i> .
	ox.	vg. <i>Nox</i> noc, <i>vox</i> głos.			
ux.	vg. <i>Cru</i> x Krzyż, <i>lux</i> światło, <i>tra</i> dux latorośl. <i>Masculini</i> .				<i>Natrix</i> wąż wodny. <i>onyx</i> kamień, <i>Masculini</i> lub <i>Fœminini</i> .

NOMINA SUBSTANTIVA

Generis Neutrius z Signifikacyi.

I. Imiona liter *vg. O. magnum*, O. wielkie, *b parvum*, b. małe.

II. *Adverbia, verba*, y wszystkie inne słowa położone w mowie zamiast *Nominis Substantivi*, *vg. Pulchrum est Republicæ benefacere*, Piękna rzecz jest dobrze czynić Rzeczypospolitey.

TABELLA IMION.

Generis Neutrius z Terminacyi.

Nomina Substantiva kończące się na	a.	Sa	<i>vg. Stigma</i> piątno, <i>dogma</i> wyrok.	Exy puja	(1.) <i>Alde alde, Rhodope</i> <i>Physice, Grammatice</i> y inrze podobne słowa Gre- ckie, są <i>Generis Femi-</i> <i>nini</i> .
	c.		<i>vg Lac</i> mle- ko.		
	e.	Generis	<i>vg. Mare</i> morze, <i>cubile</i> łożko (1.)	fi	(2.) <i>Mugil</i> głowacz ryba <i>sol</i> rośliny <i>Masculi</i> . <i>Sal</i> <i>sol</i> , <i>Masculini</i> , albo <i>Neu-</i> <i>trius</i> .
	l.		<i>vg. Fel</i> żółć, <i>melmiod, ani-</i> <i>mal</i> zwierze, (2.)		
	en.	Neutrius.	<i>vg. Carmen</i> wiersz, <i>lumen</i> światło. (3.)		(3.) <i>Attagen</i> jarząbek, <i>pe-</i> <i>ten</i> grzebień, <i>ren</i> ner- ka, <i>splen, tien</i> śledziona <i>lichen</i> liśzay są <i>Generis</i> <i>Masculini</i> . <i>Syren</i> syre- na <i>Feminini</i> .
t.		<i>vg Caput</i> głowa. <i>fin-</i> <i>cut</i> . przodek głowy, <i>occi-</i> <i>put</i> tył głowy			

Nomina Substantiva kończące się na	u.		vg. <i>Gelu</i> mroz, <i>tonitru</i> grzmot, <i>veru</i> rożeń, <i>genu</i> kolano.	Excypują się	
	um.	Sa	vg. <i>Templum</i> Kościół, <i>fer-</i> <i>rum</i> żelazo <i>mancipium</i> niewolnik.		(4.) <i>Furfur</i> otręby, <i>vul-</i> <i>tur</i> sęp, <i>turtur</i> synogar- <i>lica</i> , są <i>Generis Mascul-</i> <i>ini</i> ,
	ar.	Generis	vg. <i>Calcar</i> ostroga, <i>pul-</i> <i>vinar</i> podu- szka	Excypują się	(5.) <i>Lepus</i> zając, <i>mus</i> mysz, <i>tripus</i> trzyno- żek <i>Masculini</i> . <i>Pecus</i> <i>pecudis</i> bydle, <i>subscus</i> lisztwa, <i>incus</i> <i>incudis</i> kowadło, <i>salus</i> zdro- wie, <i>virtus</i> cnota, <i>ser-</i> <i>vitus</i> niewola, <i>juven-</i> <i>tus</i> młodość. <i>senectus</i> starość, <i>grus</i> żoraw, <i>tellus</i> ziemia, <i>palus</i> <i>pa-</i> <i>ludis</i> bagno, <i>lagopus</i> śnieżniczek ptaszek są <i>Generis Fæmini-</i> <i>ni</i> .
	ur.	Neutrius	vg. <i>Fulgur</i> błyskawica, <i>murmur</i> sze- mranie. (4.)		
	us.		vg. <i>Nemus</i> gay, <i>vulnus</i> rana, <i>funus</i> pogrzeb. (5.)		
Trzeciej deklinacji.					

P. *Adjectiva bez wyraźnego Substantivum położone jakiego są rodzaju?*

O. Tegoż samego co y *Substantiva*; które się pod Adjektywami zawierają, vg. *Oriens* jest *Generis Masculini*, bo znaczy: *Sol* słońce. *Vocalis* *Generis Fæminini*, bo znaczy: *Litera*.

P. *Adjectiva nie tylko bez wyraźnego ale też y tajemnego Substantivum położone, jakiego są rodzaju?*

O. Są *Generis Neutrius* vg. *Iustum est*, sprawiedliwa jest.

O DEKLINACYI

Nominis Substantivi

P. *Wielorakie jest Nomen Substantivum względem Deklinacyi?*

O. Dwojakie: *regulare y irregulare albo anomalum.*

P. *Co jest Regulare?*

O. Które się deklinuje według regularney formy deklinacyi?

P. *Co jest Irregularare?*

O. Które nie zachowuje regularney formy deklinacyi.

P. *Wiele jest regularnych form Deklinacyi?*

O. Pieć.

P. *Jak poznaiesz, którey jest Deklinacyi, jakie Nomen?*

O. *Ex Genitivo Numeri Singularis.*

P. *Z kąd się tedy poznaie Nomen pierwszey Deklinacyi?*

O. Z Genitivum kończącego się na *æ*. dyftong
vg. *Mensa stoł mensæ.*

P. *Z kąd drugiey Deklinacyi?*

O. Z Genitywum kończącego się na *i*. vg. *Dominus*
Pan *Domini*

P. *Z kąd trzeciey Deklinacyi?*

O. Z Genitywum kończącego się na *is*. vg. *Lex*
prawo *legis*.

P. *Z kąd czwartey Deklinacyi?*

O. Z Genitywum kończącego się na *us*. vg. *manus*
ręka *manus*.

P. *Z kąd piątey Deklinacyi?*

O. Z Genitivum kończącego się na *ei* vg. *spes*
nadzieja *spei*.

P. *Jak się deklinują Nomina Composita?*

O. Tak jako y *Simplicia*, z których się składają,
vg. *Vir* mąż *viri*, *Triumvir*, *Triumviri*, *dies* dzień
diei, *meridies* południe *meridiei*

P.

P. Które się *excypują* ?

O. *Excypują się: exsanguis* blady, *hujus exsanguis* nie *exsanguinis*. *Vulpes* lis *hujus vulpis* nie *vulpedis*. *capricornus* kozioroziec, *capricorni*. *Centimanus* stórkę *centimani*.

P. Imiona złożone ze dwóch słow, z których jedno jest *in casu recto*, a drugie *in obliquo*, jak się deklinują ?

O. To tylko *Nomen* deklinuje się, które jest *in casu recto*, *vg. Pater-familias* gospodarz *Patris-familias*, *Tribunus-plebis* *Tribuni-plebis*, *Senatus-consultum*, *Jurisperitus* &c.

P. Imiona złożone z obu słow, *in casu recto*, jak się deklinują ?

O. W niektórych oba słowa, jako to w *Respublica* Rzeczpospolita, *jusjurandum* przysięga, *rosmarinus* rozmaryn. W niektórych zaś jedno, jako *Leopardus* Lampart *hujus Leopardi*.

REGUŁY GENERALNE TERMINACYI Niektórych Kazusów w Imionach Łacińskich.

I. *Nominativi* y *Vocativi Casus* tak *singularis* jako y *pluralis numeri* we wszystkich Deklinacyach podobne są sobie, wyjąwszy *Nomina* drugiey Deklinacyi kończące się na *us*.

II. *Dativi* & *Ablativi plurales* we wszystkich Deklinacyach także są sobie podobne, *Singulares* zaś w drugiey Deklinacyi.

III. *Accusativi* y *Nominativi plurales* tylko w trzeciey, czwartey, y piątey Deklinacyi, są sobie podobne.

IV. *Neutra* jakieykolwiek są Deklinacyi mają zawsze w obojgu liczbach trzy *Casus* sobie podobne, to jest *Nominativum*, *Accusativum* y *Vocativum*,
które

które *in Numero plurali* zawsze się kończą na *a. vg. tempus tempora*, wyjąwszy *ambo, duo, y quæ*.

FORMA DEKLINACYI PIERWSZEY IMION ŁACIŃSKICH.

P. Wiele mają terminacyi Imiona Łacińskie pierwszej Deklinacyi?

O. Jedną szczególnie na a,

Deklinują się zaś tym sposobem.

Numero Singulari.	Numero Plurali
<i>N. Hæc terra ta ziemia.</i>	<i>N. Hæ terræ te ziemię.</i>
<i>G. Hujus terræ tej ziemi.</i>	<i>G. Harum terrarum tych ziem.</i>
<i>D. Huic terræ tej ziemi</i>	<i>D. His terris tym ziemiom.</i>
<i>A. Hanc terram tę ziemię.</i>	<i>A. Has terras te ziemię.</i>
<i>V. O! terra o! ziemię,</i>	<i>V. O! terræ o! ziemię.</i>
<i>A. Ab hac terra od tej ziemi.</i>	<i>A. Ab his terris od tych ziem,</i>
<i>(tą ziemię,</i>	<i>(tymi ziemiemi)</i>

OBSERWACTE

Okóło pierwszej Deklinacyi Imion Łacińskich.

I. Starzy Rzymianie, a osobliwie Poétowie Genitivum Singularem pierwszej Deklinacyi kończyli na ai. y as. ale to teraz nie jest we zwyczajn; wyjąwszy te dwa słowa: Pater - familias gospodarz, filius - familias syn gospodarski.

II. W Genitywach Num. pluralis tak pierwszej, jako też drugiej, trzeciej, y czwartey Deklinacyi, Poetowie mają zwyczaj wyrzucać jedną, lnb kilka liter, albo syllab, które to Genitivi nazywają się per syncopen, vg. Cælicolúm, Nummúm Sestertíúm, Agrestúm, Currúm &c.

III. Niektóre Nomina pierwszej Deklinacyi mają Dativum pluralem na abus; jako to: Dea Bogini Deabus, filia córka filiabus, anima dusza animabus, equa klacz equabus, y niektóre inne.

FOR.

nitivo aniżeli in Nominativo, vg. puer pueri &c.

II. To Nomen Deus Bóg ma in Vocativo singulari o Deus, in Nominativo plurali lepiej Ds albo Dii aniżeli Dei, in Dativo Ds albo Diis aniżeli Deis.

III. Nomina Propria kończące się na ius mają Vocativum singularem na i. od Nominativum syllabę us. odrzucając, vg. Cornelius o Corneli.

Nomina zaś Appellativa mają Vocativum na e. vg. Tabellarius Kuryer Tabellarie.

Excypuie się to Nomen Appellativum filius syn, które ma Vocativum; o fili.

IV. Nominativus pluralis u dawnych Rzymian kończył się na dyftong ei vg. captivus niewolnik captivei.

V. W imionach kończących się in Nominativo na ium, Poetowie drugie i. częstokroć opuszczają in genitivo singulari vg. peculium, peculii albo peculi, ingenium dowcip ingenii albo ingeni.

FORMA DEKLINACYI TRZECIEY.

P. Które ma terminacye trzecia Deklinacya w słowach Łacińskich.

O. e. o. l. an. en. in. on. r. as. es. is. os. us. bs. ns. ps. rs. t. ax. ex. ix. ox. ux.

Sposob deklinowania jest taki.

Numero Singulari.

N. Hic Sermo ta mowa.

C. hujus sermonis teymowy.

D. huic sermoni teymowie.

A. hunc sermonem tę mowę,

V. o sermo o mowo.

A. ab hoc sermone od teymo-

(mowy. tą mową.

Numero Plurali.

N. hi sermones te mowy,

G. horum sermonum tych mow.

D. his sermonibus tym mowom

A. hos sermones te mowy.

V. o sermones o mowy.

A. ab his sermonibus od tych

(mow.

Numero Singulari

N. Hoc tempus ten czas.

G. hujus temporis tego czasu.

D. huic tempori temu czasowi.

A hoc tempus tego czasu.

V. o tempus o czasie.

A. ab hoc tempore od tego

(czasu.

Numero Plurali.

N. hæc tempora te czasuy.

G. ho-

G. horum temporum <i>tych czas</i>	V. o Parens o Rodzicu.
(<i>sow.</i>)	A. ab hoc & hac Parente od Ro-
D. his temporibus <i>tych czasom.</i>	(<i>dzica.</i>)
A. hæc tempora <i>te czasy.</i>	Numero Plurali
V. o tempora o czasy.	N. hi & hæ Parentes Rodzice.
A. ab his temporibus od cza-	G. horum & harum Parentum
(<i>sow.</i>)	(<i>Rodzicow</i>)
Numero Singulari	D. his Parentibus Rodzicom.
N. hic & hæc Parens Rodzic	A. hos & has Parentes Ro-
G. hujus Parentis Rodzica.	(<i>dzicow.</i>)
D. huic Parenti Rodzicowi.	V. o Parentes o Rodzice.
A. hunc & hanc Parentem Ro-	A. ab his Parentibus od Ro-
(<i>dzica.</i>)	(<i>dzicow.</i>)

OBSERWACJE

Okolo trzeciej Deklinacyi.

Dativus & Accusativus Singularis Tertie Declinationis.

Dativus trzeciej Deklinacyi Numeri singularis kończy się na *i*. *Accusativus* zas na *em*.

I. *Excypuią* się: *Buris* nasad, *amussis* sznur ciepiel-
ski *cucumis* ogorek, gdy także ma Genitivum *cucu-
mis*, *pelvis* miednica, *ravis* chrapka, *securis* siekiera,
sitis pragnienie, *tussiskafzel*, *vis* siła, *cannabis* konopie,
strigilis grzebło, y *Nomina propria* rzek y miast
kończące się na *is*. *vg.* *Albis* Elba, *Visurgis* Wezer
mają *Accusativum* na *im*. wyjąwszy: *Jordanis* Jor-
dan, które ma na *em*.

II. *Febris* gorączka, *clavis* klucz, *navis* okręt, *pup-
pis* tył okrętu, *restis* powroz, *turris* wieża, *aqualis*
nalewka, *fementis* nasienie, mają *Accusativum* dwo-
jako na *em* y na *im*.

Ablativus singularis.

Ablativus numeri singularis trzeciej Deklinacyi
kończy się pospolicie na *e*.

I. *Excypuią się* naprzod: *Nomina Substantiva Genetivus Neutrius* kończące się na *al. ar. e.* które mają *Ablativum Singularem* na *i.* wyjąwszy *sal sol, far zboże, nektar słodycz, hepar wątroba, jubar światło,* które mają *Ablativum* na *e.*

II. *Ablativum singularem* na *i.* mają *Substantiva* mające *Accusativum* na *in.* tylko.

III. Adjektywa trzeciej Deklinacji kończące się na *is. y* na *er.* wyjąwszy *pauper* ubogi, *uber* żyzny, *juvenis* młody, które mają na *e.* tudzież następujące *Substantiva*: *familiaris* poufalec, *annalis* dzieje roczne, *sodalis* towarzysz, *patrueis* stry, *bipennis* halabarda, *triremis* galera, *affinis* powinowaty, *ædilis* budowniczy, *rivalis* konkurent, *natalis* dzień narodzenia, *canalis* kanał, mają *Ablativum singularem* na *i.*

IV. Adjektywa: *par* rowny, *cum compositis,* *memor* pamiętny, *vetus* dawny, y *Nomina propria* Miesiącow trzeciej Deklinacji mają *Ablativum* na *i.*

V. *Substantiva*: *Amnis* rzeka, *ignis* ogień, *supellex* sprzęt, *imber* deszcz, *tridens* ośc, tudzież wszystkie *Substantiva* mające *Accusativum* na *em. y im.* mają *Ablativum singularem* na *e.* albo *i.* *vg. igne* albo *igni.*

VI. Adjektywa kończące się na *x.* *Ablativum* mają także na *e.* albo na *i.* wyjąwszy *senex* stary, które ma *Ablativum* na *e.*

VII. Adjektywa: *Vigil* czuły, *degener* odrodny, *ingens* niezmierny, *vehemens* gwałtowny, *recens* świeży lepiej mają *Ablativum* na *i.* jako na *e.*

Infze zaś *Adjektywa* kończące się na *ns. y Participia* z komparatywami lepiej mają na *e.* jako *i. vg. prudente, brevior* &c.

Nominativus Pluralis, Accusativus & Vocativus Tertiæ Declinationis.

Te trzy *Casus* to jest: *Nominativus, Accusativus* y *Vocativus pluralis* trzeciej Deklinacyi kończą się na *es*.

I. Excypują się: *Neutra Ablativum singularem* mające na *e*. mają te trzy *Casus* na *a*. które zaś *Neutra* mają *Ablativum singularem* na *i*. albo na *e*. y na *i*. razem, te mają pomienione *Kazusy* na *ia*. *vg. Animalia, felicia*, wyjąwszy *Comparativa* z *Adjektywami* *vetus, bicorpor, tricorpor*, które te trzy *Casus* mają na *ra*.

II. *Nomina*, których *Genitivus pluralis* kończy się na *ium*. trojako u dawnych miały *Accusativum pluralem*, to jest: na *es. is* y *eis*. *vg. omnes omnis omneis, urbes urbis urbeis*

Genitivus Pluralis

Genitivus Pluralis trzeciej Deklinacyi kończy się na *um*. *vg. sermonum*.

I. Excypują się *Nomina* kończące się na *ns*. które mają *Genitivum Pluralem* na *ium*. *vg. innocens innocentium*, wyjąwszy *Parens parentum; sapiens sapientum*.

II. *Nomina* mające *Ablativum singularem* na *i*. lub na *e*, y na *i*. mają *Genitivum pluralem* na *ium*. *vg. animalium*.

III. Te *Adjektywa: supplex* uniżony, *memor* pamiętny, *vetus* dawny, *vigil* czuły, *degener* odródny, y wszystkie *Nomina comparativa*, wyjąwszy *plures plurium*, chociaż mają *Ablativum singularem* na *e*. y na *i*. nie mają *Genitivum pluralem* na *ium*. ale na *um*. *vg. supplicum, majorum*.

IV. *Nomina* kończące się na *es* y *is* które mają w *Genitivum* tyleż syllab, ile w *Nominativum*, tu dzież *Nomina*, których ostatnia syllaba kończy się na dwie Konsony, mają *Genitivum pluralem* na *ium*. *vg. clades cladium, trabs trabium, pars partium, &c.* wyjąwszy *Arabs* Arabczyk, *Æthiops* Murzyn, *Princeps* Xiążę, *inops* ubogi &c, mają na *um*.

Excypują się, *Vates* Prorok, *canis* pies, *panis* chleb, *volucris* lotny, *juvenis* młody, *apis* pszczoła &c. które mają *Genitivum pluralem* na *um*.

V. *Genitivum pluralem* na *ium* mają także następujące *Nomina*: *Cor* serce, *linter* czołn, *caro* ciało, *venter* brzuch, *uter* wor skorzany, *as assis* grosz, *glis* szczur, *mus* mysz, *nix* śnieg, *imber* deszcz, *os ossis* kość, *vas vadis* rękoymia, *nubes* obłok, *lis* spor, *jus* prawo, y *pluralia*: *syrtis* skały morskie, *mœnia* mury, *fauces* paszczeka, *manes* dusze, *Samnites*, *Quirites*. *Bos* ma *Genitivum plur.* *bovm*.

Dativus & Ablativus Pluralis,

Dativus y *Ablativus Pluralis* trzeciej Deklnacyi kończy się na *ibus*. *vg. sermonibus*.

Excypuje się to *Nomen*: *Bos* woł, które ma *Dativum & Ablativum pluralem*: *bobus* albo *biibus*.

TABELLA

Służąca do formowania Genitywów w Imionach Łacińskich jako y Greckich trzeciej Deklinacyi według rozmaitey terminacyi tych Imion.

Nomina trzeciej Deklinacyi kończące się na	a. gr.	Maję Genitivum Singularem.	atis.	vg. <i>Poëma</i> Rytm, <i>Poë-</i> <i>matis.</i>	EXCEPTE. (1.) <i>Turbo</i> wicher, <i>turbinis.</i> (2.) <i>Cerdo</i> partacz, <i>Cudo</i> szyszakowa czapka, <i>udo</i> szkar- petka, <i>prado</i> roz- boynik, <i>spado</i> rze- zaniec, <i>comedo</i> żar- łok, <i>Macedo</i> , mają <i>ge-</i> <i>nitivum</i> na <i>onis</i> vg. <i>cerdo cerdonis. &c.</i>
	le.		ilis.	vg. <i>Cubilo</i> , łożo, <i>cubilis.</i>	
	re.		ris.	vg. <i>Mare</i> mo- rze, <i>maris.</i>	
	ve.		vis.	vg. <i>Conclave</i> pokoy, <i>con-</i> <i>clavis.</i>	
	bo.		bonis.	vg. <i>Bibo</i> pijak, <i>bibonis.</i>	
	co.	conis.	(1.) vg. <i>Draco</i> smok, <i>draconis</i>		
	do.	dinis.	vg. <i>Cardo</i> za- wiał, <i>cardi-</i> <i>nis.</i> (2.)		
	go. lat.	ginis.	vg. <i>Propago</i> pokolenie, <i>pro-</i> <i>pagnis</i> (3.)		
	go gr.	gus.	vg. <i>Argo</i> <i>Ar-</i> <i>gus.</i>		
	cho. gr.	chus.	vg. <i>Echo</i> <i>Echus.</i>		
io.	ionis.	vg. <i>Oratio</i> mo- wa, <i>Orationis.</i>			
mo.	monis.	vg. <i>Sermo</i> <i>Ser-</i> <i>monis</i> (4.)			
ro.	ronis.	vg. <i>tiro</i> nieświa- dom <i>tiro nis.</i> (5.)			
			(6.)		

pfo gr.	psūs.	vg. Calypso Calypsus.	(6.) Attagen jarzą- bek attagenis, hy- men wesełna pio- sinka hymenis, lien, splen śledziona, lienis, ren nerka
sto gr.	stūs.	vg. Alecto A- lectūs.	renis, lichen liszay, lichenis, Syren sy- rena syrenis, Anien rzeka Anienis
vo.	vonis.	vg. Pavo Paw pavonis.	[7] Acheron acheron- tis, horizon horizon- tis, Phæton phæton- tis, Xenophon xeno- phontis, Charon cha- rontis, Phlegeton phlegetontis.
an.	anis.	vg. Pæan pieśń pæa- nis.	(8.) Mel miód mel- lis, fel żółć fellis.
en.	inis.	vg. Carmen wiersz car- minis (6.)	(9.) Hepar wątroba hepatis.
in.	inis.	vx. Delphin delphinis.	(10.) Pater Oyciec patris, Mater Ma- tka matris, frater brat fratris, acer ostry acris, imber deszcz imbris, lin- ter czoln lintris, volucer lotny volu- cris, saluber zdro- wy salubris, acci- piter jastrząb acci- pitris, uter wor skorzany utris, ven- ter, brzuch ventris, celeber sławny cele- bris, także Adjecti- va naster- vg. cam- pester polny. sylve- ster leśny &c maja na stris. Septem- ber 7 bris y insze
on.	onis.	vg. Babylon Babylonis (7.)	
al.	alis.	vg. Sal sol salis.	
el.	elis.	vg Michæel Michæelis.	
il.	lis.	vg. Pugil pu- gilis.	
ol.	olis.	vg. Sol słońce solis.	
ar.	aris.	vg. Jubar isknienie ju- baris. (9.)	
er.	eris.	vg. Ver wio- sna veris. (10.)	

<i>or.</i>	<i>oris.</i>	vg. <i>Ardor</i> gorącość <i>ardoris.</i> (11.)	Miesiące na <i>ber.</i> <i>Iter</i> droga <i>itineris.</i> (11.) <i>Cor</i> serce <i>cordis.</i>
<i>ur.</i>	<i>uris.</i>	vg. <i>Fur</i> złodziey <i>furis.</i> (12.)	(12.) <i>Iecur</i> wątroba <i>jecoris</i> albo <i>jecinoris.</i> <i>robur</i> dąb <i>roboris.</i> <i>ebur</i> sioniowa kość <i>eboris.</i> <i>femur</i> udo <i>femoris.</i>
<i>as.</i>	<i>atis.</i>	vg. <i>Æquitas</i> słuszność <i>æquittatis.</i> (13.)	(13.) <i>As</i> <i>assis.</i> <i>mas</i> męczyzna <i>maris.</i> <i>vas</i> naczynie <i>vadis.</i>
<i>as.</i>	<i>adis.</i>	vg. <i>Lampas</i> lampa <i>lampadis.</i> (14.)	(14.) <i>Adamas</i> dyament, <i>adamantis.</i> <i>Elephas</i> słoń <i>elephantis.</i> <i>Pallas</i> <i>antis.</i> <i>Calchas</i> <i>antis.</i> <i>Aquinas.</i> <i>arpi-</i> <i>nas</i> <i>atis.</i>
<i>bes.</i>	<i>bis.</i>	vg. <i>Labe</i> skała <i>labis.</i> (15.)	(15.) <i>Lebes</i> kocioł <i>lebetis.</i> <i>hebes</i> tępy <i>hebetis.</i>
<i>ces.</i>	<i>edis.</i>	vg. <i>Merces</i> nadgroda <i>mercedis.</i>	(16.) <i>Pedes</i> pieszy <i>peditis.</i> <i>tudes</i> młot <i>tuditis.</i>
<i>des.</i>	<i>dis.</i>	vg. <i>Sedes</i> stolica <i>sedis.</i> (16.)	(17.) <i>Gurges</i> wir <i>gurgitis.</i> <i>seges</i> zboże <i>segetis.</i> <i>veges</i> czerstwy <i>vegetis.</i> <i>indiges</i>
<i>ges.</i>	<i>gis.</i>	vg. <i>Strages</i> kłeska <i>stragis.</i> (17.)	<i>Patron</i> <i>etis.</i> <i>teges</i> rogoża, mata <i>tegetis.</i>
<i>ies.</i>	<i>ietis.</i>	vg. <i>Paries</i> ściana <i>parietis.</i>	(18.) <i>Poples</i> podkolanek <i>poplitis.</i> <i>miles</i> żołnierz <i>militis.</i> <i>ales</i> ptaszek <i>alitis.</i> <i>cocles</i> jednooki <i>co-</i> <i>clitis.</i> <i>satelles</i> halabartnik <i>satellitit.</i>
<i>les.</i>	<i>lis.</i>	vg. <i>Moles</i> wielkość <i>molis.</i> (18.)	

Najmniejsza trzeciej Deklinacji kończące się na

mes.	Maję Genitivum	mitis.	vg. <i>Trames</i> ścieżka <i>tramitis.</i> (19.)	(19.) <i>Chremes</i> <i>Chremetis</i> , <i>fames</i> głód <i>famis.</i>
nes.		netis.	vg. <i>Magnes</i> <i>magnetis.</i>	(20.) <i>tapes</i> kobierzec <i>tapetis</i> , <i>sepes</i> plot <i>sepis</i> , <i>vulpes</i> lis <i>vulpis</i> , <i>pes</i> noga <i>cum</i> <i>Compositis</i> <i>pedis</i> , <i>rupes</i> skała <i>rupis</i> , <i>præpes</i> przedki <i>præpetis.</i>
pes.		pitis.	vg. <i>Hospes</i> gość <i>hospitis.</i> (20.)	(21.) <i>Eques</i> jeździec konny <i>equitis.</i>
ques.	Singularem.	quis.	vg. <i>Torques</i> łańcuch <i>torquis.</i> (21.)	(22.) <i>Hæres</i> dziedzie <i>hæredis</i> , <i>interpretis</i> tłumacz <i>interpretis</i> , <i>teres</i> okrągły <i>teretis</i> , <i>Ceres</i> Bogini pol <i>Cereris.</i>
res.		ris.	vg. <i>Vepres</i> cierni, <i>vepris.</i> (22.)	(23.) <i>Cinis</i> popioł <i>cineris</i> , <i>glis</i> szczur <i>gliris</i> , <i>lis</i> spor <i>litis</i> , <i>pulvis</i> proch <i>pulveris</i> , <i>vomis</i> lemiesz <i>vomeris</i> , <i>sanguis</i> krew <i>sanguinis</i> , <i>castis</i> przyłbica <i>castidis</i> , <i>lapis</i> kamień <i>lapidis</i> , <i>cuspis</i> kończatość <i>cuspidis</i> , <i>aspis</i> żmija <i>aspidis</i> , <i>Samnis</i> , <i>Quiris</i> , <i>itis.</i>
ses.		fidis.	vg. <i>Obses</i> zastawa <i>obsidis.</i>	
tes.	Maję Genitivum	tis.	vg. <i>Vates</i> Prorok <i>Vatis.</i>	
ves.		vitis.	vg. <i>Dives</i> bogaty <i>divitis.</i>	
is. Lat.		is.	vg. <i>Clavis</i> klucz <i>clavis.</i> (23)	
is. gr.	Singularem.	idis. albo idos.	vg. <i>Iris</i> tęcza <i>iridis</i> , albo <i>iridos.</i> (24.)	(24.) <i>Charybdis</i> , <i>bdis</i> , <i>Lachesis</i> , <i>sis</i> , <i>Pirois</i> , <i>pidēntis</i> , <i>Symois</i> <i>symdēntis</i> , <i>Metamorphosis</i> przekształtowanie <i>metamorphosis</i> , <i>Syntaxis</i> , <i>Pdēsis</i> <i>eos.</i>

os.		oris.	vg. <i>Flos</i> kwiat <i>floris.</i> (25-)	(25.) <i>Os</i> offis kość, <i>bo</i> s woł <i>bovis</i> , <i>cos</i> (<i>fla</i> , <i>dos</i> przymiot, połag <i>rhinoceros</i> no- forożec, <i>nepos</i> wnuk <i>cum compositis</i> , <i>Sa-</i> <i>cerdos</i> Xiądz, <i>impos</i> niewładnacy, <i>com-</i> <i>pos</i> uczestnik, mają <i>Genitivum</i> na <i>otis</i> , <i>Tripes</i> trzynożek, <i>custos</i> stroż na <i>odis</i> . <i>Chaos</i> zamieszanie,
ns. gr.	Maja Genitivum Singularem	odis.	vg. <i>Melampus</i> <i>Melampodis.</i> (26.)	<i>melos</i> melodya, są <i>indeclinabilia.</i> (26.) <i>Opus</i> , <i>Trape-</i> <i>sus</i> , <i>Amathus</i> na- zwiska Miast Gre- ckich, mają <i>Geniti-</i> <i>vum</i> na <i>untis</i> .
bs.		bis.	vg. <i>Chalybs</i> stał <i>chalybis.</i>	(27) <i>Frons</i> gałąź <i>frondis</i> , <i>glans</i> zo- ładź <i>glandis</i> , <i>juglans</i> orzech <i>Włoski ju-</i> <i>glandis</i> , <i>lens</i> gnida <i>lendis.</i>
ms.		emis.	vg. <i>Hyems</i> zi- ma <i>hyemis.</i>	(28.) <i>Auceps</i> ptaszni- <i>aucupis</i> , <i>biceps</i> dwugłówny, <i>bicipitis</i> <i>triceps</i> troygłówny <i>tricipitis</i> . <i>Præceps</i> przepaścisty <i>præ-</i> <i>cipitis</i> , <i>anceps</i> wętpli- wy <i>ancipitis</i> &c. <i>stirps</i> pokolenie <i>stir-</i> <i>pis</i> , <i>gryhs</i> gryf <i>gry-</i> <i>phis.</i>
ns.		ntis.	vg. <i>Serpens</i> wąż <i>serpen-</i> <i>tis.</i> (27.)	(29.) <i>Concors</i> zgo- dny <i>concordis</i> , <i>dis-</i> <i>cors</i> niezgodliwy <i>discordis</i> , tak y in- <i>ne composita</i> z <i>Cor.</i> (30.)
eps.	Maja Genitivum Singularem	ipis.	vg. <i>Forceps</i> kleszcze <i>for-</i> <i>cipis.</i> (28.)	
ops.		opis.	vg. <i>Hydrops</i> puchlina <i>hy-</i> <i>dropis.</i>	
rs.		rtis.	vg. <i>Sors</i> los. <i>sortis.</i> (29.)	

Nomina Trzeciej Deklinacyi kończące się na	Maję Genitivum Singularem	<i>ax.</i>	<i>acis.</i> vg. <i>Thorax</i> kaftan <i>thoracis.</i> [30.]	[30.] <i>Astyanax, Hypponax, Demonax, actis.</i>
		<i>ex.</i>	<i>icis.</i> vg. <i>Pulex</i> pchła <i>pulicis.</i> [31.]	[31.] <i>Vervex</i> skop, <i>vervecis,</i> nox zaboy <i>neicis.</i> faex drożdze <i>facis,</i> Rex Król <i>regis,</i> grex trzoda <i>gregis,</i> lex prawo <i>legis,</i> suppellex sprzęt <i>suppellectilis,</i> remex flis <i>remigis,</i> hallex śledź <i>halacis,</i> senex stary <i>senis.</i>
		<i>ix.</i>	<i>icis.</i> vg. <i>Calix</i> kielich <i>calicis.</i> [32.]	[32.] <i>Nix</i> śnieg <i>nivis,</i> <i>Styx</i> y <i>Phryx</i> ygi, <i>Sardonix</i> nichis albo <i>nichosi.</i>
		<i>ox.</i>	<i>ocis.</i> vg. <i>Vox</i> głos <i>vocis.</i> [33.]	[33.] <i>Nox</i> noc <i>noctis,</i> <i>Allobrox</i> ogis.
		<i>ux.</i>	<i>ucis.</i> vg. <i>Nux</i> orzech <i>nucis.</i> [34.]	[34.] <i>Conjux</i> małżonek <i>conjugis.</i>
		<i>ux.</i>	<i>ncis.</i> vg. <i>Lynx</i> ostrowidź <i>lyncis.</i> [35.]	[35.] <i>Phalanx</i> pułk <i>phalangis,</i> <i>Sphinx,</i> Sphinks straszyno, <i>Syrinx</i> trzcina, loch, mają Genitivum <i>ingis.</i>
<i>rx.</i>	<i>rcis.</i> vg. <i>Merx</i> towar <i>mercis.</i>			

Nomina Trzeciej Deklinacyi kończące się na *us.*

Kładą się niżej ze swemi Genitywami.

<i>Acus</i> plewa <i>aceris.</i>	<i>Foenus</i> lichwa <i>foenoris.</i>
<i>Corpus</i> ciało <i>corporis.</i>	<i>Funus</i> pogrzeb <i>funeris.</i>
<i>Crus</i> goleń <i>cruris.</i>	<i>Foedus</i> przymierze <i>eris.</i>
<i>Decus</i> ozdoba <i>decoris.</i>	<i>Frigus</i> zimno <i>frigoris.</i>
<i>Dedecus</i> hańba, <i>dedecoris.</i>	<i>Genus</i> rodzaj <i>generis.</i>
<i>Facinus</i> uczynek <i>facinoris.</i>	<i>Grus</i> żóraw <i>gruis.</i>
	<i>Incus</i> kowadło <i>incudis.</i>

<i>Intercus</i> zaskorny <i>cutis.</i>	<i>Rus</i> wieś <i>ruris.</i>
<i>Iuventus</i> młodość <i>iuventutis.</i>	<i>Rudus</i> gruz <i>rudericis.</i>
<i>Ius</i> prawo <i>juris.</i>	<i>Scelus</i> występek <i>sceleris.</i>
<i>Littus</i> brzeg morza <i>littoris.</i>	<i>Senectus</i> starość <i>senectutis.</i>
<i>Lepus</i> zając <i>leporis.</i>	<i>Servitus</i> niewola <i>servitutis.</i>
<i>Latus</i> bok <i>lateris.</i>	<i>Stercus</i> gnoy <i>stercoris.</i>
<i>Munus</i> dar <i>muneris.</i>	<i>Subscus</i> szpaga <i>subscudis.</i>
<i>Mus</i> mysz <i>muris.</i>	<i>Salus</i> zdrowie <i>salutis.</i>
<i>Nemus</i> gay <i>nemoris.</i>	<i>Sydu</i> gwiazdą <i>syderis.</i>
<i>Olus</i> jarzyna <i>oleris.</i>	<i>Thus</i> kadzidło <i>thuris.</i>
<i>Onus</i> ciężar <i>oneris.</i>	<i>Tellus</i> ziemia <i>telluris.</i>
<i>Opus</i> dzieło <i>operis.</i>	<i>Tempus</i> czas <i>temporis.</i>
<i>Palus</i> bagno <i>paludis.</i>	<i>Tergus</i> grzbietowa skóra (<i>tergoris.</i>)
<i>Pecus</i> bydle <i>pecudis.</i>	<i>Venus</i> Wenera <i>Veneris.</i>
<i>Pecus</i> bydło <i>pecoris.</i>	<i>Vetus</i> dawny <i>veteris.</i>
<i>Pectus</i> pierś <i>pectoris.</i>	<i>Virtus</i> cnota <i>virtutis.</i>
<i>Pignus</i> zastaw <i>pignoris.</i>	<i>Vellus</i> runo <i>velleris.</i>
<i>Plus</i> więcej <i>pluris.</i>	<i>Viscus</i> wnętrze <i>visceris.</i>
<i>Pondus</i> ciężar <i>ponderis.</i>	<i>Vulnus</i> rana <i>vulneris.</i>
<i>Pus</i> ropa <i>puris.</i>	<i>Ulcus</i> wrzod <i>ulceris.</i>

F O R M A Czwartey Deklinacyi.

P. Wiele ma terminacyi Czwarta Deklinacya?

O. Dwie: *us.* y *u.*

P. Jak się deklinuią Nomina Czwartey Deklinacyi?

O. Deklinuią się tym sposobem.

<p>Numero Singulari.</p> <p>N. Hæc manus <i>ta ręka.</i></p> <p>G. hujus manus <i>tey ręki.</i></p> <p>D. huic manui <i>tey ręce.</i></p> <p>A. hanc manum <i>tę rękę.</i></p>	<p>U. o! manus <i>o! ręka.</i></p> <p>A. ab hac manu <i>od tey ręki,</i> <i>(ręka.)</i></p> <p style="text-align: center;">Numero Plurali.</p> <p>N. hæc manus <i>te ręce.</i></p>
--	--

<i>G.</i> harum manuum <i>tych rąk.</i>	<i>V.</i> o! genu <i>o kolano.</i>
<i>D.</i> his manibus <i>tym rękom.</i>	<i>A.</i> ab hoc genu <i>od tego kola-</i>
<i>A.</i> has manus <i>te ręce,</i>	<i>[na, kolanem.</i>
<i>A.</i> o! manus <i>o! ręce.</i>	Numero Plurali.
<i>A.</i> ab his manibus <i>od tych rąk</i>	<i>N.</i> hæc genua <i>te kolana.</i>
<i>(rękami.</i>	<i>G.</i> horum genuum <i>tych kolan.</i>
Numero Singulari	<i>D.</i> his genibus <i>tym kolanom.</i>
<i>N.</i> Hoc genu <i>to kolano,</i>	<i>A.</i> hæc genua <i>te kolana.</i>
<i>G.</i> hujus genu <i>tego kolana.</i>	<i>V.</i> o! genua <i>o! kolana!</i>
<i>D.</i> huic genu <i>temu kolanowi.</i>	<i>A.</i> ab his genibus <i>od tych ko-</i>
<i>A.</i> hoc genu, <i>to kolano,</i>	<i>[lan, kolanami.</i>

OBSERWACJE

około Czwartey Deklinacyi

I To Nomen *Domus* dom, lubo jest czwartey Deklinacyi, deklinuie się jednak w niektórych kazusach, jak gdyby było drugiey Deklinacyi, tym sposobem.

Numero Singulari.	Numero Plurali.
<i>N.</i> Hæc domus <i>ten dom.</i>	<i>N.</i> Hæc domus <i>te domy.</i>
<i>G.</i> hujus domus vel domi <i>tego</i>	<i>G.</i> harum domuum vel domo-
<i>[domu.</i>	<i>[rum tych domow.</i>
<i>D.</i> huic domui <i>temu domowi.</i>	<i>D.</i> his domibus <i>tym domom,</i>
<i>A.</i> hanc domum <i>ten dom,</i>	<i>A.</i> has domus vel domos <i>te</i>
<i>V.</i> o! domus <i>o! domia.</i>	<i>[domy,</i>
<i>A.</i> ab hac domo <i>od tego do-</i>	<i>V.</i> o! domus <i>o! domy.</i>
<i>[mu</i>	<i>A.</i> ab his domibus <i>od tych</i>
	<i>[domow,</i>

II. *Genitivus singularis* czwartey Deklinacyi u dawnych kończył się na *uis*, y na *i*. *Dativus* zaś na *u*.

III. *Arcus* łuk, *artus* członek, *lacus* jezioro, *partus*, rodzenie, *specus* jama, *acus* igła, *quercus* dąb, *tribus*, pokolenie, *veru* rozeń, *ficus* figa, *portus* port, *questus* uskarżanie się, *Dativum pluralem* mają na *ubus*

IV. To *Nomen JESUS* tak się deklinuje: *N.* Jesus. *G.* Jesu. *D.* Jesu. *Accus.* Jesum. *V.* o Jesu. *Abl.* a Jesu.

F O R M A.

Deklinacyi Piątej.

P. Wiele ma terminacyi piąta Deklinacya?

O. Jedną szczególnie na *es*.

Deklinuje się tym sposobem.

Numero Singulari.

N. Hæc res. *ta* rzecz.

G. hujus rei. *tey* rzeczy.

D. huic rei *tey* rzeczy.

A. hanc rem *tę* rzecz.

V. o! res *o* rzecz.

A. ab hac re *od tey* rzeczy,
[rzeczą.]

Numero Plurali

N. hæc res *te* rzeczy.

G. harum rerum *tych* rzeczy.

D. his rebus *tym* rzeczom.

A. has res *te* rzeczy.

V. o! res *o!* rzeczy.

A. ab his rebus *od tych* rze-
[czy.]

O B S E R V A C Y E.

Okóło Piątej Deklinacyi.

I. *Genitivus singularis* piątej deklinacyi u dawnych trojako się kończył na *es*. na *e*. y na *i*. ale teraz nie jest w używaniu.

II. *Nomina* piątej Deklinacyi rzadko mają *Casus plurales* osobliwie *Genitivum*, *Dativum* y *Ablativum*, wyjąwszy *res*, *dies*, *species*.

O DEKLINACYI

Imion Greckich, y tych ktore nazywają
Peregrina y *Patronymica*.

P. Co są *Nomina Peregrina*?

O. Są to Imiona obce nie z Greckiego albo Łacińskiego języka, ale z inżzego wzięte, v.g. *Adam*, *Eva*

P. Czy się deklinują *Nomina Peregrina*?

O.

O. Które z nich kończą się na *am.* lub też mają terminacyą podobną do Łacińskich Imion, deklinują się jak Łacińskie, insze zaś wszystkie nie deklinują się, vg. *Isaac, Abimelech.*

P. Co są Nomina Patronymica?

P. Są to imiona formowane z imion własnych Oycow, Dziadow, Pradziadow, lub też inszych, vg. *Dardanides, Æneis.*

P. Jak się deklinują Nomina Patronymica?

P. We wszystkich swoich terminacyach deklinują się tak: jako y Greckie.

P. Wiele mają Deklinacji Imiona Greckie?

O. Trzy: pierwszą, drugą y trzecią.

FORMA DEKLINACYI Pierwszey Imion Greckich.

P. Wiele mają terminacyi Greckie Imiona pierwszey Deklinacyi?

O. Cztery: na *a. e. as. es.* vg. *harmonia, ode, Æneas, Anchises.*

P. Jak się deklinują?

O. Konczące się na *a.* deklinują się jak Łacińskie, inszych zaś terminacyi deklinują się tym sposobem.

e. Numero Singulari.

N. Hæc Ode. *G.* hujus Odes. *D.* huic Ode. *Acc.* hanc Oden. *V.* Ode. *A.* ab ode vel Oda.

as. Numero Singulari.

N. Æneas. *G.* Æneæ. *D.* Æneæ. *A.* Ænæam vel Ænean. *V.* Ænea. *A.* Ænea.

es.

N. Anchises. *G.* Anchisæ. *D.* Anchisæ. *Acc.* Anchisam v. en. *V.* Anchise. *A.* Anchise.

Numero Plurali jak y Łacińskie

Peregrinum am.

N. Adam. *G.* Adæ. *D.* Adæ. *Ac.* Adam. *V.* Ada v Adam. *Ab.* Ada

FOR-

FORMA.

Drugiej Deklinacyi Greckiej.

P. Jak wiele ma terminacyi druga Deklinacya Grecka?

O. Cztery: *os. on. us. eus. vg.* Delos, Panthus, Thydeus, Enchyridion.

Deklinuie się tym sposobem:

os. Numero Singulari.

N. Delos. G. Deli. D. Delo. Ac. Delon. V. Delu. A. Delo.

us. Numero Singulari.

N. Panthus. G. Panthi. D. Pantho. Ac. Panthum. V. Panthu. A. Pantho.

eus. Numero Singulari.

N. Thydeus. G. Thydei v. Thydeos. D. Thydeo. A. Thydeum. V. Thydeu v. Thydee. A. Thydeo.

Numero Plurali.

Deklinują się wszystkie jak Populus.

on. Numero Singulari

N. Enchiridion Zebranie. G. Enchiridii. D. Enchiridio. A. Enchiridion. V. Enchyridion. A. Enchydio.

Numero Plurali.

N. Enchiridia. G. Enchiridorum. D. Enchiridiis. A. Enchiridia. V. Enchiridia. A. Enchiridiis.

OBSERWACTE.

Okolo pierwszej y drugiej Deklinacyi Imion Greckich.

I. Nomina Greckie pierwszej Deklinacyi kończące się na *as.* mają *Accusativum singulare* na *am* y *an.* kończące się na *es.* *Accusativum* na *am.* y *en.* Kończące się na *e.* mają *Genitivum es.* albo *æ.* *Accusativum* na *en.* Wszystkie zaś in *Numero Plurali* deklinują się jak Łacińskie

II. No-

II. Nomina Greckie drugiey Deklinacyi kończą-
ce się na *os* mają *Accusativum singular*, na *on*, in Vo-
cativo *os*, odmieniaią na *u*.

F O R M A.

Trzeciey Deklinacyi Greckiey.

P. Jak wiele ma terminacyi trzecia Deklinacya
Grecka?

O Wiele ma terminacyi, z których niektóre z De-
klinacyami tu położemy.

a Deklinuje się tym sposobem

Numero Singulari.

N. Dogma Wyrok. G. dogmatis. D. Dogmati A.
A. dogma. V. dogma. A. dogmate.

Numero Plurali

N. Dogmata G. dogmatum vel dogmaton. D. do-
gmatis vel dogmatibus. A. dogmata. A. dogmatis
vel dogmatibus.

er. Numero Singulari.

H. Aër powietrze. G. aëris. D. aëri. A. aërem vel
aëra. V. aër. A. aëre.

as. *adis*.

N. Lampas. G. lampadis. D. lampadi. Ac. lampa-
dem, V. lampas. Ab. lampade.

as. *antis*.

N. Calchas. G. calchantis. D. calchanti. A. cal-
chantem. V. o Calchas vel calcha A. calchante.

is. *idis*.

N. Paris. G. paridis. D. paridi A. parim vel parin.
vel pariden vel parida V. o pari. A. paride.

is. *eos*.

N. Syntaxis. G. syntaxeos. D. Syntaxi. A. synta-
xin. A. syntaxi

OBSERWACTE.

Okolo trzeciej Deklinacyi Greckiej.

I. *Nomina* Greckie trzeciej Deklinacyi kończące się na *is*. niektóre mają *Genitivum singulare* na *is* albo *eos*. niektóre na *is*. tylko, niektóre na *idis*. albo *idos*. *vg.* *Charybdis dis*. *Metamorphosis is vel eos*. *Thethys, Thethydis v. dos*. Kończące się na *o*. mają *Genitivum* na *us*. infze Kazusy na *o*. *vg.* *Clio Clius*.

II. *Nomina* Greckie osobliwie które mają *Genitivum* na *ois*. *ris*. *adis*. mają *Accusativum singulare* dwoiako na *em*. y *a*. *vg.* *aër, aërem vel aëra*. Kończące się na *is*. a mające *Genitivum singulare* na *idis*, mają *Accusativum singulare* czworako na *im*, *in*. *en*. *a*. *vg.* *Paris*. Które zaś mają *Genitivum* na *is*. mają *Accusativum* na *em*, *im* y *in*. *vg.* *Charybdis, Charybdem, Charybdym, Charybdim*. Excypnią się *Syntaxis* y *Poësis*, które lepiej mają *Accusativum* na *im*.

III. *Vocativus singularis* trzeciej Deklinacyi w Greckich Imionach podobny jest do *Nominativum*, wyjąwszy imiona kończące się na *as*. y *is*. które mają *Genitivum* na *antis* y *idis*. [te *in Vocativo s.* odrzucaią, *vg.* *o Calcha, so Pari*.

IV. *Nomina* Greckie kończące się na *is*. a mające *Accusativum* na *im*. y *in* tylko, mają *Ablativum singulare* na *i*. *vg.* *Syntaxi*.

V. Niektóre imiona Greckie trzeciej Deklinacyi, osobliwie, które mają *Genitivum singulare* na *atis*, lub *eos*. mają *Genitivum pluralem* na *um*. y *on*, *vg.* *Poëmaton, hæreseon*.

VI. Imiona Greckie trzeciej Deklinacyi kończące się na *a*. mają *Dativum pluralem* na *is*. y *ibus*, *vg.* *Dogma dogmatis* albo *dogmatibus*.

VII. Imiona Greckie, osobliwie które mają *Accusativum singularem* na *em.* y *a.* mają *Accusativum pluralem* na *es.* y *as.* vg. *Heroas. Rhetoras, Arcadas.*

O K O M P A R A C Y I A D J E K T Y W O W :

P. Co jest *Comparatio* ?

O. Jest *Adjectivi* przez *gradus* odmienienie.

P. Wiele jest *gradusow* *Komparacyi* ?

O. Trzy: *Gradus Positivus, Comparativus y Superlativus.*

P. Co jest *Gradus Positivus* ?

O. Jest, który rzeczy ani podwyższa, ani umniejsza, vg. *dives* bogaty, *pauper* ubogi.

P. Co jest *Gradus Comparativus* ?

O. Jest, który rzecz podwyższa albo poniża, vg. *ditior* bogatszy, *pauperior* uboższy.

P. Co jest *Gradus Superlativus* ?

O. Jest który rzecz albo bardzo wynosi, albo też bardzo poniża, vg. *ditissimus* naybogatszy, *pauperissimus* nayuboższy.

P. Wielorakie jest *Adjectivum* względem *Komparacyi* ?

O. Dwojake: *Comparabile y Incomparabile.*

P. Co jest *Adjectivum Comparabile* ?

O. Jest, które się może przez *gradus* *Komparacyi* podwyższyć, lub też poniżyć.

P. Co jest *Adjectivum incomparabile* ?

O. Jest, które ani się podwyższyć, ani się poniżyć nie może, vg. *ferreus* żelazny.

P. Które są *Adjectiva Incomparabilia* ?

O. Naprzod: Wszystkie *Adjectiva Pronominalia Relativa*, jako to: vg. *meus, &c.*

Powtórę: Adjektywa kolorow, y te, które znaczą materyą, z której się rzecz jaka staie, *vg. viridis* zielony, *aureus* złoty.

Potrzenie: Adjektywa kończące się na *us*. które przed tą syllabą *us*. mają Wokale. *vg. idoneus* zgodny, *noxius* szkodliwy, *arduus* trudny. Wyjąwszy *piissimus* od *pius*, *strenuissimus* od *strenuus*, *assiduissimus* od *assiduus*, *perpetuissimus* od *perpetuus* &c.

Poczwarte: Adjektywa, które w Polskim języku nie mają *Comparativum* y *Superlativum Gradum*, rzadko miewają w Łacińskim, *vg. fugitivus* zbieg, *vagabundus* blakający się, *laesus* szepluń.

Naostatek: Następujące *Nomina Adjectiva*: *frugifer* żyzny, *almus* sławny, *mediocris* mierny, *modicus* szczupły, *novus* nowy, *salutaris* zbawienny, *balbus* zająkliwy, *canorus* głośny, *egenus* ubogi, *mirus* dziwny, *canus* siwy, y insze tym podobne, których używanie nauczy.

P. Wielorakie są Komparacye?

O. Dwojakie: Regularne y Nieregularne.

P. Co są Regularne, a co Nieregularne?

O. Regularne Komparacye są, w których *Comparativus* y *Superlativus Gradus* formuie się od Kazusu kończącego się na *i*. *vg. Sanctus, sancti sanctior, sanctissimus*. Nieregularne zaś są, w których się tym sposobem *Gradus Comparationis* nie formuują, *vg. bonus melior optimus*.

P. Jak się tedy formuują *Comparativus* y *Superlativus Gradus*?

O. W Adjektywach drugiej Deklinacyi formuują się a *Genitivo singulari*; w Adjektywach zaś trzeciej Deklinacyi a *Dativo singulari*, dodając syllabę *or*. na Komparatywum. a syllabę *ssimus*, na Superlatywum.

P. Adjektywa kończące się na *er*. jak formuują *Comparativum* y *Superlativum Gradum*?

O. Com-

deterrimus. Prior pierwszy, *primus*. *Diutior* dłuższy, *diutissimus*. *Potior* przedniejszy, *potissimus*. *Penitior* skrytszy *penitissimus*.

P. Które są *Adjektywa*, które nie mają *Comparativum*, ale tylko *Positivum* y *Superlativum*?

O. *Inclytus* zacny, *inclytissimus*; *invictus* niezwy-
ciężony, *invictissimus*; *meritus* zasłużony, *meritissi-*
mus; *sacer* święty, *facerrimus*; *fidus* wierny, *fi-*
dissimus; *diversus* różny, *diversissimus*; *perpetuus*
wieczny, *perpetuissimus*; *pious* pobożny, *pissimus*;
strenuus rześki *strenuissimus*; *falsus* fałszywy, *falsi-*
mus; *invitus*, niechętny, *invitissimus*; *consultus* bie-
gły, *consultissimus*; *assiduus* pilny, *assiduissimus*; *mul-*
tus wieloraki, *plurimus*; *nuperus* świeży, *nuperrimus*;
persuasus namowiony, *persuasissimus*.

P. Które są *Adjektywa* które nie mają *Superlati-*
vum, ale tylko *Positivum* y *Comparativum*?

O. *Juvenis* młody *junior*, *senex* stary *senior*, *lon-*
pinquus daleki *longinquior*, *propinquus* bliski *pro-*
pinquior, *declivis* pochyły *declivior*, *comis* łagodny
comior, *adolescens* młodzieniaszek *adolefcentior*, *vi-*
cinus bliski *vicinior*.

P. Które są *Adjektywa*, które mają szczególnie *Su-*
perlativum albo tylko *Comparativum* gradum?

O. *Novissimus* ostatni, *summus* najwyższy, *imus*
najniższy mają szczególnie *Superlativum*. *Anterior*
przedsobny ma tylko *Comparativum*.

P. *Adverbia* czy mają gradus *Comparationis* y
jak ie formują?

O. Mają same *Adverbia* pochodzące od *Adjekty-*
wow mających *Comparativum* y *Superlativum* gra-
dum; formują zaś ie regularnie od *adjektywow a casu*
in i. dodając syllabę *us*. na *Komparatywum*, a syllabę
issime na *Superlatywum* *vg.* *Sapienter* mądrze,
sapientius, *sapientissime*.

P. Które są *Adverbia*, które nie formują regular-
nie

nie Comparativum y Superlativum gradum?

O. Bene dobrze, melius, optime, male, źle pejus, pessime, multum wiele plus, plurimum, parum mało minus, minime, valde bardzo, magis bardziej, maxime.

P. W tych imionach Łacińskich, które nie mają jak tylko positivum, co trzeba czynić żeby wyrazić gradum Comparativum & Superlativum?

O. Comparativus wyraża się przez Adverbia powiększenie albo pomniejszenie rzeczy znaczące jako to: mniej, więcej, bardziej vg. magis necessarius potrzebniejszy.

Superlativus przez podobne adverbia in Superlativo położone iako to: najmniej, najwięcej vg. minime necessarius najmniej potrzebniejszy.

O Deklinacyi Adiektywow.

P. Adiektywa do których deklinacyi należą?

O. Do pierwszej, drugiej, y trzeciej?

P. Które z nich należą do pierwszej, które do drugiej, a które do trzeciej?

O. Adiektywa trzech terminacyi należą do pierwszej y drugiej, vg. justus, sacer, satur. Ale adiectiva trzech terminacyi na er, is, y e, także dwoch y iedney terminacyi należą do trzeciej vg. acer, brevis, prudens.

P. Adiektywa in gradu Comparativo do ktorey należą deklinacyi?

O. Do trzeciej. In Gradu zaś Superlativo do pierwszej y drugiej.

P. Czy wszystkie Adiektywa iednostaynie się deklinują?

O. Są niektóre z nich, co się nie regularnie deklinują.

O Adiektywach regularnie się deklinujących.

*Adiektywa kończące się na us. a, nm.
Deklinują się tym sposobem.*

Numero singulari.

N. Bonus. bona, bonum, *dobry, dobra, dobre.*
G. Boni, bonæ, boni. *Dat.* bono, bonæ, bono.
A. Bonum, bonam, bonum. *Voc.* o bone, bona,
bonum. *Abl.* a Bono. bona, bono.

Numero plurali.

N. Boni, bonæ, bona. *G.* Bonorum, bonarum,
bonorum. *Dat.* Bonis. *Acc.* Bonos, bonas, bona.
Voc. o Boni, bonæ, bona. *Abl.* a bonis.

Adiektywa kończące się na er. a. um. tym sposobem.

Numero Singulari

N. Sacer Sacra, Sacrum *Święty Święta, Święte,*
G. Sacri, Sacræ, Sacri. *Świętego Świętey.*
D. Sacro, Sacræ, Sacro. *Świętemu Świętey.*
A. Sacrum Sacram Sacrum *Świętego Świętey.*
V. o Sacer Sacra Sacrum. *o Święty, Święta, Święte,*
A. a Sacro Sacra Sacro. *od Świętego Świętey.*

Numero Plurali.

N. Sacri, Sacræ, Sacra, *Święci Święte.*
G. Sacrorum Sacrarum Sacrorum, *Świętych.*
D. Sacris *Świętym.* *A.* Sacros Sacras Sacra.
Świętych. *V.* o Sacri Sacræ Sacra *o Święci Święte.*
A. a Sacris. *od Świętych.*

Adiektywa kończące się na er. is. e. tym sposobem.

Numero Singulari.

N. Hic acer, hæc acris, hoc acre, *ostry.* *G.* acris. *D.*
acri. *A.* hunc & hanc acrem & hoc acre., *V.* o
acer, acris & acre. *A.* ab acri.

Numero Plurali.

N. Hi & hæ acres & hæc acria. *G.* acrium. *D.* acribus.
A. hos & has acres & hæc acria. *V.* o acres & a-
cria. *A.* ab acribus.

Adjektywa na is. y e. tym sposobem,

Numero Singulari.

N. Hic & hæc brevis *krótki*. & hoc breve. G. brevis, D. brevi. A. hunc & hanc brevem & hoc breve. V. o brevis & breve. A. a brevi.

Numero Plurali.

N. Hi & hæc breves, & hæc brevia. G. brevium. D. brevibus. A. breves & brevia. V. o breves & brevia. A. a brevibus.

Adjektywa jedney Terminacyi tym sposobem.

Numero Singulari.

N. Hic & hæc & hoc felix *szczęśliwy*. G. felicitis. D. felicitis. A. felicem & felix. V. o felix, A. a felice vel felicitis.

Numero Plurali.

N. Hi & hæc felices & hæc felicia. G. felicitum. D. felicitibus, A. felices & hæc felicia. V. o felices & felicia, A. a felicitibus.

Adjektywa in Gradu Comparativo tym sposobem.

Numero Singulari.

N. hic & hæc brevior & hoc brevius *krótszy*. G. brevioris. D. breviori. A. breviorum & brevius. V. o brevior & brevius, A. a breviorum vel breviori.

Numero Plurali.

N. Hi & hæc breviores & hæc breviora. G. breviorum. D. brevioribus. A. breviores & breviora. V. o breviores & breviora. A. a brevioribus.

In Gradu Superlativo *deklinują się Adjektywa jak Bonus.*

O Adjektywach nieregularnie deklinujących się.

P. Które są Adjectiva, które się nieregularnie deklinują?

O. Są następujące: *alius. alter. solus, unus, nullus totus, &c.*

P. W których Kazusach nieregularnie się deklinują?

O. W Genitywum, które mają na *ius.* y w Datywum które mają na *i.* w inszych Kázusach zgadzają się z regularną Adjektywow Deklinacją.

Alter, altera, alterum. *drugi, alterius alteri.*

Alius, alia, aliud *in/szy, alius, alii.*

Solus, sola solum *Sam, folius foli.*

Totus, tota, totum *cały, totius, toti.*

Unus, una, unum *Jeden, unius, uni.*

Ullus, ulla. ullum *ktokolwiek, ullius, ulli.*

Nullus, nulla: nullum *żaden, nullius nulli.*

Uter, utra, utrum *kto ze dwoch, utrius, utri.*

Neuter, neutra, neutrum, *żaden z nas, neutrius, neutri.*

Uterque, utraque. utrumque *obadwa, utriusque, utriusque.*

Alteruter, alterutra, alterutrum *jeden ze dwoch, alterutrius, vel alteriusutrius, alterutri.*

Numero Plurali.

N. Dno, duæ, duo *dwaj G. duorum, duarum, duorum.*

D. duobus, dnabus. duobus. A. duos, duas, duo.

V. o duo, duæ. duo. A. a dnobus, duabus, duobus.

Numero Plurali.

N. Ambo, ambæ, ambo *obadwa. G. amborum, am-*

barum, amborum. D. ambobus, ambabus,

ambobus. A. ambos, ambas. ambo. V. o am-

bo, ambæ, ambo.. A. ab ambobus, ambabus, am-

bobus.

O Deklinacyi Pronominow.

Numero Singulari.

N, Ego *Ja. G. Mei mnie. D. mihi vel mi mnie. A.*

me mnie v. mię. Abl. a me mna, odemnie.

Numero Plurali.

N. Nos *my. G. nostrum v. nostri nas. D. nobis nami.*

A. nos nas. Abl. a nobis, od nas, nami.

Numero Singulari.

N. Tu *ty. G. tui ciebie. D. tibi tobie. A. te cie,*

vel

vel *ciebie*. *V.* o tu *ty*. *Abl.* a te *tobą* od *ciebie*,
Numero Plurali.

N. Vos *wy*. *G.* vestrum vel vestri *was*. *D.* vobis
wam. *A.* vos *was*. *V.* o vos *wy*. *Abl.* a vobis.
od *was*,

Numero Singulari.

G. Sui *siebie*. *D.* sibi *sobie*, *A.* se *się*, *Abl.* a se
od *siebie*. *sobą*,

Numero Plurali.

G. Sui. *D.* sibi. *A.* se. *Abl.* a se.

Numero Singulari.

N. Hic, *ten*, *hæc ta*. hoc *to*, *G.* hujus *tego, tey*. *D.*
huic *temu*. *A.* hunc *tego*, hanc *te*, hoc *to*. *Ablat.*
ab hoc, od *tego, tym*, hac *tey*, hoc *tego, tym*.

Numero Plurali.

N. Hi *ci*, *hæ te*, *hæc te*. *G.* horum, harum, horum,
tych. *D.* his *tym*. *A.* hos *tych*, has *te*, *hæc te*,
Abl. ab his od *tych, tymi*.

Numero Singulari

N. Iste *ten*, *ista ta*. *istud to*. *G.* istius *tego, tey*. *D.*
isti *temu. tey*. *A.* istum, *istam*, *istud, tego, te, to*.
Abl. ab isto, *ista, isto, od tego, tey, tym*.

Numero Plurali

N. Isti, *istæ ista, ci te &c.* *G.* istorum, *istarum, isto-*
rum, tych. *D.* istis *tym*. *A.* istos, *istas, ista, tych*.
Abl. ab *istis, od tych temi*

Numero Singulari.

N. Ille, *illa, illud, on, ona, ono*. *G.* illius, *onego, oney*.
D. illi, *onemu, oney*. *A.* illum, *illam, illud, onego,*
one, ono. Abl. ab illo, *illa, illo, od onego, oney*.

Numero Plurali.

N. Illi, *illæ, illa. oni, one*. *G.* illorum, *illarum, illo-*
rum, onych. *D.* illis, *onym*. *A.* illos, *illas, illa, o-*
nych. Abl. ab illis, *od onych, onemi*,

Numero Singulari.

N. Ipse, *ipsa, ipsum, on sam, ona sama, ono samo*.

G. ipsius, onego samego; oney samey. *D.* ipsi. onemu samemu, oney samey. *A.* ipsum, ipsam, ipsum. onego samego, one same, ono samo. *Abl.* ab ipso, ipsa, ipso. *od* niego samego, niey samey, onym samym.

Numero Plurali.

N. Ipsi, ipsæ, ipsa, oni sami, one same. *G.* Ipsorum, ipsarum, ipsorum: onych samych. *D.* ipsis, onym samym. *A.* ipsos. ipsas, ipsa: onych samych, one same. *Ab.* ab ipsis, *od* nich samych. onym, samym.

Numero Singulari.

N. Is, ea id, ten tam, to tam, ta tam. *G.* ejus, tego tam, tey tam. *D.* ei, temu tam, tey tam. *A.* eum, eam, id, tego tam, tę tam, to tam. *Abl.* ab eo, ea, eo, *od* tego tam, *od* tey tam, tym tam.

Numero Plurali.

N. Ii, eæ, ea. ci tam, te tam. *G.* eorum, earum, eorum, tych tam. *D.* eis, vel iis. tym tam. *A.* eos, eas, ea, tych tam. *Abl.* ab eis vel iis, *od* tych tam, tym tam.

Numero Singulari.

N. Idem, eadem, idem, tenże, taż, toż. *G.* ejusdem, tegoż, teyże. *D.* eidem; temuż, teyże. *A.* eundem eandem idem, tegoż też toż. *Abl.* ab eodem, eadem, eodem, *od* tegoż, teyże, tymże, tą.

Numero Plurali.

N. Iidem. eadem, eadem, ci. też. *G.* eorundem, earundem, eorundem, tychże. *D.* eisdem, vel iisdem tymże. *A.* eosdem, eisdem eadem, tychże. *Abl.* ab eisdem, vel iisdem, *od* tychże, temiż.

Numero Singulari.

N. Meus moy, mea, meum, *G.* mei moiego, meæ moiey, mei mego. *D.* meo moiemu, meæ moiey, meo memu. *A.* meum moiego, meam, moię, meum moie. *V.* o mi o moy, mea moia, meum moie. *Abl.* a meo *od* mego, mea, moiey. meo moiego.

Numero Plurali.

N. Mei moi, meæ moie, mea moie. *G.* meorum, mearum

rum, meorum *moich*, D. *meis moim*. A. *meos*,
meas, mea, moich V. o *mei, meæ, mea, o moi, moie*.
Abl. a meis od moich, moiemi.

NB. Obserwuy, iż nie mają *Vocativum* następują-
 ce Pronomina: *Tuus* *twoy tua, tuum*. *Suus* *swoy*.
sua, suum. *Noster* *nasz, nostra, nostrum*. *Vester* *wasz*
vestra, vestrum,

Numero Singulari.

N. Qui, quæ, quod, *który, która, które*. G. *cujus*
którego, której. Dat. *cui, któremu, której*. Acc.
Quem, quam, quod. którego, którą, które. Abl.
a quo, vel qui, qua vel qui, quo vel qui. od które-
rego, której, którym, którą.

Numero Plurali.

N. Qui, quæ, quæ, *które*. G. *quorum, quarum, quo-*
rum, których. D. *queis, vel quibus, którym*. A.
quos, quas quæ, których Abl. *a queis vel qui-*
bus, od których, którymi

Numero Singulari

N. Quis vel qui, quæ, quod, vel quid, *kto, która, co*.
 G. *cujus, kogoż, czego*. D. *cui, komu czemu*. A.
quem, quam, quod vel quid, kogo, co. Abl. *a quo*
qua, quo vel qui, od kogo kim, czego,

Numero Plurali.

N. Qui, quæ, quæ, *którzy, które, co zacz*. G. *quo-*
rum, quarum, quorum. D. *queis vel quibus*. A.
quos, quas, quæ. Abl. *a queis vel quibus*.

P. *Jak się deklinują Composita z Relativum qui?*

O. Tak jako y *Simplex*, oprócz że in *Genere neu-*
tro Numeri singularis mają *Nominativum* y *Accusa-*
tivum dwojako, vg. *quidam, quædam, quoddam vel*
quiddam. Excypuie się *quicumque*, *które* ma tylko
quodcumque.

P. *Jak się deklinują Composita z Pronomen quis?*

O. *Composita* z *quis* są dwojaki: jedne, które
 się zaczyna od *quis*, a te się deklinują tak jako y *sim-*
plex, vg. *quispiam, quæpiam, quidpiam* v. *quodpiam*.

Dru-

Drugie są, które się kończą na *quis*, a te *in Singulari fœminino y Plurali neutro* nie mają jak *simplex* na *ae*, ale na *a*. v.g. *aliquis*, *aliqua*, *aliquid* vel *aliquid*.

O DEKLINACYI

Nominum Anomalorum albo Inæqualium.

P. Co są Nomina Anomala?

O. Są, które albo *Genus*, albo *Numerum*, albo *Deklinacyi*, albo *Kazusu* jakiego nie mają, albo też odmieniają się inaczej *in Plurali*, a inaczej *in singulari*

P. Które są Nomina, które nie mają Numerum pluralem?

O. I. Imiona zboż y rozmaitych legumin, v.g. *triticum* pszenica, *siligo* żyto &c.

II. Imiona kruszców, y innych rzeczy, które się w ziemi kopią, v.g. *stannum* cyna, *cuprum* miedź, *gypsum* gyps.

III. Imiona niektórych likworow y przypraw pożywnych po większey części nie mają *Numerum pluralem* v.g. *acetum* ocet, *lac* mleko, *cerevisia* piwo, *butyrum* masło, *piper* pieprz.

IV. Imiona cnot y umiejętności, v.g. *pietas* pobożność, *sapientia* mądrość.

V. Nie mają także *Numerum pluralem* następujące Nomina.

Pierwszey Deklinacyi.

Gen. Fœm. *Cholera* cholera, *fama* sława, *fuga* ucieczka, *gloria* chwała, *vespera* wieczor &c.

Drugiey Deklinacyi

Gen. Masc. *Hesperus* wieczorna gwiazda, *finus* gnoy, *mulus* muł, *viscus* lep, *vesper* wieczor, *pelagus*, *pontus* morze &c.

Gen. Fœm. *Alvus* brzuch, *humus* ziemia.

Gen. Neutr. *Virus* jad, *Vulgus* pospolitywo, *cœnum*

num błoto, *divum* vel *dium* na dworze, *delicium* ro-
skosz, *epulum* bankiet, *foenum* siano, *glutinum* kley
julitium zawieszanie prawa, *lethum* śmierć, *macel-
lum* jatki, *tabum* posoka, *nihilum* nic, *senium* starość,

Trzeciej Deklinacyi.

Gen. Masc. *Nemo* nikt, *ros* rosa, *sanguis* krew.

Gen. Fœm. *Bilis* gniew, *fames* głód, *juventus* mło-
dość, *pax* pokoy, *lux* światło, *plebs* pospolstwo, *in-
doles* dowcip, *quies* spoczynek, *senectus* starość,
sitis pragnienie, *tabes* fuchoty, *tellus* ziemia.

Gen. Neutr. *Źubar* lsknienie się, *hepar* wątroba
Pascha Wielkanoc, *pus* ropa, *ver* wiosna.

Piątey Deklinacyi

Gen. Fœm. *Requies* odpoczynek, *rabies* szaleń-
stwo, *pauperies* uboństwo, *macies* wychudnienie,
progenies pokolenie.

P. *Ktore są Nomina, kiore nie mają Numerum
Singularem?*

O. *Naprząd:* Wiele imion miaſt, igrzysk y wido-
wiſk dawnych, y ſwiąt oſobliwie Pogańskich vg.
Parifii Paryż, *Athenæ*, *Venetia*, *Puteoli*, *Circen-
jes*, *Bachanalia* &c.

Powtore: *Numeri distributivi*, jako to: *bini*, *ter-
ni* &c. y naſtępujące imiona.

Pierwszey Deklinacyi,

Gen. Fœm. *Antia* Czupryna, *clitellæ* fiodło ośle,
cuncæ kolebka, *delicia* rołkosz, *divitiæ* bogactwo,
diræ przekleństwo, *epulæ* potrawy, *excubiæ* warta,
exequiæ obchod pogrzebny, *exuvia* łup, zdobycz,
facetia żarty, *Feria* Święto, *inducia* ſyſzt, *Infe-
rias* oſiara za umarłe, *insidia* zdrada, *Kalendæ*,
pierwszy dzień Mieſiaca, *nonæ* piąty albo fiodmy
dzień mieſiaca, *litteræ* liſt, *manubiæ* korzyść, *mi-
næ* groźba, *nugæ* fraſzka, *nundinæ* targ tygodniowy
nuptiæ weſele, *phalera* ſtroy na konia, *primitiæ*
pierwiaſtki, *quisquitiæ* ſmiecie, *reliquiæ* oſtatki, *ſca-
pulæ*

pulæ łopatkę, *scopæ* śmietła, *scalæ* schody, *tenebræ* ciemność, *thermæ* cieplice, *suppetiæ* posiłki, *tricæ* szuszwalki, *valvæ* drzwi dwojste, *copiæ* wojsko.

Drugiej Deklinacyi:

Gen. Masc. *Cancelli* szranki, *cani* szwiznia, *fasti* metryka, *gemi* bliźnięta, *posteri* potomkowie, *superi* Niebiescy, *inferi* piekielni. Gener. neutr: *Arma* broń, *bellaria* wety, *Castra* oboz, *Cibaria* pokarm, *crepundia* cacka, *aestiva* kwatery letnie żołnierskie, *hiberna* kwatery zimowe, *Stativa* stanowisko, *cu-nabula*, *incunabula* kolebka, *iusta* pogrzeb, *munia* Urząd, *sponsalia* zaręczyny, *tesqua* knieia, *Biblia* Pismo S. *præcordia* wnętrzości.

Trzeciej Deklinacyi:

Gen. mascul: *Majores* Przodkowie, *Optimates* Panowie, *Penates* dom, *lares* progi, *Primores*, *Proceres* Przedni Państwo, *lemures* strachy nocne. Gener. foem: *Aedes* domostwo, *fides* skrząpce, *grates* dzięki, *manes* dusze, *Jordes* plugastwo, *skęptwo*,

P. Które są Nomina, które Genus insze mają in Singulari, a insze in Plurali?

O. *Hic sibilus* kszyk, *hæc sibila*. *hoc frœnum* wędzidło. *hi frieni* vel *frœna*, *hic balteus* pas rycerki *hæc baltea*, *hic locus* miejsce *hæc loca* vel *hi loci*, *hæc carbasus* płótno *hæc carbasa* żagle, *hoc Cæsum* niebo *hi cœli*, *hic tartarus* piekło, *hæc tartara*, *hic jocus* żart *hi joci* vel *hæc joca*.

P. Które są Nomina inszą mające Deklinacyą in Singulari, a inszą in Plurali.

O. *Vas vasis* naczynie num. sing. jest trzeciej Deklinacyi, num. plur. drugiej *vasa vasorum*, *jugerum jugeri* staie num. sing. drugiej Deklinacyi, numero plur. trzeciej, *jugera jugerum jugeribus*. Zaay-dzie się jednak in num. sing. *hujus jugeris* & ab hoc *jugere*.

P. Które są Nomina, którym zbywa na jakim Kazusie?

O *Jupiter* ma tylko *Nominativum* y *Vocativum*, *repetundæ* zdzierstwo urzędowe ma *Genit. repetundarum*, y *Ablat. repetundis*.

Vocativum nie mają wszystkie *Pronomina*, wyjąwszy: *tu, meus*,

Obliquos tylko *Casus* ma *Jovis, Jovi, Jovem, ab Jove*.

Inficias y *incitas* mają tylko *Accusat. Inficias* kładnie się z *Verbum eo*. vg. *inficias ire* zaprzec się. *Incitas* z *Verbum redigo*, vg. *ad incitas redigere*, do ostatek nędzy przyprowadzić.

Sponte, natu, mają tylko *Abblativum*. *Sponte* kładnie się *cum Pronominibus possessivis mea, tua, sua, propria*. vg. *mea sponte* dobrowolnie. *Natu* zaś z *Adjektywami major, minor, maximus &c.* vg. *natu major frater*, starszy brat.

P. Które są Nomina, które obfitują w Kazusy, to jest dwojako je mają.

O. *Domus, hujus domi vel domus, domuum vel domorum. Colus* kądziel *coli, a colo vel colu, Laurus laur a lauro vel lauru,*, *has lauros vel laurus*.

P. Które są Nomina nieregularne w Kazusach?

O. *Vis* siła *vim, vi*, plur. num. *vires virium, viribus*. *Bos* woł *bovis, boum, bobus &c.*

P. Które są Nomina, które terminacyi w Kazusach nie odmieniaią?

O. *Frugi* skromny, *nihili* nic, *gummi*, guma, *sinapi* gorczyca, *pondo funt, cete* wieloryb, *Tempe* wesołe miejsce, *melos* melodya, *chaos* zamieszanie, *fas, nefas, nequam, tot* tyle, *totidem* tyleż. Nie odmieniają się także w Kazusach *Numeri* zacząwszy od *quatuor* aż do *centum*, tudzież *mille Adjectivum* y *opus* potrzeba.

Mille Substantivum in Numero singulari nie deklinuje się, *in num. zaś plur. ma millia millibus*.

Na-

Nakoniec: Imiona czwartey Deklinacyi kończące się na *u*. nie odmieniaią się w Kazusach *in num. sing.*

O PRZYMIOTACH

y podzieleniu *Verbi*.

P. *Które są accidentia albo przymioty Verbi?*

O. Są te sześć: *Genus* albo *Vox*, *numerus*, *persona*, *modus*, *tempus*, *Conjugatio*.

P. *Wielorakie jest Verbum?*

O. Dwojakie: *Simplex* y *Compositum*.

P. *Jak się konjugują Verba Composita?*

O. Tak, jako y *simplicia*.

P. *Wielorakie jest Verbum tak Simplex jako Compositum?*

O. Dwojakie: *Personale* y *impersonale*.

P. *Co jest Personale?*

O. Które ma wszystkie trzy osoby tak *in num. singulari* jako y *plurali*, v.g. *lego legis legit &c.*

P. *Wiele jest Person?*

O. Trzy, pierwsza *ego* ja, druga *tu* ty, trzecia *ille* on, *v. illa* ona, *in num. sing.* *In plurali* zaś pierwsza *nos* my, druga *vos* wy, trzecia *illi* oni *vel illae* one.

P. *Co jest Impersonale?*

O. Które ma trzecią tylko Personę *in num. sing.* a czasem *in plurali*, v.g. *decet*.

P. *Wielorakie jest Verbum Impersonale?*

O. Dwojakie: *Activæ vocis*, v.g. *pœnitent* żal mi, *pu-det* wstyd mię, y *Passivæ vocis*, v.g. *pugnatur* biją się, *dicitur* mowią.

P. *Wielorakie są Verba Personalia,*

O. Pięciorakie: *Activa*, *Passiva*, *Neutra*, *Composita* y *Deponentia*.

P. *Co jest Verbum Activum?*

P. Jest które się kończy na *o*. a ma *passivam vocem* na *or*: v.g. *laudo* chwaleę, *laudor* chwalaę mię

P. Co

P. Co jest *Passivum*.?

O. Jest, które się kończy na *or.* a ma *Activam Vocem* na *o.*

P. Co jest *Neutrum*?

O. Jest, które się kończy na *o.* albo *m.* a nie ma *Passivam Vocem* na *or.* vg. *fio, servio, sum.*

P. Co jest *Verbum Commune*?

O. Jest, które się kończy na *or.* a ma Konstrukcyą *Verbi Activi*, iako też y *Passivi*, osobliwie w temporach kończących się na *us.* vg. *depopulor* pustoszę.

P. Co jest *Verbum deponens*.

O. Jest, które się kończy na *or.* a ma Konstrukcyą *Verbi activi* albo *neutrius*.

O KONJUGACYI.

P. Co jest *Konjugacya*?

O. Jest, przez którą *Verbum* odmienia terminacyą przez *Tempora, Modos* y *Personas*.

P. Wielorakie są *Konjugacye*?

O. Dwojakie: *Regularne* y *nieregularne*.

P. Wiele jest *Form Konjugacyi regularnych*?

O. Cztery.

P. Z kąd poznajesz pierwszą *Konjugacyą*?

O. Z drugiey osoby *Modi Indicativi* kończącey się na *as.* y z *Infinitivum* na *are.* vg. *muto* odmięnam *mutas, mutare.*

P. Z kąd drugą *Konjugacyą*?

O. Z drugiey osoby *Indicativi* na *es.* y z *Infinitivum* na *ere,* przedłużające się w mowie, vg. *haereō, igne, haeres, haerere.*

P. Z kąd trzecią?

O. Z drugiey Persony *Indicativi* na *is.* y z *Infinitivum* na *ere.* skracające się w mowie, vg. *lego* czytam, *legis, legere,*

P. Z kąd czwartą?

O. Z drugiey osoby *Indicativi* na *is.* y z *Infinitivum*

tivum na *ire*, vg, *audio* słyszę, *audis*, *audire*.

P. Wiele mają Modos Verba Łacińskie ?

O. Pięć: *Indicativum*, *Imperativum*, *Optativum*, *Coniunctivum* y *Infinitivum*. *Potentialis* y *Permissivus* Modus nie różni się bynajmniej w terminacji od *Optativum* y *Coniunctivum*.

P. Jak się poznawają te pomienione Modi Verborm?

O. *Indicativus* poznaje się z tą, gdy żadney *Verbum* przed sobą nie ma partykuły; *Imperativus*, przez który się co komu rozkazuje. *Optativus* poznaje się z partykuł: *oby*, *o* *gdyby*. *Coniunctivus* z partykuł: *żeby*, *aby*, *ażeby*, *gdyby*, *gdy* &c. Gdy zaś *Verbum* w Polskim kończy się na *ć*. jest *Infinitivus* Modus.

P. Wiele jest Temporum?

O. Pięć: *Tempus Præsens*, *Præteritum Imperfectum*, *Præteritum Perfectum*, *Præteritum Plusquam perfectum*, *Futurum*.

P. Jak się różnią wspomniane Tempora?

O. Gdy rzecz jaka teraz się staie, jest *Tempus præsens*: gdy się rzecz jaka dzieć zaczyna, ale jeszcze nie stała się zupełnie, lub nie dawno stała się, jest *Præteritum Imperfectum*, gdy zupełnie stała się, jest *Præteritum Perfectum*, gdy się dawno stała, jest *Præteritum plusquam Perfectum*; gdy się co jeszcze stanie, jest *Futurum*.

P. Kiedy przed jakim *Verbum* kładnie się partykuła *aby*, jakie na ten czas *Tempus* powinno być używane?

O. Jeżeli *Verbum* które jest przed partykułą y przed *Verbum* do niey należącym jest *in Præsenti* albo *in Futuro*, tedy *Verbum* z partykułą *aby*, powinno się kłaść *in Præsenti Modi Coniunctivi*, vg. *Volo ut virtutem sequaris*. Chcę żebyś szedł za cnotą.

Jeżeli zaś *Verbum* przed partykułą *aby* jest *in Præterito Imperfecto*, tedy *Verbum* z partykułą *aby* kładnie się *in Præterito Imperfecto Coniunctivi*, vg. *iussit ut faceres*, kazałem żebyś uczynił.

KONJUGACYA

Verbi Auxiliaris Sum,

Modi Indicativi Tempus

Præsens.

S. Ego sum *Ja jestem.*Tu Es *Ty jesteś.*Ille est *On jest.*P. Nos sumus *My jesteśmy.*Vos estis *Wy jesteście.*Illi sunt. *Oni są.*

Præteritum Imperfectum.

Eram *Byłem,*Eras *Byłeś.*Erat *Był.*Eramus *Byliśmy.*Eratis *Byliście.*Erant *Byli.*

Præteritum Perfectum.

Fui *Byłem.*Fuiſti *Byłeś.*Fuit *Był.*Fuimus *Byliśmy-*Fuistis *Byliście.*Fuerunt v. ere *Byli.*

Præteritum plusquam perfectum.

Fueram *Byłem dawno.*Fueras *Byłeś.*Fuerat *Był.*Fueramus *Byliśmy.*Fueratis *Byliście.*Fuerant *Byli.*

Futurum.

Ero *Będzie.*eris *Będziesz,*erit *Będzie.*erimus *Będziemy.*eritis *Będziecie.*erunt *Będą.*

Modi Imperativi Tempus

Præsens.

Tu sis v. esto *Ty bądź.*Ille sit *On niech będzie.*Nos simus *My bądźmy.*Vos este v. estote *Wy bądźcie.*Illi sint *Oni niech będą.*

Futur. sive Modus Mandat.

Esto tu v. eris *Bądź ty więc.*Esto ille v. erit *Niech on będzie.*Estote v. eritis *bądźcie wy więc.*Sunto illi v. erunt *Niech oni**(będą.*

Modi Optativi Tempus Præ-

sens & Imperfectum.

Utinam essem *Obym był vel**(był bym.*Esſes *Obyś był.*Esſet *Oby był.*Essemus *Obyśmy byli.*Esſetis *Obyście byli.*Esſent *Oby byli.*

Præteritum Perfectum.

Utinam fuerim *Obym był*Fueris *Obyś był.*Fuerit *Oby był.*Fuerimus *Obyśmy byli.*Fueritis *Obyście byli.*Fuerint *Oby byli.*

Præteritum plusquam Per-

fectum.

Utinam fuissem *Obym był**(przedtym.*Fuiſſes *Obyś był.*Fuiſſet *Oby był.*Fuiſſemus *Obyśmy byli.*Fuiſſetis *Obyście byli.*Fuiſſent *Oby byli.*

*Futurum.*Utinam sim *Obym być potym.*Sis *Obyś był.*Sit *Oby był.*Simus *Obyśmy byli.*Sitis *Obyście byli.*Sint *Oby byli.**Modi Coniunctivi Tempus
Præsens.*Cum sim *Gdyż jestem.*Sis *Gdyż jesteś.*Sit *Gdyż jest.*Simus *Gdyż jesteśmy.*Sitis *Gdyż jesteście.*Sint *Gdyż są.**Præteritum Imperfectum.*Cum essem v. forem *Gdyni
(był teraz.)*Esses v. fores *Gdyś był.*Esset v. foret *Gdy był.*Essemus v. foremus *Gdyśmy
(byli.)*Essetis v. foretis *Gdyście byli.*Essent v. forent *Gdy byli.**Præteritum Perfectum.*Cum fuerim *Gdyżem był
(przedtym.)*Fueris *Gdyżes był.*Fuerit *Gdy był.*Fuerimus *Gdyżemy byli.*Fueritis *Gdyżecie byli*Fuerint *Gdy byli**Præteritum plusquam Per-
fectum.*Cum fuisset *Gdyś był kiedy*Fuisses *Gdyś był.*Fuisset *Gdy był.*Fuissetis *Gdyśmy byli.*Fuissetis *Gdyście byli.*Fuissent *Gdy byli.**Futurum.*Cum fuero *Gdy będę.*Fueris *Gdy będziesz.*Fuerit *Gdy będzie.*Fuerimus *Gdy będziemy.*Fueritis *Gdy będziecie.*Fuerint *Gdy będą.**Modi Infinitivi Tempus Præ-
s.* Esse me, te, illum &c. *Bydź.**Præteritum Imperfectum.*Esse *Bydź.**Præteritum Perfectum.*Fuisse *Bydź było,**Præter. plusquam Perfectum.*Fuisse. *Bydź było kiedyś.**Futurum.*Fore v. futurum esse *mieć bydź.*Fore v. futuros esse *iż mamy
(bydź.)**Futurum præterito missum.*Futurum fuisse *który mia-
(bydź)**Participium futuri temporis*Futurus, a, um *co ma bydź.*

FORMA

PIERWSZEY KONJUGACYI REGULARNEY.

In Verbis act. & neutr.

*Modi Indicativi*S. Ego Laudo *Ja chwale.*Tu Laudas *Ty chwaliś*Ille Laudat *on chwali.*P. Nos Laudamus *my chwa-*
*(lemy.*Vos Laudatis *wy chwalicie.*Illi Laudant *oni chwala.**Præteritum.*S. Laudabam *chwalilem.*Laudabas *chwalites.*Laudabat *chwalit.*P. Laudabamus *chwaliliſmy.*Laudabatis *chwaliliſcie.*Laudabant *chwalili.**Præteritum.*S. Laudavi *Chwalitem dawno,*Laudavisti *Chwalites.*Laudavit *Chwalit.*P. Laudavimus *Chwaliliſmy.*Laudavistis *Chwaliliſcie.*Laudaverunt v. ere *Chwalili.**Præteritum.*S. Laudaveram *Chwalitem byt.*Laudaveras *Chwalites byt.*Laudaverat *Chwalit byt.*P. Laudaveramus *Chwalili-*
(ſmy byli.)

In Verbis Paſſivis.

*Tempus præſens.*Laudor *mnie chwala.*Laudaris v. are *ciebie chwala.*Laudatur *onego chwala.*Laudamur *nas chwala.*Laudamini v. nor *was chwala.*Laudantur *onych chwala.**Imperfectum.*Laudabar *mnie chwalono,*Laudabaris v. are *ciebie chwa-*
*(lono.*Laudabatur *onego chwalono.*Laudabamur *nas chwalono;*Laudabamini v. inor *was*
*(chwalono.*Laudabantur *onych chwalono.**Perfectum.*Laudatus a, um, ſum v. fui *mnie*
*(chwalono dawno.*Laudatus es *ciebie chwalono.*Laudatus eſt *onego chwalono.*Laudati, æ, a, ſumus *nas*
*(chwalono.*Laudati eſtis *was chwalono.*Laudati ſunt *onych chwalono.**Plusquam Perfectum.*Laudatus, a, um, fueram *mnie*
*(chwalono byto.*Laudatus fueras *ciebie chwa-*
*(lono byto.*Laudatus fuerat *onego chwa-*
*(lono byto.*Laudati, æ, a, fueramus *Nas*
(chwalono byto.

Lau-

Laudaveratis <i>Chwaliliście</i> (byli.	Laudati fueratis <i>Was chwalo-</i> (no byto.
Laudaverant <i>Chwalili byli.</i>	Laudati fuerant <i>Onych chwa-</i> (lono byto.
<i>Futurum.</i>	
S. Laudabo <i>Będę chwalił.</i>	Laudabor <i>Mnie będą chwaliłi.</i>
Laudabis <i>Będziesz chwalił.</i>	Laudaberis v. ere <i>Ciebie będą</i> (chwaliłi.
Laudabit <i>Będzie chwalił.</i>	Laudabitur <i>Onego będą chwaliłi</i>
P. Laudabimus <i>Będziemy</i> (chwaliłi.	Laudabimur <i>Nas będą chwaliłi</i>
Laudabitis <i>Będzecie chwaliłi.</i>	Laudabimini v. nor <i>Was będą</i> (chwaliłi.
Laudabunt <i>Będą chwaliłi.</i>	Laudabuntur <i>Onych będą</i> (chwaliłi.
<i>Imperativi</i>	
S. Tu lauda v. dato <i>Ty chwal.</i>	Laudare v. ator <i>Ciebie niech</i> (chwałą.
Ille laudet <i>On niech chwali.</i>	Laudetur <i>Onego niech chwałą.</i>
P. Laudemus <i>Chwalmy.</i>	Laudemur <i>Nas niech chwałą.</i>
Laudate v. tote <i>Chwalcie.</i>	Laudamini v, nor <i>Was niech</i> (chwałą.
Laudent <i>Niech chwałą.</i>	Laudentur <i>Onych niech chwałą</i>
<i>Futur. sive modus mandativus.</i>	
S. Laudato v. abis <i>Chwal</i> (więc.	Laudator aberis v. bere <i>Niech</i> (cie więc chwałą.
Laudato v. abit <i>Niech chwali.</i>	Laudator v. abitur <i>Onego niech</i> (chwałą.
P. Laudatote v. abitis <i>Chwal-</i> (cie więc.	Laudaminqr v. mini <i>Was niech</i> (więc chwałą
Laudanto v. abunt <i>Niech</i> (więc chwałą.	Laudantor v. abuntur <i>Onych</i> (niech więc chwałą.
<i>Modi Optativi.</i>	
S. Utinam <i>Laudarem Obym</i> (chwalił.	Laudarer <i>Oby mnie chwalono.</i>
Laudares <i>Obyś chwalił.</i>	Laudareris v. rere <i>Oby cie</i> (chwalono.
Laudaret <i>Oby chwalił. (lili</i>	Laudaretur <i>Oby go chwalono.</i>
P. Laudaremus <i>Obyśmy chwa-</i>	Laudaremur <i>Oby nas chwalono</i>
Laudaretis <i>Obyście chwaliłi.</i>	Laudaremini v. nor <i>Oby was</i> (chwalono.
	Lauda-

Laudarent Oby chwalili.

Præteritum

S. Utinam Laudaverim Oby
(dawno chwalit.

Laudaveris Obyś chwalit.

Laudaverit Oby chwalit.

Pl. Laudaverimus Obyśmy
(chwalili.

Laudaveritis Obyście chwa-
(lili.

Laudaverint Oby chwalili.

Præteritum.

S. Utinam Laudavisset Oby
(był chwalit.

Laudavisset Obyś był chwa-
(lit.

Laudavisset Oby był chwalit.

P. Laudavisset Obyśmy by-
(li chwalili.

Laudavissetis Obyście byli
(chwalili.

Laudavissent Oby byli chwa-
(lili.

Futurum.

S. Utinam Laudem Oby
(szcze chwalit.

Laudes Obyś chwalit.

Laudet Oby chwalit.

P. Laudemus Obyśmy chwaliii

Laudetis Obyście chwalili.

Laudent Oby chwalili.

Modi Coniunctivi.

S. Cum laudem Gdyż chwałę.

Laudes Gdyż chwalisz.

Laudet Gdy chwali.

Laudarentur Oby onych chwa-
(lono.

Perfectum.

Laudatus fuerim Oby mnie da-
(wno chwalono.

Laudatus fueris Oby cię chwa-
(lono.

Laudatus fuerit Oby go chwa-
(lono.

Laudati fuerimus Oby nas
(chwalono.

Laudati fueritis Oby was
(chwalono.

Laudati fuerint Oby onych
(chwalono.

plusquam perfectum.

Laudatus fuisset Oby mnie
(chwalono było.

Laudatus fuisses Oby cię było
(chwalono.

Laudatus fuisset Oby go było
(chwalono.

Laudati fuisset Oby nas by-
(to chwalono.

Laudati fuissetis Oby was by-
(to chwalono.

Laudati fuissent Oby ich było
(chwalono.

Futurum.

Lauder Oby mnie jeszcze chwa-
(lono.

Lauderis v. ere Oby cię chwa-
(lono.

Laudetur Oby go chwalono.

Laudemur Oby nas chwalono.

Laudemini v. nor Oby was
(chwalono.

Laudentur Oby onych chwalono
Tempus præsens.

Lauder Gdy mnie chwałę.

Lauderis v. ere Gdy cię chwałę.

Laudetur Gdy go chwałę.

P. Laudemus Gdy chwalemy.	Laudemur Gdy nas chwala.
Laudetis Gdy chwalicie.	Laudemini v. nor Gdy was (chwala.
Laudent Gdy chwala.	Laudentur Gdy onych chwala.
<i>Præteritum.</i>	<i>Imperfectum.</i>
S. Cum laudarem Gdym chwa-	Laudarer Gdy mnie chwalo.
(lit.	
Laudares Gdys chwali.	Laudareris v. rere Gdy cie (chwalo.
Laudaret Gdy chwali.	Laudaretur Gdy go chwalo.
P. Laudaremus Gdysmy chwa-	Laudaremur Gdy nas chwalo.
(lili.	
Laudaretis Gdyscie chwali.	Laudaremini v. nor Gdy was (chwalo.
Laudarent Gdy chwali.	Laudarentur Gdy onych chwa- (lo.
<i>Præteritum</i>	<i>Perfectum.</i>
S. Cum laudaverim Gdym	Laudatus fuerim Gdy mnie (chwali dawn.
(chwali dawn.	
Laudaveris Gdys chwali.	Laudatus fueris Gdy cie chwa- (lo dawn.
Laudaverit Gdy chwali.	Laudatus fuerit Gdy go chwa- (lo dawn.
P. Laudaverimus Gdysmy	Laudati fuerimus Gdy nas (chwali.
(chwali.	
Laudaveritis Gdyscie chwa-	Laudati fueritis Gdy was chwa- (lo dawn.
(lili.	
Laudaverint Gdy oni chwa-	Laudati fuerint Gdy onych (chwalo dawn.
(lili.	
<i>Præteritum</i>	<i>Plusquam perfectum.</i>
S. Cum Laudavissem Gdym	Laudatus fuisset Gdy mnie by- (to chwalo.
(byt chwali.	
Laudavisses Gdys byt chwa-	Laudatus fuisset Gdy cie byt (chwalo.
(lit.	
Laudavisset Gdy byt chwali.	Laudatus fuisset Gdy go byt (chwalo.
P. Laudavissemus Gdysmy by-	Laudati fuisset Gdy nas byt (chwalo.
(li chwali.	
Laudavissetis Gdyscie byli	Laudati fuissetis Gdy was by- (to chwalo.
(chwali.	
Laudavissent Gdy byli chwa-	Laudati fuissent Gdy onych by- (to chwalo.
(lili.	

*Futurum.*S. Cum Laudavero Gdy będę
(chwalili.Laudaveris Gdy będziesz
(chwalili.Laudaverit Gdy będzie chwa-
(li.P, Laudaverimus Gdy będzie-
(my chwalili.Laudaveritis Gdy będziecie
(chwalili.Laudaverint Gdy będą chwa-
(lili.*Infinitivi praesens*

Laudare Chwalić.

Præteritum

Laudavisse Chwalić było.

*Futurum.*Laudaturum &c. esse Chwalić
(na potym.*Fut. præt. mistum.*Laudaturum &c. fuisse Który
(miał chwalić.*Gerundia*

Laudandi Chwalenia.

Laudando Chwaląc. laudan-
(dum ku chwaleniu.*Supinum.*

Laudatum Na chwalenie.

Participium praesens.

Laudans Chwalący.

*Participium Futuri.*Laudaturus a, um. Który ma
(chwalić.*Futurum.*Laudatus fuero Gdy mnie be-
(dą chwalili.Laudatus fueris Gdy cię będą
(chwalili.Laudatus fuerit Gdy go będą
(chwalili.Laudati fuerimus Gdy nas be-
(dą chwalili.Laudati fueritis Gdy was będą
(chwalili.Laudati fuerint Gdy onych be-
(dą chwalili.*Præsens & Imperfectum.*

Laudari Bydź chwalonym.

*Perfectum.*Laudatum am, um, esse Bydź
(chwalonym.*Plusquam perfectum.*Laudatum fuisse Bydź było
(chwalonym.*Futurum.*Laudatum iri Bydź chwalo-
(nym na potym.

v. laudandum am. um.

*Præterito mistum..*Laudandum fuisse Co miał
bydź chwalonym.*Supinum.*

Laudatu Ku chwaleniu.

Particip. præt. temp.

Laudatus Chwalony.

*Particip. Futuri.*Laudandus Który ma bydź
(chwalonym.

O PRETERITACH Y SUPINACH PIERWSZEY KONJUGACYI.

*P. Jak się kończą Præterita y
Supin. pierwsz. Konjugacyi?*

P. Które się excypują?

*Crepeo n. Brzmię pękam się
crepui crepitum (1)*

*Cubo n. Leżę cubui cubitum
(2.)*

Do a. Daję dedi datum. (3.)

*Domo a. Uśmierzam domui
domitum.*

*Eneco a. Zamordywam ene-
cui v. avi enectum.*

*Frico a. Trę fricui v. avi fri-
ctum v. atum,*

Juvo a. Pomagam juvi jutum

*O. Na avi y atum. vg. calco
calcavi calcatum.*

O. Następujące.

(1.) *Composita* z *Verbum*
Crepeo: jako to: *increpo con-
crepo* szelest czynię mają *Præ-
teritum y Supinum*, jak *sim-
plex* na *ui. itum*, *Discrepeo* ro-
żnię się mają *discrepavi discre-
patum*.

(2.) *Composita* z *Verbum*
cubo jedne są, które się koń-
czą na *ubo*, a te są pierwszey
Konjugacyi y mają *Præterit.*
y *Supin.* na *ui. itum*, vg. *Ac-
cubo. accubui, accubitum*.

Drugie są kończące się na
umbo, vg. *procumbo. recumbo*.
A te są trzeciej Konjugacyi,
y mają także *Præterit.* y *Sup-
pin.* na *ui. itum*, ale w nich li-
terę *m.* odrzucają vg. *procum-
bo, procubui, procubitum*.

(3.) Następujące *Composita*
z *Verbum do*, jako *satisdo* rę-
czę, *circumdo* otaczam, *pes-
sumdo* depczę, *venumdo* zaprze-
daię, są pierwszey Konjugacyi,
y mają *Præterit. y Supinum*,
jak *Simplex* vg. *satisdedi sa-
tisdatum*. Insze zaś wszystkie
Composita z *Verbum do*, są
trzeciej Konjugacyi, y mają
Præterit. na *didi*. *Supin.* na
ditum vg. *addo* dodaię *addidi*
additum. *Reddo* oddaię *reddi-
di redditum*.

Lavo a. Myję lavi, lotum, lautum, lavatum. (4.)

(4.) *Composita* z Werbum *lavo* *vg. abluo, proluo &c.* są trzeciej Koniugacyi, y mają *Præterit. ui. Supin: utum. vg. prolui, prolutum.*

Mico n. Lśnię się, micui! Supinum nie ma. (5.)

(5) *Dimico* walczę ma *Præter. dimicavi, Supin. dimicatum.* Inſze zaś *Composita* z Werbum *Mico* mają *Præterit.* jak *Simplex* bez *Supinum.*

Plico a. Składam. Præteritum nie używane, Supinum plicatum. (6.)

(6.) *Composita* z Werbum *Plico*: jedne są, które się składają z *Nomen* y z Werbum *plico*; a te mają *Præterit. na avi. Supin. na atum. vg. Multiplico* rozmnażam *multiplicavi, multiplicatum.*

Drugie są, - które się składają z *Prepozycyi*, y z Werbum *plico*: a te mają *Præterit. na avi y ui, Supin. na atum y itum vg. explico* tłumaczę, *explicavi* albo *explicui, explicatum, albo explicitum.* Wyjąwszy *Supplico*, które ma tylko *supplicavi supplicatum.*

Poto a. Piję potavi potatum v. potum

Seco a. Rościnam secui sectum

Sto n. Stoję steti statum (7.)

Sonon. Dzwonię sonui sonitum

Tono n. Grzmię tonui Supinum nie ma

Veto a. Zabraniam vetui vetitum.

P. Jak mają Præterit. y Supin. Verba Deponentia y Communia?

(7.) *Composita* z Werbum *Sto* mają *Præterit. na stiti. Supin. stitum* albo *statum vg. adsto* stoję wedle *adstiti, adstitum vel adstatum.*

O. Mają *Præterit. na atus, Supin. na atum. vg. hortor* upominam, *hortatus sum, hortatum.*

FORMA

DRUGIEY KONJUGACYI

In Verbis Activis & Neutris

In Verbis Passivis.

Indicativi

S. Ego Habeo *Ja mam.*
 Tu Habes *Ty masz.*
 Ille habet *On ma.*
 P. Nos habemus *My mamy.*
 Vos habetis *Wy macie.*
 Illi habent *Oni mają.*

Præteritum

S. Ego habebam *Ja miałem*
 Tu habebas *Ty miałeś.*
 Ille habebat *On miał.*

P. Nos habebamus *My mieli-*
(waliśmy.)

Vos habebatis *Wy mieli-*
ście.

Illi habebant *Oni mieli.*

Præteritum

S. Ego habui *Ja miałem.*
 Tu habuisti *Ty miałeś.*
 Ille habuit *On miał.*

P. Nos habuimus *My mieliśmy*
Vos habuistis Wy mieliście.

Illi habuerunt *Oni mieli.*

Præteritum

S. Ego habueram *Ja miałem*
(był.)

Tu habueras *Ty miałeś był.*

Ille habuerat *On miał był.*

P. Nos habueramus *My mieli-*
(liśmy byli.)

Vos habueratis *Wy mieliście*
(byli.)

Illi habuerant *Oni mieli byli.*

Tempus præsens.

Habeor *Mają mnie.*
 Haberis v. ere *Mają cię.*
 Habetur *Mają go*
 Habemur *Mają nas.*
 Habemini v. nor *Mają was.*
 Habentur *Mają onych.*

Imperfectum.

Habebam *Miewano mnie.*
 Habebaris v. are *Miewano cię.*
 Habebatur *Miewano go.*
 Habebamur *Miewano nas.*

Habebamini v. nor *Miewano*
(was.)

Habebantur *Miewano onych.*

Perfectum.

Habitus fui *Miano mnie*
 Habitus fuisti *Miano cię.*
 Habitus fuit *Miano go.*
 Habiti fuimus *Miano nas.*
 Habiti fuistis *Miano was.*
 Habiti fuerunt *Miano onych.*

Plusquam perfectum.

Habitus fueram *Mnie miano*
(było.)

Habitus fueras *Cię miano było*

Habitus fuerat *Onego miano*
(było.)

Habiti fueramus *Nas miano*
(było.)

Habiti fueratis *Was miano było*

Habiti fuerant *Onych miano*
(było.)

Futu-

*Præteritum.*S. Utinam habuissem *Obym*
(*był miał kiedyś*)Habuisſes *Obyś był miał.*Habuiſſet *Oby był miał.*P. Habuiſſemus *Obyśmy byli*
(*mieli.*)Habuiſſetis *Obyście byli mieli*Habuiſſent *Oby byli mieli.**Futurum.*S. Utinam habeam *Obym miał.*Habeas *Obyś miał.*Habeat *Oby miał.*P. Habeamus *Obyśmy mieli.*Habeatis *Obyście mieli.*Habeant *Oby mieli.**Coniunctivi modi*S. Cum habeam *Gdy mam.*Habeas *Gdy masz*Habeat *Gdy ma.*P. Habeamus *Gdy mamy.*Habeatis *Gdy macie.*Habeant *Gdy mają.**Præteritum.*S. Cum haberem *Gdy miałem.*Haberes *Gdyś miał.*Haberet *Gdy miał.*P. Haberemus *Gdyśmy mieli.*Haberetis *Gdyście mieli,*Haberent *Gdy mieli.**Præteritum.*S. Cum habuerim *Gdy miałem.*Habueris *Gdyś miał.*Habuerit *Gdy miał.**Plusquam perfectum.*Habitus fuiſſem *oby mnie miałem*
(*no było kiedyś.*)Habitus fuiſſes *oby cię było*
(*miano.*)Habitus fuiſſet *oby go było*
(*miano.*)Habiti fuiſſemus *oby nas było*
(*miano.*)Habiti fuiſſetis *oby was było*
(*miano.*)Habiti fuiſſent *oby onych by-*
(*ło miano.*)*Futurum.*Habeam *oby mnie miano.*Habearis v. eare *oby cię miano.*Habeatur *oby go miano.*Habeamur *oby nas miano.*Habeamini v. nor *oby was*
(*miano.*)Habeantur *oby ich miano.**Tempus præſens:*Habeam *Gdy mnie mają.*Habearis v. eare *Gdy cię mają*Habeatur *Gdy go mają.*Habeamur *Gdy nas mają.*Habeamini v. nor *Gdy was*
(*mają.*)Habeantur *Gdy onych mają.**Imperfectum.*Haberer *Gdy mnie miano.*Habereris v. ere *Gdy cię miano*Haberetur *Gdy go miano.*Haberemur *Gdy nas miano.*Haberemini v. nor *Gdy was*
(*miano.*)Haberentur *Gdy onych miano.**Perfectum.*Habitus fuerim *Gdy mnie miałem*
(*no.*)Habitus fueris *gdy cię miano.*Habitus fuerit *gdy go miano.*

Plu-

<i>P.</i> Habuerimus <i>Gdyśmy mieli.</i>	Habiti fuerimus <i>gdynas miano</i>
Habueritis <i>Gdyście mieli.</i>	Habiti fueritis <i>gdy was miano.</i>
Habuerint <i>Gdy mieli.</i>	Habiti fuerint <i>gdy onych miano</i>
<i>Præteritum.</i>	<i>Plusquam perfectum.</i>
<i>S.</i> Cum habuissem <i>Gdym ja</i>	Habitus fuisset <i>Gdy mnie by-</i>
(<i>był miał.</i>)	(<i>to miano.</i>)
Habuiſſes <i>Gdyś ty był miał.</i>	Habitus fuiffes <i>gdy cie było</i>
	(<i>miano.</i>)
Habuiſſet <i>Gdy on był miał.</i>	Habitus fuiſſet <i>gdy go było</i>
	(<i>miano.</i>)
<i>P.</i> Habuiſſemus <i>Gdyśmy byli</i>	Habiti fuiſſemus <i>gdy nas było</i>
(<i>mieli.</i>)	(<i>miano.</i>)
Habuiſſetis <i>Gdyście byli mieli</i>	Habiti fuiſſetis <i>gdy was było</i>
	(<i>miano.</i>)
Habuiſſent <i>Gdy byli mieli.</i>	Habiti fuiſſent <i>gdy onych by-</i>
	(<i>to miano.</i>)
<i>Futurum.</i>	<i>Futurum.</i>
<i>S.</i> Cum habuero <i>Gdy ja będę</i>	Habitus fuero <i>Gdy mnie będą</i>
(<i>miał.</i>)	(<i>mieli.</i>)
Habueris <i>Gdy będziesz miał.</i>	Habitus fueris <i>gdy cie będą</i>
	(<i>mieli.</i>)
Habuerit <i>Gdy będzie miał.</i>	Habitus fuerit <i>gdy go będą</i>
	(<i>mieli.</i>)
<i>P.</i> Habuerimus <i>Gdy będziemy</i>	Habiti fuerimus <i>gdy nas będą</i>
(<i>mieli.</i>)	(<i>mieli.</i>)
Habueritis <i>Gdy będziecie</i>	Habiti fueritis <i>gdy was będą</i>
(<i>mieli.</i>)	(<i>mieli.</i>)
Habuerint <i>Gdy będą mieli.</i>	Habiti fuerint <i>gdy onych be-</i>
	(<i>dą mieli.</i>)
<i>Infinitivi modi</i>	<i>Tempus præſens & imperfect.</i>
Habere <i>Mieć.</i>	Haberi <i>Bydź mianym.</i>
<i>Præterit. plus. perfectum.</i>	<i>Perfectum.</i>
Habuiſſe <i>Mieć było kiedyś.</i>	Habituſſe <i>Bydź mianym.</i>
<i>Futurum.</i>	<i>Plusquam perfectum.</i>
Habituſſe <i>Co ma mieć.</i>	Habituſſe <i>v. fuiſſe Bydź</i>
	(<i>było mianym.</i>)
<i>Futurum præter. miſſum.</i>	<i>Futurum.</i>
Habituſſe <i>Ze miał był</i>	Habituſſe <i>iri Bydź mianym na-</i>
(<i>mieć.</i>)	(<i>potym.</i>)
	vel habendum eſſe.

Gerundia
 Habendi *Miania.*
 Habendo *Maiąc.*
 Habendum *Ku mianiu.*
Supinum.
 Habitum *Na mianie.*
Particip. praesens.
 Habens *Maiący.*

Particip. Futuri.
 Habiturus *Który ma mieć.*

Præterito mistum.
 Habendum, dam, dum, fuisse *ie*
 (*miał być mianym.*)

Supinum.
 Habitu *Ku mianiu.*
Part. præteriti temporis
 Habitus a. tum *Miany, mia-*
 (*na, mianę,*
Part. Futuri temporis.
 Habendus, da, dum *Którego*
 (*maią mieć.*)

O PRETERYTACH Y SUPINACH.

DRUGIEY KONJUGACYI:

P. Jak się kończą Præterita'y
 Supina drugiey Konjugacyi?

O. Na *ui y itum*, *vg. Monui*
upominam monui, monitum,
præbeo daję, præbui, præbi-
tum.

P. Które się excypuią?
na beo

O. Następujące;

Jubeo a. Rozkazuję *jussi jussum.*
 Rubeo n. czerwieńnię *rubui*
 (*Supinum nie ma.*)
 Sorbeo a. wsiąkam *sorbui v.*
 (*sorpsi sorptum.*
ceo)

Arceo a. odstręczam *arcui Sup.*
 (*nie ma. (1.)*)

Doceo a. uczyć kogo *docui*
 (*doctum.*)

(1.) *Composita z Verbum*
arceo maia Supin. na itum, vg.
Coerceo powściągam coercui,
coercitum.

Jaceo n. leżę *jacui Sup. nie ma.*

Luceo n. świecę *luxi Sup. niema*

Misceo a. mieszam *miscui mi-*
 (*stum v. mixtum.*)

Mulceo a. tagodzę *mulsi mul-*
 (*sum v. stum.*)

Noceo *n. szkodzę* nocui *Supin.*
nocitum.

Taceo *a. milczę* tacui tacitum.
deo (2.)

Ardeo *n. gorę* arsi arsum.

Audeo *n. śmiem* ausus sum.
Supin. nie ma.

Gaudeo *n. cieszę się* gavissus
Supin. nie ma.

Madeo *n. moknę* madui *Supin.*
nie ma.

Mordeo *a. kąsam* momordi
morsum.

Pendeo *n. wiszę* pependi pen-
sum. (3.)

Prandeo *n. obiaduję* prandi v.
pransus sum pransum.

Rideo *n. śmieję się* risi risum.

Sedeo *n. siedzę* sedi sessum.

Spondeo *a. przyrzekam* spo-
spondi sponsum.

Strideo *n. zgrzytam* stridui
Supin. nie ma.

Studeo *n. uczę się* studui *Supin.*
nie ma.

Svadeo *a. radzę* svassi suasum.

Tondeo *a. strzygę* totondi
tonsum.

Video *a. widzę* vidi visum.
geo.

Algeo *n. ziębnę* alsi *Sup. nie ma*

Augeo *a. przynnażam* auxi
auctum.

Egeo *n. potrzebuję* egui *Supi-*
num nie ma.

Frigeo *n. ziębnę* frixi *S. nie ma.*

Fulgeo *n. polyskuję się* fulsi
Supinum nie ma.

Indulgeo *n. przepuszczam* ia-
dulsi indultum.

Lugeo *n. płaczę* luxi luctum.

(2.) *Composita z Verbum*
taceo nie mają Supinow.

(3.) Obserwuy, iż jeżeli w
Præteritach *Verborum Simpli-*
cium, jakieykolwiek będą Kon-
jugacyi powtarza się jednaż
syllaba; ta się *in Compositis*
nie powtarza. *vg. pendeo pe-*
pendi; dependeo dependi. Wy-
iawizy następujące: *Præcur-*
ro ubiegam; *repungo* kolę y
Composita z Verbow sto do,
bibo; posco żądam; *disco* uczę
się; które *in Compositis* sylla-
bę powtarzają;

* *Strido* zgrzytam trzeciej
Konjugacyi ma *præteritum*
Seridi, *Supin* nie ma.

Mulgeo *a.* doię mulsi *v.* xi
mulsum *v.* sum.

Turgeo *n.* odymam się *Præter.*
y *Supin.* nie ma

Urgeo *a.* przynaglamiurfi *Supin.*
num nie ma.

Cieo *a.* wzruszam civi citum.
leo.

Caleo *n.* cieptło mi calui *Supin.*
num nie ma.

Calleo *n.* biegły jestem callui
Supinum nie ma.

Deleo *a.* ważę deleui deletum.

Doleo *n.* boleię dolui dolitum.*

Fleo *n.* płaczę fleui fletum.

Impleo *a.* napelniam implevi
impletum (4.)

Oleo *n.* pachnę olui olitum.
(5.)

Polleo *n.* możny jestem: nie nie
ma.

Sileo *n.* milczę silui *Supinum*
nie ma.

Soleo *n.* zwyktem solitus sum
Supin. caret.

Valeo *n.* ważę ukogo *v.* zdrow
jestem valui *Sup.* valitum.
neo

Maneo *n.* zostaię mansi man-
sum. (6.)

Neo *a.* przedę nevi netum,
Teneo *a.* trzymam tenui ten-
tum.

quo.

Liqueo *n.* topnięę *Præter* *y*
Supin. nie ma.

Torqueo *a.* kręcę dręcę torfi
reo. tortum.

Areo *n.* schnę arui *Sup.* nie ma.

Careo *n.* niemam carui *Supin.*
nie ma. *

Hæreo *n.* lgnę hæfi hæsum.

* Liv. Lib. 39. Ignominiam
sua quemquam doliturum cen-
seret?

(4.) Tak maia y inſze *Com-*
posita, *vg.* *repleo*, *expleo* &c.

(5.) *Verba Composita* *obo-*
leo; *redoleo*; *suboleo*; *peroleo*

y inne znaczące: pachnę, maia
Præterit. y *Supin.* jak *simplex*.

Aboleo zgładzam ma *Ab-*
levi *abolitum*.

Adoleo pałę, *adolevi* *v.* *ad-*
lui, *adultum*..

Exoleo wietrzeję, *inoleo*

wzmaga się co, nie fa w uży-

waniu. Na mieyscu tych lepiey
się mówią *exolesco*, *exolevi*

exoletum; *inolesco* *inolevi*, *in-*
olevi, *inolitum*.

(6.) *Composita* z *Verbum*

Maneo które sylaby ma nie
odmieniają, maia *Præterit.*

na *si*; *Supin.* na *sum* *vg.* *Re-*
maneo zostaię się *remanſi* *v.*
manſum.

* *Particip. futur.* używa *Ju-*
venalis *Satyr.* 6. *Cariturus*

in *ture* *magno*.

Terre

Torreo a. piekę torrtui tostum
Mæreo n. smucę się caret.

seo.

Censeo a. rachuję censui cen-
fum (7.)

veo.

Caveo n. strzegę się cavi cau-
tum.

Conniveo n. przez szpary pa-
trzę, nic nie ma.

Faveo n. sprzyjam favi fautum.

Ferveo n. wrę ferbui Supin.
nie ma.

Flaveo n. płowieię nic nie ma.

Liveo n. sinieię nic nie ma.

Moveo a. ruszam movi motum.

Voveo a. ślubuję vovi votum.

Paveo n. lękam się pavi. Supi-
num nie ma. (8.)

P. Verba deponentia drugiej
Konjugacyi jak mają Præteri-
ta y Supina?

O. Præterit. na itus sum,
Supin. na itum.

P. Które excypią się?

O. Fateor wyznaję fassus sum.
fassum. Reor mniemam ratus
sum, ratum. Misereor lituję

się misertus sum, misertum.

Medeor leczę nie ma ani Præ-
terit. ani Supin.

(7.) *Recensitus* od dawnego
Supinum pochodzące jest w
uzywaniu.

(8.) *Nota imo Verba Neu-
tra* drugiej Konjugacyi ledwie
nie wszystkie mają Præterit.
na it. a Supinow nie mają.

Nota 2do Wiele jest Wer-
bow Neutrow, które Supinow
nie mają; albo też, jeżeli je
mają, nie są w uzywaniu.
Dobrze jednak mają Partici-
pia na rus vg, cariturus.

F O R M A

TRZECIEY KONJUGACYI.

In Verbis Activis & Neutris
Modi Indicativi

S. Ego lego ja czytam.

Tu legis ty czytasz.

Ille legit on czyta.

P. Nos legimus my czytamy.

Vos legitis wy czytacie.

Illi legunt oni czytaią.

Præteritum.

S. Legebam ja czytałem.

Legebas ty czytałeś.

Legebat on czytał.

P. Legebamus my czytaliśmy.

Legebatis wy czytaliście.

Legebant oni czytali.

Præteritum

S. Legi ja wyczytałem.

Legisti ty wyczytałeś.

Legit on wyczytał.

P. Legimus my wyczytaliśmy.

Legistis wy wyczytaliście.

Legerunt v. ere oni wyczytali

Præteritum

S. Legeram ja wyczytałem
był.

Legeras ty wyczytałeś był.

Legerat on wyczytał był.

P. Legeramus my wyczytaliśmy.

Legeratis wy wyczytaliście.

Legerant oni wyczytali byli.

Futurum.

S. Legam będą czytał.

Leges będziesz czytał.

In Verbis Passivis.
Tempus præsens.

Legor Mnie czytaią.

Legeris v. ere Ciebie czytaią.

Legitur Onego czytaią.

Legimur Nas czytaią.

Legimini v. nor Was czytaią.

Leguntur Onych czytaią.

Imperfectum.

Legebar czytano mnie.

Legebaris v. are czytano cię.

Legebatur czytano go.

Legebamur czytano nas.

Legebamini v. nor czytano was.

Legebantur czytano ich.

Perfectum.

Lectus sum v. fui wyczytano
mnie.

Lectus es wyczytano cię.

Lectus est wyczytano go.

Lecti sumus wyczytano nas.

Lecti estis wyczytano was.

Lecti sunt wyczytano onych.

Plusquam perfectum.

Lectus fueram mnie wyczytano
było.

Lectus fueras ciebie wyczytano.

Lectus fuerat onego wyczytano

Lecti fueramus nas wyczyta-
no było.

Lecti fueratis was wyczytani
było.

Lecti fuerant onych wyczytano
było.

Futurum.

Legar będą mnie czytali.

Legeris v. ere będą cię czytali.

Leget

Leget będzie czytał.	Legetur będą go czytali.
P. Legemus będziemy czytali.	Legemur będą nas czytali.
Legetis będziecie czytali.	Legemini v. nor będą was czytali.
Legent będą czytali.	Legentur będą onych czytali.
<i>Modi Imperativi</i>	<i>Tempus praesens.</i>
S. Tu lege v. ito ty czytaj.	Legere v. itor niech cię czytaią.
Ille legat niech on czyta.	Legatur niech go czytaią.
P. Nos legamus my czytamy.	Legamur niech nas czytaią.
Vos legite v. tote wy czytajcie.	Legimini v. nor niech was czytaią.
Illi legant niech oni czytaią.	Legantur niech onych czytaią.
<i>Futurum sive</i>	<i>modus mandativus.</i>
S. Legito tu v. leges czytaj ty więc.	Legitor v. eris niech cię czytaią
Legito ille v. leget niech on czyta.	Legitor v. etur niech go czytają.
P. Legitote v. getis czytajcie wy więc.	Legemini v. nor niech was czytaią.
Legunto v. legent niech oni czytaią.	Leguntor v. entur niech onych czytaią.
<i>Optativi modi</i>	<i>Tempus praes. & imperfectum.</i>
S. Utinam legerem obym czytał	Legerer oby mnie czytano.
Legeres obys czytał.	Legereris v. rare oby cię czytano.
Legeret oby czytał.	Legeretur oby go czytano.
P. Legeremus obysmy czytali.	Legeremur oby nas czytano.
Legeretis obyscie czytali.	Legeremini v. nor oby was czytano.
Legerent oby czytali.	Legerentur oby ich czytano.
<i>Præteritum</i>	<i>Perfectum.</i>
S. Utinam legerim obym wyczytał.	Lectus fuerim oby mnie wyczytano.
Legeris obys wyczytał.	Lectus fueris oby cię wyczytano.
Legerit oby wyczytał.	Lectus fuerit oby go wyczytano
P. Legerimus obysmy wyczytali.	Lecti fuerimus oby nas wyczytano.
Legeritis obyscie wyczytali.	Lecti fueritis oby was wyczytano.
Legerint oby wyczytali.	Lecti fuerint oby onych wyczytano.

Præteritum

S. Utinam legissem obym był wyczytał.

Legissem obys był wyczytał.

Legisset oby był wyczytał.

P. Legissemus obysmy byli wyczytali.

Legissetis obyscie byli wyczytali.

Legissent oby byli wyczytali.

Futurum.

S. Utinam legam obym czytał.

Legas obys czytał.

Legat oby czytał.

P. Legamus obysmy czytali.

Legatis obyscie czytali.

Legant oby czytali.

Coniunctivi modi

S. Cum legam gdyż czytam.

Legas gdyż czytasz.

Legat gdyż czyta.

P. Legamus gdyż czytamy.

Legatis gdyż czytacie.

Legant gdyż czytają.

Præteritum

S. Cum legerem gdyż czytałem.

Legeres gdyś czytałem.

Legeret gdy czytał.

P. Legeremus gdyśmy czytali.

Legeretis gdyście czytali.

Legerent gdy czytali.

Præteritum

S. Cum legerim gdyż wyczytałem.

Plusquam perfectum.

Lectus fuisset oby mnie było wyczytano.

Lectus fuisset oby cie było wyczytano.

Lectus fuisset oby go było wyczytano.

Lecti fuisset ob nas było wyczytano.

Lecti fuisset ob was było wyczytano.

Lecti fuissent oby ich było wyczytano.

Futurum.

Legar oby mnie czytano.

Legaris v. are oby cie czytano.

Legatur oby go czytano.

Legamur oby nas czytano.

Legamini v. nor oby was czytano.

Legantur oby onych czytano.

Tempus præsens.

Legar gdyż mnie czytają.

Legaris v. are gdyż cie czytają.

Legatur gdyż go czytają.

Legamur gdyż nas czytają.

Legamini v. nor gdyż was czytają.

Legantur gdyż onych czytają.

Imperfectum.

Legerer gdy mnie czytałem.

Legereris v. ere gdy cie czytałem.

Legeretur gdy go czytałem.

Legeremur gdy nas czytałem.

Legeremini v. nor gdy was czytałem.

Legerentur gdy ich czytałem.

Perfectum.

Lectus fuerim gdy mnie wyczytałem.

Legeris gdyś wyczytał.	Lectus fueris gdy cię wyczytano.
Legerit gdy wyczytał.	Lectus fuerit gdy go wyczytano
P. Legerimus gdyśmy wyczytali.	Lecti fuerimus gdy nas wyczytano.
Legeritis gdyście wyczytali.	Lecti fueritis gdy was wyczytano.
Legerint gdy wyczytali.	Lecti fuerint gdy onych wyczytano.
<i>Præteritum.</i>	<i>Plusquam perfectum.</i>
S. Cum legissem gdym był wyczytał.	Lectus fuisset gdy mnie było wyczytano.
Legisses gdyś był wyczytał.	Lectus fuisses gdy cię było wyczytano.
Legisset gdy był wyczytał.	Lectus fuisset gdy go było wyczytano.
P. Legissemus gdyśmy byli wyczytali.	Lecti fuissetis gdy nas było wyczytano.
Legissetis gdyście byli wyczytali.	Lecti fuissetis gdy was było wyczytano.
Legissent gdy byli wyczytali.	Lecti fuissent gdy ich było wyczytano.
<i>Futurum.</i>	<i>Futurum.</i>
S. Cum legero gdy będę czytał.	Lectus fuero gdy mnie będą czytali.
Legeris gdy będziesz czytał.	Lectus fueris gdy cię będą czytali.
Legerit gdy będzie czytał.	Lectus fuerit, gdy go będą czytali.
P. Legerimus gdy będziemy czytali.	Lecti fuerimus gdy nas będą czytali.
Legeritis gdy będziecie czytali.	Lecti fueritis gdy was będą czytali.
Legerint gdy będą czytali.	Lecti fuerint gdy ich będą czytali.
<i>Modi Infinitivi.</i>	<i>Præsens & imperfectum.</i>
Legere czytać.	Legi. bydź czytany.
<i>Præteritum.</i>	<i>Perfectum.</i>
Legisse wyczytał.	Lectum esse bydź wyczytanym
<i>Præteritum.</i>	<i>Plusquam perfectum.</i>
Legisse wyczytał było.	Lectum fuisse bydź było wyczytanym.
	<i>Futu-</i>

<i>Fututum.</i> Lecturum esse <i>co ma czytać.</i>	<i>Futurum</i> Lectum iri <i>bydź napotym czytany.</i>
<i>Futurum praeter. mistum</i> Lecturum fuisse <i>co miał czy-</i>	<i>v. legendum esse</i> <i>Futurum praeterito mistum.</i> Legendum fuisse <i>co miał bydź</i>
<i>Gerundia.</i> (tał.) Legendi <i>czytania.</i>	<i>czytany.</i>
Legendo <i>czytając.</i>	
Legendum <i>czytania.</i>	
<i>Supinum.</i> Lectum <i>na czytaniu.</i>	<i>Supinum.</i> Lectu <i>ku czytaniu.</i>
Legens <i>entis czytający.</i>	<i>Particip. praeter. tempor.</i> Lectus a, um, <i>czytany, na, ne,</i>
<i>Particip. Futuri.</i> Lecturus a, um. <i>co ma czytać.</i>	<i>Futuri.</i> Legendus, a, um, <i>co ma bydź</i>
	<i>czytany.</i>

O PRETERYTACH Y SUPINACH TRZECIEY KONJUGACYI.

P. Jak maia Präterita y Supina Verba trzeciey Konjugacyi?

Kończące się na *bo*

Bibo *a. piie* bibi bibitum.

Glubo *a. łupię* glubi *Supinum*
nie ma.

Lambo *a. lię* lambi *Sup. nie ma*

nubo *a. żenie się* nupsi nuptum.

Scabo *n. drapię* scabi *Supin.*
nie ma.

Scribo *a. piszę* scripsi scriptum
co.

Dico *a. mówię* dixi dictum.

Duco *a. wiodę* duxi ductum.

Ico *a. uderzam* ici ictum.

Parco *n. przepuszczam* peper-
(ci v. parsi parsum v. citum.)

Vinco *a. zwyciężam* vici victum

O. Nie jednakowo maia, gdyż nie jednakową maia terminacyą;

fco.

Adolesco *n. dorastam* adolevi
adultumCompesco *a hamuję* compescui
caret.Concupisco *a. żądam* concu-
pivi concupitum.Conquinisco *n. schylam się* con-
quexi caret.Coalesco *n. zrastam* coalui co-
alium.Cresco *n. rosnę* crevi cretum.Resipisco *n. poprawiam się*
resipui *Sup. nie ma.*Disco *a. uczę się* didici *nie ma*Dispesco *a. rozpraszam* dispe-
scui caret.Nosco *n. znam* novi notum (1)Pasco *a. paszę* pavi pastum.Posco *a. proszę* poposci *Supin.*
*nie ma.*Quiesco *n. odpoczywam* quievi
quietumSenesco *n. starzeję się* fenui.
*Supin. nie ma.*Tabesco *n. schnę* tabui caret.
(2)

do.

Accendo *a. zapalam* accendi
accensum. (3.)Cado *n. upadam* cecidi casum.Cædo *a. bię* cæcidi cæsum (4.)Cedo *n. ustępuję* cessi cessum.Claude *a. zamykam* clausi clau-
sum.Cudo *a. kuję* cudi cufum.Divido *a. rozdzielam* divisi di-
visum.Explodo *a. wystrzelaam* explo-
si explosum.Fido *n. wierzę* fidi v. fisis
sum caret.(1.) *Composita z Nosco* mają
Præter. na *vi.* *Supin.* na *itum.*
vg. *Cognosco* poznaię *cognovi.*
cognitum. Wyiawszy *ignosco*
wybaczam, *dignosco* rozezna-
ię które nie mają *Supinow.*(2.) *Verba Inchoativa* to jest,
które znaczą zaczęcie jakiej
rzeczy, kończące się na *sco*,
nie mają ani *Præterytow*, ani
*Supinow.**Excypuy:* Te, które pocho-
dzą od *Werbow* jako to *cale-*
sco od *caleo*, *frigesco* od *frigeo*,
te mogą mieć *præteritum* po-
dobne *Werbom*, od których
pochodzą *vg.* *calui frixi &c.*(3.) *Verba* kończące się na
do mają generalnie *Præteri-*
tum na *di*, *Supin.* na *sum.*(4.) *Composita z Verbum ca-*
do nie powtarzają in *Præterit.*
syllaby, mając *ie* na *idi*, *Supin.*
na *isum* *vg.* *Occido* zabijam.
occidi, occisum.

Findo *a.* szorzębam fidi fissum.

Fundo *a.* leię fudi fufum.

Lædo *a.* obrazam læsi læsum.

(5.)

Ludo *igram* lusi lusum.

Pendo *a.* wzięę pependi pensum

Plaudo *n.* klaszcam rękoma

plausi plausum.

Rado *a.* goię rasi rasum.

Rodo *a.* grzyzę rofi rosum.

Rudo *n.* ofiel ryczy rudi

Supinum nie ma.

Sido *n.* sadowię się fidi (in

compositis fedi) Sup. nie ma

Scando *a.* wstępuię: nie nie ma.

(6.)

Scindo *a.* kraię scidi scissum.

Strido *n.* skrzypię stridi Supin.

nie ma.

Tendo *a.* natężam tetendi ten-

sum v. tum.

Trudo *a.* trącam trufi trufum.

Tundo *a.* tłukę tutudi tufum

v. tunsum.

Vado *n.* idę: nie nie ma. (7.)

go.

Affligo *a.* trapię afflixi affli-

ctum. (8.)

Ago *a.* czynię egi actum.

Ambigo *n.* wątpię: nie nie ma.

Cogo *a.* przymuszam coegi

coactum.

Ango *a.* dręcze anxi Supin.

nie ma.

Clango *n.* trąbię clanxi Sup.

nie ma.

Dego *n.* przestaię degi Supin.

nie ma.

Frango *a.* łamię fregi fractum.

Lego *a.* zbieram czytam legi

lectum. (9.)

(5.) *Composita* maia na *fi-*
sum, *vg.* allido uderzam allifi,
allifum.

(6.) *Scando* miało przedtym
scandi, *scansum*. *Composita* na
di, *sium*, *vg.* ascendo wstępuję
ascendi *asensum*.

(7.) *Composita* z *Verbum* *va-*
do maia *Præterit.* na *si*, *Supin.*
na *sum* *vg.* evado wychodzę
evasi *evasum*.

(8.) Tak y inſze kończące
się na *go*, lub *gvo*, maia *Præ-*
terit. na *xi*. *Supin.* na *ctum*.
vg. *extinguo* *rego*.

Te trzy *Werba*: *pingo* ma-
luję, *ſingo* lepię. *ſtringo* ści-
ſkam *in* *Supino* *n.* odrzucaia
vg. *pingo*, *pinxi*, *pictum* &c.

(9.) *Composita* maia tak jako
y *Simplex*, wyiaſszy, *negligo*
zaniedbuję, *intelligo* rozu-
miem, *diligo* kocham, które
maia na *exi* *ctum*, *vg.* *neglexi*
neglectum &c.

- Mergo *a.* zanurzam merfi
mersum.
- Mingo *n.* mokrzeję minxi min-
ctum.
- Pango *a.* szczepię pepigi v.
panxi, pactum v. pantum (10.)
- Prodigo *a.* utracam prodegi
-Supin. prodaatum.
- Pungo *a.* kółę pupugi punctum.
(11.)
- Satago *n.* uśliuję: nic nie ma.
- Spargo *a.* rozrzucam sparfi
sparsum (12.)
- Sugo *a.* sję fuxi Sup. nie ma.
- Tango *a.* dotykam tetigi tactum
- Tergo *a.* ucieram terfi tersum.
- Vergo *n.* nakłaniam się: nic nie
ho ma.
- Traho *a.* ciągnę traxi tractum.
- Vehō *a.* wiozę vexi vectum.
io,
- Aio *n.* mówię: nie nie ma.
- Allicio *a.* nęczę, wabię allexi al-
lectum. (13.)
- Aspicio *a.* oglądam aspexi aspe-
ctum. (14.)
- Capio *a.* chwytam cepi ca-
ptum (15.)
- Cupio *n.* żądam cupivi cupi-
tum.
- Facio *a.* czynię feci factum.
(16.)
- Fodio *a.* kopię fodi fossum.
- Fugio *n.* uciokam fugi fugitum.
- Jacio *a.* rzucam jeci jactum
(17.)
- Pario *a.* rodzę peperi partum.
(18.)
- Rapio *a.* wydzieram rapui ra-
ptum (19.)
- (10.) *Composita* z Verbum
pango maia Præterit. na egi,
Supin. actum, vg. compingo
spajam compegi, compactum.
- (11.) *Composita* maia na xi
ctum, wyjąwszy repungo, re-
pupugi.
- (12.) *Composita* maia na erfi,
ersum vg. conspergo conspersi
conspersum.
- (13.) Tak y inſze *Composita*
z dawnego Verbum lacio vg.
illicio, illexi, illectum. Wyja-
wszy elicio wywabiam elicui,
elicitum.
- (14.) Tak y inſze *Composita*
z Verbum spacio vg. respicio,
respexi respectum.
- (15. 16. 17.) W Werbach zło-
zonych z Capio, facio, facio,
Supinum odmienia się na e. vg.
inficio infectum, incipio incē-
ptum, proicio proiectum.
- (18.) *Composita* z Verbum
pario, są czwartey Konjuga-
cyi, y maia Præterit. na ui,
Supin. na ertum vg. aperio.
aperui, apertum. Wyjąwszy
comperio, reperio, które ma-
ia comperi, reperi, compartum
reperitum.
- (19.) *Composita* Supinum ma-
ia na eptum, vg. eripio wyry-
wam eripui ereptum.

Quatio *a.* *stukę: nie ma* (20)
 Sapio *a.* *smakuję* sapui v. ivi.
 lo. caret.

Alo *a.* *żywię*alui alitum v. al-
 tum.

Antecello *n.* *przewyższam* an-
 tecellui caret.

Colo *a.* *częzę* colui cultum.

Consulo *a.* *radzę* consului con-
 sultum.

Excello *n.* *celuję* excellui *Sup-*
ptn. nie ma.

Fallo *a.* *omyłam* fefelli falsum.

Malo *n.* *wolę* malui *Supinum*
nie ma.

Molo *a.* *miele* molui molitum.

Nolo *n.* *niechcę* nolui *Supin.*
nie ma.

Occulo *a.* *ukrywam* ocului
 occultum.

Pello *a.* *pedzę* pepuli pulsum.

Percello *a.* *przerażam* perculi
 percussum.

Præcello *n.* *przodkuję* præcel-
 lui caret.

Pfallo *śpiewam* pfalli *Supinum*
nie ma.

Tollo *a.* *znoszę* sustuli sublatum.

Vello *a.* *wyrywam* velli vulsum

Volo *n.* *chcę* volui *Sup. nie ma.*
 mo.

Como *a.* *stroję* compsi com-
 ptum.

Demo *n.* *wymwis* dempsi dem-
 ptum.

Emo *a.* *kupuję* emi emptum.

Gemo *n.* *wzdycham* gemui ge-
 mitum.

Premo *a.* *wyciskam* pressi pres-
 sum.

Promo *a.* *wydaię* prompsi
 promptum.

(20.) *Composita* maia na *cus-*
si cussum, vg. concutio, con-
cussi concussum.

Sumo *a. biorę* sumpsi sumptum.Tremo *n. drzę* tremui *Supin.*
*nie ma.*Vomo *a. wyrzucam* vomui vomitum.

no.

Cano *a. śpiewam* cecini canitum. (21.)Cerno *a. widzę* *nie ma.* (22.)Contemno *a. gardzę* contempsi contemptum.Gigno *a. rodzę* genui genitum.Lino *a. mażę* lini livi v. levilitum.Pono *kładę* posui positum.Sino *n. pozwalam* sivi situm.Sperno *a. pogardzam* sprevispretum.Sterno *a. ścielę* stravi stratum,
po.Carpo *a. urywam* carpfi carptum.Repo *n. czolgam się* repfi reptum.Scalpo *a. drapię* scalpsi scalptum.Sculpo *a. rysuję* sculpsi sculptum.Strepo *a. trzaskam* strepui strepitum.

quo.

Coquo *a. warzę* coxi coctum.Linguo *a. opuszczam* liqui *carst.* (23.)

ro.

Curro *n. biegnę* cucurri cursum.Fero *a. niosę* tuli latum.Gero *a. robię* gessi gestum.Quæro *a. szukam* quæfivi quæsitum.(21.) *Composita* z Verbum *Cano* maia, *Præterit.* na *ui*, *Supin.* na *entum* *vg.* *Concino*, *concinui*, *concentum*.(22.) *Composita* z Verbum *Cerno* maia, *Præterit.* na *evi*, *Supin.* na *etum* *vg.* *decerno*, *decevi* *decretum*. Ale *cerno* kiedy znaczy *dziedziczyć*, ma *Præterit.* *cevi*, *Supin.* *cretum*, *vg.* *ex testamento cevi hæreditatem*.(23.) *Composita* maia: *liqui*, *litum* *vg.* *relinquo*, *reliqui*, *relictum*.

Sero *a. sieje* sevi satum. (24.)

Terbo *a. trę* trivi tritum.

Uro *a. pale* ussi ustum.

Verro *a. umiatam* verri verlum
so.

Accerbo *a. przyzywam* accer-
fivi accersitum.

Arcesso *a. przywodzę* arcessivi
arcessitum.

Capesso *a. biorę* capessivi ca-
pessitum.

Facesso *a. sprawuję* facessivi
v. si faceffitum.

Incesso *a. prześladię* incessi
Supin. nie ma.

Lacesso *a. drażnię* lacessivi
laceffitum.

Pinso *a. piekę* pinsui pinsitum
v. stum.

Quæro *proszę*: nie ma.

Viso *a. nawiedzam* visi visum.
to

Flecto *a. zginam* flexi flexum.

Meto *a. żnę* messui messum.

Mitto *a. posyłam* misi missum.

Necto *a. wiążę* nexi v. xui
nexum.

Pecto *a. czeszę* pexi v. xui pe-
xum.

Peto *a. proszę* petivi petitum.

Sisto *a. zastanawiam* stiti ca-
ret. (25.)

Sterto *n. gnię* stertui Supin.
nie ma.

Verto *a. wywracam* verti ver-
tuo. sum.

Annuo *n. pozwalam* annui
Supin. nie ma. (26.)

Diruo *a. rozwalam* dirui diru-
tum. (27.)

Ruo *upadam* rui ruitum.

24.) *Composita* z Verbum
Sero, które znaczą zasiewanie,
mają *Præterit.* na *evi*, *Supin.*
na *itum* *vg.* *Conserbo* zasiewam
consevi, *consitum*.

Które zaś nie znaczą zasie-
wanie, mają *Præterit.* na *ui*,
Supin. na *ertum*, *vg.* *Consero*
potykam się *conserui* *consertum*

Nota: Obsero zamykam, *re-
sero* odmykam, są pierwszej
Konjugacyi; nie trzeciej.

(25.) *Composita* z Verbum
Sisto mają *Præterit.* na *stiti*,
Supin. na *stitum*, *vg.* *resisto*
sprzeciwiam się *restiti*, *resti-
tum*.

(26.) Tak y inne podobne *vg.*
Innuo, *abnuo*, *renuo*, *Ec.*

(27.) Tak y inne *Composita*
vg. *eruo*, *corruo* *Ec.*

Spuo *n.* pluię spui sputum.

Ingruo *n.* następię ingruui *Su-*
pin. nie ma.

Luo *a.* przyplacam lui. caret.

Metuo *a.* lekam się metui caret.

Strūd *a.* buduję struxi structum.

Polluo *a.* kalam pollui pollu-
tum & sic alia in uo.

vb

Solvo *a.* plącę solvi solutum.

Vivo *n.* żyję vixi victum.

Volvo *a.* taczam volvi volu-
tum.

xo

Texo *a.* tkam texui textum.

P. Jak mają Præterita Verba Communia y Deponentia trze-
ciej Konjugacyi?

O. *Adipiscor* dostępię *eptus*. *Amplector* oblapiam *exus*.
Communis zmyslam *entus*. *Expergiscor* ocucam się *ex-*
perrectus. *Divertor* wstępnię *caret*. *Fruor* używam *itus*.
Fungor sprawuję *tus*. *Gradior* chodzę *essus*. *Irascor* gniew-
wam się *iratus*. *Labor* upadam *psus*. *Liquor* topnieję *ca-*
ret. *Loquor* mówię *cutus*. *Moriör* umieram *tus*. *Nanci-*
scor dostaię *nactus*. *Nascor* rodzę się *atus*. *Nitor* wspie-
ram się *sus* v. *xus*. *Obliviscor* zapominam *litus*. *Orior*
wśchodzę *ortus*. *Patiscor* umawiam się *paetus*. *Patiör* cier-
pię *assus*. *Prociiscor* odchodzę *festus*. *Pascor* zjadam *stus*.
Queror żalę się *quessus*. *Reminiscor* przypominam *caret*.
Ringor gryzę się *caret*. *Sequor* naśladuję *quutus*. *Vescor*
pożywam *caret*. *Ulciscor* mścę się *ultus*. *Utor* używam
usus.

FORMA

CZWARTEJ KONJUGACYI.

In Verb. Act. & Neutris.

Indicativi

S. Ego audio *Ja słyszę.*

Tu audis *ty słyszysz.*

Ille audit *on słyszy.*

Pl. Nos audimus *my słyszymy.*

Vos auditis *wy słyszycie.*

Illi audiunt *oni słyszają.*

Præteritum

S. Audiebam *słyszałem.*

Audiebas *słyszałeś.*

Audiebat *słyszał.*

P. Audiebamus *słyszeliśmy.*

Audiebatis *słyszeliście.*

Audiebant *słyszeli.*

Præteritum

S. Audivi *usłyszałem.*

Audivisti *usłyszałeś.*

Audivit *usłyszał.*

P. Audivimus *usłyszeliśmy.*

Audivistis *usłyszeliście.*

Audiverunt *v. ere usłyszeli.*

Præteritum

S. Audiveram *usłyszaleni byli.*

Audiveras *usłyszaleni byli.*

Audiverat *usłyszal był.*

P. Audiveramus *usłyszeliśmy byli.*

Audiveraris *usłyszeliście byli.*

Audiverant *usłyszeli.*

Futurum.

S. Audiam *usłyszę.*

Audies *usłyszysz.*

Audiet *usłyszcy.*

In Verbis Passivis.

Tempus præsens.

Audior *Słyszają mnie.*

Audiris *v. ire słyszają cię.*

Auditur *słyszają go.*

Audimur *słyszają nas.*

Audimini *v. nor słyszają was.*

Audiuntur *słyszają onych.*

Imperfectum.

Audiebar *Słyszano mnie.*

Audiebaris *v. are słyszano cię.*

Audiebatur *słyszano go.*

Audiebamur *słyszano nas.*

Audiebamini *v. nor słyszano was.*

Audiebantur *słyszano onych.*

Perfectum.

Auditus fui *Usłyszano mnie.*

Auditus fuisti *usłyszano cię.*

Auditus fuit *usłyszano go.*

Auditi fuimus *usłyszano nas.*

Auditi fuistis *usłyszano was.*

Auditi fuerunt *v. ere usłyszano onych.*

Plusquam perfectum

Auditus fueram *usłyszano mnie było.*

Auditus fueras *usłyszano cię.*

Auditus fuerat *usłyszano go.*

Auditi fueramus *usłyszano nas było.*

Auditi fueratis *usłyszano was.*

Auditi fuerant *usłyszano onych.*

Futurum.

Audiar *usłyszają mnie.*

Audieris *v. ere usłyszają cię.*

Audietur *usłyszają go.*

Plur.

P. Audiemus *u*styszemy.Audietis *u*styszycie.Audient *u*styszają.*Imperativi*S. Audi v. audito *s*łysz.Audiant *niech* on *s*łyszcy:P. Audiamus *s*łyszmy.Audite v. tote *s*łyszcie:Audiant *niech* *s*łyszają:*Futurum sive*S. Audito v. audies *s*łuchaj
*więc.*Audito v. audiet *niech* on *s*łuchaj.
*chą.*P. Auditote v. audietis *s*łuchajcie
*więc.*Audiunto v. audient *niech* oni
*s*łuchają.*Optativi modi*S. Utinam audirem *obym* *s*łyszal.Audires *obys* *s*łyszal.Audiret *oby* *s*łyszal.P. Audiremus *obysmy* *s*łyszeliAudiretis *obyscie* *s*łyszeli.Audirent *oby* *s*łyszeli.*Præteritum*S. Utinam audiverim *obym*
*u*styszal.Audiveris *obys* *u*styszal.Audiverit *oby* *u*styszal.P. Audiverimus *obysmy* *u*styszeli.Audiveritis *obyscie* *u*styszeli.Audiverint *oby* *u*styszeli.Audiemur *u*styszają nas.Audiemini v. *nor* *u*styszają was.Audientur *u*styszają onych.*Tempus præsens.*Audire v. *tor* *niech* cię *u*styszają.Audiatur *niech* go *u*styszają.Audiamur *niech* nas *u*styszają.Audiamini v. *nor* *wiech* was
*u*styszają.Audiantur *niech* onych *u*styszają.
*modus mandativus:*Auditor, audieris v. *ere* *niech*
cię *więc* *s*łyszają.Auditor v. *etur* *niech* go *s*łyszają.Audiemini v. *nor* *niech* was
*s*łyszają.Audiantor v. *entur* *niech* onych
*s*łyszają.*Tempus præf. & imperfect.*Audirer *oby* *mnie* *s*łyszano.Audireris v. *rere* *oby* cię *s*łyszano.Audiretur *oby* go *s*łyszano.Audiremur *oby* nas *s*łyszano.Audiremini v. *nor* *oby* was *s*łyszano.Audirentur *oby* onych *s*łyszano.*Perfectum.*Auditus fuerim *oby* *mnie* *u*styszano.Auditus fueris *oby* cię *u*styszano.Auditus fuerit *oby* go *u*styszano.Auditi fuerimus *oby* nas *u*styszano.Auditi fueritis *oby* was *u*styszano.Auditi fuerint *oby* onych *u*styszano.

Præteritum

S. Utinam audivissem obym
był usłyszał.

Audivisses obys był usłyszał.

Audivisset oby był usłyszał.

P. Audivissemus obysmy byli
usłyszeli.

Audivissetis obyscie byli usłyszeli.

Audivissent oby byli usłyszeli.

Futurum.

S. Utinam audiam obym usłyszal
napotym.

Audias obys usłyszal.

Audiat oby usłyszal.

P. Audiamus obysmy usłyszeli.

Audiatis obyscie usłyszeli.

Audiant oby usłyszeli.

Conjunctivi modi

S. Cum audiam gdyż słyszę.

Audias gdyż słyszysz.

Audiat gdyż słyszysz.

P. Audiamus gdyż słyszemy.

Audiatis gdyż słyszycie.

Audiant gdyż słyszę.

Præteritum

S. Cum audirem Gdyś słyszał.

Audires gdyś słyszał.

Audiret gdy słyszał.

P. Audiremus gdyśmy słyszeli.

Audiretis gdyście słyszeli.

Audirent gdy słyszeli.

Plusquam perfectum.

Auditus fuisset obym był usłyszany.

Auditus fuisses obys był usłyszany.

Auditus fuisset oby był usłyszany.

Auditi fuissetis oby nas było usłyszano.

Auditi fuissetis oby was było usłyszano.

Auditi fuissent oby ich było usłyszano.

Futurum.

Audiar oby mnie usłyszano.

Audiaris v. are oby cie usłyszano
napotym.

Audiat ob go usłyszano.

Audiamur oby nas usłyszano.

Audiamini v. nor oby was usłyszano.

Audiantur oby onych usłyszano.
tempus præsens.

Audiar gdyż mnie słyszę.

Audiaris v. are gdyż cie słyszę.

Audiat ob go słyszę.

Audiamur gdyż nas słyszę.

Audiamini v. nor gdyż was słyszę.

Audiantur gdyż onych słyszę.

Imperfectum

Audirer gdy mnie słyszano.

Audireris v. rere gdy cie słyszano.

Audiretur ob go słyszano.

Audiremur gdy nas słyszano.

Audiremini v. nor gdy was słyszano.

Audirentur gdy onych słyszano.

*Præteritum*S. Cum audiverim *gdy* usłyszał.Audiveris *gdyś* usłyszał.Audiverit *gdy* usłyszał.P. Audiverimus *gdyśmy* usłyszeli.Audiveritis *gdyście* usłyszeli.Audiverint *gdy* usłyszeli,*Præteritum*S. Cum audivissem *gdy* był usłyszał.Audivisses *gdyś* był usłyszał.Audivisset *gdy* był usłyszał.P. Audivissemus *gdyśmy* byli usłyszeli.Audivissetis *gdyście* byli usłyszeli.Audivissent *gdy* byli usłyszeli.*Futurum.*S. Cum audivero *gdy* usłyszę.Audiveris *gdy* usłyszysz.Audiverit *gdy* usłyszysz.P. Audiverimus *gdy* usłyszemy.Audiveritis *gdy* usłyszycie.Audiverint *gdy* usłyszają.*Infinitivi modi*Audire *Słyszec.**Præteritum perfectum*Audivisse *usłyszec.**Præteritum*Audivisse *usłyszec* było.*Perfectum.*Auditus fuerim *gdy* mnie usłyszano.Auditus fueris *gdy* cię usłyszano.Auditus fuerit *gdy* go usłyszanoAuditi fuerimus *gdy* nas usłyszano.Auditi fueritis *gdy* was usłyszano.Auditi fuerint *gdy* onych usłyszano.*Plusquam perfectum.*Auditus fuisset *gdy* mnie było usłyszano.Auditus fuisses *gdy* cię było usłyszano.Auditus fuisset *gdy* go było usłyszano.Auditi fuissenus *gdy* nas było usłyszano.Auditi fuissetis *gdy* was było usłyszano.Auditi fuissent *gdy* ich było usłyszano.*Futurum.*Auditus fuero *gdy* mnie usłyszająAuditus fueris *gdy* cię usłyszają.Auditus fuerit *gdy* go usłyszają.Auditi fuerimus *gdy* nas usłyszają.Auditi fueritis *gdy* was usłyszają.Auditi fuerint *gdy* onych usłyszają.*Tempus præf. & imperfect.*Audiri *bydź* słyszany.*Perfectum.*Auditum fuisse *bydź* usłyszany.*Plusquam perfectum.*Auditum fuisse *bydź* było usłyszany.*Futu-*

<i>Futurum.</i> Auditurum esse <i>co ma slyszec.</i> <i>Futurum praet. mistum</i> Auditurum fuisse <i>co miał slyszec.</i>	<i>Futurum.</i> Auditum iri <i>mieć bydź slyszanym.</i> v. Audiendum esse
<i>Gerundia</i> Audiendi <i>slyszenia</i> , Audiendo <i>slysząc</i> , Audiendum <i>ku slyszeniu.</i>	<i>Præterito mistum</i> Audiendum fuisse <i>mieć bydź uslyszanym.</i>
<i>Supinum.</i> Auditum <i>Na slyszenie.</i> <i>Particip. praesens</i> Audiens <i>slyszący.</i> <i>Particip. Futuri.</i> Auditurus a, um, <i>który ma slyszec.</i>	<i>Supinum.</i> Auditu <i>Ku slyszeniu.</i> <i>Particip. praet. temp.</i> Auditus a, um, <i>slyszany.</i> <i>Particip. futuri temp.</i> Audiendus a, um, <i>Który ma bydź slyszanym.</i>

O PRETERYTACH Y SUPINACH CZWARTEJ KONJUGACYI.

P. Jak mają Præterit. y Supin. Werba czwartej Konjugacyi?

P. Które się excypuią?

Aperio a. *Otwieram* aperut apertum.

Amicio a. *odziewam* amicivi amictum.

Fascio a. *nadziewam* farfi fartum.

Esurio n. *łaknę* esurivi caret. (1.)

Ferio a. *biję: nic nie ma.*

Fulcio a. *podpieram* fulfi fultum.

Haurio a. *czerpam* haufi haustum.

Satio y. *skaszę* salivi v. salii saltum. (2.)

O. Na Ivi y itum. vg. Cio civi citum.

O. Następujące.

(1.) Insze Verba meditativa, to jest, które myślenie z pragnieniem jakiej rzeczy znaczą, vg. Scripturio chce mi się pisać, ani Præterit. nie mają ani Supin.

(2.) Composita z Verbum Satio vg. profilio mają Præterit. na Ivi, ui, ii. Supin. ultum. vg. profilio profilivi profilui profilii profultum.

Sancio

Sancio *a. stanowią* sanxi san-
ctum v. sancitum.

Sarcio *a. wszywam* sarxi sar-
tum.

Sentio *a. czuję* sensi sensum.

Sepelio *a. pogrzebiam* sepelivi
sepultum.

Sepio *a. grodzę* sepsi septum.

Singultio *n. tkam* singultiyi sin-
gultum.

Veneo *n. sprzedawam* venni venum.

Venio *n. przychodzę* veni ven-
tum.

Vincio *a. wiążę* vinxi vinctum.

P. Jak mają Præterita y Su-
pin. Verba Deponentia y Com-
mun. czwartey Konjugacyi?

Experior *doznanie* expertus
sum expertum.

Metior *mierzę* mensus sum
mensum.

Ordfor *poczynam* orsus sum
orsum.

Opperior *czekam* oppertus
sum oppertum.

P. Jak się konjugują Verba Communia y Deponentia?

O. Tak jako y Passiva z tą tylko różnicą, że Passiva nie
mają Gerundia, nie mają Participium præsens, y Parti-
cipium futur. na rus, ra, rum, które Verba Communia y
Deponentia mają.

P. Czy wszystkie Deponentia mogą mieć Participium futuri
passivæ vocis in dus, da, dum?

O. Nie wszystkie, ale te tylko, które mają Signifikacyą
Activorum, vg. execrandus, a, um.

Nota 1. Fio staie się jest pas-
sivum Verbi facio.

Nota 2. Composita z facio,
które nie odmieniają a. na i.
mają passiva na fio, vg. Cale-
facio, calefio. Które zaś od-
mieniają a. na i. mają passiva
na or, vg. conficio conficior.

Nota 3. Verba deponentia ja-
kieykolwiek Konjugacyi jedne
tylko zwykły mieć Supinum
na um. Verba zaś Communia
mogą mieć na um y u.

O. Assentior pozwalam assen-
sus sum assensum.

O FORMACYI TEMPOROW W KONJUGACYACH

Verborum Activorum, Passivorum & Neutrorum.

P. Czy wszystkie Tempora się formują?

O. Nie wszystkie, ponieważ się nie formuje: *Præsens Indicativi*, *Præteritum Perfectum Indicativi* y *Supinum in Verbis Activis & Neutris*, ale od nich insze się tempora formują.

P. Które Tempora formują się a *Præsenti Indicativi*?

O. Wszystkie inne Tempora *Præsentia*, wszystkie *Præterita Imperfecta*, y trzy futura to jest, *Futurum Indicativi*, *Imperativi* & *Optativi* dodawczy, lub odmieniwszy jaką literę, albo syllabę.

P. Które Tempora formują się a *Præterito perfecto Indicativi*?

O. Wszystkie inne *Præterita perfecta*, *plusquam perfecta*, y *Futurum Coniunctivi*.

P. Które Tempora formują się a *Supino*?

O. *Supinum* jest dwojakię *in um* y *u*. A *Supino in um* formują się *in Verbis Activis & Neutris Futura Infinitivi* y *futurum Participii*, a *Supino in u* formują się *in Verbis Passivis* wszystkie Tempora, które się formowały *in Activa voce a præterito perfecto Indicativi*.

P. Wielorakie są participia y jak się formują?

O. Trojakię: *Participium præsentis temporis*, *Præteriti* & *Futuri*. *Participium præsens* formuje się od *Imperfectum Indicativi*, *Participium præteriti* a *Supino in u*. *Participium Futuri in Activis & Neutris* a *Supino in um*.

P. Które są Tempora które się a *Participio Præsenti* formują?

O. *In Verbis Activis & Neutris Gerundia*: *in Verbis* zaś *Passivis Futura Infinitivi* & *Participium Futuri Passivæ vocis*.

P. Insze Tempora *in Verbis Passivis* jak się formują?

O. Od tychże samych Temporow *Activæ vocis*, dodawczy na końcu literę *r*. lub ostatnią literę odmieniwszy na *r*.

O KONJUGACYACH
IRREGULARNYCH.

Verba Possum *moge* Volo *chcę*,
Nolo *niechcę*.

Malo *wolę*, Fero *niosę*, Feror
niosą mię, Fio *staie się*.

Konjuguię sie
Modi Indi-

tym sposobem:
cativi.

Tem. pras. Possum possumus
Volo volumus Nolo nolumus.

Malo malumus, Fero ferimus
Feror ferimur Fio fimus.

Potes potestis Vis vultis Non-
vis nonvultis.

Mavis mavultis Fers fertis Fe-
reris ferimini v. or. Fis tis.

Potest possunt Vult volunt
Non vult nolunt.

Mavult malunt Fert ferunt Fer-
tur feruntur Fit fiunt.

Præt. Imp. Poteram Volebam
Nolebam.

Malebam Ferebam Ferebar
Fiebam.

Præt. per. Potui Volui No-
lui.

Malui Tuli Latus fui Factus
fui.

Præt. plus. Potueram Volue-
ram Nolueram.

Malueram Tuleram Latus fu-
eram Factus fueram.

Fut. Potero Volam Nolum.

- - Feram Ferar Fiam.

Modi Impe-

rativi.

Præs. Possis v. fac possis, Velis
v. fac velis, Noli v. nolito.

Malis v. fac malis, Fer, ferto
Ferre, fertor, Fias, fac fias.

Modi Opta-

tivi.

Præs. Utinam Possim Vellem
Nollem

Mallem Ferrem Ferrer Fie-
rem.

Præt. per. Potuerim Voluerim
Noluerim.

Maluerim Tulerim Latus fue-
rim Factus fuerim.

Præt. plus. Potuisssem Voluif-
sem Noluissem.

Maluisssem Tulissem Latus fuif-
sem Factus fuisssem.

Futur. Possim Velim Nolim.

Malim Feram Ferar Fiam.

Modi Con-

junctivi.

Præs. Cum Possim Velim Nolim

Malim Feram Ferar Fiam.

Præt. Imp. Possim Vellem
Nollem

Mallem Ferrem Ferrer Fierem

Præt. per. Potuerim Volue-
rim Noluerim.

Maluerim Tulerim Latus fu-
erim Factus fuerim.

Præt. plus. Potuisssem Voluif-
sem Noluissem.

Maluisssem Tulissem Latus fu-
isssem Factus fuisssem.

<i>Futur.</i> Potuero Voluero No- luero.	Maluero Tulero Latus fuero Factus fuero.
<i>Modi Infinitivi.</i>	
<i>Præs. & Imp.</i> Potuisse Velle Nolle	Malle Ferre Ferri Fieri.
<i>Præs. & plus.</i> Potuisse Voluisse Noluisse.	Maluisse Tulisse Latum esse v. fuisse Factum esse v. fuisse.
<i>Futurum.</i> - - - -	- Laturum Latum iri v. fe- rendum esse Factum iri v. fa- ciendum esse.
<i>Part. præf.</i> Volens Nolens	Malens Ferens
<i>Part. præf. temp.</i> - - -	- Latus a, um, Factus a, um,
<i>Part. Futur.</i> - - - -	- Laturus, a, um, Ferendus, a, um, Faciendus a, um,
<i>Supinum</i> - - - -	- Latum Latu, Factum factu.
<i>Gerundia</i> - Volendi, do, dum, Nolendi, do, dum,	di, do, dum, Ferendi, do, dum,

Verba Memini Pamietam Odi Nienawidzę Cæpi poczynam.

<i>Ind. Præs. Per.</i> Memini Odi Cæpi v. <i>captus sum.</i>	
<i>Plus. Perf.</i> Memineram Oderam Cæperam v. <i>captus fueram.</i>	
<i>Imper. Præsens</i> Memento Oderis Cæperis	
<i>Optat. Præs. per.</i> Meminerim Oderim Cæperim <i>captus fuer.</i>	P u s s e r e
<i>Pr. plu. per.</i> meminisset cæpisset <i>captus fuisset.</i>	
<i>Futurum</i> Meminero Odero Cæpero <i>captus fu.</i>	
<i>Infinitiv. Præsens</i> Meminisse Odisse Cæpisse	
<i>Futurum.</i> - - - -	cæpturum esse;
<i>Part. Præt. temp.</i> - - - -	cæptus, a, um,

OBSERVACTE

Okolo niektórych inszych Konjugacyi Irregularnych.

I. *Verbum*: Inquam mowię, ma Præsens Indicativi: Inquam, inquis, inquit, inquitus, inquitis, inquitunt. Præterit. Imperf. Inquiebam. Futurum Inquies. Participium Inquiens.

II. *Verbum* ajo powiadam ma także Præsens Indicativi, Præterit. Imperf. ajebam. Participium ajens.

III. *Verba*: dico mowię, duco prowadzę cum
Com

Compositis nie mają Imperativum *dice, duce*, ale *dic, duc, prædic, deduc*.

IV. Verbum: *facio* także ma Imperativum *fac*: *Composita* zaś które odmieniają *a* na *i*. mają Imper. na *e*, *vg. perfice*. Które nie odmieniają *a*. na *i*. mają na *fac* *vg. calefac*.

To Verbum ma także Optativum: *Faciam* albo *faxim, faxis faxit*.

V. Verbum: *Quæso* proszę ma tylko *in plurali*: *quæsumus*.

VI. Verba: *Ave* y *Salve* witay, mają tylko drugą Personę Imperativi *in numer. plur. avete, salвете*, y Infinitivum *avere salvere*.

VII. Verbum: *Cedo* kiedy toż samo znaczy co: *day* albo *powiedz*, jest *secunda persona Imperativi*.

VIII. Verbum: *Orior* jest trzeciej Konjugacyi wyjąwszy Infinitivum, które ma *oriri*.

IX. Verba: *nascor, morior*, y *orior*, nie formują Participiów *Futuri* od *Supinum*, ale mają je: *nasciturus, moriturus, oriturus*.

X. Verbum: *Scio* nie ma Imperativum *sci*, ale *scito*.

P R Z Y D A T E K O KONSTRUKCYI.

Zaczynającym do nauczzenia się potrzebney.

P. *W* Czym Adjectivum zgodzać się powinno z Substantivum?

O. We trzech rzeczach: *in genere, numero & casu*, *vg. DEUS justus*. BOG sprawiedliwy.

P. *W* czym Relativum: *qui, quæ, quod*, zgodzać się powinno z poprzedzającym Nomen?

O. *In genere & Numero*, a czasem *in Casu*, *vg. virtus est, quæ homines felices reddit*, Cnota jest, która ludzi szczęśliwemi czyni.

P. W czym Verbum personale finiti modi, powinno się zgadzać z Nominativum?

O. In Numero & persona. vg. ego spero, tu optas ja się spodziewam, ty życzyysz.

P. Wiele jest Kondycyi do wertowania infinite lokucyi, która się kładzie finite?

O. Cztery: 1. powinny być w mowie dwa Verba, a z nich jedno mieć konjunkcyą quod. 2. Konjunkcyą quod powinna się odrzucić. 3. Nominativus powinien się odmienić na Accusativum, a Verbum finiti modi, przed którym jest Konjunkcyą quod, powinno się wertować infinite, zachowując toż samo Tempus finite: vg. Credo quod Deus est ubique præsens, wierzę że Bog jest wszędzie przytomnym. Infinite: Credo Deum esse ubique præsentem.

P. Verbum Activum jaki ma Kazus do siebie należący?

O. Accusativum, vg. Modestia ornat juvenes, skromność zdobi młodych.

P. Verbum Passivum, jaki ma Kazus do siebie należący?

O. Ablativum z Prepozycyą a. albo też ab. który Ablativus czasem się odmienia na Dativum, vg. auditus est a nobis, albo auditus est nobis quidam rumor, slyszana iest od nas pewna wieść.

P. Które są Kondycye do wertowania Passive lokucyi, która się kładzie active?

O. I. Accusativus Powinien się wertować na Nominativum. II. Verbum Activum powinno się wertować na Passivum zachowując toż samo Tempus y Modum, y powinno się zgadzać z Nominativum in Numero & persona. III. Nominativus activæ locutionis powinien się wertować na Ablativum z Prepozycyą a. albo ab. vg. Active: Fortes viri defendunt Patriam: Waleczni Mężowie bronią Oyczyznę. Passive: a fortibus viris defenditur Patria.

P. Któ-

P. Które są Kondycye do wertowania locutionis Passivæ finitæ in infinitam?

O. I. Powinny bydź dwa Verba, a z nich jedno mieć Konjunkcyą *quod*. II. *Nominativus passivus* powinien się wertować na *Accusativum*. III. Konjunkcyą *quod*, powinna się odrzucić, a Verbum Passivum finiti modi powinno się wertować in infinitum zachowując toż samo Tempus. *vg. Finite Passive: Credimus, quod totus hic mundus a DEO regitur, wierzymy że całym tym światem rządzi BOG. Infinite Passive: Credimus totum hunc mundum regi a Deo.*

P. Gerundia, Supina y Participia jaki mają Kazus do siebie należący?

O. Tenże sam, co y Verba od których pochodzą. *vg. Juventutis tempus aptum est ad addiscendum bonas artes, Młodości czas sposobny jest do nauczania się wyzwolonych sztuk.*

P. Które Præpositiones, mają po sobie Casum Accusativum?

O. *Ad* do, *apud* u, *ante* przed, *adversus* naprzeciw, *versus*, *erga* ku, *pone* za kim, *juxta*, *secundum* według, *prope* blisko, *intra* wewnątrz, *post* po, *infra* niżej, *extra* za, zewnątrz, *contra* przeciwko, *circum*, *circa* około, *secus* wedle, *propter* dla, *supra* nad, *penes* przy, *inter* między, *ultra* nad, za, *cis* z tey strony, *trans* z owey strony, *ob* dla, *citra* bez, *per* przez &c.

P. Które Præpositiones mają Ablativum?

O. *Ab* od, *cum* z, *clam* bez wiadomości, *procul* daleko, *ex*, *e*, *z*, *de* o. *coram* przed, *præ* dla, *absque*, *sine* bez, *pro* za.

P. Prepozycye *in* w, *sub* pod, jaki mają Kazus do siebie należący?

O. Te prepozycye na pytanie: *gdzie*, *w* czym, *na* czym, *pod* czym mają *Ablativum*; a na pytanie *dokąd*,

dokąd, w co, pod co, maia *Accusativum*, *vg.* *In terra dego: in caelum intueor* na ziemi żyję, na Niebo patrzę.

P. Prepozycya *tenuş* jaki powinna mieć po sobie Kazus?

O. Kiedy należące do niej *Nomen* jest *Numeri singularis*, ma *Ablativum singulare*, jeżeli zaś jest *Numeri pluralis* ma *genitivum pluralem*, y zawsze się kładzie nie przed, ale po *Nomen*, *vg.* *callo tenuş* po szyję, *Aurium tenuş* po uszy.

P. Prepozycya *super* jaki ma Kazus?

O. Kiedy *super* znaczy nad, ma *Accusativum*, kiedy znaczy na, ma *Ablativum* *vg.* *Sapientia super omnes divitiąs*. Mądrość nad wszystkie bogactwa. *Sedet super scamno* siedzi na ławie

P. Kiedy się to trafia, że prepozycye mogą być opuszczone, przed swemi Kazusami?

O. W ten czas kiedy te Kazusy z Prepozycyami należą do Werbow składających się z tychże samych Prepozycyi, *vg.* *ex eo urbe v. ex urbe* wychodzę z miasta.

P. *Nomina* znaczące czas w jakim Kazusie powinny się kłaść?

O. Na pytanie: *quamdiu* jak długo, kładną się in *Accusativo* albo *Ablativo*, *vg.* *multos annos v. multis annis crescit arbor*, przez wiele lat rośnie drzewo.

Na pytanie zaś: *quando* kiedy, kładną się in *Ablativo* *vg.* *e somno me proripui hora quarta*. O czwartey obudziłem się.

P. *Nomina* znaczące cenę, instrument, lub też sposob y przyczyny, dla których się co staie, in *quo casu* kłaść się powinny?

O. In *Ablativo* bez prepozycyi *vg.* *emi ducentis florentis* kupiłem za dwieście Złotych. *Negligentia id accidit* dla niedbalstwa się to stało. *Magno labore* *quæ-*

gueritur doctrina. Z wielką pracą szukaia nauki.
Scribo calamo piszę piorem.

P. Kiedy po *Werbach*; jestem, staie się, nazywam się, y im podobnych następuje w *Polskim Ablativus* do nich należący, jak ten *Ablativus* powinien się w *Łacińskim* wykladać?

O. *In casu Nominativo* *vg.* jestem przyjacielem prawdy; *sum amicus veritatis.* Bog stał się Człowiekiem. *Deus factus est homo.* Rzym nazywa się głową świata; *Roma vocatur caput orbis.*

P. Kiedy są dwa *Nomina Substantiva* do dwoch różnych rzeczy należące bez żadney *Konjunkcyi* jak się kładą?

O. Jedno z nich, które odpowiada na pytanie, czyi, czyia, czyie, kładnie się *in Genitivo casu*, drugie zaś kładnie się tak, jak konstrukcyja wyciąga, *vg.* Wydaie się w tobie powaga Katóna, ludzkość *Scipiona.* *Eminet in te gravitas Catonis, humanitas Scipionis.*

P. *Nomina Propria* *Miast, Zamkow, y Wsi, w jakim Kazusie* powinny się kłaść na pytanie gdzie?

O. Te *Nomina Propria*, które są pierwszey lub drugiey deklinacyi, y są *Numeri singularis*, kładną się *in Genitivo casu*, *vg.* w Wilnie znayduie się Ciało *S. Kazimierza, Vilnae reperitur Corpus Sancti Casimiri.*

Te zaś które są trzeciey deklinacyi albo też pierwszey y drugiey, a są *Numeri pluralis*, kładną się *in Ablativo* bez prepozycyi, *vg.* Nauki kwitną w Paryżu. *Scientia florent Parisiis.* *Semiramis* panowała w Babilonie, *Semiramis regnavit Babilone.*

P. Czy są iakie *Nomina appellativa*, któreby się kładły na to pytanie: gdzie *in genitivo casu*?

O. Jest ich cztery: *humi* na ziemi, *belli*, *militia* na Woynie, *domi* w domu, z których ostatnie może mieć *in genitivo Pronomina: mea, tua, sua, nostra.*

stræ, vestræ, y Adjektywum *alienæ* z inſzem i zaſ adjektywami kładnie ſię *in Ablativo* z prepozycyą *in*. *vg.* w domu Oycowſkim, *in domo paterna*.

P. *To Nomen*: rus *wieſ* *in quo caſu* kładzie ſię na pytanie *gdzie*?

O. *In Dativo* albo teź *Ablativo Caſu*, *vg.* na Wſi żyje ſię wygodnie. *Ruri v. rure vivitur commode*.

P. *Nomina Propria Miast, Zamkow, y Wſi*, *in quo caſu* kładą ſię na pytanie *quo dokąd*?

O. *In Accuſativo caſu* bez prepozycyi, *vg.* mam jechać do Krakowa, *diſceſſurus ſum Cracoviam*, powracam do domu, idę do wſi. *redeo domum, eo rus*.

P. *Nomina Propria Miast, Wſi, y Zamkow* jak ſię kładą na pytanie: *unde z kąd*?

O. *In Ablativo* bez prepozycyi; tak ſię kładnie *rus* y *domus* *vg.* jadę z Warſzawy *venio Varſavia*. Wychodzę z domu, ze wſi, *egredior domo; rure*.

P. *Nomina Propria Miast, Zamkow y Wſi*, jak ſię kładą na pytanie: *qua którędy*?

O. *In Ablativo* bez prepozycyi *vg.* na Lidę do Grodna, *Lida Grodnam*. Są iednak Autorowie Łacińscy, którzy kładną *in Accuſativo* z prepozycyą *per*, *vg.* *Provinciam Bœticam per Ticinum eſt petiturus*. *Plin. Jun. Ep. 7*.

P. *Nomina Propria Królestw, Prowincyi, Wyſp*, jak ſię kładną na pytanie: *gdzie, dokąd, z kąd, którędy*?

O. Kładną ſię tak jak y w Połskim, to jeſt na pytanie *gdzie* *in Ablativo* z prepozycyą *in*, na pytanie *z kąd* *in Ablativo* z prepozycyą *ex*, na pytanie *dokąd* *in Accuſativo* z prepozycyą *in*, na pytanie *którędy* *in Accuſativo* z prepozycyą *per*. *vg.* w Niemczech *in Germania*, z Niemiec *ex Germania*, do Niemiec *in Germaniam* przez Niemce *per Germaniam*.

P. Nomina Propria *Miaſt, Zamkow, y Wſi*, gdy chcemy wyrazić bliſkość mieyſca, jak ſię kładną na pytanie: z kąd, dokąd, gdzie, któredy?

O. Na pytanie: gdzie y dokąd, kładną ſię *in Accuſativo caſu* z prepozycyą *ad*. *vg.* mieszkam pod Wilnem, idę pod Gdańsk, *maneo ad Vilnam: pergo ad Gedanum.*

Na pytanie: z kąd, kładną ſię *in Ablativo*, z prepozycyą: *a*. albo też *ab*. *vg.* wrocilem ſię z pod Lublina. *Reverſus ſum a Lublino.*

Na pytanie: któredy kładną ſię *in Accuſativo* z prepozycyą: *præter*, *vg.* żołnierze maſzerowali mimo Krakow, *Milites iter faciebant præter Cracoviam*

P. Co, y który ieſt *Cauſus Communis*?

O. Jeſt *Dativus Cauſus*, który ani od żadnego *Verbum*, ani od Prepozycyi nie dependuje, *vg.* *Mihi ſum domi*, jeſtem ſobie w domu. *Comparare ſibi gloriam*, nabyć ſobie chwały.

P. Jak *Ordo Grammaticus* powinien bydź w kaźdey lokucyi czyniony?

O. Naprzód: powinno ſię położyć *adverbium*. II. *Nominativus Cauſus*. III. *Verbum*. IV. *Cauſus* należący do *Verbum*. V. *Cauſus Communis*. VI. *Cauſus* należący do prepozycyi. *vg.* *Minuti ſemper eſt infirmi animi voluptas eſt ultio*. Małego zawſze y ſłabego umyſłu ukontentowaniem jeſt zemſta. *Ordo Grammaticus: ſemper ultio eſt voluptas animi minuti eſt infirmi.*

GRAMMATICES PARS TERTIA

De Syntaxi seu Constructione.

Quotuplex est Constructio?

R. Triplex: *Concordantiæ Regiminis; & Communis.*

Quid est Constructio Concordantiæ?

R. Quando una vox cum alia in quibusdam Accidentibus concordat. *vg. Sapiens homo, vates est optimus.*

Quid est Constructio Regiminis?

R. Quando una vox regit aliam, ita ut cum illa in certo casu vel modo ponatur. *vg. Nemo refert parem gratiam Patriæ, etiamsi ob amorem illius vel vita privetur.*

Quid est Constructio Communis?

R. Quando aliqua vox ex vi suæ significationis, *vg. temporis, pretii &c.* in certo casu ponitur cum qualicumque Verbo aut Nomine. *vg. Libertas multis sæculis florentissima Spæthæ; Carthagine, Athenis discordia Civili periit.*

SECTIO PRIMA

De Constructione Concordantiæ.

Quæ Partes Orationis inter se debent concordare?

R. *imo.* Verbum Personale finiti modi cum Nomina

minativo. 2do. Nomen Adjectivum cum Substantivo. 3tio, Relativum cum antecedente. 4to. duo vel plura Substantiva continuata. vg. *Hic est bonus Civis, qui præstantissimum Patriæ thesaurum Libertatem defendit.*

§. I.

De Concordantiâ Verbi Personalis cum Nominat.

Verbum Personale in quibus accidentibus debet concordare cum uno Nominativo?

R. In Numero & Persona, sive nominativus aperte sive occulte ponatur, vg. *Mors appropinquat, caveto.*

Verbum Personale qualiter debet concordare cum Nominativo Collectivo?

R. In Persona: in Numero autem non semper. vg. *Turba clamat, vel clamant.*

Verbum Personale qualiter debet concordare cum loco Nominativi ponitur Infinitivus?

R. Poni debet in tertia persona numeri singularis vg. *Detractio, vel detrahere aliis, occidit animam.*

Verbum cum pluribus Nominativis ejusdem personæ qualiter concordat?

R. In persona, non autem semper in numero, ponitur enim vel in numero plurali vel singulari; Nominativus vero unus quandoque vertitur in ablativum cum præpositione cum. vg. *Sapientia & probitas, vel, sapientia cum probitate, commendant, vel commendat virum.*

Verbum cum pluribus Nominativis diversæ personæ qualiter concordat?

R. Ponitur in numero plurali concordando cum præstantiore persona: ima. autem præstantior est quam 2da; 2da quam 3tia; vg. *Ego & tu Deo subjicimur.* Aliquando etiam concordat cum viciniore persona, etiamsi sit posterior, sed tunc verbum de-

bet poni in numero singulari, v.g. *Ego & tu Deo subiceris.*

Quando vero unus Nominativus vertitur in Ablativum cum præpositione *cum*, tunc Verbum concordat cum Nominativo, five fit prioris personæ, five posterioris, v.g. *Vivere perpetuo nec ego tecum possum, nec tu mecum vales.*

§. II.

De Concordantia Adjectivi cum Substantivo.

Adjectivum in quibus Accidentibus debet concordare cum uno Substantivo?

R. In genere, numero, & casu, v.g. *Rex benevolus, Respublica concors, Dominium liberum.*

Adjectivum cum pluribus substantivis ejusdem generis qualiter concordat?

R. In genere & casu, poniturque in numero plurali; in singulari vero, v. plurali, quando unum substantivum vertitur in ablativum cum præpositione *cum*, v.g. *Dux & miles generosi, v. Dux cum milite generosi v. generosus.*

Nota: Si Substantiva sunt rerum inanimatarum, potest quoque Adjectivum poni in genere neutro plurali, id tamen raro, v.g. *Ignavia & petulantia vitandæ sunt, v. vitanda est; vel vitanda sunt.*

Adjectivum cum pluribus substantivis diversi generis qualiter concordat?

R. Ponitur in numero plurali, concordando cum præstantiori genere, Masculinum autem præstantius est, quam Fæmininum, & Neutrum. v.g. *Miecislavus & Dabrowka, primi ex Principibus Polonia Christianam religionem susceperunt.*

Vel etiam concordat cum viciniore substantivo, five illud sit præstantioris generis, five non, five numeri singularis, five pluralis; v.g. *Miecislavus & Dabrowka prima ex &c.*

Unum

Unum quoque substantivum vertitur in ablativum cum præpositione *cum*; & tunc adjectivum concordat vel in numero plurali cum præstantiori substantivo, v.g. *cum Miecislao Dabrowka primi &c.* v. in numero singulari cum illo substantivo, quod non est versum in ablativum, v.g. *cum Miecislao Dabrowka prima ex Principibus Poloniæ &c.* *Miecislaus & Dabrowka*, vel; *cum Miecislao Dabrowka, primo ex Principibus Poloniæ Christianam Religionem suscepit.*

Nota. Si vero Substantiva sunt rerum inanimatarum, tunc Adjectivum vel concordat cum viciniori substantivo, v. etiam ponitur in genere neutro in numero plurali. v.g. *Favor Principum, & pecunia semper est necessaria; vel sunt necessaria.*

§. III.

De Concordantia Relativi cum Antecedente.

Relativum in quibus Accidentibus concordat cum uno Antecedente?

ꝛ. In genere & numero semper, in casu vero aliquando, v.g. *Immortales ii homines creduntur, quibus cum plurimas dotes natura dedit, vita eorum consumpta est in laboribus gloriosis.* Item: *Quæ res præclara, ea difficilis.*

Nota. Relativa autem plerumque sunt hæc: *Qui, hic, iste, ille, ipse, is, & idem.*

Relativum cum pluribus Antecedentibus, tum ejusdem, tum diversi generis, qualiter concordat?

ꝛ. Ita sicut Adjectivum cum pluribus substantivis, excepto casu, in quo, aliquando tantum concordat relativum. v.g. *Arcadius & Honorius; quorum Patrens erat Theodosius, utrumque regebant Imperium.* Item *Athenæ, Carthago, Spartha, Romanorum Imperium, quod diu floruit, vel, quæ diu floruerunt, perierunt.*

§. IV.

De Concordantia Substantivorum Continuatorum.

Substantiva Continuata, quid sunt?

R. Quæ ad eandem rem spectant, & eandem rem denominant. *vg. Polonia gens libera Christiana Reipublicæ propugnaculum.*

Substantiva Continuata inter se qualiter concordant?

R. In solo casu, in genere enim & numero non semper. *vg. Virtus donum cæleste, unicæ opes humani animi, curanda est.* Si vero unum est proprium Regionis vel Urbis, alterum Appellativum, tunc potest quod est proprium verti in genitivum. *vg. In regno Galliæ, vel Gallico est Civitas Parisii, vel Parisiorum.*

Verbum adjectivum & Relativum cum substantivis continuatis qualiter concordat?

R. Sicut concordant in ipsamet lingua Polonica. *vg. Rzym delicye starożytności, w którym przedtym Cesarze mieszkali, Stolicą jest Chrystusowych Namieśnikow, Roma deliciæ antiquitatis, in qua ante Cæsares manebant, sedes est Christi Vicariorum.*

SECTIO SECUNDA.

De Constructione Regiminis.

Quæ sunt partes Orationis, quæ regunt alias?

R. Omnes fere regere possunt nimirum: Verbum, participium, Nomen, Pronomen, Præpositio, Adverbium, Interjectio, & Conjunctio *vg. Ducunt vitam, otii amantes plenam miseræ, id enim emolumentum habent, qui in hac vita brutis ipsis otiosus vivunt. O otium detestandum! quod ab omnibus bene ordinatis Rebuspublicis exulat.*

Quæ sunt partes Orationis, quæ reguntur ab aliis?

R. Tres

℞. *Tres.* Nomen, Pronomen, & participium. *vg.* Cum *Homine* rerum ignaro, & *sua laudante*, nihil sit turpius, *jactantiam* devita.

§. I.

De Regimine Verborum, & Participiorum.

§. I.

De Regimine Verborum Activorum.

Verba Activa quem regunt casum?

℞. Omnia ex sua natura regunt Accusativum, præter hunc vero varia varios casus regunt. *vg.* Qui non quærit *opes & honores*, evitat *pericula*.

Quæ Verba activa regunt præter Accusativum, Genitivum?

℞. 1mo. Verba *Accuso*, *Absolvo*, *Damno* & alia similis significationis, Accusandi, absolvendi, Damnandi. Qui genitivus maxime cum his verbis. *Accuso*, *Arguo*, *Defero*, *Postulo*, *Absolvo*, *Damno*, condemnando, mutari potest in ablativum cum præpositione *de*. *vg.* *Sua quemque conscientia accusat*, *celeris vel de scelere*, *Reum* *Judex* *condemnat capitis*, vel *capite*

2do. Præter Accusativum regit genitivum. Verbum *moneo* cum suis compositis. Qui Genitivus potest etiam verti in Ablativum cum Præpositione *de*. vel *in*. *vg.* *Admonere Amicum vitii*, vel *de vitio*, vel *in vitio*, difficile est.

3tio. Verba *emo*, *vendo*, *æstimo*, & alia emptionem, venditionem, significantia, præter Accusativum regunt istos Genitivos: tanti, quanti, pluris, minoris, tantidem, quancunque magni, parvi, plurimi, maximi, minimi. Qui Genitivi possunt mutari in Ablativum sine præpositione, *vg.* *Libertatem magni*, vel *permagno quilibet æstimare debet*.

Item Verbum *Facio*, pro Verbo *Æstimo*, ponitur eleganter cum his Genitivis *nauci, flocci, pili, assis, teruntii, nihili*; Item Verba *Facio* & *Consulo* pro *Æstimo*, ponuntur cum Genitivis: *æqui bonique*, vg. *Injurias nihili*, admonitiones *æqui bonique* facito, vel consulito.

Quæ Verba Activa regunt præter Accusativum, Dativum?

3. imo. Regunt præter Accusativum Dativum, Verba *Do, committo, significo, præfero, postpono*, & alia verba Dandi, committendi, significandi. vg. *Omni creato vitium natura dedit*.

Huc etiam referenda sunt Verba: *Facio, Ago, Interdico, Mitto*; vg. *Facio tibi fidem. Ago vobis maximas gratias. Interdixisti nobis usum Purpuræ. Mitto tibi, v. ad te literas.*

2do. Verba Composita ex Activis, & Præpositionibus: *Ad, in, ob, præ, sub*, vg. *applico me studiis. Ingero me rebus opportunis. Oppono me inimico. Præcludo viam hosti. Suggero Consilium amico.*

3tio. Regunt præter Accusativum duos Dativos, Verba *Duco* & *Verto*, vg. *Id mihi duco laudi, Tibi id verto vitio.*

4to Verba: *Veto, prohibeo, jubeo*, quando ponuntur cum infinitivo modo, regunt accusativum, vg. *Leges jubent servos obedire Dominis*. Quando vero ponuntur cum modo Conjunctivo & Conjunctionibus: ut ne regunt Dativum v. accusativum vg. *Leges vetant servos v. servis, ne audeant accusare Dominos, jubent famulos v. famulis, ut obediant illis.*

Quando vero *Jubeo* idem significat, quod: *creo, statuo, decerno*, semper regit Accusativum. vg. *Rex jussit Ducem exercitus; pro creavit.*

Quæ Verba Activa regunt præter unum Accusativum, alium diversum Accusativum?

3. imo. Verbum *Doceo* cum suis compositis, vg. *Aristoteles docuit Alexandrum Philosophiam.*

Nota.

Nota. Erudio, Instituo, Instruo, Imbuo, etsi sunt verba docendi, non tamen duos Accusativos, sed Ablativum cum accusativo habent. *vg.* pueri animos bonis opinionibus, ingenium artibus, pectus pietate imbuere debent.

2do. Regunt duos Accusativos Verba *Interrogo, celo, flagito.* Quorum unus Accusativus rem significans melius mutatur in Ablativum cum Præpositione *de*, *vg.* *Multas res me* interrogavit, *v de multis rebus me* interrogavit. *Amicus celavit me secretum, vel de secreto.*

3tio. Verba Petendi & Percontandi præter Accusativum personæ, possunt regere istos Accusativos *hoc, istud, illud, idem, quid, aliquid, quod, nihil, multa, unum,* & nonnullos similes, *vg. nihil me* petiit.

Quæ Verba Activa regunt præter Accusativum, Ablativum sine Præpositione?

R. imo. Verba *Induo, Exuo, Impleo, Imbuo; onero, orbo, Libero,* & alia similia, *Induendi, Implendi, Imbuendi, Liberandi,* significationem habentia, & his contraria. *vg.* *Deus ornavit cælum astris, terram animalibus* implevit.

2do. Verba *Dono, Aspergo, Impertio, Augeo,* regunt præter Accusativum *Dativum v. Ablativum* sine præpositione. *vg.* *Eum Pompeius civitate* donavit. *Huius facti, non modo infamia, sed ne suspicione fui aspersus. Divitiis aliquem, commodis, honore, dignitate* augere.

Quæ Verba Activa præter Accusativum, regunt Ablativum cum Præpositione a vel ab.

R. imo. Regunt præter Accusativum Ablativum, cum præpositione *a. vel ab.* Verba *Peto, Audio, cœrceo, removeo,* & his in significatione similia, *vg.* *Qui nec petit, nec audit consilium ab aliis, non facile a se infortunia* removebit.

2do. Verba Composita ex Activis, & præpositione

ne *a*, vel *ab*, ut: *multa beneficia a Deo accipi*; *Abstraho me a vitiis*; *a nemine quidquam abstuli*.

Quæ Verba Activa regunt præter Accusativum Ablativum cum Præpositione ex?

R. Præter Accusativum Ablativum cum præpositione *ex*, regunt Verba: *Intelligo*, *Quæro*, & alia hujus significationis; nec non, quæ ex eadem præpositione; *ex*, componuntur, *vg. Ex seipso quisque humanam fragilitatem cognoscere potest*.

Quæ Verba Activa regunt præter Accusativum Ablativum cum Præpositione pro?

R. Præter Accusativum Ablativum cum Præpositione *pro*, regit verbum *solvo*, cum significat *placere* & quidem præter Accusativum pretij, Ablativum illius rei quæ emitur, sic *vg. solvi decem nummos pro libro*. Quando autem *solvo* significat *rozwięzuję*, regit præter Accusativum Ablativum sine præpositione, sic *vg. Judex solvit reum vinculis*.

§. II.

De Regimine Verborum Passivorum.

Verba Passiva quem regunt casum?

R. Omnia imprimis habent Nominativum versum ex Accusativo locutionis Activæ, demum regunt Ablativum cum præpositione *a* vel *ab* versum ex Nominativo, *vg. a quo non quærentur opes & honores, vitantur pericula*.

Nota. Si vero in locutione activa est Accusativus, iste: *se*, tunc hicce Accusativus & non nominativus vertitur in ablativum cum præpositione *a*, vel *ab*, *vg. active. Quilibet prout se diligit, ita amicum diligere tenetur*, Passive. *Quilibet prout a se diligitur &c.*

Quæ Verba Passiva præter Ablativum cum præpositione a vel ab regunt Genitivum?

R. Illa quorum Activa regunt præter Accusativum, Genitivum, *vg. A sua quisque conscientia accusatur sceleris*, *Quæ*

Quæ Verba Passiva præter Ablativum regunt Dativum?

R. 1mo. Illa quorum Activa regunt præter Accusativum, Dativum, *vg. a natura, omni creato, vitium datum est.*

2do. Nonnulla Verba Passiva loco Ablativi cum præpositione *a* vel *ab*, regunt Dativum; quale est potissimum verbum Videor, quod etiam sublata conjunctione *quod*, ponitur cum Infinitivo. *vg. Nominis ejus fama toti est audita Orbi; Loco a tota Orbe. Item. Plerumque desperanti, videntur optimi conatus male eventuri esse. Quod sic quoque effertur: Plerumque desperanti videtur optimos conatus male eventuros esse.*

Quid observandum circa passiva, quorum activa regunt præter Accusativum Ablativum cum præpositione a vel ab?

R. Propter tollendam ambiguitatem Ablativus quem sensus exigit vertitur in Dativum. *vg. Multa filii audiunt a parentibus; Passive multa filiis audiuntur a parentibus.*

Quæ Verba Passiva præter Ablativum regunt Accusativum?

R. Illa quorum Activa regunt præter Accusativum unum, alium diversum; tunc enim Accusativus ille locutionis Activæ, qui est præstantior, qualis est Accusativus vocis rem animatam significantis, vertitur in Nominativum & alter debet manere, *vg. ab Aristotele doctus est Alexander Philosophiam.*

Quæ Verba Passiva præter Ablativum cum præpositione a vel ab regunt alium Ablativum.

R. Illa quorum Activa regunt præter Accusativum, Ablativum, *vg. a Deo ornatum est cælum luminaribus. Ab amico celatus sum de secreto.*

§. III

De Regimine Verborum Neutorum.

Omniane Verba Neutra regunt aliquem casum?

R. Non omnia, sunt enim aliqua, quæ vocantur Intransitiva & Absoluta, quæ nullum casum regunt, qualia sunt: *sto, sedeo, satago, ambulo, cado* &c. *vg. Qui sedet in terra, non habet, unde cadat.*

Quæ Verba Neutra regunt Genitivum?

R. 1mo. Verba: *Egeo, Indigeo & Satago*, regunt Genitivum, loco cujus Genitivi regunt etiam Ablativum sine ulla præpositione. *vg. Deus nullius, vel nullo eget, satage rerum tuarum.*

2do. Regit Genitivum Verbum *sum*, dum ad laudem v. vituperationem refertur. *vg. Prudentis est, futura omnia prævidere. Est vir magni Consilii. Est tibi minimi.* Quod etiam loco Genitivi regit Ablativum *vg. Est bono animo. Est capite raso.*

3tio. Regit Genitivum Verbum *Memini* quando significat: *pamietam*, qui casus mutari potest in Accusativum. *vg. Memini historię, vel historiam.* Quando vero *Memini* significat: *namieniam*, regit Ablativum cum præpositione *de* *vg. De qua re meminit historia.*

4to. *Pendeo animi, Wãtpie*, in singulari numero dicitur in plurali vero: *Pendemus animis.*

Quæ Verba Neutra regunt Dativum?

R. 1mo. Verba: *Faveo, Indulgeo, parco, studeo, servio, caveo, hæreo, nubo* & alia auxilium, commodum, incommodum, favorem, studium, obsequium, obedientiam, submissionem, repugnantiam significantia. *vg. Favere egentì, indulgere peccatis, studere perfectioni, servire Deo* &c.

2do. Regunt Dativum Verba Composita ex Neutris & præpositionibus: *Ad, ante, con, inter, ob, præ, sub*, ut: *Adstat altari, antecellit cœteris*, (quod cum similibus sibi significatione regit etiam Accusativum, ut,

ut: Antecellit, Præit cæteros) Consulit Patriæ, dum significat radzę, (nam cum significat Radzę się, regit Accusativum, ut, consulit Præceptorem,) Incumbit scanno, wspiera się na ławie, dum significat przykładam starania do czego, regit Accusativum cum præpositione ad, vel in; ut: incumbit in Syntaxim, incumbit ad laudem. Occurrit hospiti; Præsidet plebi &c.

3tio. Regunt Dativum quædam Verba Neutra Composita ex activis. & præpositione aliqua, qualia sunt: Obedio, obtempero, officio, prospicio, supplico, satisfacio, maledico, valedico, & similia, ut: obedire Parentibus, obtemperare Præceptoribus &c.

4to. Regit Dativum Verbum Vacare quando significat: pilnuie, vel przykładam pilności, vg. Qui publico Patriæ bono vacat, immortalitate dignus est. Nam quando significat: Niemam Ablativum regit, vg. Nemo mortalium ærumnis vacare in hac vita potest, Quandoque regit ablat. cum præpositione a v. ab vg. Vacare a Scholis.

5to. Verbum sum pro habeo Dativum regit. vg. Huic omnium rerum, est copia, aliquando unum duosve Dativos admittit, vg. Id tibi molestiæ esse debuit.

Quæ Verba Neutra regunt Accusativum?

ꝛ. Imo. Verba significantia aliquam circa agriculturam actionem. vg. Arø, Puto, Fodio, Meto, &c. ut aro terram.

2do. Quibusdam verbis additur Accusativus illius rei quam ipsamet verba significant. vg. Vivere vitam, currere cursum, navigare maria.

3tio. Regunt Accusativum verba: calleo, mereo, zastuguię, Oleo, Horreo. Inclamo, Exhalo, Maneo czekam, Sapio, Desino, Odi, novi, vg. Galenus optime calluit artem medicinæ.

4to. Verba abhorreo & despero: ut Abhorreo Scelus, despero fugam, qui Accusativus cum verbo abhorreo

horreo mutari potest in ablativum. v. sine v. cum præpositione *a* v. *ab*. vg. *abhorreo a scelere* cum verbo vero *despero* aliquando Dativus ponitur, ut: *desperare rebus suis*.

Quæ verba Neutra regunt Ablativum sine præpositione?

R. 1mo. Verba *Careo*, *deficio* *gaudeo*, *mæreo* *smuce* *si* *laboro* *capite*, *inopia* *abundo*, *scateo*, *affluo*, *consto*; & similia. vg. *Si terrenis carebimus consolationibus, cælestibus abundabimus*.

2do. Regit Ablativum Verbum *Doleo*, præfertim quando ponitur cum partibus corporis. vg. *doleo capite, manu &c.* Sæpe pars corporis ponitur in Nominativo, persona vero in Dativo. vg. *Dolet mihi caput*. Regit quoque Accusativum sed præcipue dum non refertur ad partem corporis. vg. *Quis non doleat hunc Reipublicæ casum*.

3tio. Regunt Ablativum Verba *Mano*, *roro*, *fudo*, *sono*, qui casus plerumque vertitur in Accusativum. vg. *Sudat sanguine, v. sanguinem*.

4to. Verbum *abstineo* regit Ablativum sine præpositione, vel cum præpositione *a* v. *ab* & aliquando regit præter Ablativum Accusativum, vg. *Abstine potu, vel a potu, vel abstinete te potu*.

5to. Regit Ablativum Verbum *Vivo*, sic vg. *vivo cibus*.

Quæ Verba Neutra regunt Ablativum cum præpositione *a* vel *ab*?

R. 6to. Verba *Vapulo*, *Veneo*, *Fio*, *Liceo*, & *Exulo*: quæ verborum Passivorum constructionem habent. Hinc quamvis in Polonico sit locutio Activa. vg. *Winnego karze S. dzia*, non debet verti: *Reum vapulat Judex*; sed ita, *Reus vapulat a Judice*. Idem de cæteris dicendum.

Nota. Verbum *Fio*, cum significat: *podziewa się gdzie, kto, so*; item *dzieie się co z kim czym*, ponitur

nitur cum ablativo sine præpositione v. cum præposit. *de.* vel etiam cum Dativo. *vg. Audio, quid illo factum sit, v. de illo, vel illi.*

Nota. Pleraque verba neutra posse Passive impersonaliter usurpari, *vg. Statur, sedetur in terra, curritur.*

§. IV.

De Regimine Verborum Communium.

Verba Communia quem regunt casum?

R. Omnia regunt Accusativum: quando vero vertuntur Passive, talem habent Constructionem, sicut verba Passiva, videlicet regunt Ablativum cum præpositione *a.* vel *ab.* *vg. Varie hortatur nos DEUS, vel: Varie hortamur a DEO. Quamvis verba communia rarissime vertantur Passive in temporibus, quæ non formantur a supino. Scilicet quæ non desinunt in us.*

Quæ sunt Verba Communia?

R. Hæc potissimum: *Hortor, Aspernor, Dimetior, Dignor, Agredior, &c.*

§. V.

De Regimine Verborum Deponentium.

Quæ Verba Deponentia regunt Genitivum?

R. 1mo. Verba *Obliviscor, Recordor, Reminiscor:* loco cujus Genitivi, regunt etiam Accusativum. *vg. Oblitus est injuriæ, vel injuriam.*

2do. Regit Genitivum Verbum *Misereor,* vel loco illius, Dativum, *vg. Misertus est pauperis v. pauperi.*

Quæ Verba Deponentia regunt Dativum?

R. Verba: *Auxillor, Adulor, Blandior, Irascor, Colloquor, Assentior, Obsequor, & alia ejusdem significationis, de qua dictum est in verbis neutris Dativum regentibus, ut Auxiliatur periclitanti. Irascitur fratri.*

2do.

2do. Regit Dativum v. Accusativum cum præpositione *in*, Verbum *Dominor*, cum ad personas refertur, *vg.* *Dominor mihi*, *Dominatur in suos*. Quando vero refertur ad locum, regit Ablativum cum præpositione *in*, ut *Dominatur in Civitate*.

Quæ Verba Deponentia regunt Accusativum?

R. 1mo. Verba *abominor*, *adipiscor*, *miror*, *scrutor*, *tueor*, *liceor*, & alia plurima, quorum regimen ex lingua Polonica cognoscetur: *vg.* *Sæpe*, qui *aversantur honorem*, honor sequitur illos.

2do. Regit Accusativum Verbum *Mereor*, quando significat *Zastugię sobie co*, vel *na co*, ut: Bonus meretur gloriam. Quando autem significat *Zastugię się komu*, regit Ablativum cum præpositione *de*, *vg.* *Civis bene meritus est de Patria*.

3tio. Verborum *Queror* & *Loquor* varia constructio est. Dicitur enim conqueri apud aliquem, vel cum aliquo, vel alicui, *injuriam* vel *de injuria*, Loqui cum aliquo, alicui, loqui inter se, loqui dira verba, loqui de re quapiam. Nomina vero Personam significantia semper ponuntur in ablativo cum præpositione *de*, *dum de* illa persona loquendum aut conquerendum est. *vg.* *Miles queritur de Duce*, loquitur *de hoste*.

Quæ Verba Deponentia regunt Ablativum?

R. 1mo. Verba *Potior*, *Vtor*, *Abutor*, *Fungor*, *Vescor*, *fruor*; ut: *Potior pace*; *utor tempore*.

Verbum tamen *Potior*, loco ablativi, optime ponitur cum his genitivis, *Regni*, *rerum*, *vg.* *Polonia alta floret pace*, a quo *Regni rerumque nostrarum positus est Augustus III. Princeps optimus*.

2do. Regunt Ablativum Verba *Nitor*, *Glorior*, *Delector*, cui Ablativo addi potest præpositio *de* vel *in* *vg.* *Lætor salute* v. *in salute* vel *de salute tua*.

3tio. Regit Ablativum Verbum *Periclitor*, quando significat *zwankeię*, ut: *periclitor oculis*, *fama*, quando vero significat *doświadczać*, regit Accusativum. *vg.* *Prudens omnia periclitatur*.

Quæ

Quæ Verba Deponentia regunt duos casus, & primo præter Accusativum, Dativum?

R. Regunt præter Accusativum Dativum, Verba, *Gratulor, Largior, Minor, Polliceor, Furor, Fa-teor, &* ab his composita. *vg. Gratulatus est Plinius victoriam Trajanõ, quam ei superi sunt elargiti.*

Quæ Verba Deponentia regunt præter Accusati-vum Ablativum sine præpositione?

R. Regunt præter Accusativum Ablativum sine præpositione Verba: *Dignor, Muneror. Remuneror, Prosequor.* *vg. Dignatus est DEUS hominem variis donis.*

Quæ Verba Deponentia regunt præter Accusati-vum Ablativum cum præpositione a vel ab?

R. 1mo. Verba *Mercor, mutuor, precor, deprecor,* ut *Mercatus est a Typographo Librum. Mutuatus est a fratre vestem.*

2do. Regunt præter Accusativum Ablativum cum præpositione *a, vel ab, vel ex,* Verba *Percontor, & Sciscitor;* vel etiam præter Accusativum cum præpositione *de,* ut: *Percontatus sum viam a peregrino, vel ex peregrino, vel de via peregrinum.*

§. VI.

De Regimine Verborum Impersonalium.

Quotuplicia sunt Verba Impersonalia?

R. Duplicia: alia Activam terminationem habentia, ut: *pudet pœnitet,* alia Passivam, ut: *servitur, curritur.*

Omnia Verba Impersonalia habent Nominativum?

R. Fere omnia, loco cùjus Nominativi habent quandoque Infinitivum, ut *Decet proba vita, vel probe vivere.* Exceptis nonnullis, quæ carent Nominativo, ut: *Pudet illum vitii, servitur Deo; Item Pluit, Grandinat, Fulgurat, Ningit;* quibus aliquando Nominativus additur; ut: *Pluit cœlum.*

Quæ

Quæ Verba Impersonalia regunt Genitivum?

R. Verba Interest & Refert, ut: Interest *boni civis* Patriam defendere, Hæc ipsa Verba loco Genitivorum: mei, tui, sui, nostri, vestri; regunt potius Ablativos istos: mea, tua, sua, nostra, vestra. v.g. *Tua quod scire nihil refert percontari desine.*

Quæ Verba Impersonalia regunt Dativum?

R. Verba; *accidit, conducit, licet, liquet*, & alia idem significantia. v.g. *Conducit Reipublicæ a sapientibus gubernari.*

Quæ Verba Impersonalia regunt Accusativum sine præpositione.

R. Verba: *Decet, dedecet, delectat, juvat, latet*, v.g. *Multa scire, hominem plurimum juvat, delectat, & decet.*

Quæ Verba Impersonalia regunt Accusativum cum præpositione ad?

R. Verba: *Attinet, pertinet, spectat*. v.g. *Ad jussum attinet, reddere unicuique, quod suum est.*

Quæ Verba Impersonalia regunt Ablativum cum præpositione a vel ab?

R. Illa quæ Passivam terminationem habent, ut: *a me* servitur DEO. *Ab agricola* aratur terra, loco cujus Ablativi regunt etiam aliqua Dativum, ut: *Tota mihi* dormitur hyems.

Quæ Verba Impersonalia regunt præter Accusativum Genitivum?

R. Verba: *Pœnitet, piget, pudet, tædet, miseret, & miserescit*. v.g. *Illum vitæ tædet, sceleris pœnitet*. Quæ ipsa Verba loco Genitivi habent quandoque Infinitivum, *Tædet illum vivere.*

§. VII.

De Reginine Infinitivorum.

Verba Infiniti Modi quem regunt casum?

R. uno. Omnia ex sua natura regunt Accusativum

versum ex Nominativo locutionis finitæ. v.g. *Gaudeo quod bene vales*, vel *Gaudeo Te bene valere*.

2do. Regunt Casus illos, quos regunt Verba: a quibus proveniunt. v.g. *Volo ut honorem hunc tibi secundent superi*. vel *Honorem hunc superos tibi secundare volo*. Quando vero in infinita locutione, & hic Accusat: qui vertitur ex Nominativo, est Personæ, & ille quem Verbum regit, tunc propter tollendam ambiguitatem talis locutio vertatur Infinite Passive. v.g. *Scribitur, quod Nero occidit Senecam*: vel *Inf. Activ. Scribitur Neronem occidisse Senecam*; *Melius igitur sic*: *Scribitur a Nerone occisum esse Senecam*.

Qui Modi Finiti possunt verti in Modum infinitum?

R. Modus Indicativus & Coniunctivus. v.g. *Credo, quod ille, qui res humanas contempsit, semper vixit v. vixerit felix* *Inf. Credo illum qui res humanas contempsit, semper vixisse felicem*.

Quando autem ponuntur duo præterita plusquam perfecta Modi Coniunctivi, quomodo talis locutio vertitur Infinite?

R. *Vertitur ita*: Illud præteritum plusquam perfectum, ad quod pertinet particula *Quod*, mutatur in futurum præterito mistum, & alterum manet, sicut fuit. v.g. *Puto quod Judas obtinisset cælum, si pænitentiam egisset*; vel ita: *Puto Judam obtenturum fuisse cælum, si pænitentiam egisset*.

Quando vero Verbum supino caret, & consequenter Futuro infinitivi & futuro præterito Misto, verbum autem debet verti in aliquod ex his futurum, quid tunc faciendum?

R. Illud Verbum quod deberet verti in futurum Infiniti modi, vel futurum præterito mistum, vel præteritum, v. aliud tempus, quo caret, vertitur in Coniunctivum, loco autem hujus Verbi defectivi, ponitur verbum *sum*, in hoc tempore, in quo Verbum defectivum ponendum erat, Sic. v.g. *Credo quod pecca-*

tor carebit cælesti gloria. *Infin.* Credo fore (vel futurum) ut peccator careat cælesti gloria. *Item.* Non dubito quod studuisset diligentius Adolefcens, si confiderasset, quantum illi olim scientia profutura est, *Infin.* Non dubito futurum fuisse ut studeret diligentius Adolefcens, si confiderasset &c.

Quid observandum circa ista verba Incipio, cæpi, defino, soleo, possum, debeo, dum ponuntur cum Infinitivis?

R. Si Infinitivi sunt Verborum Personalium, ponuntur cum illis personaliter, nimirum in omnibus personis, ut: *incipio dolere, incipit dolere &c.* Si vero Infinitivi sunt Verborum Impersonalium, ponuntur cum illis Impersonaliter nempe in tertia persona semper; ut: *Incipit me pænitere peccatorum, incipit te pænitere, incipit illum &c.*

Nota. Verba: *Incipio, defino, soleo, &c.* quando ponuntur cum Infinitivis activæ vocis, & locutio vertitur passivæ, tunc solus Infinitivus activi verbi vertitur passivæ, verbum autem: *incipio, v. aliud simile, non vertitur in passivum sed tantum concordat cum Nominativo factò ex accusativo* vg. *Incipio legere librum, Incipit a me legi liber; non: incipitur.*

Quid notandum, circa Verbum Jubeo, cum ponitur cum Infinitivo?

R. Si habet expresse casum Accusativum personæ quem regit, tunc ponitur cum Infinitivo Activæ vocis; ut: *Jussit nos Deus, diligere inimicum.* Si vero non habet expresse Accusativum personæ, elegantius tunc ponitur cum Infinitivo Passivæ vocis, ut: *Jussit Deus, diligi inimicum.*

§. VIII.

De Regimine Gerundiorum.

Gerundia quot habent terminationes?

R. Tres: in *di, do, dum;* ut: *laudandi, laudando laudandum.*

Gerun

Gerundia quos regunt casus?

R. Regunt illos casus, quos Verba, a quibus proveniunt. v.g. Homo *legendo libros*, fit doctior. Qui casus plerumque reticetur. v.g. Homo legendo fit doctior. Quando autem ponuntur pro Verbis Passivæ vocis, tunc nullum casum regunt. v.g. Patria *defendendo* (pro *dum defenditur*) amatur.

Ut Gerundia adinstar Adjectivorum concordent cum Substantivis, quæ sunt observanda?

R. Imo. Observandum est, cujus est casus Gerundium, 2do. ut hocce Gerundium regat casum Accusativum, illumque expresse habeat. 3tio. Tandem ejusmodi Accusativus debet verti in illum casum in quo est Gerundium; debentque secum concordare in genere, numero, & casu. v.g. In Genitivo: Tempus *placandi DEUM*: vel, Tempus *placandi DEI*. In Dativo: Vita nostra impendi debet *quærendo Deum*: vel *Quærendo Deo*. In Accusativo non omnis est aptus ad *discendum* literas; vel *ad discendas literas*. In Ablativo: Diligens esto *in legendo* historiam, vel *in legenda historia*.

Quando Gerundium desinens in dum, eleganter ponitur pro Infinitivo?

R. Tunc, quando infinitivus ponitur cum verbo *debeo*, vel, *oportet*; loco Infinitivi enim ponitur ejusmodi Gerundium in *dum*, pro verbo autem *debeo*, vel *oportet*, Verbum *sum* in tertia persona, additur quoque casus communis Dativus. Sic v.g. *Servire debemus* tempori vel *serviendum est* tempori. Quando vero cum Verbis *debeo* v. *oportet*, Infinitivus positus regit Accusativum, tunc Gerundium melius Passivæ Adjective ponitur, juxta regulam mox dictam, v.g. Cives *debent amare Patriam*; male diceretur: Civibus *amandum est Patriam*; sed Civibus *amanda est Patria*.

§. IX.

De Regimine Supinorum.

Supina quot habent terminationes?

R. Duas in *um*, & *u*; ut *laudatum*, *laudatu*.

Supina cujus sunt significationis, an Activæ an Passivæ?

R. Omnia in *um* desinentia, sunt activæ significationis: In *u*. vero desinentia, Passivæ: ut *recreatum*, *me ibo*. Res intellectu difficilis.

Supina, quæ sunt Activæ significationis, quem regunt casum?

R. Illum, quem verba, a quibus proveniunt, ponunturque semper pro Infinitivo cum verbis significantibus motum. vg. *Oratum Superos* (pro: orare) quotidie convenimus.

Supina quæ sunt passivæ significationis, quem regunt casum?

R. Nullum, & ponuntur solum cum Nominibus Adjectivis; ut: *auditu turpe*, *visu horribile*, *factu pessimum*.

§. X.

De Regimine Participiorum.

Participia quos regunt casus?

R. Illos, quos regunt Verba, a quibus proveniunt. vg. *fugiens vitia*, *spretus ab hominibus*, *coronandus a DEO*.

Participia in ans v. ens cum sunt Nomina, quem regunt casum?

R. Genitivum. vg. *Amans honesti*, *amantior æquæ*.

Participio in Rus & Dus pro quo plerumque utimur?

R. Pro Infinitivo, quando ponitur cum verbo *debeo* vel *oportet*, vg. *Quod debes facere fac citius* vel *fac quod facturus es*, v. *fac quod faciendum est*.

§. XI.

De Constructione Nominum & Pronominum.

Quæ Substantiva ponuntur cum casu Genitivo ?

1°. Uni Substantivo additur aliud Substantivum rem diversam significans in casu Genitivo. v.g. Principibus imperij nobis obsequii gloria relicta est.

2°. Adjectiva substantive posita regunt Genitivum; ut: *reliquum vitæ, medium viæ, abdita rerum, incerta fortunæ &c.*

3°. Pronomina Primitiva Substantive seu in genere neutro posita, ponuntur cum Genitivis: *commodi, novi, noctis, temporis, lætitiæ, existimationis, & similibus pluribus.* v.g. *Id mali de te audio: hoc Consilij a te expecto.*

4°. Ista substantiva: *cura, sollicitudo, memoria, desiderium, pars, imago, aliquid, dimidium, charitas, amor, oblivio, studium, fastidium, miseratio* quando in Polonico ponuntur cum pronomibus adjectivis possessivis, possessiva concordant cum illis ut cætera adjectiva. v.g. *Staranie moie, obraz moy to jest do mnie należący.* Cura mea, imago mea.

Quando vero ponuntur cum pronomibus primitivis, primitiva ponuntur cum illis in Genitivo. v.g. *Staranie o tobie, wyobrażenie mnie, ciebie, siebie, albo jego.* Quod vulgo dicitur *moje, twoje, swoje, pamięć mnie v. o mnie pragnienie siebie, część was, połowa siebie &c.* dicitur. Cura tui, Imago mei, tui, sui, memoria mei, desiderium sui reliquit, pars vestri, dimidium sui.

5°. Frequenter uni substantivo additur aliud Substantivum cum Adjectivo significante laudem vel vituperationem in casu genitivo, v.g. *puer magnæ ingenuitatis; homo nullius frugi.*

Quæ Substantiva ponuntur cum Casu Ablativo ?

R. *imo*. Genitivus mox dictus significans laudem vel vituperationem potest aliquando mutari in ablativum sine præpositione. v.g. *Puer magnæ ingenuitatis v. puer magna ingenuitate; Vir boni animi v. vir bono animo.*

2do. Cum Nomen, Cognomen v. patria alicujus designatur, substantivum tunc regit casum Ablativum, sic dicitur: *Hieronymus nomine, Scipio cognomento Africanus, origine Scythæ, natione Polonus, Patria Neapolitanus &c.*

3tio. Regit Ablativum hoc substantivum indeclinabile *Opus*. v.g. *Cuilibet opus est experientia.*

Quod & quos regunt Casus Adjectiva?

R. Adjectiva regunt omnes quatuor casus obliquos; *Genitivum* scilicet, *Dativum*, *Accusativum*, & *Ablativum* pro diversitate suæ significationis.

Quæ Nomina Adjectiva regunt Casum Genitivum?

R. *imo*. Nomina Adjectiva significantia Scientiam, Communionem, Copiam, & his contraria, qualia sunt *certus, incertus, compos, impos, memor, immemor, gnarus, ignarus, expers, integer, particeps, inops, inanis, purus &c.* v.g. *Integer Vitæ scelerisque purus, Compos mentis, expers rerum.*

2do. Adjectiva Verbalia nonnulla desinentia in *ax* v.g. *tempus edax rerum; terra ferax tritici; domus multorum capax hominum; recti tenax &c.*

3tio. Nomina desinentia in *ius* similiter a verbis provenientia maxime apud Pœtas regunt Casum *Genitivum*, v.g. *mens conscia recti, nullius facti anxia; sic Nuntius veri, mali nescius. Item Studiosus literarum &c.*

4to. Nomina Numeralia omnia ut Numeralia Simplicia, v.g. *duo hominum*. Ordinalia ut *Primus Regum; secundus Principum*. Distributive, ut *singuli militum, bini Studentium*. Partitiva ut: *quidam Philosophorum, nemo Juvenum, quot dierum &c.*

3to. Nomina Comparativa ut *Leo cæterorum fortior animalium* &c.

6to. Nomina superlativa ut: *Doctissimus Philosophorum. Omnium peritissimus.* Qui Genitivus mutari potest vel in Accusativum cum præpositione *inter* aut *ante* vel in Ablativum cum præpositione *e.* aut *ex,* ut *Doctissimus inter Philosophos,* vel: *ex Philosophis.*

Quæ Nomina Adjectiva regunt Casum Dativum?

1. Imo. Nomina Adjectiva significantia similitudinem, dissimilitudinem, paritatem, societatem, affinitatem, & his, similibusque aliis contraria, regunt casum Dativum, vg. *Patri non absimilis filius; propior letho, mari finitimus; par in omnibus fratri* &c.

2do. Adjectiva voluptatem, commodum, gratiam, favorem, studium & his contrarium significantia, qualia sunt: *carus, gratus, jucundus, utilis, propitius, molestus, benevolus, facilis, difficilis, fidus, insidus, insensus,* &c. vg. *Reipublicæ perniciosus, Ingratus suæ Patriæ* &c.

3tio Adjectiva ista: *Communis, proprius, obuius, pervius, obnoxius, supplex, consentaneus, concors, congruus,* & alia plurima Composita ex *con,* ut: *confinis, conveniens, concolor,* &c. regunt Dativum casum. vg. *Consciens ipse sibi. Vitæ finis conveniens solet esse principio* &c.

4to. Adjectiva Participia desinentia in *us,* & verbalia in *bilis* eundem Casum regunt, ut: *pax omnibus optabilis, casus legendus omnibus* &c.

5to. *Accommodatus, appositus, aptus, idoneus, habilis, utilis, inutilis, natus,* & similia regunt Casum Dativum, vg. *Aptus regimini; natus huic rei.*

Quæ Adjectiva regunt Casum Accusativum?

1. Imo. Nomina Adjectiva mox recensita; *Accommodatus, appositus* &c. regunt etiam Casum Accusativum cum præpositione *ad,* vg. *Aptus regimini, vel ad regimen, natus huic rei, v. ad hanc rem.*

2do. Hæc Adjectiva *latus, longus, altus, profundus, crassus, &* similia mensuram significantia regunt Casum Accusativum, & non raro Ablativum *vg. Columna alta viginti pedes, vel viginti pedibus, iter longum centum passus, vel centum passibus.*

Quæ Adjectiva regunt Casum Ablativum?

3o. 1mo. Nomina Comparativa regunt Ablativum, *vg. leone fortior, timidior lepore &c.*

2do. Adjectiva *Major maximus, minor minimus,* ponuntur cum Ablativis casibus: *Ætate & natu.* Sic dicitur: *Natu major frater; ætate minimus &c.*

3tio. Nomina Ordinaria regunt Casum Ablativum eum præpositione *a* vel *ab*, ut: *primus a Rege, secundus a fine, alter ab illo &c.*

4to. Adjectiva Copiam vel Inopiam significantia, qualia sunt: *dives, extorris, fecundus, orbis, plenus, vacuus, præditus, satur, refertus, egenus, pauper, inanis, &c.* regunt casum ablativum sine præpositione. *vg. Opibus vacuus, sed virtute dives, præditus ingenio, &c.*

5to. Aliqua ex mox relatîs adjectivis regunt Casum Ablativum cum præpositione *a* vel *ab*. *liber metu v. a metu. purus ab hac labe.*

6to. Ista Adjectiva *dignus & indignus,* imo & plurima alia laudem, vituperationem, qualitatem, ac quantitatem Corporis præfertim humani ejusque partium, significantia, regunt Casum Ablativum. *vg. Celo digna locutus, Opus aviterna dignum memoria.* Sic *Carminis* fit *vivax* virtus. *Dulcis mercede labor.* Sic: *Insignis fama, claro oriundus genere, potens armis, consilio prudens, manu promptus, clarus ingenio, crine ruber, niger ore, pede brevis, lumine lucus &c.*

Quid singulariter notandum de Pronominibus Reciproci sui & suus?

3o. Notandum est imo. quod Reciproca *sui & suus* ponun-

ponuntur tantum, pro tertia Persona, nunquam, pro secunda; sic: *zawiodłem się*, quod melius diceretur: *zawiodłem mnie*. in latino non dicitur: *Decepi se*, sed, *decepi me*; Item *swoją ręką podpisałeś*, in latino non dicitur *sua manu subscripsisti*; sed: *Tua manu subscripsisti*.

Notandum 2do. Quod pronomen *suus* ponitur aliquando pro pronomine, *ille, ipse, is* & e contra Pronomina *ille, ipse, is* ponuntur pro Pronomine *suus* vg. *Ilius culpa hoc accidit*, vel: *sua culpa hoc accidit*; Item: *sua bonitate salvi facti sumus*, vel *Ejus bonitate salvi facti sumus*.

§. III.

De Constructione Partium Orationis Indeclinabilium.

Prima ex Partibus Orationis Indeclinabilibus est Præpositio, cujus quod & quale sit regimen, vide *appendicem pag. 107.* nunc sit.

§. I.

De Constructione Adverbii.

Cum quibus casibus ponuntur Adverbia?

R. Cum omnibus, excepto Vocativo.

Quæ Adverbia ponuntur cum casu Nominativo?

R. Ista duo Adverbia: *en, ecce*, ponuntur cum casu Nominativo; quæ ipsa ponuntur etiam cum Accusativo, vg. *ecce homo, vel ecce hominem; en ille parricida, vel en illum parricidam,*

Quæ Adverbia ponuntur cum Genitivo?

R. Imo. *Satis parum, affatim, abunde, paululum, instar, eo, huc & ergo* pro causa ponuntur cum Casu Genitivo. vg. *Tui amoris ergo, eo loci veni. Parum annorum, sed satis prudentia.*

2do. Ista Adverbia: *ubi, ubinam, ubique, ubicunque, ubivis, quovis, quocunque, nusquam*, ponuntur

cum istis Genitivis: *Terrarum, Gentium, Locorum.*

3tio. Ista duo *Pridie, & Postridie* ponuntur etiam cum casu Genitivo, vg. Polonice dicitur: *nazajutrz potym; jak umnie bytes.* Lat. *Postridie ejus diei, qua apud me eras, Dzień przedtym jak u mnie bytes,* *Pridie ejus diei qua apud me eras, hoc mihi accidit &c.* Verum *adverte* quod *pridie nonas Junii, postridie Kalendas Julij* dicitur, quia subintelligitur ista præpositio *ante vel post.*

Quæ Adverbia ponuntur cum Dativo casu?

R. Sola Adverbia provenientia a nominibus adjectivis Dativum casum regentibus, cujusmodi sunt, *Congruenter, convenienter, consentaneè, obviam, & similia,* vg. *hoc opus factum est & legi Divinæ congruenter & rectæ rationi convenienter.*

Quæ Adverbia ponuntur cum Casu Accusativo, vel loco Accusativi cum alio?

R. imo. Cum Accusativo ponuntur Adverbia: *prope, propius & proxime;* quanquam *propius etiam ponatur* cum ablativo cum præpositione *a v. ab.* vg. *Exercitus proxime urbem. Luna volvitur propius a terra.*

2do. Adverbium *abhinc* ponitur cum casu Accusativo vel Ablativo vg. *Abhinc triennium vel triennio apud te fui.*

Adverbia illa, quæ proveniunt a nominibus Comparativis, cum quo casu ponuntur?

R. Adverbia provenientia a nominibus adjectivis Comparativis & Superlatis eosdem Casus requirunt, quos & Nomina Adjectiva a quibus proficiscuntur. vg. *Cultius & expeditius cæteris loquitur;* quia etiam dicitur, *cultior & expeditior cæteris in loquendo &c.*

Quæ Adverbia ponuntur cum Positivis?

R. Adverbia *parum, multum, satis, admodum, ap-prime, cumprimis, imprimis, perquam, vehementer & his similia.* vg. *Budynek dość obszerny, ale nie*
grau-

gruntowny. Aedes admodum ampla, sed parum firma. Dom naydawnieyszy y nayznacznieyszy, Domus vetustissima & nobilissima, v. domus multum vetusta, & apprime nobilis.

Quæ Adverbia ponuntur cum Comparativis?

R. Cum Comparativis nominibus ponuntur Adverbia maxime desinentia in o. ut: *tanto, quo, eo &c. quo quisque modestior, gratior.*

Quæ cum Superlativis, vel etiam aliis?

R. *Multo, longe, facile, tam, quam,* ponuntur cum Superlativis nominibus, non raro tamen & cum Positivis v. Comparativis. vg. *Orator multo celeberrimus; Philosophus longe sapientissimus, Ducum facile summus.*

Quæ Adverbia ponuntur cum modo Indicativo aut Conjunctivo?

R. Cum modo Indicativo, vel etiam Conjunctivo ponuntur Adverbia, quæ sequuntur: *ubi, cum, simul ac, simul atque, quemadmodum, utcunque, sicuti, antequam, priusquam &c.* vg. *Simul atque audiam aliquid novi, vel simul atque audiero aliquid novi, scribam tibi.*

Quæ Adverbia ponuntur cum Modo Optativo?

R. Solum Adverbium optandi, *utinam,* ponitur cum modo Optativo. vg. *Utinam homines novissima præviderent.*

Quid observandum est circa Adverbia Interrogativa: ubi, quo, unde, & qua?

R. Observandum est, quod ad Adverbia interrogandi *ubi? gdzie?* Respondentes: uti debent Adverbiis istis: *hic, isthic, illic, ibidem, &c.* Ad Adverbium interrogativum *quo? dokąd?* Adverbiis uti debent: *huc, isthuc, illuc, eo, eodem, illo, alio, &c.* quare vitiose respondere solent incipientes dum interrogati *quo vadis?* respondent *hic* v. *ibi,* cum dicendum sit: *illuc* v. *eo &c.* Ad Adverbium interrogat: *unde?* Ad-

ver-

verbiis *hinc, isthinc, illinc, inde, undique* &c. Ad *qua?* Adverbiis *hac, isthac, illac, aliqua, qualibet, quacunque*. Ad *quorsum* Adverbiis *horsum, sursum, deorsum* &c. utendum est.

§. II.

De Constructione Interjectionis.

Cum quibus casibus ponuntur Interjectiones?

R. Omnes Interjectiones generaliter ponuntur cum casu Vocativo. vg. *apage sceleste, euge serve bone* &c.

2do. Interjectiones *ah* & *heu*, Vocativo & Accusativo conjunguntur. vg. *ah ego miser v. ah me miserum! heu perditite* &c.

3tio. Interjectio *o!* v. Nominativum, v. Accusativum, v. Vocativum post se exigit. vg. *o! homo perditite, v. o! hominem perditum.*

4to. *Væ* regit Dativum, vg. *væ misero!*

5to. Interjectio *Proh* Accusativum v. Vocativum post se vult habere. vg. *Proh superi! vel Proh Deum hominumque fidem!* &c.

§. III.

De Constructione Conjunctionis.

Cum quibus modis ponuntur Conjunctiones?

R. Partim cum Indicativo, partim cum Conjunctivo.

Quæ Conjunctiones ponuntur cum solo modo Indicativo?

R. Unica conjunctio causalis *quia*, ponitur cum modo Indicativo solo. vg. *Non est fitiendus sanguis, quia dixit DEUS non occides.*

Quæ Conjunctiones ponuntur cum modo Indicativo vel Conjunctivo?

R. Cum Indicativo, vel etiam cum Conjunctivo ponuntur Conjunctiones istæ: *quanquam, etsi, tamen, si, etiamsi, antequam, priusquam, quod*

quod pro quia &c. vg. *Etsi hoc non feci, chociaż tego nie uczynitem, priusquam venero, wprzod nim przyide.*

Quæ cum solo Coniunctivo?

ꝛ. Ista Coniunctio: *ut*, significans Polonice *żeby*, *aby*, *że*, & Coniunctio, *ne*, Polonice: *żeby nie*, ponuntur cum solo Coniunctivo. vg. *Non sum ita levis, ut hæc faciam. Adeo sum fortis animo, ut hæc minime persentiscam. Cura ut valeas, & vide ne quid mali tibi eveniat: spero fore, ut sim apud Te brevi; ut jugulent homines, surgunt de nocte latrones, &c.*

SECTIO TERTIA

De Constructione Communi.

Quid notandum de Constructione Communi?

ꝛ. Nomina, quæ in Lingua Polonica ponuntur cum istis particulis, *za*, *przy*, *po*, *pod*, vg. *za Króla Stefana, pod Królem Zygmuntem, przy tobie Wodzu, po Zmartym Oycu, za pokoju, za woyny, &c.* eleganter in Lingua latina ponuntur in Ablativo casu sine præpositione ut: *Rege Stefano, Rege Sigismundo. Te Duce, mortuo Patre, Pace, Bello, &c.*

2do. Tempora Verborum in Lingua Polonica, desinentia in *szy*, vel posita cum Particula *gdy*, vg. *straciwszy wolność, traci się wszystko. Gdym przechodził przez Miasto, dom gorzał* eleganter mutantur in Ablativum (ut vocant) absolute positum, ut: *amissa libertate, amittuntur omnia. Transeunte me per Urbem, Domus arsit.*

Notandum. Quod quando in Lingua Polonica sequitur in locutione Pronomen Relativum *on*, *one*, *onego*, *onemu*, *oney*, *iq*, *mnie*, *jey*, *jego* & his similia, sive aperte hæc Pronomina ponantur, sive subintelligantur, tunc Ablativus absolute positus non habet

habet locum, sed quod tempus definebat in Lingua Polonica in *szy, v*, ponebatur cum particula *gdy*, in Lingua Latina debet mutari in eum Participii casum, in quo est pronomen. *vg. Przeczytawszy Książkę darowałem, vel Przeczytawszy Książkę darowałem ją. Ne dicas: lecto libro donavi illum, sed lectum librum donavi. Gdym przechodził zażedł mi droge przyjaciel. Ne dicas: Transeunte me obviavit mihi amicus, sed Transeunti mihi obviavit amicus. Dopuściwszy się grzechu człowiek zań żałuje. Ne dicas: admissio peccato hominem illius poenitet; sed admissi peccati hominem poenitet. Sic & in casu recto dicitur: Przyszedłszy do Kościoła zastałem Kazanie. Veniens ad Templum, deprehendi Sermonem.*

GRAMMATICES PARS QUARTA.

De Profodia seu de Quantitate Syllabarum.

§. I.

De Profodia in Universali.

Quid est Profodia?

R. Est Pars Grammatices, quæ docet Quantitatem Syllabarum, quæ longius quæ brevius sint pronuntiandæ, cognoscere.

Quotuplices sunt Consonantes quod attinet ad Profodiam?

R. *Duplices*: aliæ *Mutæ* quibus in pronuntiatione postponitur vocalis, & sunt octo *b, c, d, g, k, p, q, t*. Aliæ *semi* vocales, quibus vocalis antepositur, sunt itidem octo *f, l, m, n, r, s, x, z*. Ex *semi* vocalibus quatuor sunt *liquidæ*: *l, m, n, r*, quamvis *m, n*. ra-

ro liquecant, Literæ *duplices*, sunt *x.* & *z.* Litera *H.* in Profodia nihil valet.

Quæ Vocales, & quando, fiunt Consonantes?

R. *J.* & *V.* quando in una dictione præponuntur aliis Vocalibus, & unam cum illis efficiunt Syllabam, fiunt Consonantes, scilicet in syllabis *ja, je, ji, jo, ju, va, ve, vi, vo, vu*, ut *Troja Vulcanus* Tamen Syllabæ istæ: *Ia, Ie, Io, Iu*, possunt dividi apud Poetas in principio Dictionum Græcarum vel Hebraicarum in duas syllabas ut *Jason, Jason, Julius Julus*.

Quomodo vocatur Syllaba ratione Quantitatis?

R. Syllaba ratione Quantitatis vocatur vel *Longa*, cujus signum est tale— vel *Brevis*, cujus signum est tale *v.* vel *Communis* quæ potest esse vel longa vel brevis ad libitum cujuscunque in carmine (nam extra carmen semper brevis est) hujus signum tale *o.*

Quot modis cognoscitur Quantitas Syllabarum?

R. Duodecim Modis: Vocali ante Vocalem, Diphthongo, Positione, Præterito, Supino, Derivatione, Compositione, Incremento, Terminatione, Figura, Autoritate, & Natura.

§. II.

De Profodia in Particulari. Et primo.

De Vocali ante Vocalem.

Vocalis ante Vocalem in Latinis Dictionibus quanta est?

R. Vocalis ante vocalem in Latinis dictionibus, est brevis. *vg.* *Puer, fuit, deliciae.*

Quæ excipiuntur ab ista Regula?

R. Hæc: imo Genitivi prisca primæ Declinationis in *ai, a*, ante *i*, habent longum. *vg.* *Aulai, aquai, pro: aulæ, aquæ.*

2do. Vocativi secundæ Declinationis, habentes

Voca-

Vocalem ante Vocalem, in Nominibus propriis producunt penultimam vocalem ante vocalem, *vg.* *Cai, Pompei.*

3tio. Genitivi ac Dativi quintæ Declinationis *E* ante *I* producunt. *vg.* *Diei, Præter: Rei, Spei, Fidei.*

4to. *Fio* cum compositis quando in aliquo illius tempore non reperitur litera *r*, *Fi*, syllabam ante vocalem habet longam, nam si in aliquo tempore litera *r*. reperitur, *fi* syllaba ante vocalem est brevis. Genitivi desinentes in *ius, i*, ante *us*, habent longum ut *illius, ipsius &c.* sed tantum extra carmen; nam in carmine *i* vocalis ante *us* est communis; Præter Genitivum *alius*, qui semper longam & *alterius* qui semper brevem habet penultimam Syllabam.

6to. Interjectio *Eheu* in prima Syllaba producitur. *Ohe & Jo* Vocalem ante vocalem, habent communem. *O!* Exclamandi particula ante vocalem sequentis dictionis est communis. *Dius dia dium* producitur.

Vocalis ante Vocalem in Græcis Dictionibus, quanta est?

R. Vocalis ante Vocalem in quibusdam Græcis Dictionibus longa est ut: *àér, Democratia, Thalia, Darius, &c.* In quibusdam brevis *Symphonia*. In quibusdam communis ut *Chorea, Platea* quæ in carmine penultimam variant.

§. III

De Diphtongo.

Diphtongus tam in Græcis, quam Latinis Dictionibus quanta est?

R. Est longa. *vg.* *Æneas. Pæna.* Excipiuntur *Mœotis*, & Præpositio *Præ*, quæ in Dictionibus compositis, posita ante vocalem corripitur. *vg.* *Præeo, Præuro.*

§. IV.

§. IV.

De Positione.

Quotuplex est Positio?

R. Duplex: *Firma & Liquida.*

Quid est Firma Positio?

R. Quæ facit Vocalem firmiter & perpetuo longam.

Quando agnoscitur Vocalis esse longa Positione firma?

R. Cum vel post illam ponuntur duæ tresve Consonantes. vg. *Terra Refringo*, vel ponitur una Consonans duplex. vg. *Gaza Araxes*, vel ponitur *J.* Litera facta Consonans. vg. *Troja*, *Major*. Præter *Bijugus*, *Quadrijugus*, *jurejurando*, quæ vocalem *i*, vel *e*, ante *i* Consonantem corripunt. Vel denique cum una Dictio desinit in Consonantem & alia sequens incipit a Consonante, prima illa dictio in Carmine, habet ultimam Syllabam longam Positione firma. vg. *Dat census honores.*

Quid est Liquida Positio?

R. Quæ facit vocalem in Carmine communem, extra Carmen brevem. vg. *Tenebræ*; in Carmine Syllaba *ne* vel corripitur, vel producitur; extra carmen vero semper corripitur.

Quot sunt Conditiones ad Positionem Liquidam?

R. Tres conditiones requiruntur ad Positionem Liquidam. 1ma. Ut Vocalis in Primitivo seu a natura sit brevis. 2do. Ut post Vocalem ponatur Muta & Liquida, & quidem prius Muta quam Liquida. 3^{tio}. Ut tam Muta, quam Liquida in Syllabifando conjungantur cum sequente Vocali. vg. *Volucris*; *Patris* Syllaba *lu* & *pa* sunt communes: nam in Primitivis *Mater*, *Volucer* *pa* & *lu* Syllabæ breves. *Matris* utem *Fratris* Syllabæ *ma* & *fra* sunt semper longæ, nam *Mater*, *frater* Primitiva, *ma* & *fra* habent Natura longas Syllabas.

§. V.

De Præterito.

Præterita dissyllaba quanta sunt?

ꝛ. Habent primam Syllabam longam, *vg. videli, lavi, fedi*, Excipiuntur hæc: *steti, dedi, scidi, tui, bibi, fidi, a findo*; quæ primam Syllabam habent brevem.

Præterita trissyllaba quanta sunt?

ꝛ. Primam Syllabam habent talem qualis est prima Præsentis Indicativi. Excipiuntur *genui, posui, potui*, quæ primam habent brevem; secundam Syllabam non impeditam vocali ante vocalem habent longam. *vg. Amavi, petivi, cognovi.*

Præterita geminantiâ Syllabam quanta sunt?

ꝛ. Et primam Syllabam & secundam (nisi obfusa Positio firma) habent brevem, *vg. Cecini, tetigi, cecidi, a cado*. Excipitur *Cecidi* a *cædo*, quod primam Syllabam brevem, secundam longam habet.

§. VI

De Supino.

Supina dissyllaba quanta sunt?

ꝛ. Habent primam Syllabam longam. *vg. Visum, Motum, Citum, a cio*, Excipiuntur: *citum* a *cieo*, *datum, statum, litum, quitum, ratum, rutum, satum, fitum*, quæ habent primam brevem, item *Futurum, a, rum*, a veteri supino verbi *sum*, derivatum, Syllabam *su* habet brevem. In Supino *Statum*, prima Syllaba est communis.

Supina trissyllaba simplicium verborum quanta sunt?

ꝛ. In prima Syllaba sequuntur præsentis Indicativi *vg. amatum* præter *solutum, positum, genitum* quæ primam Syllabam habent brevem, etiam si eandem præsentis Indicativi producant; penultimam verborum Syllabam supina desinentia in *atum, etum, utum* habent brevem.

bent longam, *vg. amatum, completum, argutum.*
Supina provenientia a præteritis in *ivi* eandem ha-
bent longam. *vg. Petitum auditum: quod si ab aliis*
præteritis quibuscunque proveniant habent brevem,
vg. agnitum, conditum a condo, monitum.

§. VII.
De Derivatione.

Qualem habent quantitatem Derivata?

ꝛ. Hanc eandem in omnibus, quam & eorum Pri-
mitiva. *vg. Canebam, canam a cano; ita legerim,*
legisse, a legi præterito. Daturus a supino datum.
Avitus, ab avus.

2. Quæ Derivativa longa sunt, licet a Primitivis
brevibus oriantur.

ꝛ. Hæc Babulcus a *bubus*, Denus, a *Decem*. Do-
lium a *dolando*, Fomes & fomentum a *foveo*. Hu-
manus & humor ab *humus*, Jugerum, Jugis, a *jugum*,

Jumentum a *juvo*,

Lex legis a *lego*,

Mobilis a *moveo*,

Nonus a *Novem*,

Rex Regis, Regula a *rego*,

Sedes a *sedeo*,

Laterna a *Lateo*,

Macero a *Macer*,

Momentum a *moneo*,

Penuria a *penus*,

Secius a *secus*.

Tegula a *tego*.

Vox vocis, vocula, vocalis a *voco*.

Quæ Derivativa brevia sunt,

licet a Primitivis longis oriantur?

ꝛ. Hæc: Arena & arista ab *areo*, Dicacitas a *Dico*.

Disertus a *dissero*,

Mammilla a *mamma*,

Odium ab *odi*,

Lucerna a *luceo*,

Nato a *no, nas, nare*,

Offella ab *offa*,

Ovum ab *ovis*.

Fragor, Fragilis, Fragosus, a *frango*. Sagax a *saga*,

Sigillum a *signum*,

Tigillum a *tignum*,

Sapor a *sopio*.

Vadium a *vado vadis*.

§ VIII.

De Compositione.

Qualem habent quantitatem composita?

ꝛ. Eeandem, quam & simplicia, *vg. perlego. Ebi-
bi, Oblitum* ab *oblino* habent penultimam brevem,
ut simplicia *Lego, Bibi, Litum*, habent eandem syl-
labam brevem.

*Mutatis Diphtongo aut Vocali Dictionis simplicis,
utrum simul mutatur & quantitas in compositis?*

ꝛ. Minime, sed eadem omnino quantitas manet,
vg. Concido, Excido, Occido, penultima brevi a *cado*,
Concido, Excido, Occido, penultima longa a *Cædo*
Allido, a *lædo*, *Obedio*, ab *audio*?

*Quæ Composita brevia sunt, licet a simplicibus lon-
gis orientur?*

ꝛ. Hæc, *Deïero, peïero* a *juro. Pronubus, ba, bum.*
Innubus ba, bum, a *Nubo, Connubium* secundam ha-
bet communem, *Fatidicus, Maledicus, Causidicus*
&c. a *Dico, is. Nihilum ex ni & hitum Semisopitus*
a *sopitus, agnitum cognitum*, a *notum*.

*Quæ Composita longa sunt, licet a simplicibus bre-
vibus orientur?*

ꝛ. *Comitium* a *supino itum, Impegi, Compegi* a
Pepigi.

*Præpositiones in Compositis Dictionibus quanta
sunt?*

ꝛ. Præpositiones *A, e, de, di, se*, longæ sunt,
vg. Amoveo, Educo, Dimoveo, Separo. Excipiuntur
Aperio, Dirimo, Disertus, in quibus prima Syllaba
corripitur. Præpositiones: *ab, ad, ante, circum, in,*
ob, per, re, sub, super, nisi obstet positio firma, bre-
ves sunt. *vg. Abeo, adimo, antefero*. Nota, *Refert*
Impers: ex Ablativo *re* compositum, primam præ-
ducit. Præpositio *Pro*, in Latinis Dictionibus longa
vg. Produco, Proficio, in Græcis brevis est. *vg. Pro-
pheta, Prologus.*

In quibus Dictionibus Compositis Latinis Præpositio Pro est brevis?

ꝛ. In his: *Protervus, Procella, Procumbo, Pronepos, Proneptis, Profectio, Proficiscor, Profectus, Profugus, Profestus, Profundus, Propero, Propinquus, Profiteor, Propago*, idem ac *genus*, (nam cum *vitem* significat *Pro* producitur) & alia ab illis derivata; Hæc vero: *profundo, propello, propinquo, propago* verbum, primam habent communem.

Quid præterea in Compositis vocibus est observandum?

ꝛ. Observandum est, quod voces aliæ in Compositis vocantur *non Corruptæ* quæ nullam literam vocum simplicium mutant, sic ex *bene & facio* componitur: *benefacio*. *Corruptæ* autem in Compositis voces vocantur, quæ Literam aliquam v. Syllabam aliter mutant vel adiiciunt in Dictione Composita. *vg. ex vocibus agrum & colens* fit Dictio composita *corrupta agricola*.

In Dictionibus Compositis pars non corrupta quanta est?

ꝛ. Pars prior & posterior utraque *non corrupta* talis est, qualis fuit in vocibus simplicibus. *vg. Quare compositum ex qua & re* utraque longa.

In Dictionibus Compositis Pars corrupta quanta?

Si prior Pars *corrupta* desinit in *A*, est longa. *vg. Trano, trado, traduco*. Si in *E*, est brevis. *vg. Ne-fas, Liquefacio* Excipiuntur quæ ionga sunt: *Ne-quam, Nequitia, veneficus, a, um*. Si in *I* desinat itidem brevis est. *vg. Omnipotens, causidicus*. Excipiuntur hæc, quæ longa sunt: *Ibidem, ubique, ubilibet, ubivis, Idem*, gen masc. *Biga, quadriga, sexiga, siquis, scilicet, Tibicen*. Nimirum, *Bimus &c. Tandidem, Quivis &c. Meridies*, & alia composita ex *dies*, Si prior Pars *corrupta* desinit in *O* in aliis vocibus est brevis. *vg. Quandoquidem*. In aliis

est longa, ut *Græco-Latinus*, *Alioqui &c.*

§. IX.

De Incremento. !

Quid est Incrementum?

ꝛ. Est Augmentum unius vel plurium syllabarum in Nominibus supra Nominativum casum, in Verbis supra secundam Personam Modi Indicativi ut: *sermo, onis, doces, docebam.*

Possunt ne plura Incrementa dari in una voce?

ꝛ. Possunt duo, tria, v. quatuor. *vg. Iter, itinervis, amas, amaveramus. Audis audiebamini.* Ubi notandum quod prima syllaba (nisi Nominativus, aut secunda persona unius sint Syllabæ) & ultima nunquam apud Pœtas vocentur incrementa.

De Incremento Casuum.

Daturne in omnibus quinque Declinationibus singulare Incrementum casuum?

ꝛ. Non datur in prima & quarta Declinatione. In secunda Declinatione incrementum breve est ut *Vir, iri, satur, uri, miser, eri, lacer, eri.* Excipiuntur *Iber* & compositum *Celtiber* quæ habent incrementum longum. In quinta Declinatione Incrementum in *E* est longum. *vg. Dies, diei.*

S I N G U L A R I A

Tertix Declinationis.

Incrementa in A. sunt longa vg. Pax acis, Audax acis.

EXCEPTIONES.

Excip. imo. Masculina in Al, & Ar. & quævis alia in duas Consonantes exeuntia Incrementum habent breve. vg. Sal, alis, Cæsar, aris, Arabs, Arabis.

bis, 2do. Par cum compositis. Item Lar, Jubar, Hepar, Nectar, Baccar, Mas, anas, vas, adis, Incrementum corripunt. 3tio. Græca in A. vel Ax, in Nominativo finita Incrementum breve habent. vg. Pòema, atis, Pallas, adis, Corax, acis.

Præter: *Ajax, Thrax, Thorax, Limax, Phæax, Hierax,* quæ habent Incrementum longum.

E. Brevia. vg. Grex, egis, Funus eris.

Excip. 1mo, Incrementum longum habent nomina, quorum Genitivus exit in Elis & Enis vg. Michael, elis, Siren, enis. Attagen tamen attagenis, breve Incrementum habet. 2do. Græca Er, vel Es, in Nominativo finita, producunt Incrementum. vg. Character, eris, Tapes, etis, Præter: Aer, æther. 3tio. Ver, seps, Plebs, Merces, quies, Hæres, locuples, Rex. Lex, Halæx, vervex, incrementum producunt.

I. & T. Brevia vg. Nix, ivis Chalybs, ybis.

Excip. 1mo. Adjectiva desinentia in Ix, & Verbalia in Trix, Incrementum producunt. vg. Felix, icis, victrix icis, sed natrrix, natricis corripitur. 2do. Lis, Dis, Sannis, Nesis, Glis, Gryphs, bombyx, cicatrix, perdix, radix, corrix, coccyx, lodix, phœnix, spadix, cervix, mastix, junix, Ceyx Incrementum longum habent. Præter. Bebrrix, David, quæ variantur. 3tio. Græca quorum Genitivus exit in Inis vel Tnis Incrementum producunt, vg. Delphin, inis, Gortyn, ynīs.

O. Longa vg. Sermo onis, Sol olis.

Excip. 1mo. Corripunt Incrementum Græca, habentia Genitivum in Onis scriptum per Omicron. vg. Jason, onis. Nam quæ illum habent scriptum per Omega, producuntur. vg. Simon, onis. Præter: Ægon & Orion, quæ variantur,

2do. Latina Substantiva Neutra, dummodo non monosyllaba; & Græca cuiusvis generis habentia Genitivum in Oris, corripuntur. vg. Tempus, oris. Nectar, oris.

3tio. *Cappadox, Allobrox, præcox*, Item composita ex *pus, podos*, vg. *Tripus, odis*. Item Definitia in *obs* vel *ops*. Incrementum breve habent. vg. *Scrobs, obis, Æthiops, opis*, præter: *Cyclops, Cærops, hydrops*.

4to. Ista *Bos, compos, impos, arbor, memor, bicorpor, tricorpor, lepus* animal Incrementum suum corripunt. *Saxonis, Teutonis* & similia corripuntur præter: *Burgundionis*.

Incrementa in U. Brevia. vg. *Dux ucis, Furfur uris*.

Excip. 1mo. Nomina finita in *us*, habentia Genitivum in *Utis* vel *Uris*, vel *Udis* Incrementum longum habent. vg. *Virtus, utis; Tellus, uris, Palus, udis*, Præter. *Pecus, udis, Ligus, uris. Intercus, utis*. 2do. Ista; *Fruus, ugis, Lux, Pollux; Fur*, & ex eo compositum *Trifur*, Incrementum suum producant.

Pluralia omnium Declinationum.

Incrementa in A. E. O. sunt longa. vg. *Deabus, Rerum Vobis*.

I. U. Brevia. vg. *Tribubus Quercubus*.

Excip. *Rubus* id est *Bobus*, producit primam syllabam.

De Incremento Temporum.

Quomodo cognoscuntur Incrementa in Verbis?

R. In Verbis, *Activis* & *Neutris* quot numero reperiuntur Syllabæ supra secundam Personam Præsentis Modi Indicativi, tot numero sunt Incrementa. vg. *Studes, studeremus*. In Tempore *Studeremus de, re*, mediæ Syllabæ sunt duo Incrementa. In verbis *Passivis* supra eandem Personam Modi Indicativi Incrementa numerantur. vg. *Ponis ponebamini* habet tria, Incrementa *ne ba, mi*, In *Communibus* & Depo-

Depouentibus Verbis debet fingi secunda Persona Modi Indicativi, quasi verbi Actiui. vg. *Horto, hortas, hortat. Reo, res, ret.* Quare numerus Incrementorum facile colligetur ex hac ficta secunda Persona præsentis Indicativi. vg. *Rebamini, hortabamini*, ubi sunt tria Incrementa supra *hortas & res*.

Temporum omnium Conjugationum.

Incrementa in A. sunt longa vg. *Amamus Amarem?* *Expip*, Verbum *Do* cum compositis *uenundo*. &c. Syllabam *da*, Incrementum primum, corripit. Ubi non sunt confundenda composita ab *undo*, vg. *Inundo* &c. quæ Incrementum *A.* juxta Regulam generalem producent.

Incrementa E. Longa. vg. *Flebam Rebar Reris*.

Excip. imo. Incrementum *E.* ante Syllabas. *Ram, Rim, Ro.* in omnibus Verbis corripitur. vg. *Eram, fueram, ero.*

2do. Incrementum primum ante *R.* in Tempore Præsenti & Imperfecto cujusque modi Verborum tertie conjugationis, omnis Generis corripitur. vg. *Legerem, Legeres, gere. Satagere, Adipisceris*, Nam secundum Incrementum *E.* in Personis secundis imperfecti Temporis Modi Optatiui & Coniunctiui desinentibus in *Reris* vel *rere* producitur. vg. *Legereris. Adipiscerere.* 3tio. *E.* in Futuro Indicativi Modi primæ & secundæ Conjugationis corripitur. vg. *Amaberis vel bere, doceberis vel bere. Velim velis* &c. Incrementum breve habet. *Nota.* Quod apud Poetas, ante *runt* syllaba interdum corripitur, vg. *steterunt.*

I. Brevis vg. *Legimus, Petimus.*

Excip. imo. Incrementum *I.* producit *sum & volo* cum compositis. vg. *Simus adsimus malimus.* Præter Indicatiui Perfectum, ubi Incrementum *I.* breve est. vg. *Fuimus, voluimus.*

2do. Incrementum primum J. omnia verba quartæ Conjugationis producant. vg. *Audivimus, vivimus* præter Primam Personam Pluralem, Perfecti Indicativi Modi, desinentem in *imus* quartæ Conjugationis ubi *I.* corripitur. vg. *Venimus reperimus*, ad differentiam ejusdem Personæ Præsentis Indicativi ubi *I.* producitur. vg. *reperimus*. Nota, in *rimus*, Modi Conjunctivi temporibus *ri* syllabam aliquando produci Incrementa O. Longa. vg. *Facitote, Auditote*.

EXCEPTIONES.

In *Volam, voles, volet, volumus, &c.* a Verbo: *Volo, vis* O corripitur.

U. Brevia, vg. *Possimus, Volumus*.

Excip. Futura Participii in *Urus, ura, urum*, Incrementum U. producant. *Futurus, Docturus*.

§. V.

De Terminatione.

Quomodo cognoscitur quantitas ultimæ Syllabæ?

Vel ex Diphtongo. vg. *Musæ, vigiliæ*, vel expositione firma, vg. *Prudens, Præcox*, vel ex Regulis sequentibus.

Desinentia in A. sunt Longa, vg. *a, da, juxta, ah! yah!*

Excip. imo. Ultimam brevem habent omnes Casus desinentes in A. vg. *via, templa*. Præter Ablativos. vg. *hac via*, & Vocativos Græcos Nominum Masculinorum primæ & tertie declinationis in quibus ultima A. est longa, vg. *ô Aenea! ô Palla!*

2do. *Eja, ita, Postea, quia* ultimam habent brevem. Desinentia in E. Brevia. vg. *Lege popule, nempe*.

EXCEPTIONES.

Excip. imo. Producantur omnes Casus in E, exeuntes, primæ & quintæ Declinationis. vg. *Anchise, ode, re, die*; cum compositis *quare, hodie &c.* 2do.

val-

valde, cæte, tempe, ohe, Monosyllaba: *me, se, te, de, è, ne*, id est non E ultimum longum habent. Enclitica tamen, *que, ne, ve, ce, te, pte*, per regulam generalem brevia sunt. 3tio. Secundæ Personæ Numeri Singularis Modi Imperativi verborum secundæ Conjugationis ultimum *e*, habent longum. vg. *Doce, move*. Communia sunt *vale, cave*. 4to. Adverbia in E, ab Adjectivis secundæ tantum Declinationis orta. vg. *Pulchre, docte, e* ultimum longum habent. Præter: *Bene, male, mage*, i. e. *magis*, quæ *e* habent brevia. Inferne superne ultimam habent communem.

I. Longa vg. *Classi, veni illi*.

Excip. imo. Græca desinentia in I. vel Y, ultimum I. habent breve vg. *Moli, Palladi*. 2do *Mihi, tibi, sibi, & cui* dissyllabum, *nisi, quasi, ubi, ibi, cum* Compositis, ut *alibi &c.* Ultimam habent communem; sed *nisi & quasi* frequentius corripuntur.

O. Communis, vg. *Ego, sero adv. duo, vero Con-junctio*.

Excip. imo. Omnia Monosyllaba desinentia in O, producunt ultimam. vg. *sto, do, 2do.* Omnes Dativi & Ablativi in O, habent longum o. vg. *Templo, isto*. 3tio. Græca per Omega scripta habent longum O. vg. *Clio, Echo*. 4to. Ergo pro causa. Adverbia in o ex Nominibus & Pronominibus orta vg. *Falso, illo, eo*, cum compositis: *adeo, ideo*, idem o longum habent, præter: *Modo* cum compositis: & *illico, imo &c.* quæ ultimam habent brevem.

V. Longa. vg. *cornu, reatu*.

B. Brevia. vg. *Ab, sub*,

C. Longa. vg. *Hac, huc, hic*. Adverbium.

Excip. imo. Brevem habent ultimam. *Nec, donec, & Peregrina* in *Ec.* vg. *Melchisedec, Abimelec, 2do. fac & hic* pronom. ultimam communem habent.

D. Brevia. vg. *quid, ad*.

L. Brevia. vg. *Annibal, semel*.

Excip.

Excip. Longa sunt *sal, sol, nil, & Hebræa in El.*
vg. *Michael, Gabriel.*

M. Brevia in Compositis. vg. *Circumago.*

N. Longa. vg. *En, non, sin, Delphin.*

Excip. imo. Brevem habent ultimam Nomina in *En* finita, habentia Genitivum in *Inis* cum Incremento brevi. vg. *Carmen, inis, flumen, inis.* 2do. Brevem habent ultimam Græca Neutra in *On*, secundæ Declinationis apud Latinos vg. *Pelion, Ilion.* 3tio. Accusativi Græci in *N.* desinentes, a Nominativis ultimam brevem habentibus orti, similiter ultimam brevem habent vg. *Æginan, Ibin.* 4to. *An, forsā, forsitan,* in, cum compositis: *dein, proin.* Tamen, *attamen, viden, audin, egon, & similia; i. e. videsne, egone* ultimum *n.* habent breve.

R. Brevia. vg. *Vir, semper, frater.*

Excip. imo. Producent in fine: *cur, fur, trifur,* par cum Compositis, *lar, nar, ver, far, Iber.* 2do. Ultimam longam habent Græca desinentia in *er* habentia Genitivum in *eris*, ut: *Aer, aeris, æther, eris, &c.* 3tio. *Cor* ultimam habet communem.

As Longa. vg. *Atlas fas, ætas, alias.*

Excip. imo. Brevem habent ultimam Nominativi in *As*, quorum Genitivus exit in *Adis*. vg. *Pallas, lampas.* 2do. Accusativi Plurales in *As*, tertix Declinationis, ultimam brevem habent. vg. *Heroas, Troas.*

Es Longa. vg. *Anchises, vides, osties.*

Excip. imo. Brevem habent ultimam Nomina in *Es*, quæ Incrementum habent in Genitivo breve. vg. *Miles, dives.* Præter: *Aries, abies, paries, Ceres, pes* cum compositis, ut *sonipes &c.* quæ licet Incrementum breve habent, tamen ultimam syllabam habent longam. 2do. Græca Neutra Numeri Singularis. vg. *Cacoethes, Hippomanes &c.* Item Nominativi & Vocativi, Numeri pluralis Græcorum Nominum

minum, *Es* habent breve. *vg.* *Troes, Arcades.*
4to. Præpositio: *Penes, & Es* secunda Persona
 verbi *sum* cum compositis: *ades, prodes, potes* ul-
 timam brevem habent,

Is & Ts brevia. *vg.* *Apis* inquis *Chelys.*

Excip. imo. Longam habent ultimam omnes Ca-
 sus Plurales desinentes in *Is* *vg.* *Viris, nobis.* *2do.*
 Nominativi, in *Is* Incrementum longum habentes,
vg. *Lis, dis, samnis, simois.* *3tio.* Personæ secundæ
 Numeri singularis Præsentis Indicativi, Quartæ Con-
 jugationis, ultimam longam habent. *vg.* *Is audis.*
4to. Verba: *Velis, nolis, malis, vis,* Nomen & Ver-
 bum cum compositis: *quivis &c. sis* cum compositis
 ut: *adsis, possis, &c.* Item ista: *Bis, cumprimis,*
imprimis. foris, deforis, aforis, gratis, ultimam lon-
 gam habent.

Os, Longa. *vg.* *Mnos, os* oris.

Excip. imo. Brevem habent ultimam *Compos, im-*
pos, Os ossis, exos exossis.

2do. Græca Neutra. *vg.* *Chaos, melos, & alia*
Græca Os finita, quæ ad secundam Latinorum De-
 clinationem spectant, *os* ultimum breve habent *vg.*
Tyros, isthmos. *3tio.* Omnes Genitivi Græci in *Os,*
 a quibuscunque Nominativis proveniunt, ultimam
 brevem habent *vg.* *Pallados, Tethyos.*

Vs Brevia. *vg.* *Amicus, secus, vivimus.*

Excip. imo. Longam habent ultimam Monosyllaba.
vg. *Mus, thus, grus.* *2do.* Nomina *us* finita Incre-
 mentum longum habentia, similiter ultimam longam
 habent, *vg.* *Virtus, Tellus.* *3tio.* Quartæ Declinatio-
 nis Genitivi Singulares; Item Nominativi, & Voca-
 tivi Plurales *us* longum habent. *vg.* *Sensus fructus.*
4to. Genitivi Græci in *us,* tertix Declinationis, a
 fæmininis in *o.* *vg.* *Dido Didus, us* longam habent.
5to. Græca Genitivum in *Vntis* habentia. *vg.* *Opus,*
Amathus. Item contracta ex *Oes.* *vg.* *Panthus.*

Item:

Item: *Tripus*, *Melampus*. Item Sanctissimum Salvatoris Nostri Nomen JESUS, ultimam Syllabam longam habent.

§. XI.
De Figura

Quid est Figura.

R. Quæ addit, vel adimit, vel mutat literam, vel Syllabam.

Quæ Figuræ observantur in Pòëtis.

R. *Syneresis*, quæ duas Vocales contrahit in unam, ut *clii* pro *Cui*, *Di* pro *Dij*, *Diæresis*, quæ Syllabam in duas dividit, ut *Syluæ* pro *Sylvæ*, *Elisia*, cum *M.* Consonans ante vocalem, in duabus Dictionibus eliditur ut: *subdidit Oceanum Imperio & maria omnia sceptris*. Interjectio, *ah*, *hei*, *heu*. ante Vocales non aliduntur. *Ecstasis*, cum Syllaba brevis producitur præsertim in Compositis ex Præpositione *re*, Consonantem duplicando; ut *Relligio rettulit*, *Syncope*, cum Syllaba e medio dictionis aufertur, ut *periculum* pro *periculum*, *Divum* pro *Divorum*. *Apocope* cum Litera in fine Dictionis aufertur, ut *peculi*, *Ingeni*, pro *peculij ingenij*. *Tmesis* cum in Compositis quibusdam Ordo Syllabarum mutatur. v.g. *Pereat qui tibi cunque nocet*, pro quicunque *tibi nocet*, *Prothesis*, ut *gnatus* pro *natus*: *Aphæresis* ut *temnit*, pro *contemnit*, *Epenthesis* ut *Navita* pro *Nauta* *Mavors* pro *Mars*, *Paragoge*, ut *dicier laudariet*, pro *dici*, *laudari*: *Antithesis* ut *olli* pro *illi*.

§. XII.
De Authoritate & Natura.

Quid est Authoritas quæ potest in Dictione facere Syllabam ex brevi longam & ex longa brevem?

R. Est alicujus *Classici* Authoris exemplum. v.g. In Dictione *Batavus* poteris penultimam corripere & pro-

producere; pro utroque enim stant Authores Classici. *Vangiones, Batavique truces, quos ære recurvo. Lucan, l. x. Hic petit Euphratem juvenis, dirique Batavi. Juven. Sat. 8.*

Quid est Natura, qua agnoscitur Quantitas, Syllabarum?

R. Est ille consensus omnium Pòetarum, qui omnes alias Syllabas voluerunt perpetuo esse breves, alias perpetuo longas. vg. *Dominus, De*, Syllaba natura brevis est. *Murus. mu* Syllaba longa est sic de aliis innumeris, Notandum quod nomina Peregrina sint communia ut *Varsavia*, Syllaba *sa* potest esse vel brevis, vel longa in Carmine.

COROLLARIUM

De Patronymicis, Pedibus, Cæsuris & aliquibus Carminibus.

§. I.

De Patronymicis, Pedibus & Cæsuris.

Quid sunt Patronymica?

R. Sunt Substantiva a Nominibus Propriis derivata, vg. *Dardanides*, a *Dardanus*. *Romulides*, a *Romulus*. *Pelides* a *Peleus*. Quæ nullomodo pro libitu excogitanda sunt, qualia sunt illa Barbara, & minime Latina: *Viennis, Austriades, Lechiades, Castellanides, Palatinides* &c. Sed iis tantum utendum est, quæ in veteribus Latinis Pòetis leguntur, quorum Quantitas ex iisdem cognoscitur.

Quid est Pes Pòeticus?

R. Est Pars Versus ex duabus, tribus, vel pluribus syllabis constans.

Qui sunt Pedes Pòetici præcipui?

	Isti.			
Pedes dis- syllabi 4.		Spondeus	--	Lites.
		Pyrrichius	uu	Fuge.
		Choreus	-v	Vive.
		Jambus	v-	Deo.
Pedes trisyllabi 3.	}	Moloffus	---	Virtutes.
		Trybrachys	uuu	Sequere.
		Dactylus	-uu	Optima.
		Anapestus	uu-	Facias.
		Bachius	v--	Amicos.
		Antibacchius	--v	Defende.
		Creticus	-v-	Sis bonis.
Amphybrachys	v-v	Amicus.		

Quid est Cæsura?

ꝛ. Est id, quod ultra pedem metricum ex una dictione remanet. vg. *Illa solet miseris gravior fortuna videri.* Ita scanditur: *Illa so | let mise | ris gra-
vi | or for | tuna videri.* *Let, ris, or, &c.* sunt Cæsurae; quæ Versum exornant.

§. II. De Carminibus.

Quæ Carmina sunt usitatoria?

ꝛ. Hexametrum, Pentametrum, Horatianum, Saphicum, Jambicum, Asclepiadeum, & Glyconium. Cætera usu discuntur ex Pòetis.

Quibus Pedibus constant Hexameter & Pentameter?

	Istis.					
Hexa	-uu	-uu	-uu	-uu	-uu	--
	--	--	--	--	--	-v
Pentam	-uu	-uu	-	-uu	-uu	v
	--	--	-	-	-	-

Atque cetera

*At cui virtutis solidæ monumenta supersunt,
Is sua post etiã fata, superstes erit.*

*Quibus Pedibus & Versibus constat Horatianum
Carmen?*

R. Iſtis.

--	v-	-	-vv	-vv
--	v-	-	-vv	-vv
--	v-	--	v-	-
-vv	-vv	-v	--	

Anguſtam Amici pauperiem pati

Robuſtus acri militia puer

Condiſcat, & Parthos feroces

Vexet Eques metuendus hafta.

*Quibus Pedibus & Versibus Conſtat Carmen Sa-
phicum?*

R. Iſtis.

-v	--	-vv	-v	--
-v	--	-vv	-v	--
-v	--	-vv	-v	--
			-vv	--

Di probos mores docili Juventæ

Di Senectuti placidæ quietem

Romulæ Genti date remque prolemque-

-Et decus omne.

Quibus Pedibus conſtat Jambicum?

R. Iſtis.

v-	v-	--	v-	v-	v-	v-
--	v-	--	v-			

At o Deorum quiſquis in Cælo regis

Terras & humanum genus!

*Quibus Pedibus & Versibus conſtat Aſclepiadeum
& Glyconium Carmen?*

R. Aſclepia: Iſtis -- | -vv | - | -vv | -vv

Glycon: Iſtis -- | -vv | -vv

*Eheu quantus equis, quantus ades Viris
Sudor, quanta moves funera Dardanoe
Genti, jam galeam Pallas & ægida,
Currumque & rabiem parat.*

KROTKA NAUKA O POCZĄTKACH RACHUNKOW

*Początki Rachunkow są: 1. Prosta Numeracya 2.
Addycya, 3. Subtrakcyja, 4. Multyplikacya, 5.
Dywizyja, 6. o składaney Liczbie, 7. o Łamaney
Liczbie, 8. o Regule Detry.*

§. I. O NUMERACTI.

Liczba pisze się tak:

<i>Szkolna:</i>	I.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
<i>Kościelna:</i>	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	XIII.	XIV.
	15.	16.	17.	18.	19.	20.	30.
	XV.	XVI.	XVII.	XVIII.	XIX.	XX.	XXX.
	40.	50.	60.	100.	200.	300.	500.
	XL.	L.	LX.	C.	CC.	CCC.	D.
							M.

Z tego niech będzie taka naprzykład *Numeracya.*

3, 7 6 5', 8 0 4, 3 4 6

W którym przykładzie figura, od końca zaczy-
nając, położona w pierwszym miejscu *znaczy* po-
jedynczą liczbę czyli iak jest w sobie.

w Drugim - - - - - Dziesiątki,
w Trzecim - - - - - Sta.
w Czwartym - - - - - Tyśiące.
w Piątym - - - - - Dziesiątki Tyśiąców.
w Szóstym - - - - - Sta Tyśiąców.
w Siodmym - - - - - Miliony.

w Osmym

w Osmym - Dziesiątki Milionow.

w Dziewiątym *znaczy* Sta Millionow.

w Dziesiątym Tyśiące Millionow *Śc.*

Dla tego gdy dana będzie liczba do zrachowania, podziel ją *naprzód* na części od prawey ręki pozawszy tak by każda zawierała trzy liczby. W pierwszey części będą *naprzód* jedności, potym dziesiątki y setiny proste, w drugiey jedności dziesiątki, setiny tyśiącow, w trzeciey jedności, dziesiątki, setiny Millionow y tak daley; *Powtóre* nad każdą siódmą liczbą, licząc od prawey ręki, kładni kreski, nad pierwszą siódmą iedną kreskę, nad drugą dwie y tak daley, jedna kreska *znaczyć* będzie Milliony, dwie biliony *Śc.* To gdy zachowasz, łatwo wyczytasz każdą liczbę; *naprzykład* wyżej tu położoną tak. Trzy tyśiące Millionow, siedmset sześćdziesiąt pięć Millionow, ośmset cztery tyśiący, trzyśta czterdzieści sześć Złotych.

§. II. A D D Y C T A.

Addycya. Jest wielu liczb w jedną zebranie, *naprzykład.* Zapłacił kto za Sukno Złotych

-	-	-	-	-	262.
Za jedwab	-	-	-	-	153.
Za płotno	-	-	-	-	42.
Za czapkę	-	-	-	-	10.

Wychodzi Summa Wydatku 467.

Kiedy rachujesz, rachuy każdą z osobna Kolumnę od pojedynczey *zaczynając* liczby; y jeżeli w pierwszey Kolumnie liczba, to jest w prawey uczyli więcej, niż iedną figurę, tedy pisz tę która po prawey przypada ręce, pod pierwszą kolumną to jest pod pojedynczemi liczbami, która zaś po lewey ręce jest, *złączona* ma byđ z następującą kolumną, tak y z inszemi *postępuy* sobie kolumnami,

mowiąc naprzykład: 2. a 3. czynią 5. a 2. są 7. pi-
szę tedy pod linią w prost pierwszej kolumny 7. y
nic nie zostaje. Potym w drugiej kolumnie 1. y
4. są 5. 5. y 5. są 10. a potym 6. czynią 16. Piszę
6. a jedno zostaje. Naostatek 1. pozostałe a 1. są 2.
2. y 2, czynią 4. Piszę także 4, mam tedy Summę
z wielu zgromadzoną 467.

Proba Addycyi niżej będzie po Subtrakcyi.

§. III. SUBTRAKCYA.

Subtrakcyja, jest mniejszey liczby od większey
odcięcie. Naprzykład.

Miał kto dochodu	- - -	38204. Złotych.
Expensy zaś	- - -	9163.
Zostać się powinno	- - -	<u>29041.</u>

Proba 38204.

W tym przykładzie, iako y inszych, gdy odci-
gasz, odciągay pojedyncze liczby od pojedynczych,
dziesiątki od dziesiątkow, y tak daley, w tym od-
ciąganiu, jeżeli dolna liczba przewyższać będzie
górną, do gorney pożycz jednego od liczby poblis-
kiej; w czym *obserwuy* że kiedy pożyczasz 1. od
liczby pobliskiej w gorney rydze, czyli linii, na-
przykład 3. to 3. od którego pożyczyles 1. zmniej-
sza się, y staie się 2. lecz lepiej to wydaie się zpra-
ktyki.

Naprzod 3. od 4. zostaje się *jedno*, piszę tedy 1.
pod linią. *Mowię powtore* 6. od 0. albo nulli nie mo-
gę odciąć, pożyczam od pobliskich 2. jedno, y toż
przydaie do tey nulli czyli cyfry y staie się 10. te-
dy mowię, 6. od 10. zostaią 4. które piszę pod li-
nią; *Potrzenie*. Ponieważ od liczby 2. już pożyczyl-
łem *jedno*, toć iuż nie zostało się z liczby 2. tylko
1. a przeto mowię, 1. od 1. nic; kładę tedy nulle
pod linią. *Potym* 9. od 8, kiedy nie mogę odciąć,
poży-

pożyczam od następującej liczby 3. *iedno*, które łączę z 8. y czyni mi 18. dla czego mówię znowu 9. od 18. zostaje 9. y piszę 9. pod linią. *Naostatek*. Gdy od 2. niema co odciągać, przenoszę też same 2. niżej, y wyidzie mi też reszta wyżej położona 29041.

Proba czyni się przez Addycyą Expensu 9163.
z Resztą - - - - 29041.

żeby wyszedł dochód czyli percepta 38204.

Podobnym sposobem Addycyi probę uczynisz przez Subtrakcyą, tak postępując w wyższym przykładzie przy Addycyi położonym; opuściwszy iedną linią, naprzykład pierwszą 262. znieś następujące trzy linii czyli liczby dane w iedną summę, ta będzie 205. którą od ciagni od summy ge- 467. neralney jako tu widzisz, za resztę powinna 205.

wyniść liczba opuszczona, jeżeliś bez 262. omyłki znośił liczby dane. Lecz tey proby na ten czas używać należy, gdy niewiele jest linii danych do zniesienia, bo gdyby wiele ich było, jako się zdarza w Regestrach wielkich, natenczas lepiej byś probę uczynił powtórnie zbierając w iedną summę też same liczby dane, lecz przeciwnym sposobem, to jest, jeżeliś wprzod zbierał w iedną summę liczby zaczynając z dołu a postępując w górę; powtórnie zacznij zbierać też same liczby z góry na dół postępując. Jeśli tym sposobem znaydziesz summę równą we wszystkim pierwszey, dowód oczewisty będzie dobrze zniesionej summy.

§. IV. MULTYPLIKACYA.

Multyplikacya, jest iedney liczby przez drugą sobie położoną: to jest *Multyplikatora*, na większą rozmnożenie.

	A	B	C
Multy- pliko- wane przez	724	4960	37640
	3	40	243
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	2172	198400	112920
			150560
		75280	
		<hr/>	
		9146520	

Kiedy multiplikujesz *vg.* A. 724. Przez 3. *moż*
najpierw trzy razy 4. czynią 12. piśzę 2. pod
linią a w pamięci zachowuję 1. *Powtórę* dwa razy
3. są 6. a 1. zachowane, czynią 7. które piśzę po-
dobnież pod linią. *Potrzenie* trzy razy 7. czynią 21.
dla czego piśzę pod linią całe 21. które położywszy,
wyidzie mi Summa 2172.

Tak uczynisz y z drugim przykładem B. gdzie
nadto uważyc potrzeba, że przez Cyfrę 0. nic nie
multiplikujemy, lecz zaraz bez multiplikacyi oneż
niżey pod linią kładziemy, przez następującą liczbę,
jako tam przez 4. wyższą multiplikując.

Tak y z trzecim C. y podobnymi przykładami,
w których ieżeli więcey niż ieden znayduie się
Multiplikatorow, więcey też wyidzie Summ par-
cyalnych, jako y tam z trzech multiplikatorow;
trzy wiersze czyli Summy, a z tych znowu, iedna
cała y zupełna; w takiej multiplikacyi która licz-
ba pod którą kłaś się powinna, obacz w przykła-
dzie C.

Proba Multiplikacyi niżey będzie po Dywizyi.

TABELLA PYTHAGORICA.

Służąca do łatwiejszego Multyplikowania.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
6	12	18	24	30	36	42	48	54	60
7	14	21	28	35	42	49	56	63	70
8	16	24	32	40	48	56	64	72	80
9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

§. V. DWIZYA.

Dywizya jest, gdy pewna Summa na wiele części równych dzieli się przez Dywizora. *vg.* Ma kto dochodu rocznego 12630. złotych, chce wiedzieć, wiele na jeden miesiąc z nich może expensować, przez miesiąc 12. więc piszę tak:

Dywizor	Dividendus	Quotus
12,	12, 6, 30,	1052.
	12 - -	12
	63	2104
	60	1052
	30	12630
	24	
	(6)	
	L 4	

Proba
przez
multy-
plika-
cyą.
Ponie-

Ponieważ *Dywizor* 12. ma dwa numery, także w liczbie którą dzielię, czyli która się nazywa *Dividendus*, biorę dwa numery, y znaczę punktem, pytając się: *Dywizor* 12. ile razy znajduie się w pierwszych dwóch numerach 12? raz, więc piszę 1. za linią y zaraz przez to 1. multiplikuię *Dywizora*, potym subtrakcyą czynię 12. od 12. nic się niezoftaie.

Naznaczam następującą liczbę 6. y oneż na dół przenoszę, w którey że *Dywizor* 12. nie może znajdować się, piszę przeto za linią Cyfrę 0. y biorę z góry nadół następujące 3. znacząc ie iak y drugie. A tak pytam się znowu *Dywizor* 12. ile razy znajduie się w 63? pięć razy; piszę tedy 5. za linią y przez one *Dywizora* multiplikuię, który przez 5. multiplikowany czyni 60. odciągam te 60. od 63. zostaną się 3. do których wziętą od góry następującą liczbę przydaię, to iest cyfrę 0. Tak naostatek pytam się: *Dywizor* 12. ile razy znajduie się w liczbie 30? dwa razy, piszę zaraz za linią 2. y multiplikuię przez te 2. *Dywizora* 12. y uczynią 24. odciągam te 24. od 30. zostaną się (6) które w probacyi do pierwszey dodać się powinny liczby.

Pozostała liczba 6. na łamaną liczbę pisać się powinna, w gorze te 6. pozostałe kładnąc, w dole *Dywizora* 12. tak $\begin{array}{r} 6 \\ \hline 12 \end{array}$ Albo też te 6. złote na gro-

12

sze się redukuią multiplikuiąc przez 30, produkt 180 groszy, będzie ukazywał, które dywiduiąc znowu przez 12. kwot wypadnie 15. bez żadney reszty. Więc znaczyć będzie pomieniony przykład, że na każdy miesiąc można expensować z daney Summy złotych 1052. y groszv 15.

Proba czyni się przez multiplikacyą, w którey *Dywizor* powinien multiplikować *Kwota* czyli wieloraza, liczba zaś ma wyniść ta (czyniąc ad-dy-

dycyą y reszty) która była podzielona , czyli *Dividendus*.

Mułyplikacyi Probę podobnym sposobem uczynisz przez Dywizyą. Produkt bowiem gdy będziesz dzielił przez iedną z liczb danych do mułyplikacyi, za wieloraz druga powinna wyniść. Tak w pierwszym przykładzie gdyś mułyplikował 724 przez 3. produkt wypadł ci 2172. dziel ten przez 3. wynidzie w wielorazie 3 | 217,2, | 724. jako tu widzisz, to jest druga liczba dana do mułyplikacyi.

$$\begin{array}{r}
 3 \mid 217,2, \mid 724 \\
 \underline{21} \\
 7 \\
 6, \\
 \hline
 12 \\
 12 \\
 \hline
 \end{array}$$

§. VI O SKŁADANEY LICZBIE.
po Łacinie Compositorum.

Składana Liczba zowie się ta, która różnego rodzaju rzeczy w sobie zamyka.

Przykład składaney Addycyi.

	Złote,	Grosze,	Szelągi.
Wydałem za Pszenicę	203	- 12	- - - 2.
Za Owies	132	- 1	- - - 1.
Za Jęczmień	28	- 22	- - 2
Za Siano	10	- - -	- 1
Za Chleb	1	- - -	
Summa wydatku	375	- 7	- - -

W takim, lub podobnym przykładzie z Szelągow 6. nayprzod czynię grosze 2. y też grosze do drugiey przykładam kolumny w którey grosze, a z groszy 37. czynię Złoty ieden, a resztę groszy 7. kładę pod groszami, Złoty zaś ow 1. złączywszy z inżemi złotemi uczyni Summę 375. zlot. gr. 7.

Proba czyni się przez Addycyą opuściwszy pierwszy

pierwszy wiersz, a potym tę Summę, od pierwszej odciągamy Summy, gdzie wyniść musi mi wiersz pierwszy opuszczony.

Przykład składaney Subtrakcyi.

	Zlot.	Gro.	Szel.
Miałem Percepty	265	- 18.	- - 1.
Expensowałem	99	- - 5	- - 2.
Zostaie się jeszcze	- - - 166	- - 12	- - 2.

W tym Liczby rodzaju dyspozycya co do wypisowania takąż, iaka y w Addycyi, to jest rzeczy gatunku podobnegoż kładą się w kolumnie sobie należącey, iako to szelągi pod szelągami, grosze pod groszami, &c. Ile razy zaś niższa liczba od wyższej odciągać się nie może, dla tego, że ją przewyższa, tyle razy do owey pożyczka się z pobliskiej kolumny jedno całe, y redukuje się na rodzaj ten, iaki ma w sobie owa liczba, do której się pożyczka, a w tej kolumnie z której się pożyczka, jedno ubywa. Tak tedy w położonym wyżej przykładzie postąpić sobie należy. Ponieważ 2. szelągi od jednego nie mogą odciągnąć, biorę jedną liczbę z pobliskiej kolumny, to jest grosz 1. tak mam z tamtym 1. szelągów 4. od których odciągając 2. zostają się 2. które 2. piszę pod linią pod kolumną szelągów. Odciągamy potym groszy 5. od 17. gdyż od 18. już jedno ubywa, zostaje się 12. y'tak daley sobie postępuję. Mieć więc będę reszty złotych 166. groszy 12. szelągów 2.

Examen czyli Proba czyni się przez Addycyą, to jest resztę przyłączając do mniejszej przed nią liczby, aby mi pierwszego wiersza liczba przywrocila się, jeżeli pomylenia w rachowaniu nie było.

Przy-

Przykład składaney Multyplikacyi.

Nayprzod redukować się maią wszelkie rodzaje na naymnieyszy rodzaj, jako gdybym chciał multiplykować złote, grosze, szelągi, dwa pierwsze muszę redukować na szelągi, potym Summa owe-go naymnieyszego rodzaju multiplykuie się. Wyciągniona zaś Summa przez multiplykacyą znowu redukuje się przez Dywizyą na większy rodzaj. Naprzykład. Ma kto expensu codziennego złotych 5. groszy 15. szelągów 2. wiedzieć pragnie iak wiele przez rok wynosi cała Summa expensu, to jest przez dni 365. Tak się tedy sprawować ma. Ponieważ groszy 30. czynią złoty 1. szelągi 3. grosz 1. składają; naprzod złotych 5. redukuje na grosze, multiplykując 5. przez 30. przydawszy do nich groszy 15. mieć będą summę groszy 165. te grosze redukuje na szelągi, multiplykując przez 3. dodawszy także szelągi 2. wynidzie Summa szelągów 497. Przeto ostatni ten rodzaj że jest naymnieyszy szelągów, multiplykuję przez rok, to jest przez dni 365. a wynidzie Summa 181405. Zeby zaś te szelągi mogły mi uczynić grosze, zażywam więc Dywizyi, dzieląc przez 3. która mi pokazuje bydź groszy 60468. y szeląg 1. Te znowu grosze na złote redukuje, zażywając teyże Dywizyi przez 30. Wynidzie mi złotych 2015. y groszy 18. Co się wypisuje jak należy.

		Złote	Grosze	Szelągi.
<i>Multiplicandus.</i>	A.	5. - -	15. - -	2.
<hr/>				
<i>Multiplykator.</i>	- - -	- - -	- - -	365.
<hr/>				
<i>Productum albo Summa.</i>		2015. -	18. - -	1.

Proba czyni się przez Dywizyą. To jest dzieląc Productum czyli Summę przez Multyplikatora, poczynaiąc od naystarszego gatunku, iako tu od złotych

tych resztę redukując na groszę, do których y te, które są w produkcie przydaię, y Dywizyą czynię w nich, y tak daley, a to dla tego, aby mi *Quotus* pokazał też Summę, którą ia multiplykował, jake iest liczba pod literą A.

Przykład składaney Dywizyi.

Naprzykład *Zołnierzy* 5. wzięli w zdobyczy 13486. Talerow bitych, złotych 6. groszy 24. szelągów 2. *Kwestya* iest, wiele z nich każdy na swoją *Osobę* wziął.

Praxis iest ta. Naprzod przez 5. dzielę Summę Talerow bitych, y mam Summy Talerow bitych na *Osobę* iedną 2697. y ieszcze pozostaie się Taler bity 1. który redukować muszę na złote przez 8. multiplykując, ile że tyle złotych w sobie zawiera Taler bity, do których dodaię Zł. 6. położone w przykładcie, które skupione, wynoszą Summę zł. 14. którą dzielę przez 5. a mieć będę na iedną *Osobę* złotych 2. y ieszcze zostaną się 4. złote, które redukuję na grosze multiplykując przez 30. dodaię grosze w przykładcie położone to iest 24. które wraz czynią Summę groszy 144. A te grosze dzielę przez 5. y wychodzi mi na *Osobę* groszy 28. y ieszcze zbywaią groszy 4. które redukuję na szelągi przdz 3. multiplykując, a przydaię 2. szelągi z przykładu, uczyniwszy Dywizyą tych szelągów, mam na *Osobę* iedną szelągów 2. y ieszcze

$$\frac{4}{5}$$

Więc ieden *Zołnierz* weźmie 2697. Talarow bitych, Złotych 2. groszy 28. szelągów 2. y $\frac{4}{5}$ co się rzetelniey wypisnie.

Zolnierze 5 | Talery bite, Złote, Grosze Szel.
 | 13486 | 2697. 6 - 24 - - - 2
 | 10 |

34

30

48

45

36

35

Reszta Tale-
row bitych

1

8

5 | 14 | 2 Złote
 | 10 |

Reszta złotych

4

30

5 | 144 | 28 Grosze.
 | 10 |

Reszta Groszy

44

40

4

3

5 | 14 | 2 $\frac{4}{5}$ Szelągi
 | 10 |
 (4)

Proba tey Dywizyi czyni się przez Multyplikacyą poprzedzaiącą ią. To iest wszystkie Produkta, czyli Summy parcyalne na Osobę przypadaiące kładą się porządkiem wraz z swemi (ieśli są iakie) fraktami, lub minucyami y multypliknią się zaczy naiąc od najmniejszego rodzaju przez swego Dywizora. Dodaiąc owego Numeratora z Fraktu czyli Minucyi, to iest gorną liczbę, a z multyplikowawizy

wawszy najmniejszy Produkt, powinienem z tey Summy uczynić grosze, a co się zoſtaie od groszy, pod tym najmniejszym Produktem położyć, y tak daley poſtępię Multiplikatora poſuwaiąc pod dalfze Produkta, zawſze z mnieyſzego rodzaju więkſze czyniąc, czyli redukuiąc na więkſze, przydaiać to do naſtępiących kolumn rodzaj ten w ſobie maiących. A tak poſtępowawszy, gdy mi reprodukowana zoſtanie liczba ta, którąm dzielił, do-
brze uczyniona ieſt Dywizya. Co się pokazuie - -

	Talerybite	Zlo.	Gro.	Szel.
Produkta, co się do- ſtaie na Otobę.	2697	— 2	— 28	— 2
Multiplikator	5	5	5	5
z Dywizora				4
Summa reprodukowa- na którąm dzielił.	13488	— 6	— 24	— 2

§. VII. O ŁAMANEY LICZBIE po Łacinie *de Fractis*.

Łamana Liczba która y *Frakcyą* czyli *Minucyą* nazywa się. ieſt część lub części iedney iakiey całej liczby, na wiele rownych części podzieloney. Jako gdyby się rzecz iaka cała dzieliła na trzy rowne części, a z tych kto dwie części otrzymał, mówiloby się, że ma dwie trzecie części, to ieſt 2 które *Frakcyą* czynią.

3

Przeto do wyrażenia łamanych liczbow dwa ſą potrzebne numera, ieden który się nad linią piſze, a zowie się *Numerator*, czyli rachuiący, że liczy części, wiele z owey całej rzeczy podzieloney ich ieſt; Drugi, który się pod linią kładzie, y zowie się *Denominator* albo wymieniający, że wymienia na iakie

kie części ta rzecz cała była podzielona, to jest, na trzy, cztery, dziewięć, &c. iako to.

I,	I,	2,	4,	II. &c,
2	3	7	9	20

Które Frakcye tak się wymieniaią czyli wymawiają: *połowa, jedna trzecia, dwie siódme, cztery dziewięte, iedynaście dwudziestych &c.* rozumie się część lub części.

Jeśli *Numerator* rowny będzie *Denominatorowi* Minucya równa jest iedney całej rzeczy Tak $\frac{3}{3}$ równa się iedney całej na trzy części równo $\frac{3}{3}$ podzieloney. Są bowiem wszystkie części owej całej rzeczy, więc 3 są 1. Także $\frac{5}{5}$, $\frac{6}{6}$, $\frac{8}{8}$. &c.

Znaczą 1. - $\frac{3}{3}$ Ztąd pokazuje się, że *Unitas* albo iedno jest ta rzecz cała podzielona na trzy, pięć, sześć &c. części.

Jeżeli *Numerator* przewyższać będzie *Denominatora*, tedy Minucya będzie coś więcej znaczyć niż iedną rzecz całą. Tak $\frac{4}{3}$ więcej wyraża, jak iedną rzecz całą na $\frac{4}{3}$ trzy części rozdzieloną, bo procz tego iż pokazuje mi iedną rzecz na trzy części podzieloną, ieszcze część nad jedną $\frac{1}{3}$.

Podobnie $\frac{16}{5}$ znaczy trzy rzeczy całe, $\frac{16}{5}$ y ieszcze $\frac{1}{5}$.

5

§. VIII. REGUŁA TRIUM.

Reguła Trium albo *Trzech*, inaczej *Złota*, albo *Proporcji*, jest sposob wynaydowania z trzech liczbow wiadomych, czwartey niewiadomey, z których w porządku położonych, pierwsza z trzecią, druga z czwartą liczbą, którey dochodzić mamy, mieć powinna proporcją. *Przy-*

Przykład Pierwszy.

Jeden Łokieć Sukna, które ja kupię, płaci Złotych 14. Pragnę wiedzieć, wiele złotych wyliczyć należy za Łokci 26. W tey okoliczności tak postąpić należy. Liczba ta, o której jest kwestya, iako w tym przykładzie, Łokci, powinna się kłaść *w trzecim miejscu*. *Powtórę* Liczba, która w rodzaju takowąż rzecz znaczy, iako liczba w trzecim miejscu, kładzie się *na początku*, a taka liczba w tym przykładzie jest Łokieć 1. *Potrzenie* ostatnia która się jeszcze została liczba iako to tu Złotych 14. w szrodku samym lokować się powinna, iako niżej wyraża się.

Łokieć	Złote	Łokcie
1. - -	14. - -	26?
	26	
	<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>	
	84	
	28	
	<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>	
<i>facit</i> - -	364	

Tak ułożywszy liczby, liczbę tu w szrednim miejscu położoną, która jest 14. moltiplikuję przez owę, która jest w trzecim miejscu, to jest przez 26. Lub *przeciwnie* 26. przez 14. która tak moltiplikowana, wyniesie Summę 364. *Złotych*, którą ja za Łokci 26. Sukna (a Łokieć jeden płaci po Złotych 14) powinienem wypłacić.

Proba w tym lub podobnym przykładzie czyni się, moltiplikując wynalezioną liczbę 364. przez pierwszą Produkt wypadający powinien być równy drugiemu produktowi, gdy będzie się moltiplikowała druga przez trzecią liczbę wrzędzie.

Przykład Drugi.

Kupiłem za Złotych 4. pewnego Towaru funtow 12. pytam się, wiele funtow mogę kupić za Złotych 20. Podług wyżey daney Instrukcyi. układam liczby tak.

Zło-

Złote	Funt	Złote
4. - -	12. - -	20.
	20	

4	24.	0	60	Tylo funtow kupić mogę.
	24			

- Y sprawiam się tym sposobem, jako w przeszłym razie. Lecz oprócz tego, przez liczbę w pierwszym miejscu położoną, to jest przez 4. Summę z Multyplikacyi wyciągnioną, dzielę, która podzielona, kładzie mi apart czyli na boku 60. to jest, że 60. Funtow za Złotych 20, kupić mogę, jeżeli za złotych 4. funtow 12. kupięm.

Proba. Kwot 60. Multyplikuy przez Dywizora 4. ażeby znowu wyszła Summa 240. Złotych.

Przykład Trzeci.

Pierwszemu podobny: pewien kupił 18. Funtow niejakiego Towaru za Złotych 15. pyta się, ile zapłacić ma za tegoż towaru Funtow 24? Odpowiadam że 20. Złotych, tegoż zażywając sposobu y probacyi co y w wyższym przykładzie. *Naprzykład.*

Funt	Złote	Funt
18. - -	15. - -	24.
	24	
	60	

	30			
18	360	36	20	Złotych powinien dać.

Przykład Czwarty.

100. Złotych Prowizyi roczney czynią 6. Złotych, pytam się, wiele złotych 2652. Summa kapitału uczyni prowizyi? W czym taki proceder.

M

Zła-

Złote	Procent	Złote
100.	- - 6.	- - - 2652.
		6.

10		0		15,912		159.	Prowizyi
				10			tylo
				<hr/>			
				5,9.			
				50			
				<hr/>			
				- 9,1			
				90.			
				<hr/>			
				12.			

Ułożywszy, między sobą *numera*, liczbę w trzecim miejscu położoną, multiplikuję przez średnią, y wyciągnioną Summę z tey multiplikacyi dywiduję przez pierwszą, z ktorey Dywizyi ponieważ wychodzi mi wieloraz, czyli według Łacińskiego języka *Quotus* mający liczbę 159. Znak jest, że Summa Kapitału przerzeczona tylo przyniesie roczney prowizyi, komputując od sta po 6. Złoty.

Proba iako wyżey przez multiplikacyą; Dywizora 100. pod Summę z Dywizyi wyciągnioną, to jest pod 159. podkładając, y (12.) owe, co się pozostały, przyłączając, ażeby pierwsza Summa z Multiplikacyi uczyniona, to jest 15912. Złoty wyszła.

Przykład Piąty.

Dwa przyjaciele chcąc wspólnie handel trzymać, składają pewną Summę, na którą *ieden* 1000. Złoty *drugi* 1500. swoich daie, zarabiają potym złotych 420. Pytam się wiele każdy z nich podług proporcji należytey z owego zylku czyli profitu powinien otrzymać?

Pierwszy wezmie - 168 - *Drugi* 252. Złoty. Czego dochodząc taką czynię operacyą.

Dla

Dla pierwszego Operacya.

	Złote	Profit	Złote
Daie Pier-	1000	420.	- - 1000
wszy			
Drugi	1500		
	<hr/>		
	25 00,	- 420	- 10 00 Pier-
		10	wszego.
	<hr/>		
	25 4200	168	- Tylo
	25		bierze,
	<hr/>		
	170.		
	150.		
	<hr/>		
	200		
	200.		

Dla drugiego.

Złote	Profit	Złote
25 00	420. - -	15 00
	15	
	<hr/>	
	2100	
	420	
	<hr/>	
	25 63,0,0	252, - - - Tylo
	50	bierze,
	<hr/>	
	130	
	125	
	<hr/>	
	50	
	50	

W takiej iaka się tu pokazuje operacyi, ułożywszy swoim porządkiem numeru. *Naprzód* Parcyalne, czyli co który dał z Summy Przyjacioł przez addycyą do kupy zniefiesz. *Powtore* Summę pierwszego Osobistą w trzecim mieyscu położoną, 10,00, odciawszy od niej dwie Cyfry, żeby się dłużej nie bawić, położysz pod profitem y Summę

profitu, to jest 420. przez te 10. moltiplikować będziesz. *Potrzebie* wyciągnioną z tey moltiplicacyi Summę generalną 25|00, podobnież od niey dwie Cyfry odiawszy Dywidować będziesz, a co w takiej Dywizyi wynidzie, to na frone naznaczyż, y znaczyć będzie, że pierwszy tyło z produktu tego 420. Złotych dla siebie odebrać ma, to jest 168.

Podobnaż akcyja y z drugą Summą Ofobistą. Co się tycze drugiey Osoby. Jeżelibyś zaś chciał tego mieć *Probę* więc probować będziesz przez addycyą, Summę pierwszego z zysku odebraną to jest 168. Złotych z Summą drugiego znosząc, ażeby cały zysk y profit wyszedł, to jest - 420 - Złotych.

Podobny przyktad Pierwyszemu z Frakcyą.

	Złote		Złote
<i>Pierwszy</i> -	26.	<i>Zarobek</i> -	12.
<i>Drugi</i> - - -	14.		
	<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>		
	40. - -	12. - -	26. Na pierwszego
		26	Operacya.
		<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>	
		72	
		24	
	<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>		
	40 312 7	$\frac{32}{40}$	Pierwszy bierze
<i>Na - Frakt (32)</i>			
40. - -	12 - - -	- 14.	Na drugiego.
	14.	8	
	<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>		
	40 168 4	40	Drugi bierze.
	160		
	<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>		
<i>Na Frakt. (8)</i>	=		

Przyktad Szofsty.

Ordynaryina w Polztcze, że Czerwony złoty czyni

czyni Złotych 18. Wiele uczynią Złotych Czerwonych Złotych 26?

$$\begin{array}{r} \text{Złote.} \\ \text{I.} \quad - \quad - \quad - \quad - \quad 18 \quad - \quad - \quad 26 \\ \quad \quad \quad \quad \quad \quad \quad \quad 26 \\ \hline \end{array}$$

Czynią - - - 468

Zważyć tu należy, że jeżeli Czerwony złoty uczynił tylko złotych 17. groszy 15. tedy nie będziesz moltiplikował 18. ale tylko 17. przez 26. zostawiając na stronie *dwadzieścia sześć put złotych*, y oneż na złote redukując. Z kąd owe 26. Czerwonych złotych tak wzięte, uczynią tylko - - - 455. Złotych.

Przykład Siódmy.

Pospolicie bywa że z Złotych 18. ieden Czerwony złoty mamy, wiele mieć się może Czerwonych złotych z 2643. Złotych.

Złote	†	Złote		†	Złotych
18. - - -	I - - -	26,4,3,	18, ,	146	15
		8,4,	7,2,		18
		1,2,3.	108.		

(15)

W tym przykładzie pomnieć potrzeba, iż ile razy mnieysza moneta redukuje się na większą, na przykład Złote lub Tynfy pierwey moltiplikowane przez trzy Szostaki, na Czerwone złote, w ten czas prosta służy *Dywizya*; dywidując liczbę w trzecim miejscu położoną, przez pierwszą, w *probie* zaś Dywizora za Moltiplikatora do produkowanych Czerwonych złotych składając. Jeżeli zaś

któ chce, ażeby każdy Czerwony złoty ważył złotych 17. y groszy 15. mają się brać zupełnie w 18. Złotych, a potym od nich naprzykład w tym Exemplum 146. puł złote odciągnąć, które na Czerwone złote obrocone, wyniosą Czerwonych złotych 151. groszy 15. Toż samo y o inſzey Monecie ma się rozumieć.

VOCABULA SELECTIONA.

A.

Abbas, Opat.
 Abdico Składam.
 Abditus skryty, tajemny.
 Abhorreo brzydę się.
 Abies, jedlina.
 Abjicio, odrzucam.
 Abluo, płoczę.
 Abnuo, odmawiam.
 Abominor, brzydę się.
 Abscondo, kryję.
 Absolvo rozgrzeszam.
 Abstineo wstrzymywam się.
 Absum nie masz mnie.
 Abunde, podostatku.
 Abundo, mam dostatek.
 Abutor, na złe używam.
 Ac, y, tak, jak.
 Accedo, przystępuję.
 Accendo, zapalam.
 Accerso, przywołuję.

A.

Accidit, przytrafia się.
 Accingo, mam się do czego
 Accipio, biore.
 Accipiter, jastrząb.
 Accumbo, siedzę.
 Accuso, oskarżam.
 Acer, ostry.
 Acetum, ocet.
 Acies, ostrość.
 Acti, właśnie jakby.
 Acuo, ostrzę, pobudzam.
 Acus, igła, plewa.
 Acutus, ostry głośny.
 Adamas, diament.
 Addico, przywołaszczam.
 Adeo, dochodzę.
 Adeo, tak bardzo.
 Adjicio, przykładam.
 Adimo, odejmuję.
 Admiror, dziwiuję się.

Adstrin-

Adstringo, obowięzuję.	Agricola, oracz rolnik.
Adsum, jestem przytomny	Ahenum, kociot.
Adversor, sprzeciwiam się.	Alacer, & ris, ochotny.
Adversus, przeciwko.	Albus, biały.
Adnor, podchlebiuję.	Algeo, zimno mi, ziębnę.
Æger, chory.	Alibi, gdzie indziej.
Ægritudo, choroba.	Alienus, cudzy.
Ægroto, choruję.	Alio, dokąd inąd.
Æmulus, przeciwnik.	Alioqui, vel in, inaczej.
Ænigma, trudna mowa,	Aliqua, którędykolwiek.
Æqui boni facio, ztąską przyimuję.	Allicio, zachęcam.
Æquus, rowny słuszny.	Allido, uderzam o co.
Aer, powietrze.	Alligo, wiązę.
Ærugo, rdza.	Alludo, przymawiam.
Æs, miedź, Æstas lato.	Alo, żywie, karmię.
Æstimo, wazę sobie.	Alter, drugi, wtory.
Ætas, wiek, lato.	Altercor, sprzeczam się.
Æther, powietrze.	Altus, wysoki, głęboki.
Ævum, wiek, wieczność.	Ambiguus, wątpliwy.
Affabre, sztucznie.	Amicio, okrywam.
Affatim, dostatecznie.	Amicitia, przyjacielstwo.
Afficio, wyrządzam.	Amicus, przyjaciel.
Affinis, powinnowaty.	Amnis, rzeka, strumień.
Affirmo, twierdzę.	Amænus, wesoly, miły.
Affligo, dręcze, trapię.	An, czy, jezeli.
Afluo, optywam.	Anas, kaczka.
Agger, grobla wat.	Anceps, wątpliwy.
Aggero, osypuję.	Anguis, wąż.
Agglutino, przykleiam.	Angustus, ciasny wąski.
Aggredior, przystępuję.	Animal, zwierzę.
Aggrego, przyłączam.	Annecto, przywięzuję.
Agilis, prędki, dziarski.	Annona, zboże.
Agito, trzęse, ruszam.	Annulus, pierścień.
Agmen, gromada, kupa.	Annus rok.
Agnomen, przezwisko.	Ansa przyczyna.
	Anser, Gęś.

Antecedo, przodkuie.	Affer, tarcica.
Antecello, przewyższam.	Asequor, dostępuie.
Antehac, przedtym.	Affero, twierdze.
Antequam, wprzod niż.	Affilio, przyskakuię.
Antidotus, & um, lekar-	Affo, piekę.
(stwo.	Affumo, przyimuię.
Apis, pszczoła.	Ast, atqui, ale.
Apparo, gotuię.	Atque, y iako tylko.
Appello, nazywam.	Atrox, okrutny.
Appeto, pragne.	Attamen, ale, jednak.
Apprime, barzo wybornie.	Attendo, pilnuie.
Aptus, sposobny.	Attento, kusze się o co.
Aqualis naczynie do wody.	Attingo, dosiegam.
Arbitror, mniemam.	Avaritia łakomstwo.
Ardeo, goreię palam.	Auctor, sprawca.
Arena, piasek.	Aucupor, łowie.
Argentum, srebro.	Audax, śmiały.
Argumentor, dowodzę.	Avello, odrywam.
Arguo, pokazuię.	Averfor brzydze się.
Aries, baran.	Augeo, przyczyniam.
Arista, ość w kłosie.	Augur, wieszczek.
Arma, broń, woyna.	Auguror, prorokuie.
Arripio, porywam.	Avidus łakomy chciwy.
Ars, nauka, sztuka.	Avis ptak. Aula Dwor.
Artus, członek.	Avoco odmawiam.
Arundo, trzcina.	Aureus złoty.
Arx, zamek, twierdza.	Auris ucho.
Asper, chropowaty.	Aurum złoto.
Aspergo, pokrapiam.	Auspikor poczynam.
Aspernor, gardzę.	Aut albo, abo.
Aspis, żmija	Autem zaś.
Affentior, trzymam z kim.	Auxilior ratuię.
Affentor, pochlebię.	Axis, oś uwozu, biegun.

B.

Bachanalia Miesopust.

B.

Balneæ vela, orum łaznia.

Bapti-

Baptisma <i>Chrześć.</i>	Bini <i>po dwu.</i>
Bellaria, orum, <i>wety.</i>	Biduum <i>dwa dni.</i>
Bellum <i>woyna.</i>	Blandior <i>pochlebię.</i>
Beneficus <i>dobroczynny.</i>	Boni consulo, <i>nam za</i> (<i>dobro,</i>
Benevolus, <i>życzliwy.</i>	
Biblia, orum, <i>Biblia.</i>	Bos <i>wół,</i>
Bibliopola, <i>ten co Księgi</i> (<i>przedaje.</i>	Buba <i>sowa.</i>
Bicubitalis <i>na dwa łokcie.</i>	Burbo <i>muł,</i>
	Butirum <i>masło.</i>
C.	C.
C adaver, <i>Trup.</i>	Carpo, <i>wrywam.</i>
Cæcutio <i>niedoyrzę.</i>	Castra orum, <i>oboz.</i>
Calcar <i>ostroga, ochota.</i>	Caveo <i>chronię się.</i>
Calceo <i>obuwam.</i>	Cavillor <i>szczypię.</i>
Calendæ, <i>dzień pierwszy</i> <i>Miesiąca.</i>	Caulis <i>kapusta, głąb.</i>
Caleo, <i>ciepło mi.</i>	Causa <i>przyczyna.</i>
Calix, <i>Kielich.</i>	Causor, <i>wymawiam się.</i>
Calleo, <i>umiem.</i>	Celebris, <i>vel er, sławny.</i>
Callis <i>ścieżka.</i>	Celer <i>prętki, porywoczy.</i>
Calumnior <i>potwarzam.</i>	Cælo <i>taię co przedkim.</i>
Calx <i>wapno, pieta.</i>	Censéo, <i>zda mi się.</i>
Campester & is, <i>polny.</i>	Celsitudo, <i>wysokość.</i>
Canalis <i>ryna.</i>	Centum <i>sto.</i>
Cancelli <i>krata szranki.</i>	Cepe vel cepa, <i>æ, cebula.</i>
Cani, orum, <i>suwe włosy.</i>	Certus <i>pewny.</i>
Canis, <i>pies.</i>	Cervix <i>szyja, kark.</i>
Cantilena, <i>Cantio, pieśń.</i>	Cervus <i>Jeleń.</i>
Capessio, <i>porywam się co</i> (<i>czynić.</i>	Cespes, <i>darń, kępa.</i>
Caput, <i>głowa, rozdział.</i>	Cete vel us, <i>wieloryb.</i>
Carbo, <i>wągiel.</i>	Chalybs <i>stal.</i>
Carcer, <i>więzienie.</i>	Chaos <i>mieszanina.</i>
Carex, <i>ziele tatarskie.</i>	Chelys <i>lutnia.</i>
Carmen, <i>wiersz.</i>	Chlamys <i>oponczka.</i>
Caro, <i>mięso.</i>	Chorea <i>taniec.</i>
	Cibaria orum <i>obrok.</i>
	Cicatrix <i>blizna, cięcie.</i>

Cicur ogłaskany.	Conficio sprawuję.
Cingo opasuję, obstepuję.	Confido ufam, tuszę.
Cinis popiół.	Confirmo potwierdzam.
Circa circiter, około.	Confiteor spowiadam się.
Circum koto, około.	Congregatio zgromadze- (nie.
Circumdo obtaczam.	Congruo zgadzam się.
Civitas Miasto.	Conjectura domysł.
Clades porażka, klęska.	Conniveo pobłazam.
Clam potajemnie.	Conor usiłuję.
Clamo wołam.	Consentaneus przyzwoity
Claudo zamykam.	Consolor pocieszam.
Clavis klucz.	Consuo zszywam.
Clementia łaskawość.	Contra naprzeciwko.
Clients ten co jest w opiece.	Contraho kurczę.
Clitellæ siódło.	Contrarius przeciwny.
Cocles jednooki.	Convenio zgadzam się.
Code: Księga.	Copia dostatek.
Cæna wieczerza.	Coquo warzę.
Cæno wieczerzam.	Coram, przed kim.
Cognomen nazwisko.	Corpus ciało.
Cohæreo zgadzam się.	Cortex skora.
Cohibeo hamuję.	Coturnix przepiórka.
Cohors orszak.	Crabro szerszeń.
Collega tegoż urzędu.	Cras jutro.
Collis, pagorek.	Crassus mięszy, gruby.
Colo czerzę, szanuję.	Crastinus, jutrzejszy.
Comedo, jem, trawię.	Creo, stwarzam.
Comitia orum, Szym.	Criminor, potwierdzam.
Comminiscor zmyślam.	Crocus, szafran.
Commoveo poruszam.	Crus, goleń.
Compages spoienie.	Cubile, łożo.
Complico składam.	Cucumis, vel er, ogorek.
Compos uczeńnik.	Cumprimis, osobliwie.
Concordo, zgadzam się.	Cunæ, kolebka.
Concors zgodny.	Cunabula, orum, kolebka.
Condemno potępiam.	Cupi-

Cupido, *żądza.*
 Cupidus, *chciwy.*
 Cupio, *żądam, życzę.*

D.

Damno, *potępiam.*
 Debeo, *powinienem.*
 Decas, *dziesiątek.*
 Decerno *postanawiam.*
 Decet *przystoi.*
 Decor, *ozdoba.*
 Dedecet *nieprzystoi.*
 Dedecus *nieśława.*
 Defendo *bronie.*
 Deficio *ustaję, słabieję.*
 Desleo *optakiwam.*
 Defungor *pozbywam.*
 Degener *wyrodek.*
 Dein deinceps, *potym.*
 Delector *cieszę się.*
 Deleo *mażę, gubię.*
 Deni & decem, *dziesięć.*
 Depopulo, *pustoszę.*
 Descendo, *zstępuię.*
 Deses *gnusny.*
 Desiderium *pragnienie.*
 Desidero, *pragnę.*
 Desipio *głupieję.*
 Despondeo, *poślubiam.*
 Desum *nie masz mnie.*
 Detego *odkrywam.*
 Deterior, *gorszy.*
 Diduco *rozprowadzam.*
 Digitus *palec.*

E.

Ebrius, *pijany.*
 Ebur *ślomiowa kość.*

Curo, *staram się.*
 Custos, *stroż.*
 Cutis, *skóra.*

D.

Dignitas, *godność.*
 Dignor, *raczę.*
 Dignus *godny.*
 Diligenter *pilnie.*
 Dimidium *połowica.*
 Dirimo, *rozwarzam.*
 Discedo, *odjeżdżam.*
 Discrepo *rożny jestem.*
 Disertus *rozmowny.*
 Dispar *rożny.*
 Ditio *Państwo.*
 Diu *długo.*
 Diverfus *rozmaity.*
 Dives *bogaty.*
 Docilis *pojętny.*
 Dogma *nauka, wyrok.*
 Dolus *zdrada, sztuka.*
 Donec *aż, poki.*
 Donum *podatek, dar.*
 Dubito *wątpię.*
 Dubius *wątpliwy.*
 Ducenti, *æ, a, dwieście.*
 Dulcis *śladki, mity.*
 Dum *aż, poki.*
 Duntaxat *tylko.*
 Duplex *dwoiaki.*
 Duplico *powtarzam.*
 Dux, *Xiąże, Wodz.*

E.

Ecclesia, *Kościół.*
 Eclypsis, *zacięcie.*

Edax, żarliwy, obżarty.	Evado, uchodzę.
Educo, wywodzę.	Evanesco, znikam.
Efficio dokazuję,	Evello, wyrrywam.
Effigies, obraz.	Eventus, powodzenie.
Efflagito żądam.	Everto, obalam.
Effodio wykopywam.	Evoco, wywołuję.
Egenus ubogi.	Evolo, wylatuję.
Egeo niemam.	Evolvo, rozkładam.
Elido dawię, wyrzucam.	Exaggero, rozszerzam.
Eligo obieram.	Exantlo, pracuję.
Eloquens wymowny.	Excedo, przewyższam.
Eloquentia krasomostwo.	Excellentia, zacność.
Emitto wypuszczam,	Excello, przechodzę kogo.
Emungo ucieram nos.	Excido, wypadam.
En, oto, ono, owo.	Excito, budzę.
Enim albowiem.	Excuso, wymawiam.
Enitor, uśiłuję.	Executio, wybiłam.
Enucleo wykładam.	Exerceo, robię.
Enumeratio wyliczanie.	Exercitus, Wojsko.
Episcopus Biskup.	Exhibeo, stawiam.
Epistola List.	Exigo, domagam się.
Epitaphium nagrobek.	Exiguus, mały.
Epulæ, bankiet.	Eximius, wyborny.
Epulor bankietuję.	Existimo, rozumiem.
Equidem zaiste.	Exolesco, wietrzeję.
Equito na koniu iezdzę.	Exordium, początek.
Erado wymażuję.	Exorno, zdobię.
Erga, przeciwko, ku.	Expando, rozciągam.
Ergo więc.	Expedio, wyprawuję.
Erubescō wstydzę się.	Expendo, rozważam.
Erudio ćwiczę.	Experior, próbuję.
Erumpo wypadam.	Expers, bez jakiej rzeczy.
Esurio taknę.	Expeto, proszę, żądam.
Etenim bo, albowiem.	Explano, wykładam.
Etiam też.	Expolio, ćwiczę.
Etsi acz, aczkolwiek.	Exposco, żądam.

Expostulo, <i>uskarżam się.</i>	Extirpo: <i>wykorzeniam.</i>
Exprobro, <i>wyrzucam.</i>	Exto, <i>iestem.</i>
Expungo, <i>wymazuję.</i>	Extruo, <i>budnię.</i>
Execror, <i>przeklinam.</i>	Extendo, <i>rozciągam.</i>
Exequiæ, <i>pogrzeb.</i>	Extollo, <i>wynoszę.</i>
Exequor, <i>wykonywam.</i>	Extorqueo. <i>wydzieram.</i>
Existo, <i>iestem.</i>	Extorris, <i>wygnaniec.</i>
Expecto, <i>czekam.</i>	Exulo <i>na wygnaniu iestem.</i>
Expuo, <i>wypluwam.</i>	Exuo, <i>zwłoczę.</i>
Extinguo, <i>gaszę.</i>	Exuviæ, <i>tupiskora.</i>

F.

Faceſſo. <i>sprawuję.</i>
Facetiæ, arum, <i>żart.</i>
Facinus, <i>niecznota.</i>
Facultas, <i>dozwolenie.</i>
Falx, <i>sierp, kosa.</i>
Fama, <i>ślawą, wieść.</i>
Famulor, <i>śłużę.</i>
Farcio, <i>natykam.</i>
Fasces, <i>urząd.</i>
Fateor, <i>przyznawam.</i>
Faveo, <i>sprzyjam.</i>
Fel, <i>żółć.</i>
Fenestra, <i>okno.</i>
Feriæ & Festum, <i>Święto.</i>
Ferus, <i>okrutny.</i>
Fides, <i>wiara.</i> Fido <i>ufam.</i>
Finis, <i>koniec,</i>
Flaccifacio, <i>lekce sobie</i> (<i>ważę.</i>)

G.

Garrigo, <i>szepcę.</i>
Gaudium <i>wesele.</i>
Gaza, <i>skarb.</i>
Gelu, <i>mroz.</i>
Gener <i>zięć.</i>

F.

Fluvius, <i>rzeka.</i>
Focus, <i>ognisko,</i>
Fodio, <i>kopam,</i>
Fædus, <i>i, szpetny.</i>
Folium, <i>Liść, karta.</i>
Formido, <i>strach.</i>
Fornax, <i>piec.</i>
Fortis, <i>mocny, mężny.</i>
Frater, <i>Brat.</i>
Fraudo, <i>zdradzam.</i>
Fraus, <i>zdrada.</i>
Fremo, <i>mruczę.</i>
Frigus, <i>zimno.</i>
Fusor literarum, <i>Gisier co</i> <i>litery odlewa.</i>
Fulcio, <i>podpieram.</i>
Fumus, <i>dym.</i>
Fur, <i>złodziey.</i>

G.

Genero, <i>rodzę.</i>
Generosus <i>mężny, zacny.</i>
Genus, <i>narod.</i>
Gigas, <i>olbrzym.</i>
Glacies, <i>lod.</i>

Gladius

Inculco, przypominam.
 Incunabula orum, pielucha
 Inde, z tamtąd.
 Indignor, gniewam się.
 Indignus, niegodny.
 Indoles, umysł.
 Infans, niemowlętko.
 Infantia, dzieciństwo.
 Informo, ćwiczę, ucze.
 Infra, nad, niżej.
 Inimicus, nieprzyjaciel.
 Indico. as, pokazuję.
 Initium, początek.
 Inops, ubogi.
 Infidix, zasadzka.
 Infimulo, potwarzam.
 Instar, nakształt.
 Instituo, nauczam.
 Insto, następuję.
 Instruo, gotuję.

L.

Labesco, słabieję.
 Labor oris, praca.
 Lac, lactis mleko.
 Lacrimo, v. or, płaczę.
 Lacus, jezioro, staw.
 Lætor. wesele się.
 Lampas, kaganiec.
 Langveo langvesco mdleję
 Largior, dawe, daruję.
 Lateo, kryję się, taię się.
 Later, cegła.
 Latus, szeroki.
 Læa, & Læna, Lwica.
 Legio, ułec, chorągiew.
 Legumen, jarzyna.

Intelligo, rozumiem.
 Inter, między.
 Interdum podczas.
 Interpres, tłumacz.
 Interpretor, wykładam.
 Intra wewnątrz.
 Jucundus, przyjemny.
 Judex, Sędzia.
 Juglans, orzech włoski.
 Jungo, złączam.
 Jurgo, swarzę się.
 Juro przysięgam.
 Jus, prawo, sąd.
 Jusjurandum przysięga.
 Justitium, sądow wywo-
 (tanie.
 Justus, sprawiedliwy.
 Juventus, młodość.
 Juvo. pomagam.
 Juxta, wedle, zaraz.

L.

Lenocinar, pobtażam.
 Lens, dis, gnida.
 Leo, Lew.
 Lepor, przyjemność.
 Lepus zając.
 Levo, podnoszę.
 Lex, ustawa, prawo.
 Liber bri, Księga.
 Libra, funt.
 Lien, śledziona.
 Lignum, drzewo.
 Ligo wiąże, zawięzuję.
 Limen, prog.
 Limes, granica.
 Lis, zwada, swar.

Lite-

Literæ, *list, nauka.*
 Lixivium, *tug.*
 Locuples, *bogaty.*
 Locus *mieysce.*
 Lodix, *kołdra.*
 Longinquus *daleki.*
 Longus *dtugi.*

M.

Magnificus *Wielmożny*
 Majestas *wspaniałość*
 Mando *rozkazuie.*
 Manubiæ, *tub.*
 Mare, *morze.*
 Margo, *brzeg.*
 Martyr, *Męczennik.*
 Mas, *męszczyzna.*
 Mastyx, *bicz.*
 Mater, *Matka.*
 Mel, *miod.*
 Memor, *pamiętny.*
 Mens, *myśl.*
 Mentior, *klamam.*
 Merces, *zapłata.*
 Mercor, *kupuie.*
 Mereo & or, *zasługuie się.*
 Meridies, *południe.*
 Metior, *mierzę.*
 Metor, *rozmierzam.*
 Miles, *zotnierz.*

N.

Nam namque eo, *albo-*
 (*wiem.*)
 Nata, *corka.*
 Natio, *narod.*
 Natrix, *wąż wodny.*

Lucerna *lampa, latarnia.*
 Lugeo *placze, żaluję.*
 Lucror, *zyskuie.*
 Lumen, *światłość.*
 Luo *omywam.*
 Lupus, *wilk, szczuka.*
 Lux *światło, dzień.*

M.

Mille *tyśiąc.*
 Milliarium, *mila.*
 Minæ, *groźba.*
 Minor *groźę.*
 Mirificus, *dziwny.*
 Modus, *mierność.*
 Mænia, *um, mury.*
 Molestus, *przykry.*
 Moror, *mieszka.*
 Mors, *śmierć.*
 Mos, *zwyczaj.*
 Mulceo, *głazczę.*
 Mulier, *Niewiasta.*
 Multiplex, *rozmaity.*
 Multiplico, *rozmnażam.*
 Mulcto as, *karzę.*
 Munificus, *szczodroblivy.*
 Munus, *dar, powinność.*
 Mutuo, *pożyczam komu.*
 Mutuor, *pożyczam u kogo.*

N.

Nauci, *fraszki, ładaco.*
 Navis, *okręt.*
 Ne, *aby, nie. Nec ani.*
 Nectar, *napoy słodki.*
 Necto, *zwięzuję.*

Nemo.

Nemo nikt. Neo przede.
 Nepos. wnuk synowiec.
 Neptis, wnuczka.
 Neque, ani.
 Nequeo, niemogę.
 Ni & nisi, jeśli nie.
 Niger, czarny.
 Nigredo czarność.
 Nihil, nic.
 Nimium, aż nazbyt.
 Ningit, śnieg pada.

O.

Oberex zapora.
 Oblector, cieszę się.
 Obsecro, proszę.
 Obsequor, postuguję.
 Obses, zakładnik.
 Obstringo, obowiązuje.
 Occidens, zachod.
 Occiput, tył głowy.
 Occultus, skryty.
 Odoror, wącham, czuję.
 Offero, ofiaruję.
 Officium, uczynność.
 Omen, znak, otucha.
 Ominor. prorokuje.
 Omnipotens, Wszzechmo-
 (cny).

P.

Pabulor, pasę się.
 Pacificor, umawiam się.
 Palor, aris, błąkam się.
 Plaudo, klaszkałam rękoma.
 Panis, chleb.
 Papaver. mak.

Nitor, polegam.
 Nix, śnieg.
 Nota, znak.
 Novissimus, ostatni.
 Nubes, obłok.
 Nudo, obnażam.
 Nudus, nagi.
 Nugæ, bajki, bałamuśtwo.
 Nugor, plotę, bałę.
 Nundinæ, jarmark.
 Nuptiæ, wesele, gody.

O.

Onero, obciążam.
 Operor, robię, czynię.
 Opes; bogactwo.
 Opinor, mniemam.
 Opitolor, ratuję.
 Oportet, potrzeba.
 Optimates, Panowie prze-
 (dni).
 Orbis, świat, talerz.
 Ordior, poczynam.
 Ordo porządek, stan.
 Osculor, całuję.
 Ovile, owczarnia.
 Ovis, owca.
 Ovo tryumfuję, krzycząc

P.

Par, rowny, para.
 Parabilis. łacny do nabycia
 Paratus, gotowy.
 Pareo, posłuszny jestem.
 Paries, ściana.
 Pars, część, strona.

N

Parti-

Particeps, ucześnik.
 Partior, dzielię.
 Pascha, Wielkanoc.
 Pater, Ociec.
 Pavo, Paw.
 Pauper, ubogi.
 Pecten, grzebień.
 Pectus, pierś.
 Pedes, itis, piechota.
 Pedester, pieszo, pieszy.
 Penes, wedle, przy.
 Pentecoste, Świątki.
 Percello, przerażam.
 Percontor, badam się.
 Percutio, uderzam.
 Perdix, kuropatwa.
 Perennis, wieczny.
 Periclitor, doświadczam.
 Pertinet, przynależy.
 Pervigil, czuwany.
 Pessundo, wniwecz obra-
 (cam.
 Phalanx, rota.
 Phrasis, sposób mowienia.
 Piger, leniwy.
 Piget, lenię się.
 Pix, smoła.
 Placeo, podobam się.
 Plango, narzekam.
 Plebs, pospolstwo.
 Plenus, pełen.
 Pluit, deszcz pada.
 Plurimum, wiele.
 Pœnitet, żal mi.
 Pollex, palec wielki.
 Polliceor, obiecuję.

Pomus, jabłoń.
 Pone, zakim, pozad.
 Poples, podkolanek.
 Populo, & or, pustoszę.
 Postea, potem.
 Posteaquam, skoro.
 Posteri, Potomkowie.
 Postquam, skoro.
 Postridie, nazajutrz.
 Postulo, żądam.
 Potestas, panowanie.
 Potior, iris otrzymuję co,
 dostaję.
 Poto, napiiam się.
 Præ, dla, od.
 Præcedo, uprzedzam.
 Præcello, przodkuję.
 Præceps, skwapliwy.
 Præcordia, wnętrzości.
 Præcox, ranny, rychły.
 Præcurro, wyścigam kogo.
 Prædo, rozbojnik.
 Prædor, rozbiiam.
 Præeo, uprzedzam.
 Prænomen, przezwisko.
 Præpes, prędki.
 Præs, dis, rękomyia.
 Præsepe, żłob.
 Præsces, przetożony.
 Præsto, as, daię.
 Præstolor, czekam.
 Præssum, jestem przeto-
 (żony.
 Præter, oprocz.
 Prandeo, obiadam.
 Precor, proszę, życzę.
 Prehen-

Prehendo, *porywam.*
 Pridie, *dzień przedtym.*
 Primitiæ, *pierwiastki.*
 Primordia, *orum, począ-*
 (tek.
 Primores *przedni Panowie*
 Princeps, *przedni Xiążę.*
 Privo, *pozabawiam,*
 Profano, *gwałcę.*
 Proles, *plod, potomek.*
 Prope, *blisko, niedaleko.*
 Proprius *własny.*
 Profum, *pomagam.*

Q.

Qua, *którędy.*
 Quadraginta, *czter-*
 (dzieści
 Quadrupes, *czternogi.*
 Qualis, *jaki.*
 Quam, *niż, im, iako.*
 Quamobrem, *przeto.*
 Quamvis, *acz.*
 Quamdiu, *jako.*
 Quando, *kiedy.*
 Quanquam, *aczkolwiek.*
 Quanti *za co, iak długo.*
 Quanticunq; *za co, za to.*
 Quantivis, *idem.*
 Quanto, *im.*
 Quantus, *Ili, iak wielki.*
 Quapropter, *przetoż, dla*
 (czego.
 Quare, *czemu, a przeto.*
 Quasi, *iak, iakby.*
 Quatenus, *ile, poki.*
 Quatuor, *cztery.*

Provoco, *wyzywam.*
 Psallo, *gram, spiwam.*
 Pudet, *wstyd mnie.*
 Pugil, *szermierz.*
 Pugio, *puinał.*
 Pulex, *pchła.*
 Pulvis, *proch.*
 Pus, *ropa.*
 Pyramis, *stup.*
 Pyrus, *gruszka.*
 Pixis, *puszka, stoiek.*
 Pictor, *Malarz.*

Q.

Quatuordecim, *czterna-*
 (ście.
 Queror, *uskarżam się*
 Quia, *bo, że.*
 Quies, *pokoy.*
 Quiesco, *odpoczywam.*
 Quilibet, *każdy.*
 Quindecim, *piętnaście.*
 Quinquaginta, *pięćdzie-*
 (siąt.
 Quinque, *pięć.*
 Quinquies, *pięćkroć.*
 Quippe, *albowiem.*
 Quo, *dokąd, im.*
 Quocirca, *a przeto.*
 Quomodo, *iako, iakby.*
 Quoniam, *ponieważ.*
 Quoque, *też.*
 Quorsum, *w którą stronę,*
 (na co.
 Quot, *iak wiele.*
 Quotus, *który w rzędzie*

R.

Radix, korzeń.
 Rado, oskrobuję.
 Ratio, rozum, wzgląd.
 Ratis, tratwa,
 Ravis, chrapka.
 Recito, czytam, napamięć
 powiadam.
 Recordor, pamiętam.
 Recreo, cieszę, posiłam.
 Redeo, wracam się.
 Redux, wracający się.
 Refert, na tym, do tego
 Regimen, rząd. (mi.
 Regio, kraina.
 Regula, ustawa, linia.
 Rejicio, odrzucam.
 Reliquiæ, ostatki.
 Remex, flisznik.
 Ren, nerka.
 Renuo, odmawiam.
 Repeto, powtarzam.
 Repleo, napętniam.
 Reporto, odnoszę.
 Reposco, upominam się.

S.

Salio, skaczę.
 Salio, solę, nasalam.
 Saluber, zdrowy.
 Sapiens, mądry.
 Sarcio, tatam.
 Sartor, krawiec.
 Satago, usituję.
 Satisfdo, ręczę, waruję.
 Satur, nasycony, pełen.

R.

Reprehendo, ganię.
 Requies, odpocznienia.
 Refarcio, nadgradzam.
 Refes, idis, proźnujący.
 Resisto, opieram się.
 Respondeo, odpowiadam.
 Respublica, Rzeczplita.
 Respno, odrzucam.
 Restio, powroźnik.
 Restis, powroz.
 Rete, sieć.
 Revertor & or, wracam się
 Rex, Król.
 Rixor, swarzę się.
 Robur, dąb, moc.
 Rodo, gryzę.
 Rogo, proszę, pytam.
 Rosa, róża.
 Rubeo & sco, czerwie-
 (nieie się.
 Rudis, prosty.
 Ruor, upadam, wypadam,
 Rusticor, na wsi sobie
 (mieszkać.

S.

Saturo, nasycam.
 Scelus, grzech wielki.
 Sciscitor, pytam się.
 Scobs, trocina.
 Scomma, szyderstwo.
 Scopæ, miotła.
 Scorpio, niedzwiadek.
 Scrobs, doł.
 Scrutor, szperam.

Sector

Sector, idę za kim.	Sospes, zdrowy.
Secundus, wtóry.	Species, postać, piękność.
Sedecim, szesnaście.	Specular, przypatruję się
Seges, zboże.	Specus, iaskinia.
Semen, nasienie.	Spolio, tuję, obeymuję.
Senex, stary, staruszek.	Spondeo, ręczę, obiecuję.
Sentio, czuję.	Sponte, dobrowolnie,
Sepelio, chowam zmar-	Spuo pluję.
(tego.	Stannum, cyna.
Sepio, grodzę.	Statuo, stanowią.
Septem, siedm.	Status, a, um, opisany.
Septimus, siódmy.	Status, us, stan, postawa.
September, Wrzesień.	Stips, jałmużna.
Septuaginta siedmdziesiąt	Stipulor, umawiam się.
Serpens, gadzina, wąż.	Stirps, latorośl, rod.
Serpo, czotgam się.	Stomachor, gniewam się.
Seu albo. Sex, sześć.	Strigil, zgrzebło,
Sexaginta, sześćdziesiąt.	Stringo, ściskam.
Sextus, szósty.	Struo, buduję.
Si ieżeli, choćby. Sic tak.	Svadeo, radzę.
Sileo, milczę.	Suavis, łagodny.
Similis podobny.	Subdo, podaję.
Simplex, prosty.	Subduco, umykam.
Simul ac, simul, skora.	Subeo, podchodzę.
Sinister lewy, niešťczęśli-	Suspicio, podeyrzenie.
(wy.	Subjaceo, podlegam.
Siquidem, ponieważ.	Subigo, podbiiam pod moc
Sitis, pragnienie.	Superbus, pyszny.
Sive, abo, bądź.	Surgowstaję Sulfur siarka
Socer, swiekier.	Sus, świnia.
Socors, gniufny.	Sutor, Szewc.
Solor, cieszę.	Sycophanta z. frant.
Solus, sam ieden.	Sugillatio, przygana.
Soror, siostra.	Sucenseo, gniewam się.
Sors, los, stan.	Supplex, pokorny.
Sortior obieram losem.	

T.

Taberna, *karczma.*
 Tædet, *tesknie.*
 Tam, *tak bardzo.*
 Tamen, *wszakże.*
 Tametli, *acz.*
 Tandem *wżdy, kiedy.*
 Tango, *dotykam.*
 Tanti, *za tyle.*
 Tanto, *tym.*
 Tantopere, *tak bardzo.*
 Tantus, *tylki, tak wielki.*
 Tantundem, *tyleż.*
 Tarde, *nierychto późno.*
 Taxo, *szacuję.*
 Tegmen, *zastona.*
 Tellus, *ziemia.*
 Temo, *dyszel.*
 Tenax, *skąpy, ścisły.*
 Tener, *młody, słaby.*
 Tenuis, *cieńki. ubogi.*
 Teres, etis, *gładki.*
 Termes, itis, *gataż.*
 Termino, *kończę.*
 Tertius, *trzeci.*
 Teruntius, *pieniądz.*
 Tesqua *knieia zarosł.*
 Testis, *świadek.*
 Testor, aris, *świadczę.*

V.

Vacat *wolny mam czas.*
 Vacō, *bawię się czym.*
 Vagor, *przechodzę się.*
 Vagus, *bląkający się.*
 Valedico, *żegnam.*

T.

Texo, *tkam, wiię, plotę.*
 Thesaurus, *skarb.*
 Thorax, *kaftan.*
 Thus, ris, *kadzidło.*
 Timor, *boiażń.*
 Tonitru, & us, *grom.*
 Torcular, *prasa.*
 Tot, *tylę, tak wiele.*
 Toties, *tylekroć.*
 Totus, *cały, wszystkiek.*
 Trado, *podaję, wydaję.*
 Tragædia, *smutna scena.*
 Trames, *ścieszka.*
 Trecenti, æ, a, *trzysta.*
 Tribus, *pokolenie.*
 Tricæ, *trudność.*
 Triduum, *trzy dni.*
 Triplex, *troiaki.*
 Trux, *frogi, okrutny.*
 Tuber, *grzyb, guz.*
 Tubicen, *Trębacz.*
 Tueor, *bronię.*
 Tum, *w ten czas.*
 Turpis, *szpetny.*
 Tuffis, *kaszel.*
 Tutus, *bespieczny.*
 Tyrannis, *Tyranstwo.*
 Typographus, *Drukarz.*

V.

Valeo, *zdrowem.*
 Vallum, *wat.* Valor *cena.*
 Valvæ, *drzwi.*
 Vanitas, *proźność.*
 Varius, *rozmaity.*

Vates

Vates, <i>Prorok.</i>	Viciffitudo, <i>odmiana.</i>
Vaticinor, <i>Prorokuję.</i>	Victoria, <i>zwyciestwo.</i>
Ubertas, <i>żyźność.</i>	Videor, <i>zda mi się.</i>
Udus, <i>mokry.</i>	Viduo, <i>odeymnię.</i>
Vecors, <i>głupi, szalony.</i>	Vigeo, <i>mocnieję.</i>
Vestigal, <i>dochod, cto.</i>	Vigil, <i>straż. Vili, tanio.</i>
Vector, <i>furman.</i>	Viginti, <i>dwadzieścia.</i>
Vegetus, <i>obrotny.</i>	Vinculum, <i>związek.</i>
Vehemens, <i>popędliwy.</i>	Vindex, <i>mściciel.</i>
Velitor, <i>uganiam się.</i>	Vindicta, <i>zemsta.</i>
Vellus, <i>runo, wółna.</i>	Violentia, <i>gwalt.</i>
Velox, <i>prędki.</i>	Virgo, <i>panna.</i>
Velum, <i>zaślona.</i>	Visito, <i>nawiedzam.</i>
Venefica, <i>czarownica.</i>	Vita, <i>żywot.</i>
Veneficus, <i>czarownik.</i>	Vitium, <i>grzech.</i>
Venor, <i>łowię, chwytam.</i>	Vito, <i>strzege się.</i>
Ventus, <i>wiatr.</i>	Vitulina, <i>cielecina.</i>
Venundo, <i>przedaję.</i>	Vivarium, <i>zwierzyniec.</i>
Vereor, <i>obawiam się.</i>	Vivus, <i>żywy.</i>
Vergo, <i>nachylam się.</i>	Ulcus, <i>wrzod.</i>
Veritas <i>prawda.</i>	Ultimus, <i>ostatni.</i>
Vermis, <i>robak.</i>	Umbo, <i>puklerz.</i>
Vertex, <i>wierzch.</i>	Umbra, <i>cień.</i>
Vern, <i>rażeń.</i>	Umbratilis, <i>niestawny.</i>
Vervex, <i>skop.</i>	Unde, <i>zkd.</i>
Verumtamen, <i>jednakże.</i>	Undique, <i>zewsząd.</i>
Verus, <i>prawdziwy.</i>	Ungo, <i>namazuję.</i>
Vespere, <i>wieczor.</i>	Unguis, <i>paznogieć.</i>
Vesperæ, <i>Nieszpor.</i>	Unio, <i>ziednoczenie.</i>
Vespertilio, <i>nietoperz.</i>	Unusquisque, <i>każdy.</i>
Vestigium, <i>ślad, stopa.</i>	Volvo, <i>taczam.</i>
Vestis, <i>odzienie, szata.</i>	Vomer, <i>radto, lemiesz.</i>
Vexillum, <i>chorągiew.</i>	Vorago, <i>przepaść.</i>
Via, <i>droga, sposjob.</i>	Voveo, <i>ślubuję.</i>
Vices, <i>koley.</i>	Urbanus, <i>obyczajny.</i>
Vicinus, <i>śasiad, bliski.</i>	Urbs, <i>Miasto.</i>

Urgeo, dokuczam.
 Uro, pale, trapię.
 Ursus, niedzwiedz.
 Usque, aż poty.
 Usuvenit, trafia się.

Utrunque, z obu stron.
 Vulnero, ranie.
 Vultus, twarz.
 Uxor, żona.
 Zelus, gorliwość.

SCITE ET SAPIENTER

DICTA

QUÆ JUVENES IN PATRIUM SERMONEM
 TRANSFERRE, NEC INUTILITER

memoriæ mandare poterunt.

I.

Alphonsus interrogatus, utri rei plus debere se fa-
 teretur, libris an armis? ex libris, inquit, &
 arma & armorum jura didici.

II.

Zeno adolescentem multa temere garrientem, hoc
 dicto corripuit, ob id, inquit, binas habemus aures
 os unum, ut plurimā audiamus, loquamur paucissima.

III.

Aristoteles ininterrogatus, quid lucri mendaces ex
 suis referrent mendaciis? ut eis, inquit, etiam cum
 vera dicunt, fides non habeatur.

IV.

Metrocles dicebat: res omnes emi [pecuniā, sed
 liberales disciplinas emi tempore: requirunt enim
 diuturnum studium.

V.

Pausanias dictitare solebat, ferocis belluæ & non
 hominis est, ictum pro ictu, malum pro malo reddere.

VI.

Aristoteles obiurgatus, quod dedisset eleemosy-
 nam

nam homini improbo, non ad mores, inquit, sed ad hominis miseriam respexi.

VII.

Socrates interrogatus, quo pacto nominis immortalitatem, optimamque apud homines famam parare quis posset? Si talis, inquit, esse studeat, qualis haberi cupit.

VIII.

Plato, cum quidam ei narraret, nonnullos esse, qui ipsum maledictis insectarentur: at ego, inquit, sic vivam, ut illis fides non habeatur.

IX.

Pulcritudinem absque ingenio hamum esse, aiebat quidam sapiens, quo alliciuntur quidem, sed non retinentur corda.

X.

Boleslaus Crivouftus, Vladislai Patris sui imaginem ab infantia in collo suo portans, identidem aiebat; Avertat Deus, ut indignum aliquod Patre meo committam facinus.

XI.

Litteræ, aiebat Andreas Załuski, sobrietatem docent iuvenes, solantur senes, opes impertiuntur pauperibus, divitibus vero splendorem tribuunt.

XII.

Socrates adolescentibus, ut se ad speculum sæpius intuerentur, svadebat: ut si pulcra & venusta forma essent, nihil quidquam commiterent, quod illorum pulcritudini obeffet; si vero deformes, ut vitia corporis, ornamentis animi compensare adniterentur.

XIII.

Cum quidam indigne ferret, quod Diogenes vinum ad bibendum sibi oblatum in terram effunderet; malo, inquit ille, vinum in terram effundere, quam a vino deiici.

XIV.

Amicitia, aiebat Cicero, virtutum adiutrix a natura data est, non vitiorum comes.

XV.

Quidam dicebat, hunc, qui sine amicis viveret, similem esse alveari sine melle, spicæ sine grano, & arbori sine fructu.

XVI.

Romulus dicere solebat: quemadmodum vasa fictilia sono & tinnitu, ita hominis indolem sermone explorandam esse.

XVII.

Democritus interrogatus, quemnam putaret esse divitem? illum, inquit, qui pauca quærit. Socrates vero eâdem de re quæsitus, illum divitem esse pronuntiavit, qui paucis contentus viveret.

XVIII.

Quidam sapiens, homini multa promittenti & parum danti dicebat: omnium, quotquot sunt, hominum optimus esses, si marsupii loco, clausum os semper haberes.

XIX.

Chrysippus rogatus, cur Magistratum omnem adeo in republica fugeret? quia, inquit, si male illum administravero Deos, si bene, cives iratos habebo.

XX.

Demetrius Phalereus, quantum in bello valeret ferrum tantum, dicebat, in republica valere Orationem; illic enim res geritur viribus, hic consilio.

XXI.

Petierat quidam a morione, ut sibi stultorum, qui in civitate essent, indicaret numerum. Rem magni laboris plenam a me requiris, respondit morio; sed si de sapientum numero quæsisvisses a me, hunc multo minorem esse, facile tibi pronuntiarem.

XXII.

XXII.

Thales Mileſius interrogatus, quo pacto optime quis juſtiſſimeque viveret? ſi inquit, quæ in aliis reprehendit, ea ne faciat ipſe.

XXIII.

Ariſtoteles interrogatus, qua re differret doctus ab indocto? qua inquit, vivus a mortuo; indicans, hominem abſque litteris, ſtatuum eſſe verius quam hominem.

XXIV.

Marcus Aurelius morti proximus, ad amicos, qui eum deflebant, converſus, quare, inquit, me ſolum defletis, & cur non potius totius humani generis, quod ad eandem conditionem eſt redactum, calamitatem lugetis.

XXV.

Anaxagoras quæſitus, qua ratione quiſque a violentia cavere ſibi poſſit? ſi ſemper, inquit, præ oculis habeat ebriorum indecoros mores; nihil enim ſimilius infano, quam ebrius.

XXVI.

Maximilianus Cæſar dicebat fortunæ mutationem tunc maxime pertimeſcendam, quando omnia ex voto fiunt.

XXVII.

Tiberius Romanorum Imperator, Prætoribus onerandas tributo Provinias ſuadentibus, reſcripſit, boni paſtoris eſt, tondere pecus, non deglubere.

XXVIII.

Plato, eam ſcientiam, quæ a juſtitia remota eſt, calliditatem potius, quam ſapientiam appellandam, dicere ſolebat.

XXIX.

Nonnemo dicere ſolebat: nihil ſibi videri infelicius eo, cui nihil in vita accidiffet adverſi; felicitate enim ſua is uti neſcit, qui in adverſis nunquam ſui periculum fecit.

XXX.

XXX.

Fridericus III. Bornſſorum Rex quæſierat ex Oratore Britannico, cur ſecreta navalis in Francos expeditione ex ſententia non ceſſiſſet? Quia Deus, (inquit Orator,) noſtris opem non tulit conatibus. Haud equidem miror, reſpoſuit Rex; neque enim vos illius foederati eſtis.

XXXI.

Memnon pro Dario Perſarum rege pugnans contra Alexandrum, cum militem ſuum convitiis petulanter Alexandri famam proſcindere audiret; haſtam oſori infixit, dicens: ego te alo, ut cum Alexandro pugnes, non ut eum convitiis laceres.

Ad M. D. O. M. G.

KATE-

KATECHIZM
Z ROZKAZU
KLEMENSA VIII.

przez

ROBERTA BELLARMINA

S. Kościoła Rzymskiego Kardynała napisany,
a od Kongregacyi Reformy.
examinowany y approbowany.

*O Końcu Chrześcianina y o znaku
Krzyża S.*

Pytanie Czy jesteś Chrześcianinem?

Odpow. Jestem z Łaski Pana Boga.

P. Coż to jest Chrześcianin?

O. Jest ten, który wyznaie wiarę, y pełni prawo Chrystusowe.

P. Na czym osobliwie zawisła wiara Chrystusowa?

O. Na dwóch tajemnicach przedniejszych, które się zawierają w znaku Krzyża Świętego, to jest, na iedności Natury Boskiej we trzech Osobach, y na Wcieleniu y Smierci Zbawiciela naszego.

P. Co znaczy iedność natury Boskiej we trzech Osobach?

O. Zna-

- O. Znaczy to, że lubo w Bogu, jest iedno tylko Bóstwo, iedna istota y natura Boska, z tym wszystkim nie jest iedna, ale trzy Osoby Boskie, to jest: Bog Ociec, Bog Syn, Bog Duch S. y to jest, co się nazywa Trójcą S.
- P. Dla czego te trzy Osoby Boskie są iednym Bogiem?
- O. Bo mają też samą istotę, też samą mądrość, dobroć.
- P. Co znaczy Wcielenie y śmierć Zbawiciela naszego?
- O. Znaczy, że Syn Boski, to jest druga Osoba Trójcy Przenajświętszey, stał się człowiekiem, y umarł na Krzyżu dla zbawienia naszego.
- P. Jakim sposobem te dwie tajemnice zawierają się w znaku Krzyża S.?
- O. Bo znak Krzyża Świętego czyni się, kładąc prawą rękę naprzód na czele y mówiąc: *W Imie Ojca*; potym na pierśiach mówiąc: *y Syna*; na ostatek na ramieniu lewym, y prawym mówiąc: *y Ducha S. Amen.*
- P. Jak się tedy w tym pokazuie pierwsza tajemnica Trójcy S.?
- O. To słowo: *w imie*, znaczy iedność, insze zaś znaczą Trójcę.
- P. Powiedz jakim sposobem w znaku Krzyża S. pokazuie się druga tajemnica?
- O. Figura Krzyża reprezentuie Śmierć Zbawiciela, który przyjąwszy ciało ludzkie, y pokazał drogę zbawienia przez naukę, przykład swoy, y przez cuda, umarł na drzewie Krzyża S.

O Składzie Apostolskim.

P. Jaka jest reguła wiary?

O. Jest Skład Apostolski, który się pospolicie nazywa: *Credo*, to jest, wierzę w Boga.

P. Mow *Credo*?

O. I. *Wierzę w Boga Ojca Wszchemogącego, stworzyciela Nieba y Ziemi.*

II. *T w Jezusa Chrystusa Syna Jego iedynego, Pana naszego.*

III. *Który się począł z Ducha S., narodził się z Panny Maryi.*

IV. *Umęczon pod Pontskim Pitatem, ukrzyżowany, umarł y pogrzebion.*

V. *Zstąpił do piekieł, trzeciego dnia zmartwychwstał.*

VI. *Wstąpił na Niebiosa, siedzi na prawicy Boga Ojca Wszchemogącego.*

VII. *Ztamąd ma przyiść sądzić żywych y umarłych.*

VIII. *Wierzę w Ducha S.*

IX. *Święty Kościół powszechny, Świętych obcowanie.*

X. *Odpuszczenie grzechow.*

XI. *Ciała zmartwychwstanie.*

XII. *Zywot wieczny, Amen.*

P. Od kogo złożone jest to *Credo*.

O. Od dwonaustu Apostołów, y dla tego liczy się dwanaście Artykułów.

P. Co w sobie zawierają w powszechności te Artykuły?

O. Zawierają wszystko to, co mamy wyraźnie wierzyć o Bogu, y o Kościele, ponieważ pierwsze ośm Artykułów należą do Boga, a cztery ostatnie do Kościoła.

P. Obiaśni pierwszy Artykuł?

.O Wie-

O. Wierzę mocno w iednego Boga, który iest Oycem Syna swego iedynego, y oraz oycem przez łaskę wszystkich dobrych Chrześcian, którzy dla tego nazywają się Synami Boskimi przywłaszczonymi; nakoniec iest Oycem przez stworzenie wszystkich innych rzeczy. Ten Bog iest wszechmocnym, bo może wszystko uczynić co chce, który stworzył z niczego Niebo y Ziemię ze wszystkim tym, co na nich widzimy, to iest cały świat.

P. Obiaśni drugi Artykuł?

O. Wierzę jeszcze w Jezusa Chrystusa, który iest Synem iednorodzonem Boga Oycy, zrodzony przed wieki od tegoż Oycy, iest rownie Bogiem wiecznym, nieskończonym, wszechmocnym, stworzycielem, Panem naszym y wszystkich rzeczy iako Ociec.

P. Obiaśni trzeci Artykuł?

O. Wierzę że Jezus Chrystus nie tylko iest prawdziwym Bogiem, ale też prawdziwym człowiekiem, ponieważ wziął ciało ludzkie z Przechyściey Maryi Panny za sprawą Ducha Świętego y narodził się na ziemi z Matki bez Oycy, iako w Niebie iest zrodzony od Oycy bez Matki.

P. Obiaśni czwarty Artykuł?

O. Wierzę że Jezus Chrystus dla odkupienia świata naydroższą krwią swoją, cierpiał pod Poncuszem Pilatem Rządcą Ziemi Judskiej będąc biczowany, cierniami ukoronowany, y do Krzyża przybity, na którym umarł, zkład zdięty, był pogrzebiony w grobie nowym.

P. Obiaśni piąty Artykuł?

O. Wierzę że Jezus Chrystus skoro umarł, dusza Jego zstąpiła do otchłani Oycow Świętych y dnia trzeciego, który był Niedzielny, Zmartwych-

twychwiał z wielką chwałą y tryumfem.

P. Obiaśni szofsty?

O. Wierzę że Jezus Chrystus po czterdziestu dniach przez ktore bawił się z SS. Apostołami, dając się im często widzieć, ażeby potwierdził prawdziwe swoje Zmartwychwstanie, wstąpił do Nieba, y tam siedzi wywyższony nad wszystkie Chory Anielskie po prawicy Oycy, to jest w Chwale rowney Oycu, jako Pan, y Rządca wszelkiego stworzenia.

P. Obiaśni siodmy?

O. Ze Chrystus Jezus przy skończeniu świata zstąpi z Nieba z wielką mocą y chwałą, y sądzić będzie wszystkich ludzi oddając każdemu Nagrodę lub naznaczając karę zasłużoną.

P. Obiaśni osmy Artykuł?

O. Wierzę w Ducha S. który jest trzecią osobą Trójcy Najsświętszey, który pochodzi od Oycy y od Syna, y jest we wszystkim rownym Oycu y Synowi iako Bog rownie wieczny, wszechmocny nieskończony, Pan wszystkich rzeczy tak iako Oyciec y Syn.

P. Obiaśni dziewiąty?

O. Wierzę także że jest ieden Kościół, który jest zgromadzeniem wszystkich wiernych Chrześcian, którzy są ochrzczeni, y którzy wierzą y wyznają wiarę Chrystusa Pana naszego, y oraz którzy uznają za Namieśtnika Chrystusowego na ziemi Biskupa Rzymskiego.

P. Dla czego ten Kościół nazywa się Świętym, y Katolickim?

O. Nazywa się Świętym, bo ma za głowę Chrystusa tudzież ma wiele członkow, to jest ludzi żyjących, ma wiarę, prawa, y Sakramenta Święte. Katolickim zaś, bo jest Kościołem powszechnym, co znaczy słowo *Katolicki*.

P. Co znaczy: Świętych obcowanie?

O. Znaczy uczestnictwo modlitw y dobrych uczynkow, które się w tym Kościele czynią podobnym sposobem iako w Ciele ludzkim wszystkie członki uczestnikami są wigoru y czystości ciała.

P. Obiaśni dziesiąty?

O. Wierzę że w Kościele S. iest prawdziwe odpuszczenie grzechow przez moc SS. Sakramentow, y że w tym Kościele ludzie, którzy przez grzech stali się synami czarta y skazani na potępienie, stają się Synami Bożkiemi y dziećzicami Nieba.

P. Obiaśni iedenasty?

O. Wierzę że przy skończeniu świata wszyscy ludzie zmartwychwstaną, y wezmą też same ciała, które żyjąc mieli, a to przez moc Pana Boga któremu żadna rzecz nie iest niepodobna.

P. Obiaśni ostatni Artykuł?

O. Wierzę że dla dobrych Chrześcian iest nagotowany żywot wieczny, pełen wszelkiej szczęśliwości, wolny od wszelkiego złego, dla złych zaś iest śmierć wieczna, pełna ostatniey nędzy y ze wszelkiego dobra ogołocona.

P. Co znaczy Amen.

O. Znaczy: *tak iest w prawdzie.*

O Pacierzu y Pozdrowieniu Anielskim.

P. Ponieważ już się namieniło o tym, co wierzyć mamy, należy teraz o tym mówić, czego się y od kogo spodziewać. Czy umiesz Oycze nasz.

O. Umieję, ponieważ iest to najpierwsza rzecz, której się nauczyłem, y którą mówię codziennie rano, w wieczor razem z Pozdrowieniem Anielskim, y z *Credo*.

P. Mow

P. Mow tedy Oycze nasz.

O. *Oycze nasz, któryś jest w Niebiesiech.*

1. *Święt się imie twoie.*

2. *Przyjdź Królestwo twoie.*

3. *Bądź wola twoja iako w Niebie tak y na Ziemi.*

4. *Chleba naszego powszedniego day nam dzisiaj.*

5. *T odpuść nam nasze winy, iako y my odpuszczamy naszym winowaycom.*

6. *T nie wodź nas na pokuszenie.*

7. *Ale nas zbaw odezłego, Amen.*

P. Od kogo podana jest ta modlitwa?

O. Od Chrystusa Jezusa Pana naszego, przetoż że wszystkich innych jest naydoskonalsza,

P. Co się ogulnie zawiera w tey Modlitwie?

O. Zawiera się wszystko to, o co tylko możemy prosić, y czego możemy spodziewać się od Boga: ponieważ ta modlitwa składa się z siedmiu proźb. W pierwszych czterech prosimy Boga o dobro, we trzech zaś ostatnich prosimy ażeby nas wybawił odezłego.

P. O iakie dobro prosimy P. Boga?

O. *Naprzod* prosimy o pomnożenie chwały Pana Boga. *Powtore*: O naywyższe dobro nasze, którym jest wieczna szczęśliwość. *Potrzecie*: O Łaskę Boską dla pozyskania tego dobra. *Poczwarcie*: o sposoby dla dostąpienia y dla zachowania teyże łaski Boskiej.

P. Od iakiego złego o wybawienie Boga prosimy?

O. *Naprzod* ode złego przeszłego. *Powtore* Ode złego przyszłego. *Potrzecie*: Ode złego terazniejszego, a tak prosimy Boga, ażeby nas wybawił ode złego.

P. Obiśni te słowa które poprzedzają pierwszą proźbę w pacierzu?

O 2

O. Jest

- O. Jest to krótka przedmowa, w której zamyka się przyczyna, y niby pobudka, ażebyśmy mieli śmiałość mowienia z tak wielkim Panem, ażebyśmy mieli ufność, że będziemy wysłuchani. Mówimy tedy: *Oycze nasz*: bo Bog jest Oycem naszym przez stworzenie y przez przysposobienie nas za Synow Swoich, a przeto iako Synowie powinniśmy się do Niego uciekać.
- P. Obiaśni pierwszą proźbę.
- O. W pierwszej proźbie prosimy, ażeby Pan Bog był poznany od całego świata, y Jego Święte Imie było od wszystkich czczone y wielbione iako przynależy.
- P. Obiaśni drugą proźbę.
- O. W drugiej prosimy, ażeby przyszło Królestwo, które nam Bog obiecał, to jest ażebyśmy po zakończonych utarczkach z czartem, światem y ciałem dostąpić mogli wiecznego błogosławieństwa, w którym królować z Bogiem będziemy.
- P. Obiaśni trzecią proźbę?
- O. W trzeciej prosimy o Łaskę Pana Boga przez którąbyśmy doskonale byli posłusznymi świętym Jego rozkazom, iako mu są zawsze posłuszni w Niebie Aniołowie; zachowanie bowiem przykazań Boskich jest drogą do Nieba.
- P. Obiaśni czwartą proźbę.
- O. W czwartej prosimy P. Boga o chleb tak duchowny, którym jest Słowo Boże y Sakramenta, iako też o cielesny, to jest co należy do pokarmu y odzienia. Ponieważ słowo Boże, które się nam opowiada przez Kaznodzieiow, y które sami czytamy w Xiążkach duchownych, tudzież osobliwie spowiedź y Kommunia są frzodkami z siebie najsłuteczniejszymi, (ieże-
li my

li my z naszej strony przykładać się nie zaniedbujemy) do pozyskania, y zachowania Łaski Boskiej. Pokarm zaś y iedzenie potrzebne nam są dla konserwacyi zdrowia y życia naszego ku służbie Bożej.

P. Obiaśni piątą proźbę.

O. W piątey prosiemy, ażeby P. Bog wybawił nas od złego, to jest od grzechow, któreśmy popełnili, odpuszczając nam dług winy y kary, którzyśmy przez grzechy zaciągnęli. Przydaiem zaś te słowa: *iako y my odpuszczamy naszym winowaycom*, to jest: darujemy urazy nieprzyjaciółom naszym, ponieważ nie jest słuszną, ażeby Bog odpuścił nam grzechy, które są obrazą jego naywiększą, ieżeli my nie chcemy darować krzywd nam uczynionych.

P. Obiaśni szostą proźbę?

O. W szostey prosiemy Boga, ażeby nas wybawił od pokus, które są złym przyszłym, nie dopuszczając, ażebyśmy byli kuszouemi, albo też dając nam łaskę swoją, do zwyciężenia pokus.

P. Obiaśni siódmą?

O. W siódmey prosiemy, ażeby nas P. Bog wybawił ode złego teraznieyszego, to jest od wszelkiego utrapienia, nędzy, y nawet od wszelkiej pomyślności y szczęścia doczesnego, ieżeli widzi, iż to szkodzić ma zbawieniu duszy naszej.

P. Mow Zdrowaś *MARYA*?

O. Zdrowaś *MARYA* łaski pełna, Pan z Tobą, Błogosławionaś ty między niewiastami, y błogosławion owoc żywota twego *JEZUS*, Święta *MARYA* Matko Boża modl się za nami grzesznemi teraz y w godzinę śmierci naszej, *Amen*.

P. Czyie są te słowa?

O. Częścią są Archanioła Gabryela, częścią S. Elżbiety, częścią Kościoła

- P. Na jaki koniec mówisz: *Zdrowaś MARTA* po *Oycze nasz*?
- O. Ażebym przez przyczynę tey Błogosławionej Panny łatwiey otrzymał to, o co Boga proszę, ponieważ ona jest ucieczką grzeszników, pełna miłosierdzia, jest w Niebie wywyższona nad wszystkie chory Anielskie, y jest Bogu najmilszą.
- P. Czy nie uciekasz się jeszcze do przyczyny innych Świętych?
- O. Uciekam się do wszystkich Świętych, a osobliwie do Świętego którego imię noszę, y do S. Anioła Stróża.

O dziesięciu Przykazaniach Boskich.

- P. Mowmy teraz o tym, co mamy czynić względem miłości Boga y bliźniego. Mow dziesięćoro Boże przykazania.
- O. Jam jest P. Bog Twoy, którym cię wywiodł z Ziemi Egipskiej y z domu niewoli.
- I. Nie będziesz miał cudzych Bogów przedemną.
- II. Nie będziesz brał imienia P. Boga na daremno.
- III. Pamiętaj abyś dzień niedzielny święcił.
- IV. Czci Oycę y Matkę Twoją.
- V. Nie zabijaj.
- VI. Nie Cudzołóż.
- VII. Nie kradni.
- VIII. Nie mow na przeciw bliźniemu twemu fałszywego świadectwa.
- IX. Nie pożądaj żony bliźniego twoiego.
- X. Ani wołu, ani osła, ani służebnicy, ani żadney rzeczy, które jego są.
- P. Kto dał te przykazania?
- O. Sam P. Bog w prawie starym Moyżeszowym, a potem ie Chrystus w prawie nowym potwierdził.

P. Co zawierają w ogólności te przykazania?

O. Zawierają wszystkoto, co mamy czynić względem miłości Boga y bliźniego. Pierwsze trzy przykazania uczą nas, iak się mamy mieć do P. Boga co do myśli, mowy y uczynku. Siędm zaś następujących przykazań uczą nas dobrze czynić bliźniemu, y nie szkodzić jemu ani na osobie iego, ani na honorze, ani na żadney rzeczy bądź to samym uczynkiem, bądź też słowem y myślą. Koniec tedy wszystkich przykazań Boskich iest kochać Boga nad wszystkie rzeczy, a bliźniego iako siebie samego.

P. Obiaśni pierwsze przykazanie?

O. W pierwszym przykazaniu upomina nas Bog naprzod, abyśmy pamiętali, iż iest naszym najwyższym Panem, y przeto powinniśmy we wszystkim bydź jemu posłuszni. Potym przykazaniu nam, ażebyśmy nikogo innego nie mieli za Boga; w czym grzeszą niewierni, którzy czczą stworzenia za miast Boga, także czarownicy y czarownice, którzy do diabła się uciekają.

P. Obiaśni drugie przykazanie?

O. W drugim zakazuje P. BOG bluźnierstwa, które iest ciężkim grzechem, krzywoprzyśięstwa, lub też przyśięgania się nadaremnie, nie dotrzymywania uczynionych jemu ślubow, y wszelkiego nie ufzanowania, które się może czynić słowem Bogu.

P. Obiaśni trzecie?

O. W trzecim przykazaniu Pan Bog święcenie dni Niedzielných, które zawisło na wstrzymaniu się od robot ciężkich y pracowitych, ażeby czas ten był trawiony na rozmyślaniu dobrodzieystw Boskich, słuchaniu Mszy ŚS. y Kazania w Kościele, na modlitwie czytaniu Xiążek duchownych, tudzież na pełnieniu innych pobożnych uczynkow.

P. Obiaśni czwarte?

O. W czwartym przykazaniu P. Bog szanować oycę y matkę nie tylko w słowach skromnych y innych powierzchownych czci znakach, ale też wspomagając ich y ratując w potrzebie. Co zaś o Rodzicach toż samo ma się rozumieć y o Przełożonych, chociaż względem ich nie jest tak ścisły obowiązek iako względem Rodziców.

P. Obiaśni piąte?

O. W piątym zakazaniu P. Bog zabijać niesłusznie, ani czynić iakieykolwiek krzywdy nikomu.

P. Obiaśni szóste?

O. W szóstym zakazaniu Bog wszelkiego grzechu przeciwko czystości.

P. Obiaśni siódme?

O. W siódmym zakazaniu P. Bog kradzieży y wszelkiego w rzeczach iakichkolwiek bliźniego ukrzywdzenia, y oszukania w handlach lub kontraktach.

P. Obiaśni osme?

O. W osmym zakazaniu P. Bog fałszywie świadczyć, szemrzeć, obmawiać, podchlebiać, kłamać y wszelakiey krzywdy, która się czyni bliźniemu mową.

P. Obiaśni dziewiąte y dziesiąte?

O. W dziewiątym y dziesiątym zakazaniu P. Bog pożądania żony y wszelkiej rzeczy bliźniego, ponieważ chce, ażebyśmy byli świętymi y czystymi nie tylko w uczynkach, ale też y w myśli.

O Przykazaniach Kościelnych y o radach Ewangelicznych.

P. Wiele jest przykazań Kościelnych?

O. Jest ich pięć:

I. Słuchać Mszy S. w dni Święte.

II. Posty od Kościoła nakazane iako to, post wielki,

- ki, wigilie, suchedni, pościć, a w Piątki y Soboty od mięsnych pokarmow wstrzymać się.
- III. Spowiedać się y Kommunikować przynajmniey raz w rok około Święta Wielkonocnego.
- IV. Dzieńcinę (gdzie jest zwyczaj) oddawać.
- V. Godow weselnych nie odprawować w czasach od Kościoła zakazanych, iako to od pierwszej Niedzieli Adwentowey aż do trzech Królów, y od frzody popielcowey aż do przewodney Niedzieli.
- P. Oprócz przykazań, które wszyscy powinniśmy pełnić, czy są iakie rady Ewangeliczne do dostąpienia doskonałości Chrześcijańskiej?
- O. Trzy są rady zalecone od Zbawiciela naszego tym, którzy pragną być doskonałymi.
- P. Któreż są?
- O. Uboństwo dobrowolne, czystość wieczna, y posłuszeństwo Przełożonym w tym wszystkim co nie jest grzechem.

O Sakramentach.

- P. Wiele jest Sakramentow?
- O. Siedm: Chrzest, Bierzmowanie, Ciało y Krew Pańska, Pokuta, Ostatnie pomazanie, Kapłaństwo y Małżeństwo.
- P. Kto postanowił Sakramenta?
- O. Chrystus Jezus Zbawiciel nasz.
- P. Co sprawuje Chrzest?
- O. Czyni człowieka Synem Boskim y dziedzicem Nieba; znosi grzech pierworodny, y wszystkie inne przed Chrztem popełnione, napełnia duszę łaską y darami Boskimi.
- P. Co sprawuje Bierzmowanie?
- O. Utwierdza człeka, aby się nie obawiał wyznawać Chrystusa, y wiary jego, choćby największe oto prześladowania, y śmierć samą miał ponieść.

- P. Co sprawuie Sakrament Ciała y Krwie Pańskiej?
- O. Karmi y posila dusze nasze na żywot wieczny, y przeto przyimuiemy ten Sakrament pod osobami chleba y wina, których istota odmienia się wprawdzie w Ciało y Krew Chrystusową, skoro tylko Kapłan słowa Konsekracyi wymowi.
- P. Co sprawuie Pokuta?
- O. Odpuszczenie grzechow popełnionych po Chrzcie S. y przywrocenie do łaski Boskiey, którą przez grzech traciemy.
- P. Co trzeba czynić abyśmy godnie przyjąć mogli ten Sakrament?
- O. Trzeba *naprzod* mieć żal za grzechy swoje z przedsięwzięciem więcej się do nich nie wracać. Trzeba potym spowiadać się z nich przed Kapłanem mającym pozwolenie słuchania spowiedzi. Nakoniec trzeba odprawić pokutę, która od spowiednika będzieznaczona.
- P. Co sprawuie Ostatnie pomazanie?
- O. Gładzi wszystkie powszednie grzechy, umacnia duszę przeciwko pokuſom szatańskim w godzinę śmierci, dopomaga też niemniej do pozyskania zdrowia ciała, jeżeli to zdrowie potrzebne jest dla zbawienia duszy.
- P. Co sprawuie Kapłaństwo?
- O. Daie moc y łaskę Kapłanom y infzym Ministrom Kościoła S. do sprawowania należycie urzędu swego.
- P. Co sprawuie Małżeństwo?
- O. Daie błogosławieństwo Boskie tym, którzy są w stanie Małżeńskim, dla wychowania dzieci w boiaźni P. Boga.

O cnotach Theologicznych y o Kardynałnych.

- P. Wiele jest Cnot Theologicznych?
- O. Trzy: Wiara, nadzieia, miłość.

P. Dla

P. Dla czego te cnoty nazywają się Theologicznemi?

O. Dla tego że należą do P. Boga, ponieważ to słowo: *Theologiczny* znaczy rzecz należącą do Boga.

P. Dla czegoż tedy wiara należy do P. Boga?

O. Bo przez nią wierzymy to wszystko co BOG objawił Kościołowi Świętemu.

P. Nadzieia dla czego należy do P. Boga?

O. Bo przez nią zakładamy całą naszą ufność w Bogu, spodziewając się błogosławieństwa wiecznego przez Łaskę Boską y zaślugi, które mieć możemy z teyże Łaski P. Boga.

P. Miłość dla czego należy do P. Boga?

O. Bo przez nią kochamy Boga nad wszystkie rzeczy, y dla miłości Boskiej kochamy oraz bliźniego iako nas samych.

P. Wiele jest Cnot Kardynalnych?

O. Cztery: Rostropność, Sprawiedliwość, Wstrzemięźliwość y Męstwo.

P. Dla czego się nazywają Kardynalnemi?

O. Dla tego że są nayprzednieysze cnoty, z których iako ze zródła wszystkie dobre pochodzą uczynki.

P. Jaki jest skutek rostropności?

O. Czyni nas ostrożnemi, ażebyśmy nie byli od nikogo oszukani, ani też nikogo nie oszukali.

P. Jaki jest skutek Sprawiedliwości?

O. Sprawiedliwość czyni, że oddajemy każdemu to, co iego jest.

P. Jaki jest skutek wstrzemięźliwości?

O. Wstrzemięźliwość czyni nas powściągliwemi we wszystkich nieporządných chuciach naszych.

P. Jaki jest skutek męstwa?

O. Męstwo sprawia w nas, że się nie obawiamy żadnego niebezpieczeństwa ani śmierci samey,

w tym

w tym c6 należy do chwały Pana Boga.

O Darach Ducha Świętego.

P. Wiele jest darów Ducha S.

O. Siedm: Mądrość, rozum, rada, męstwo, umiejętność, Pobożność, Boiaźń Pańska.

P. Na co nam potrzebne dary Ducha S.

O. Potrzebne są dla pomnożenia w nas cnot SS. y dla udoskonalenia nas w doskonałości Chrześciańskiej, ponieważ boiaźń Boska wstrzymuje nas od grzechu.

Pobożność zachęca nas do Modlitwy, y czyni posłusznemi Bogu.

Umiejętność uczy nas poznawać wolę Boską.

Męstwo dopomaga nam do wykonania woli Pana Boga?

Rada broni nas od wszelkiej zdrady szatańskiej.

Rozum podnosi umysł nasz do poznania tajemnic wiary.

Mądrość daie nam poznać koniec nasz ostatni, do którego wszystkie nasze chęci y uczynki zmierzają powinny.

O uczynkach miłosiernych.

P. Wielorakie są uczynki miłosierne?

O. Dwoiakie: Cieleśne y duchowne.

P. Wieleż jest uczynków miłosiernych tak cieleśnych iako y duchownych.

O. Siedm,

P. Które są uczynki miłosierne cieleśne?

O. Łaknącego nakarmić, pragnącego napoić, Nagiego przyodziać, Pielgrzymow do domu przyjmować, Nawiedzać chorych, odkupować więźniow, umarłych grześć.

P. Które są uczynki miłosierne duchowne?

O. Wątpliwym dobrze radzić, nieumiejętnych nauczyć

uczyć, grzeszących od grzechu odwodzić, cieszyć w utrapieniu będących, darować urazy, znosić cierpliwie przykrości, prosić Boga za żywych y umarłych.

O Grzechach.

P. Wieloraki jest grzech?

O. Dwoiaki: *Pierworodny y uczynkowy*, który się dzieli na *śmiertelny y powszedni*.

P. Co jest grzech pierworodny?

O. Jest grzech nieposłuszeństwa Bogu pierwszych Rodziców w raju, w którym się rodziemy.

P. Jakim sposobem zmazuje się grzech pierworodny?

O. przez Chrztę S. y ztąd kto umiera bez Chrztu S. nie może być w Niebie, lecz jeżeli dziecię umiera idzie do otchłani.

P. Co jest grzech śmiertelny?

O. Jest który się popełnia przeciwko miłości P. Boga y bliźniego; śmiertelnym zaś nazywa się, bo duszę z łaski Boskiej, która jest życiem duszy wyzuwa.

P. Jak się nam grzech śmiertelny odpuszcza?

O. Albo przez Chrztę S. jeżeli kto w tym się wieku chrzci, w którym mógł zgrzeszyć śmiertelnie; albo przez pokutę po Chrztu S. kto zaś w grzechu śmiertelnym umiera, idzie na wieczne potępienie.

P. Co jest grzech powszedni?

O. Jest który się nie sprzeciwia Miłości Boga y bliźniego, a lubo nie wyzuwa duszy z łaski Boskiej, ani zasługuje na piekło, niepodoba się jednak z tym wszystkim P. Bogu, ponieważ przeciwny jest jego woli S. Dla tego potrzeba zań pokutować albo w tym życiu, albo też w czyscu po śmierci.

P. Wiele jest grzechów głównych, to jest z których wszystkie inne pochodzą?

O. Jest ich siedm, którym tyleż cnot jest przeciwnych

1. Pycha, której przeciwna jest pokora.
 2. Łakomstwo, któremu przeciwna jest szczodrobliwość.
 3. Nieczystość, której przeciwna jest czystość.
 4. Gniew, któremu przeciwna jest cierpliwość.
 5. Obżarstwo, któremu przeciwna jest wstrzeźliwość.
 6. Zazdrość, której przeciwna jest miłość Braterska.
 7. Leniwość w służbie Boskiej, której przeciwna jest gorącość nabożeństwa.
- P. Wiele jest grzechów przeciwko Duchowi S.
- O. Sześć. 1. Rospacz o miłosierdziu Boskim y zbawieniu duszy.
2. Ufność dostąpienia zbawienia bez zasług y dobrych uczynków.
 3. Uznany prawdziwie sprzeciwienie się.
 4. Zazdrość powodzeniu dobremu bliźniego.
 5. Zatwardziałość w grzechach.
 6. Ostateczne niepokutowanie.
- P. Wiele jest grzechów wołających o pomstę do Boga?
- O. Cztery: Męzoboystwo dobrowolne,
Grzech cielesny przeciwko naturze,
Uciemężenie ubogich.
Zatrzymanie zapłaty robotnikom.
- P. Wiele jest rzeczy ostatecznych, których pilne uważanie utrzymuje nas od grzechu?
- O. Cztery: Śmierć, Sąd, Piekło y Niebo.

•O. A. M. D. G.

NABOZENSTWO

KTORE PRZED ZACZĘCIEM SZKOŁ

Dzieci odprawować zwykli zrana.

Oycze nasz, &c. Zdrowaś Marya, &c. Wierzę w Boga, &c. Dzieścioro Bożego Przykazania, y następująca.

INTENCYA

S. JOZEFA KALASAN'TEGO.

O. Panie, o Oycze wieczny Boże, przed tobą upadam, tobie dzięki czynię za wszystkie dobrodzieystwa twoie, osobliwie jednak, iżeś mnie z niczego na wyobrażenie twoie stworzył, niezliczonemi darami y łaskami tak do duszy, jako y do ciała należącemi opatrzył, do Chrztu Świętego, y do tego przywiódł stanu; od mąk piekielnych tak wiele razy zaśluzonych y od innych złych przypadków aż do ninieyszej godziny zachował. Załuję z całego serca, żem cie Boga mego naywyższe dobro obrazil, opłakuję nieprawości moje; których się więcey dopuszczacz nie chcę, za które dośc czyniac ofiaruję tobie mnie całego, y wszystko co mam myśleć, mowić y czynić, przez wszystkie czas życia mego, a osobliwie dnia dzisieyszego, jednocząc wszystko z nieskończonemi zasługami Chrystusa Syna twego y Matki jego nychwalebniejszej, Świętych Aniołów, y błogosławionych w Niebie, sprawiedliwych na ziemi zostających. Aplikuję do tego wszystkie Odpusty pozwolone, Msze Święte, westchnienia, y modlitwy nabożnych, ażeby tym sposobem stała się Boskiemu Maiestatowi twemu ofiara prześlągania za grzechy moje, dziękczynienia za dobrodzieystwa odebrane, uproszenia nowych łask y pomocy, całopaleniem woli moiej z twoją Najswiętszą wolą złączoney. O Boże moy nie chciey mnie opuścić, Amen.

!Po południu
Po zмовieniu Pacierza.

Akt Wiary.

Wierzę mocno o Boże moy, w to wszystko, co-
kolwiek przez Kościół twoy Święty Katolic-
ki Rzymski do wierzenia mi podaeisz, a wierzę nie
dla czego innego, tylko dla powagi obiawienia
twego, który iako istotna prawda ani omylić, ani
omylnym bydź nie możesz, y który przyrzekłś
Kościółowi twemu nigdy go nie opuścić. Uzna-
ję wiarę moją bydź dziełem łaski twoiey, dopo-
moż mi Panie, ażebym nie wstydił się y nie lękał
dla iakieykolwiek bądź przyczyny doczesney wy-
znawać wiary moiey, y nie odstępował od dobrych
uczynkow, które mi przez wiarę nakazuiesz.

Akt nadziei.

Mam nadzieję w nieskończonym miłosierdziu
Twoim Boże moy, że mi odpuścisz grzechy moie,
y że otrzymam Chwałę wiekuiistą dla zasług Męki
y Smierci Zbawiciela mego przez dobre uczynki,
które za pomocą łaski twoiey czynić spodziewam się.

Akt Miłości.

Boże moy, który iesteś naywyższym dobrem,
kocham cię nad wszystkie stworzenia, y wolę ra-
czej wszystko utracić na świecie z samym nawet
życiem moim, aniżeli Ciebie naymnieyszym obra-
zić grzechem.

Akt Skruchy.

Boże, który będąc dobrocią nieskończoną, godzien
iesteś, ażebyś był nadewszystko kochany, żaluję
z całego serca, iżem cię kiedykolwiek obraził, y
za Boską pomocą twoją czynię mocne przedsięwzię-
cie nigdy cię więcey nie obrażać.

